

**“DÎVÂN-I HİKMET” (ÖZBEKİSTAN YAZMA NÜSHASI)
İNCELEME, METİN, SÖZLÜK**

**2020
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Mohammad Zahir JOYA

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

**“DÎVÂN-I HIKMET” (ÖZBEKİSTAN YAZMA NÜSHASI) İNCELEME,
METİN, SÖZLÜK**

Mohammad Zahir JOYA

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ağustos 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
TEZ ONAY SAYFASI	6
DOĞRULUK BEYANI	7
ÖNSÖZ	8
ÖZ	9
ABSTRACT	10
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION	12
KISALTMALAR	13
TRANSKRİPSİYON TABLOSU	14
ARAŞTIRMANIN KONUSU	15
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	15
GİRİŞ	16
BİRİNCİ BÖLÜM	18
1. HOCA AHMED YESEVÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ	18
1.1. Hoca Ahmed Yesevî'nin Hayatı	18
1.2. Hoca Ahmed Yesevî'nin Eserleri	21
1.2.1. Dîvân-ı Hikmet	21
1.2.1.2. Dîvân-ı Hikmet'in Özbekistan Nüshası Tavsifi	22
1.2.1.3. Nüshanın dili	23
1.2.2. Diğer Eserleri	24
1.2.2.1. Fakrnâme	24
1.2.2.2. Risâle der-Âdâb-ı Tarîkat	24
1.2.2.3. Risâle der-Makâmât-ı Erba'în	24
1.3. Hoca Ahmed Yesevî'nin Tesiri ve Takipçileri	24
İKİNCİ BÖLÜM	26
2. DÎVÂN-I HİKMET'İN MUHTEVASI	26
2.1. Dîvân-ı Hikmet'te Geçen Kur'ân-ı Kerim Ayetleri	26
2.2. Dîvân-ı Hikmet'te Hadîs-i Şerifler	31

2.3. Hadîs'e Benzer Hikmetli Sözler	32
2.4. Dîvân-ı Hikmet'te Peygamberler	32
2.4.1. Dîvân-ı Hikmet'te Hz. Muhammed'in Vasıfları	34
2.5. Dîvân-ı Hikmet'te Melekler.....	36
2.6. Dîvân-ı Hikmet'te Tarihî Şahsiyetler	37
2.6.1. Sahabeler.....	37
2.6.2. Dîvân-ı Hikmet'te Tasavvufî Şahsiyetler	38
2.6.2.1. Hallac-ı Mansur	38
2.6.2.2. Diğer Tasavvufî Şahsiyetler	40
2.6.3. Edebî Şahsiyetler.....	41
2.6.4. Diğer Tarihî Şahsiyetler.....	42
2.7. Dîvân-ı Hikmet'te Tasavvufî Konular	43
2.7.1. İlahî Aşk	43
2.7.2. Dîvân-ı Hikmet'te Âşık.....	44
2.7.3. Dîvân-ı Hikmet'te Kurbiyet.....	45
2.7.4. Dîvân-ı Hikmet'te Zikir Konusu	47
2.7.5. Dîvân-ı Hikmet'te Sûfî ve Derviş.....	48
2.7.6. Tasavvufî Kavramlar.....	48
2.8. Şeriat, Tarikat, Hakikat, Marifet	49
2.8.1. Dîvân-ı Hikmet'te Şeriat ve Tarikat Meselesi.....	49
2.9. Dîvân-ı Hikmet'te Tövbe Konusu	51
2.10. Dîvân-ı Hikmet'te Yalancılık.....	52
2.11. Allah'ı Anmak.....	53
2.12. Dîvân-ı Hikmet'te Kıyamet Korkusu	54
2.13. Hikmetlerde Ölüm Korkusu.....	54
2.14. Hikmetlerde Kabir Hayatı Hakkında	55
2.15. Dîvân-ı Hikmet'te Dua.....	55
2.16. Dîvân-ı Hikmet'te Riyazet	56
2.17. Dîvân-ı Hikmet'te Nefis	56
2.18. Dîvân-ı Hikmet'te Yer İsimleri.....	57
2.19. Dîvân-ı Hikmet'te İnsan	58
2.20. Dîvân-ı Hikmet'te Eğitim	59
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	62

3. METİN	62
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	198
4. SÖZLÜK	198
SONUÇ	220
KAYNAKÇA	222
EKLER	224
ÖZ GEÇMİŞ	234

TEZ ONAY SAYFASI

Mohammad Zahir JOYA tarafından hazırlanan “**Dîvân-ı Hikmet**” (Özbekistan Yazma Nüshası) **İnceleme, Metin, Sözlük**” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Unvan Adı SOYADI (Kurum kısaltması)

.....

Üye : Unvan Adı SOYADI (Kurum kısaltması)

.....

Üye : Unvan Adı SOYADI (Kurum kısaltması)

.....

Savunma sınavı tarihi

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağımı bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığımı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Mohammad Zahir JOYA

İmza :

ÖNSÖZ

Karahanlı döneminde yaşamış ve Türklerin İslâmiyeti benimsemelerinde büyük hizmetleri bulunan Türk dünyasının ortak değeri, büyük şahsiyet, dinî-tasavvufî alanda eşsiz hizmetleriyle anılan, halk edebiyatında da çok derin izler bırakmış, Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî'nin eserleri arasında Dîvân-ı Hikmet özel bir yere sahiptir.

Eserin dünya kütüphanelerinde yüzlerce nüshasının bulunması ve çeşitli zamanlarda matbu nüshalarının çoğaltılması, onun Türk halkları arasında çok okunan bir eser olduğunu göstermektedir. Bu çalışma Dîvân-ı Hikmet'in Özbekistan Bilimler Akademisi Ali Şîr Nevâî Dil ve Edebiyat Enstitüsü Klasik Edebiyat Bölümü Kütüphanesi'nde bulunan, günümüze dek bilimsel anlamda çalışılmamış nüshası esas alınarak hazırlanmıştır.

Bu tezi başladığımda Prof. Dr. Nadirhan Hasan danışman hocam olarak belirlenmiştir. Onun önerisiyle Dîvân-ı Hikmet'in tahminen 18. yüzyıla ait olan yazma nüshası üzerinde çalışılarak hazırlanmıştır. Nüshanın fotoğrafları ilk danışman hocamın yardımlarıyla temin edilmiştir.

Bu çalışma süresince destek ve yardımlarını gördüğüm, dolayısıyla teşekkürü borç bildiğim kıymetli kişiler ve kurumların adlarının hepsini burada belirtmem mümküm değildir. Ancak yine de bazılarının adlarını burada zikretmek istiyorum:

Yüksek lisans eğitimim boyunca burs imkanlarından yararlandığım "Ayaz Tahir İdil Ural Türkistan Vakfı"na, vakıf yönetim kurulu başkanı Sayın Dr. Tülây Duran'a, "Merkezi Asya Araştırmaları Merkezi"ne ve bu merkezin başkanı Alim Oktay Çatkal Bey'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Hazırlanması yaklaşık olarak bir yıl süren bu çalışmanın önemli bir kısmını metin transkripsiyon ve muhteva incelemesi oluşturmaktadır.

Son olarak yüksek lisans eğitim dönemi süresince maddi ve manevi desteğini gördüğüm, tez çalışmamın ilk danışmanı olarak bana rehberlik eden kıymetli Prof. Dr. Nadirhan Hasan'a ve şimdiki danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Saidbek Boltabayev'e minnettarlığımı arz ederim.

Mohammad Zahir JOYA

Ağustos 2020 Karabük Üniversitesi

ÖZ

Bu tez, Türk dünyasının ilk mutasavvıfı, tarihî şahsiyet Hoca Ahmed Yesevî'ye ait Dîvân-ı Hikmet adlı eserin Özbekistan İlimler Akademisi Ali Şîr Nevâî Dil ve Edebiyat Enstitüsü Klasik Edebiyat Bölümü Kütüphanesi'nde bulunan yeni bir yazma nüshası esas alınarak hazırlanmıştır. Tez üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmının ardından birinci bölümde Hoca Ahmed Yesevî'nin hayatı, eserleri ve meydana getirdiği tesirler konusunu içerir. Tezin ikinci bölümünde Dîvân-ı Hikmet'in söz konusu yeni yazma nüshası muhteva yönünden incelenmiştir. Dolayısıyla muhteva incelemesi sırasında hikmetli sözlerde işlenen konular, hikmetlerin genel özellikleri ve hikmetli sözlerin içinde bulunan dinî ve tasavvufî meseleler tespit edilerek ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Özbekistan İlimler Akademisi Ali Şîr Nevâî Dil ve Edebiyat Enstitüsü Klasik Edebiyat Bölümü Kütüphanesi'nde bulunan Dîvân-ı Hikmet nüshasının transkripsiyonlu metni hazırlanmıştır. Söz konusu nüshada Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinin dışında Süleyman Ata, Ubeydî ve Kul Şeref gibi şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Metin çalışmamızda sadece Ahmed Yesevî'ye ait olan şiirlerin transkripsiyonu yapılmış, diğer hikmetler metne dahil edilmemiştir. Çalışma, sözlük ve sonuç bölümleriyle tamamlanmıştır. Ekler kısmında ise çalışmanın hacmi dikkate alınarak nüshanın bazı sayfalarının tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hoca Ahmed Yesevî, Dîvân-ı Hikmet, Muhteva, Transkripsiyon, Yeni Yazma Nüsha

ABSTRACT

This thesis was prepared on the basis of a new copy of the Divan-i Hikmat, which registered in the Library of Classical Literature of Ali Shir Navâi Language and Literature Institute of the Uzbekistan Academy of Sciences. The work was written by the first sufi of the Turkic world Hodja Ahmad Yasavi. The thesis consists of three chapters. After the introduction, the first chapter includes the life, works and influences of Hodja Ahmad Yasavi. In the second part of the thesis, the new copy of Dîvân-i Hikmat is examined in terms of content. Therefore, during the content analysis, the topics covered in the poems named *hikmat*, general features of them, and religious and mystical issues in these poems were identified. In the third chapter, the transcribed text of the copy of the Divan-i Hikmat, which is located in the Library of the Literature Department of the Institute of Literature of Ali Şîr Nevâi Language and Literature of the Uzbekistan Academy of Sciences was prepared. In this copy, besides the poems of Ahmad Yasavî, there are poems of poets such as Sulayman Ata, Ubaydî and Kul Sharaf. In our text, only poems belonging to Ahmad Yasavî were transcribed and other poems were not included to the text. The thesis was completed with dictionary and conclusion sections. The Appendix section some pages of the copy is included.

Keywords: Divan-i Hikmat, Hodja Ahmad Yasavî, Content, Transcription, New copy.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	“Dîvân-ı Hikmet” (Özbekistan Yazma Nüshası) (İnceleme, Metin, Sözlük)
Tezin Yazarı	Mohammad Zahir JOYA
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	07.08.2020
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/ LEE
Tezin Sayfa Sayısı	232
Anahtar Kelimeler	Dîvân-ı Hikmet, Hoca Ahmed Yesevî, Muhteva, Transkripsiyon, Yeni Yazma Nüshası

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	“Divan-i Hikmat” (Manuscript copy of Uzbekistan) Text, Research, Dictionary”
Author of the Thesis	Mohammad Zahir JOYA
Advisor of the Thesis	Dr. Saidbek BOLTABAYEV
Status of the Thesis	Master Degree
Date of the Thesis	07.08.2020
Field of the Thesis	Turkish Language And Literature
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	232
Keywords	Divan-i Hikmat, Hodja Ahmad Yasavî, Content, Transcription, New copy

KISALTMALAR

age.	Adı geen eser
bk.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	eviren
H.z.	Hazret
KBÜ	Karabük Üniversitesi
m.	Miladî
n.	Numara
ö.	Ölümü
S.	Sayı
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
Yy.	Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON TABLOSU

Yazmadaki imla	Transkripsiyon	Yazmadaki imla	Transkripsiyon
ا	a, e, ā	ض	ž
آ	Ā	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	P	ع	‘
ت	t	غ	ġ
ث	Ṣ	ف	f
ج	c, ç	ق	q
چ	Ç	ک	k, g
ح	H	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	D	ن	n
ذ	z	و	v, u, ü, o, ö, ū, ō
ر	R	ه	h, a, e
ز	Z	ی	y, é, ı, i, ī, î
س	S	نک	ŋ
ش	Ş	ء	’
ک	Ş		

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın konusunu, Pir-i Türkistan adıyla anılan Ahmed Yesevî'nin "Dîvân-ı Hikmet" adlı eserinin Özbekistan İlimler Akademisi Ali Şîr Nevâî Dil ve Edebiyat Enstitüsü Klasik Edebiyat Bölümü Kütüphanesi'nde bulunan yeni bir yazma nüshasının muhteva, transkripsiyon ve sözlük çalışması oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Tezin amacı, Dîvân-ı Hikmet'in Özbekistan'daki muteber nüshalarından birini ilim dünyasına tanıtmaktır. Ayrıca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinin muhteva özellikleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Çalışma sırasında Dîvân-ı Hikmet'in metni üzerinde yapılan diğer çalışmalar da değerlendirilecektir.

Hoca Ahmed Yesevî Türk dünyasında önemli bir simadır. O Türkler arasında İslamiyetin yayılması için büyük hizmetlerde bulunmuştur. Onun hikmetlerinin yer aldığı Dîvân-ı Hikmet'in farklı versiyonları günümüze kadar ulaşmıştır. Bugüne kadar Divan-ı Hikmet'in metni üzerinde yapılan birkaç çalışmanın dışında derli toplu bilimsel bir tez çalışması yapılmamıştır. Dolayısıyla Dîvân-ı Hikmet'in Özbekistan'daki muteber nüshalarından birini inceleyip diğer nüshalardan farklı olan özelliklerini mukayeseli bir şekilde ortaya koymayı hedeflemekteyiz. Bununla birlikte eserin muhteva açısından detaylı incelemesini yapmak suretiyle metnin Ahmed Yesevî'nin düşünce dünyasıyla ne kadar örtüştüğünü ortaya koymayı amaçlamaktayız.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tezde ilk olarak Dîvân-ı Hikmet'in yeni nüshası hakkında inceleme yapıp nüshanın transkripsiyonu değerlendirilecektir. Ardından hikmetlerin muhteva özellikleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Son olarak nüshanın metni transkribe edilerek diğer nüshalardan farklı yönleri ortaya konulacaktır. Çalışmanın son kısmında ise eserde geçen kelimelerden bir sözlük oluşturulacaktır.

GİRİŞ

İslâmiyet, Orta Asya coğrafyasına m. VIII. yüzyıldan itibaren Arap fetihleri vasıtasıyla gelmiştir. Ancak yerli halklar, Arap fatihlerinin istek ve davetlerini kolayca kabul etmemişlerdir. Arada kanlı savaşlar, karşılıklı mücadeleler olduğunu tarihî kaynaklar ve araştırmalar göstermektedir. Ancak zamanla İslâmiyet Orta Asya halkları arasında, bazen kılıç gücüyle bazen de akıl ve marifet yoluyla yavaş yavaş yayılmaya başlamıştır. Aslında, IX.-X. yüzyıllarda da henüz Orta Asya’da İslâm dinî tam anlamıyla yerine oturmamıştır. Dinin temellerini güç yoluyla sindirmek her zaman beklenen neticeyi vermemiştir. Dolayısıyla, İslâm’ı yaymakta medeni ve irfani yollara başvurma zarureti ortaya çıkmıştır.

X.-XII. yüzyıllarda İslâm ülkelerinde tasavvuf talimatının genişçe yayılmasıyla birlikte tarikatlar da gelişim aşamasına girmiştir. İmam Kuşeyrî, Abdurrahman Sülemî, Cüneyd Bağdadî, Bayezid Bistamî, Hakim Tirmizî, Ebu Hamid Muhammed el-Gazzalî, Şehabeddin Sühreverdî, Abdulkadir Geylanî gibi tarikat erbablarının tasavvufa dair eserleri halk arasında şöhrete ulaşmıştır.¹

Daha X. yüzyılda Horasan’ı tasavvufun gelişmiş merkezi olarak görmekteyiz. Nişabur, Herat, Merv gibi büyük şehirlerde ünlü tasavvuf ehillerinin sayısı çoğalmıştır. Horasan ve Türkistan halkları arasında kurulan çeşitli ilişkiler, Orta Asya’da sufi ve mutasavvıfların zühur etmesine, ayrıca tasavvuf tarikatlarının gelişmesine, bilhassa Buhara ve Semerkant gibi şehirlerde tasavvuf sürecinin güçlenmesine olumlu etkisi olmuştur.² Neticede, XI. yüzyıla gelindiğinde Mâverâünnehir’in Buhara, Semerkant, Fergana gibi merkezlerinde de tarikat erbablarının faaliyeti ortaya çıkmıştır. Korkut Ata, Çoban Ata, Bâb Ferganî, Mansur Hallaç, Arslan Bâb gibi sufilerin gayret ve çabalarıyla tasavvufi görüşler halk içinde itibar kazanmıştır. Onların tasavvufi düşünceleri, Orta Asya Türkleri arasında İslâm’ın Hanefî ekolüne muvafık tedrici bir şekilde yerleşmeye başladı. XI.-XII. yüzyıllarda Hoca Yusuf Hemedanî, Hoca Ahmed Yesevî, Hoca Abdülhalik Gücdüvanî, Necmettin Kübra gibi şeriat ve tarikat önderleri bütün gayretleri ile Yesevîyye, Hâcegân-Nakşebendîyye, Kübrevîyye gibi tarikatları kurmuşlardır. Onların bu faaliyetleri sayesinde Orta Asya halkının henüz İslâm ile müşerref olmamış nüfusu İslâmiyet ile, önceden Müslüman olan kısmı ise tasavvuf hakikatleri ile yakından tanışmışlardır. Birçok bilim adamının meşhur şeyhlere mürit olması, hükümdarların

¹ Nadirhan Hasan, *Yesevilikka Dair Menbalar ve “Divan-ı Hikmet”*. (Taşkent: Akademnashr Neşriyatı, 2012). s,17.

² Nadirhan Hasan, *a.g.e.* s, 118.

dergah ve tekkeler yaptırarak, din ve tasavvufa teşvik etmesi sonucunda çoğu yerde, abdal, ebrar, arif, derviş ve şeyhler yetişerek, kendine özgü manevî ve irfâni bir muhit meydana gelmiştir. Ahmed Yesevî de, aynı şekilde İslâm, irfân ve marifeti halka yaymak amacıyla yeni bir tarikat oluşturmuş, başta Kur'ân ve hadîslere dayanan düşünceleriyle Türk halklarının İslâmiyet'e ısınmalarında güçlü bir etki göstermiştir.³ Gerek Türklerin tarihinde gerekse İslâmiyetin tarihinde böyle müstesna bir yere sahip olan şahsiyetin bütün yönleri, yüzyıllarca Türk halkını aydınlatmaya devam edecektir.

³ Nadirhan Hasan, *a.g.e.* s, 118-120.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HOCA AHMED YESEVÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hoca Ahmed Yesevî'nin Hayatı

Hoca Ahmed Yesevî 11.yy şimdiki Kazakistan Cumhuriyetinin Çimkent şehri yakınlarında olan Sayram kasabasında dünyaya gelmiştir. Ahmed Yesevî, dinî ve tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra çevresinde yaşayan halkı dinî ve itikadî yönden irşad etmeye kendinî adanmış ve son nefesine kadar bu tarz yaşamını sürdürmüş bir mutasavvıftır.⁴

Hoca Ahmed Yesevî'nin babası olan Şeyh İbrahim, etrafında bir çok müridi ile Sayram kasabasının meşhur alimlerinden olmuştur. Anne ve babasını çocukluğunda kaybeden Ahmed Yesevî, bir müddet Otrar'da bulunarak Arslan Bab isimli şeyhin yanında dinî ve tasavvufî eğitim gördü. Onun vefatından sonra başka şehirlerde eğitimine devam etti.⁵

Hoca Ahmed Yesevî, zamanın en önemli ilim merkezi olan Buharaya gitti. Oradaki büyük alim Yusuf Hemedani'ye intisap ederek müridi oldu. Hoca Ahmed Yesevî bazı kaynaklara göre, Şihabeddin Sühreverdî'ye (ö. 632/ m. 1234) veya Ebūön-Necib Sühreverdî'ye (ö. 563/ m. 1168-69) mürid olup icazet aldığı belirtilir. ⁶Bunun dışında Hoca Ahmed Yesevî kendi hikmetlerinde 120 -125 yaşa kadar yaşadığını belirtmiştir.

érenlerdin feyz ü fütûh alalmadım

hağ te'âlâ tã' atların kılalmadım

yüz yigirme beşke kirdim bilelmedim

éşitip oğup yerge kirdi kul h^vâce Aħmed (63.Hikmet)

Eğitimini tamamladıktan sonra Yesi'ye geri dönmesiyle birlikte kendi dergahını kurmuştur. Orada dinî ve ahlakî yönden insanların gelişmesine katkı sağlamıştır, Tasavvufî düşüncelerini Türk dilinde basit ve sade şiir şeklinde hikmet ile anlatmıştır. Hikmet adı verilen bu şiirler zaman ile biraraya toplanıp divan hâline getirilmiştir. Dolayısıyla Dîvân-ı Hikmet toplu şekilde Yesevî'nin vefatından sonra daha çok yayılmıştır.

⁴ Hayatı Bice, *Ahmed Yesevi "Divan-ı Hikmet"* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2018). s, 1.

⁵ Nadirhan Hasan, *age*, s.120 - 128.

⁶ Necdet Tosun, *Ahmed Yesevî*, (Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk – Kazak Üniversitesi, 2015), 19.

Hoca Ahmed Yesevî'nin hayatıyla ilgili bazı menkıbelerde onun ağaçtan tahta kaşık yaparak geçimini sağladığı üzerinde ifadeler görülse de bazı kaynaklar onun varlıklı bir aileye mensup olduğunu belirtmektedir. Hakkında belirtilen menkıbelerden belli olduğu üzere Yesevî, tekkehane veya kendi dergahındaki zikir usulü sebebiyle dönemindeki bazı âlimler tarafından da tenkit edilmiştir. Yesevî de sahte sufi ve samimiyetten uzak olan âlimleri bazı şiirlerinde eleştirmiştir. Onun hikmetlerde en fazla ele aldığı konular Allah ve Peygamber sevgisi, yetim ve yoksulları sevmek, onları korumak, dinî ve itikadî usullere riayet etmek, zikir, nefis ile mücadele, güzel ahlak, kendini tenkit etme (melamet etme), ölümü endişe etmek, manevi mücadeleler, makamlar ve bu makamları aşmadan şeyhlik iddasında bulunmanın kötülüğü gibi konulardır.⁷

Ahmed Yesevî, anlatılara göre altmış üç yaşına geldiğinde yer altında küçük bir oda şeklinde tek kişilik çilehane kazdırdı. Hz. Peygamber'in yaşamını örnek alarak ömrünün kalan kısmını orada ibadet ve tefekkürle geçirdi. Hikmetinden seçilen aşağıdaki dörtlükte bu konuya değinmektedir:

kul h'âce ahmed t'āliblerğa nāşih boldu,
hakdın k'orkup altmış üçte yerge kirdi.
edeb saklap Muştafağa ümmet boldı,
kalğanlarğa sözni aytıp ölsem mükin?! (78. Hikmet)

Açıklaması:

Kul Hoca Ahmed taliblere nasihat etti.
Hak'tan korkup altmış üç yaşında yere girdi.
Edebli olup Mustafaya ümmet oldu.
Kalanlara sözü söyleyip ölsem mi?

Ahmed Yesevî'nin ölüm tarihi hicri 562 (m. 1166) yılı olarak bazı kaynaklarda belirtilmiş ise de bazı araştırmacılar bu tarihi biraz daha ileriye taşımak gerektiğini düşünmektedir. Hattaki yüz yimiden başlayıp yüz otuz üçe kadar yaşamıştır.⁸

⁷ Necdet Tosun, *age*, s. 19.

⁸ Kemal Eraslan, Ahmed-i Yesevî "Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler" (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000). s. 13.

Ahmed Yesevî'nin İbrahim adında bir oğlu vardı, ama küçük yaşta vefat etmiştir. Yesevî'nin nesli Gevher Şahnaz adlı kızından devam etmiştir. Maverâünnehir, Orta Asya ve Türkistan'da Hoca Ahmed Yesevî soyundan olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi Anadolu'da da çok meşhur kişiler kendilerinin bu soydan geldiklerini bildirmektedirler. Evliya Çelebi, Üsküplü Şair Ata ve Semerkandlı Şeyh Zekeriyya bu adlardan birkaçıdır.⁹

Emir Timur 14. yüzyılın sonunda Türkisatan bozkırlarının arasında nüfuzu iyice yayılarak büyük bir şöhrete sahip olan Hoca Ahmed Yesevî'nin kabrini ziyaret etmiş ve kabrin üzerine bir türbe inşa edilmesini emretmiştir¹⁰. Bir kaç yıl içinde türbe ile beraber cami ve dergah da inşa edilerek bir külliye hâline getirilmiştir. Bu türbe günümüzde Orta Asya'nın en önemli ve değerli ziyaret yerlerinden biridir¹¹. Ahmed Yesevî'nin türbesi ve çilehanesi arasındaki 100 metre kadar mesafenin olması, onun ilk ve asıl dergahının çilehane bölgesinde olduğunu akla getirmektedir. Vefat ettikten sonra kabrinin bulunduğu yere zamanla büyük bir külliye yapılıncı mescid, kütüphane, aşevi ve derviş hücrelerinden oluşan yeni ve daha büyük bir tekke meydana gelmiş olmalıdır.

Yesi'de Ahmed Yesevî'nin irşat faaliyetlerine başladığı sıralarda Orta Asya'da İslâmlaşmanın yanı sıra tasavvufî hareketler de yaygın hâlde görülmüştür. Bu dönemde Taşkent, Yesî ve Sırderya ötesindeki bozkırlarda yaşayan göçebe Türkler arasında büyük bir etkiye sahip olmuştur.¹²

Yesevî, İslâm'ın temellerini, hoş ahlakıyla birlikte tasavvufun âdâb ve erkanını saf ve akıcı bir dille öğretmiştir. Bundan dolayı, halk edebiyatından alınan anlatım tarzlarıyla hece vezninde şiirler söylemiştir. Hikmet olarak adlandırılan bu şiirler, Yesevî'nin dervîşleri vasıtasıyla en ücre köşedeki Türk topluluklarına kadar ulaştırılmıştır. Bunu takiben, Yesevîlik tarikatı, Orta Asya Türkleri arasında daha hızlı yayılmaya başlamıştır. Mürîdlerinden biri olan Sûfî Muhammed Dânişmend'in neşrettiği “*Mir'âtü'l-kulûb*” adlı eserinde Ahmed Yesevî'den nakledilen:

“*Âhir zamanda bizden sonra öyle şeyhler gelip geçecek ki şeytân onlardan ders alacak ve onlar şeytânın işini yapacaklar. ...Ehl-i Sünnet ve'l-cemâati düşman görüp dalâleti ve bidat ehlini sevecekler*” şeklindeki sözleri ile bazı Dîvân-ı Hikmet nüshalarında yer alan:

⁹ Necdet Tosun, *age*, s. 20.

¹⁰ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıl Türk Dili Tarihi*, (Ankara: Akçağ Yayınevi, 2014), s. 332- 333.

¹¹ Nadirhan Hasan, *age*, s. 126.

¹² Necdet Tosun, *age*, s. 21.

“Mürşidlikni da‘vâ kıılır şartın bilmes
halâl harâm, sünnet, bid‘at farkın bilmes
Bü-Ĥanîfe mezhebinde hergiz yürmes
Diğer bid‘at mezheblerdin yürürler-e”

şeklindeki ifadeleri, diğer Orta Asya Türkleri gibi Ahmed Yesevî’inde Sünnî ve Hanefî olduğunu göstermektedir.¹³

Ahmed Yesevî’nin deyişlerini içeren en eski eserlerden biri Sûfî Muhammed Dânişmend’in *Mir’âtü’l-kulûb* adlı Çağatay Türkçesi ile neşredilmiş eseridir. Yesevî’nin menkıbelerini içeren en eski eser de Hüsâmeddin Sığnâkî’ye (ö. 711/1311- 1312) atfedilen *Risâle der tercüme-i Ahmed Yesevî* adlı Farsça menâkıptır. Bu eserlerin her ikisi de yayımlanmıştır. Ahmed Yesevî, hikmetlerdeki düşünceleri ve özellikle menkıbevî yaşam tarzıyla Orta Asya tasavvufunun en büyük isimlerinden biri olmuştur.¹⁴

1.2. Hoca Ahmed Yesevî’nin Eserleri

1.2.1. Dîvân-ı Hikmet

Hoca Ahmed Yesevî ilahi ilham ile hikmetler söylemiş ve öğrencileri tarafından bu hikmetler kitabet edilerek kaydedilmiştir. Neticede Türk Edebiyatı’nda “Hikmet” adlı dinî-tasavvufî ekol ortaya çıkmıştır.

Yesevî’nin Türkçe şiirlerini kapsayan eserin adıdır. Dîvân-ı Hikmet nüshâları, içerik ve dil açısından önemli farklılıklara sahiptir. Bu hikmetler nüshaların çeşitli kişiler tarafından yazıldığını veya derlendiğini göstermektedir. Yesevî’nin hikmetleri kendisinden sonra Orta Asya’da bir gelenek meydana getirmiş, çeşitli zamanlarda Yesevî tarzında hikmet söyleyen ve yazarlar yaşamıştır. Bu bakımdan Ahmed Yesevî adeta bize kadar çoğalarak gelmiştir. Karahanlı döneminden kalan Dîvân-ı Hikmet nüshasının mevcut olmaması hangi hikmetin Ahmed Yesevî’ye ait, hangileri onun takipçileri tarafından eklenmiş olduğu meselesini ortaya koymaktadır. Çünkü bazı müstensihler zamanla kaybolan veya değişikliğe uğrayan hikmetleri toplarken yeni hikmetler eklemiş, bu nedenle Dîvân-ı Hikmet orijinal metinden kısmen uzaklaşarak değişmiştir.

¹³ Necdet Tosun, *age*, s. 20.

¹⁴ Hoca Ahmed Yesevi, *Divan-ı Hikmet*. Editör: Mustafa Tatçı, (Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk – Kazak Üniversitesi, 2017), s 14- 16.

Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinin temeli Kur'an ve sünnete dayanan tarikatının temelleriyle yoğrulmuştur. Yesevî yalın bir dille halka hitap ettiğinden bütün Türkler arasında sevilerek okunmuştur. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yüzlerce nüshasının bulunduğu Divan'ın Türkler arasında bir fikir birliği oluşumu için de hizmet ettiğini gösterir.

Dîvân-ı Hikmet birçok kez Arap, Kiril ve Latin harfleriyle yayımlanmıştır¹⁵.

Bugüne kadar Ahmed Yesevî'nin hikmetleri üzerine birçok çalışma yapılmış olsa da, "Dîvân-ı Hikmet" in metni üzerinde bilimsel tez şeklinde ciddi bir çalışma bazı istisnalar dışında yapılmamıştır.

"Dîvân-ı Hikmet" üzerinde Türkiye'de, Özbekistan'da ve diğer ülkelerde çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de hikmetlerin metni üzerinde ciddi bir çalışma yapan Prof. Dr. Kemal Eraslan hocadır. O, 1983 yılında "Dîvân-ı Hikmet"ten Seçmeler" adlı çalışmasında 9 adet nüshaya istinaden 70 hikmeti yayımlamıştır. Bu kitabın amacı o dönemdeki okurların ihtiyacını gidererek, halkı "Dîvân-ı Hikmet"le tanıştırmaktı. Daha sonra Prof. Dr. İbrahim Hakkul, Resul Muhammed Abdüşükürov, Prof. Dr. Nadirhan Hasan, Prof. Dr. Necdet Tosun, Dr. Hayati Bice, Prof. Dr. Metin Akar, Dr. Mirahmad Mirhaldaroğlu, Prof. Dr. Mehmet Mahur Tulum gibi araştırmacılar da çalışmalar yapmıştır. Türkiye'de Dîvân-ı Hikmet'i Yüksek Lisans tezi olarak

Nebahat Tokmak¹⁶, Şafak Baran¹⁷, Adıya Okassova¹⁸, doktora tezi olarak Alper Ay¹⁹ Necip Fazıl Kurt²⁰ çalışmışlardır.

Bizim çalışmamızda yeni bir nüsha ve bu nüshada yer alan daha önce bilinmeyen bazı hikmetlerin transkripsiyonu ve muhteva incelemesini içerir.

1.2.1.2. Dîvân-ı Hikmet'in Özbekistan Nüshası Tavsifi

Bu tez ilim dünyasındaki ihtiyaçtan yola çıkarak Özbekistan İlimler Akademisi Ali Şîr Nevâî Dil ve Edebiyat Enstitüsü Klasik Edebiyatı Bölümü Kütüphanesinde bulunan Ahmed Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmet yazma nüshası üzerine kaleme alınmıştır.

¹⁵ Necdet Tosun, *age*, s. 22.

¹⁶ Nebahat Tokmak, "Divan-ı Hikmet'ten seçmeler (İnceleme-Metin-indeks)" Trakya Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994.

¹⁷ Şafak Baran, "Ahmed Yesevi'nin hayatı eserleri ve eserlerindeki bilgi meselesi" Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.

¹⁸ Adıya Okassova, "Ahmet Yesevi'nin hikmetlerinde tasavvuf mertebeleri" Kocaeli Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

¹⁹ Alper Ay "Divan-ı Hikmet'e Manevî Ayet İktibaslar" Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

²⁰ Necip Fazıl Kurt, "Tercüme-i Divan-ı Ahmed-i Yesevi'nin metin dilbilim açısından incelenmesi (Giriş – metin dilbilim inceleme-metin-indeks-ıtkıbasım)" Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

Bu nüsha çok tahrip olmuş, cildinin bir kısmı komuştur. Ayrıca nüshanın sonunda birkaç varak eksik olduğu için ferağ kaydı da yoktur. Bu sebeple nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Ancak yazı şekli ve cilt özelliklerinden XVIII. Yüzyılda Fergana vadisinde istinsah edildiği söylenebilir.

Toplam 312 varaktan ibaret olup, siyah mürekkeple harekesiz nestalik hattı ile nohudi kağıt üzerine yazılmıştır. Her sayfada 13 satır metin yer alır. Metinde altlık kelimeler düzenli kullanılmış, yer yer haşiyeye metinde eksik olan kısımlar yazılmış, derkenar notları düşülmüştür. 2a ve 312b sayfalarında Ali Şir Nevâî Dil ve Edebiyat Enstitüsünün mührü vardır. Nüshanın a varaklarına sonradan kurşun kalem ile numara verilmiş. Yer yer kopan varakları yaptıştırmak için çeşitli kağıtlar kullanılarak, metin okunmaz hale gelmiştir. Nüşhada Ahmed Yesevî'ye ait 125 adet hikmet yer almaktadır. Diğer hikmetler Yesevî'nin takipçilerine aittir. Bizim çalışmamız nüshadaki Yesevî hikmetleri üzerindedir. Bu nüshada birçok eksik tespit edilmiştir; bu eksikler Prof. Dr. İbrahim Hakkul ve Prof. Dr. Nadirhan Hasan'ın birkaç yazma nüshaya dayanarak hazırladıkları ve güvenilir bir metin olarak ortaya koyulan "Dîvân-ı Hikmet" (Taşkent, "Nevruz", 2018) neşrinden yararlanarak bertaraf edilmiştir.

1.2.1.3. Nüshanın dili

Nüshanın dili Çağatay Türkçesidir. İstinsah tarihi itibarı ile Son Dönem Çağatay Türkçesi özelliklerini gösterir.

Nüşhada yer yer Karahanlı Türkçesinden bazı özelliklerin arkaik öge olarak nüshada bulunması dikkat çeker. Örneğin *dé-* "demek, söylemek" fiili metinde Çağatay Türkçesinde olduğu gibi genellikle kelime başında *d'*li şekli ile geçer. Ancak vokal gerindiumunu aldığı durumlarda her zaman *teyü* şeklinde görülmesi dikkat çekmektedir. "Sahip, efendi" anlamına gelen Eski Türkçedeki *idi* Karahanlı Türkçesinde *ıdı*, Çağatay Türkçesinde *ıye* veya *ége* şeklindedir. Çalıştığımız nüshada da *ége* şekli daha çok kullanılmasına rağmen Ahmed Yesevî'nin yaşadığı Karahanlı dönemindeki şekli olan *ıdı* azımsanmayacak sayıda (15 örnekte) geçmektedir.

Nüshanın istinsah yeri kesin belirtilmemiş olsa da Özbekçe ve mahalli ağzın izlerini dikkate alarak Fergana vadisinde istinsah edildiği tahmin edilebilir. İnce sıralı kelimeye Türkçe kelimelerde de kalın sıralı eklerin gelmesi, *bul*, *şul* gibi işaret zamirlerinin kullanımı, sözcükte *çankamak* "susamak" gibi mahalli kelimelerin kullanımı yazı dilindeki mahallileşme eğilimlerine örnek olabilir.

1.2.2. Diğer Eserleri

1.2.2.1. Fakrnâme

Yesevî'nin kaleme aldığı Çağatay Türkçesi ile istinsah edilmiş nüshalarıyla bize ulaşan Fakrnâme adlı eser, Divân-ı Hikmet'in Kazan ve Taşkent'te yayımlanan bazı nüshalarında yer almıştır. Fakrnâme, müstakil bir risâleden daha çok Divân-ı Hikmet'in nesir bir başlangıcı niteliğinde olup Kemal Eraslan tarafından yayımlanmıştır.²¹

1.2.2.2. Risâle der-Âdâb-ı Tarîkat

Taşkent'te nüshaları bulunan bu küçük Farsça eser, Allah'ı tanımak, mürid mürşid ilişkileri, tarîkat âdâbı ve makamları, dervişlik ve ilahi aşk gibi konularla ilgilenir. Bu eser Kazak Türkçesine S. Mollakanagatulu tarafından çevrilerek yayımlanmıştır. (Almatı 2012).²²

1.2.2.3. Risâle der-Makâmât-ı Erba'în

Yesevî'nin bu eseri, Farsça küçük bir eser olması ile beraber şeriat, tarikat, marifet ve hakikatten her biri hakkında onar makam olmak üzere toplam kırk makam ve usulü kapsamaktadır.

Bilinen tek nüshası Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe halk kütüphanesinde bulunur (Nr. 1056, vr. 112a-113a)²³.

1.3. Hoca Ahmed Yesevî'nin Tesiri ve Takipçileri

Hoca Ahmed Yesevî'nin eserlerinde öncelikle iki unsur göze çarpmaktadır:

1. İslâm, yani dinî tasavvufî unsur;
2. Millî, yani halk edebiyatı unsurları²⁴,

Temelde İslâm unsuru güçlüdür; ancak millî unsur da vezin ve şekilde daha çok ön plana çıkmaktadır. İslâm sahasına yeni giren ve bu yeni dinin temellerini öğrenmek için büyük

²¹ Kemal Eraslan , *Yesevî'nin Fakrnamesi*. (Edebiyat Fakültesi, Basımevi - İstanbul 1977.)

²² Necdet Tosun, *age*, s.22.

²³ Hoca Ahmed Yesevi, *Divan-ı Hikmet*. Editör: Mustafa Tatçı, (Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk – Kazak Üniversitesi, 2017), s 18- 19

²⁴ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. (Türk Tarihi Kurumu Basımevi - Ankara 1976) s. 164.

bir istek gösteren Türkler, bu esere şeklen kendilerini hiç yabancı görmemişler ve tabii olarak bu esere değer vermişlerdir. Bu eserle çok samimi bir şekilde ilgilendikleri için, Dîvân-ı Hikmet halk arasında kısa sürede kutsal bir nitelik kazanmıştır. Bu durumun oluşmasında, Hoca Ahmed Yesevî'nin bir tarikat kurucusu ve pîri olmasının ve tarikatının geniş bir sahada yayılmasının da muhtemelen büyük ve güçlü bir etkisi olmuştur. Onun tarikatına girenlerin Divân-ı Hikmet'i okuyup ezberlemesi, hatta kadir olanların aynı şekilde şiir yani hikmetler yazması adeta tarikatın temellerinden sayılmaktaydı. Zikir meclislerinde okunan bu hikmetler, herhangi bir halk şairinin eseri gibi telakki olunmamaktaydı. Bu hikmetler bedîi olmaktan daha ziyade kutsal bir mahiyetteydi. Eseri asırlarca yaşatan ve yüzyıllarca birtakım takipçilerin örnek almasını sağlayan başlıca sebep, eserin bedîi değerinden çok, Ahmed Yesevî'nin yukarıda geniş şekilde açıklanan dinî tasavvufî ve manevî nüfuzudur.

Hoca Ahmed Yesevî'den sonra Yesevî tarikatına mahsus dervişler arasında bu tarzda eserler yazmak adeta bir gelenek olmuştur. Pîrin açtığı tarikat yolunda yürümek az çok şairane yeteneğe sahip olan Yesevî dervişleri için kutsal bir görev hükmünü almıştır. Dolayısıyla Süleyman Bakırganî, yani ünlü Hakim Ata'dan başlayarak Yesevî ve Nakşibendî şeyh ve dervişlerinden bir çoğu bu tarzda hikmetler yazmışlardır.

Orta Asya'da yetişen Ahmed Yesevî'yi örnek alan mutasavvıf şairler arasında, Kul Ubeydi, Kuş Şemsiddin, İkanî, Hudâyâd, Fakirî, Kul Şerefî, Beyza, Gazalî, Kasım, Tufeylî, Meşreb, Hüveyda... v.b. yer almaktadır. Sadece yaşadıkları devirler değil aynı zamanda değer ve tanınırlık dereceleri de farklı olan birçok zat vardır ki, burada bunların hepsinden bahsetmemiz mümkün değildir.

Hoca Ahmed Yesevî'nin tesirini başlıca dört büyük bölgede görmemiz mümkündür. 1. Kıpçaklar, 2. Türkmenler, 3. Azerbaycan, 4. Batı Türkleri, Anadolu ve Rumeli.

Kuzey Türkleri arasında Süleyman Bakırganî'nin eserleri çok okunmaktaydı, Türkmen şairi Mahdumkulu üzerinde de Ahmed Yesevî'nin tesiri çok olmuştur. Bunun gibi birçok Azerbaycan ve Anadolu'da yaşayan şair ve mutasavvıfın üzerinde de tesiri çok olmuştur.

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinin dil bakımından sade, kolay ve anlaşılır olması, İslâmi, yani dinî-tasavvufî yönü ile millî yani halk edebiyatı unsurlarını barındırması gibi özellikleri manevi bir güçle bütün Türk âlemine ve bize nesiller boyu ulaşmıştır²⁵.

²⁵ Köprülü, Fuad. *age.* s. 164-174.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÎVÂN-I HİKMET'İN MUHTEVASI

Dîvân-ı Hikmet'te sosyal, tarihî, edebî, dinî, tasavvufî birçok konu yer almaktadır. Özellikle, Kur'ân-ı Kerim'de yer alan farklı konulardaki birçok ayetler, Hz. Peygamber'in çeşitli konulardaki hadîs-i şerifleri, meşhur tarihî, edebî, tasavvufî şahsiyetlerin adları, onların doğdukları, yaşadıkları, buldukları ve vefat ettikleri yerlerin adları, dinî ameller ve ritüeller, tasavvufî makam ve hâller, ideal rehber/kâmil insan özellikleri (yani Hz. Peygamber'in insanlara nasıl bir rehber/şerh olduğu), eğitim, öğüt ve nasihatler, Allah'ın çeşitli adlarının zikredilmesi, kurbiyet/Allah ile kulun irtibatı, derviş ve sufi, dünyevi hayatın geçici olması ve sonunun ebedi hayata bağlanması, gerçek aşkın derin bir şekilde açıklanması ve bunun gibi birtakım konular bu dördüklerin mahiyetine göre incelenmiştir.

2.1. Dîvân-ı Hikmet'te Geçen Kur'ân-ı Kerim Ayetleri

İncelediğimiz "Dîvân-ı Hikmet" in yazma nüshasında ondan fazla ayet tespit edilmiştir. Bu fasılda önce ayetlerin geçtiği dördüklere, sonra ayetin tercümesine, ayetin aslına yer verilmiştir. Farklı konulardaki bu ayetler dördüklerin içeriklerine göre sıralanmıştır.

érenler bardı barça boldı mezār

ķattıġlanıp ey dōstlarım bolġıl bīdār

musā şıfat tūr taġıda körüp dīdār

“*rabbi enzur ileyk*”dép ayġum kélür. (49. Hikmet)

Açıklaması: (konu: Allah didari) Bütün evliyalar dahi bu dünyadan göçtü, sonuçta gidip mezar oldu. Ey dostlarım! Kendine gelip gafletten uyanın, Musa Aleyhisselam gibi Tûr dağında Allah'ın cemalini müşahede eyleyin. Ben de Musa Aleyhisselam gibi “**rabbi ünzur ileyk**” (“*Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım*” dedi.) demek isterim.

وَأَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرَ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرِيكَ وَلَكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ
مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرِيكَ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

“Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, **"Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım" dedi.** Allah da, "Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin. dedi.”

“Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, "Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim" dedi”. (Diyanet, A'raf 7/143)

“*innā fetah nā*”nı okup ma‘nā sordum,
pertev saldı, bî-ḥōd bolup dīdār kördüm.
mollām urup "üskut!" dedi, bakıp turdum,
yaşım töküp muzṭar bolup turdum men-ā (1. Hikmet)

Açıklaması: “*innā fetah nā*” ayetini okuyup manasını sordum, nur saçtı kendimden geçip sevgilinin cemalini gördüm. Hocam vurup "sus!" dedi, bakakaldım, gözyaşımı dökerek çaresiz kaldım ben.

"إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُنِمْ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢﴾
وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا ﴿٣﴾"

“Senin geçmiş gelecek bütün günahını Allah’ın bağışlaması, sana nimetini eksiksiz vermesi, seni dosdoğru yolda yürütmesi ve Allah’ın sana güçlü bir şekilde yardım etmesi için **sana apaçık bir fetih ihsan ettik**”. (Diyanet, fetih suresi48/ ayet\1-2-3).

zākirlerğa ḥudā özi va‘de kıldı,
“*fezkurūni ezkurukum*”āyet kélđi
firdevs atlıg cennetidin maḥzar kélđi
kéliñ yıgılıñ zākir kullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: Allahu Teâlâ, onu zikreden kullarına söz verdi. “**fazkuruni ezkurukum**” (Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım), āyeti indi. Firdevs isimli cennetinden müjde geldi. Zikreden kulların varacağı yer cennettir. O sebepten gelin, ağlayın zikreden kullar! Hep beraber yüce Rabbimizi zikredelim.

" فَادْكُرُوا رَبِّيَ ادْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ "

“Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin”!
(Diyanet, Bakara2/Ayet.152)

“vel yebkū keşirā” dēp teñri aydı

ma‘ nā uq{u}ğan ‘ ālim tinmey yıǵlar érđı

yıǵlay yıǵlay ikki közi a‘ mā boldı

andaǵ ‘ ālim ‘ ālim bolur dōstlarım-a (10. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Tanrı “Vel yebkū keşirā” (çok ağlasınlar) dedi, manasını bilen âlim durmadan ağlad. Ağlaya ağlaya iki gözü kör oldu. Öyle âlim, gerçek âlimdir, biliniz ey dostlar!

"فَلْيُضْحِكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ"

Artık kazandıklarının karşılığı olarak, az gülsünler, çok ağlasınlar. (Diyamet, Tevbe 9/.Ayet.82)

“ķul huvallāh sūbhān allāh vird eylesem

bir ü barım dīdārıñnı körer-men mü

ħasretiñdin başdın ayak derd eylesem

bir ü barım dīdārıñnı körer-men mü (14. Hikmet)

Açıklaması: “Ķul hu-Allāh” ve sūbhān Allāh sözlerini vird etsem, Tek ve Var olan Allah’ım, cemalini görür müyüm? Senin hasretinle başımdan ayağıma kadar dert edinsem Tek ve Var olan Allah’ım, cemalini görür müyüm?

"قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (1) اللَّهُ الصَّمَدُ (2) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ"

“De ki: O, Allah’tır, bir tekdir.” (1) "Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, o, hiçbir şeye muhtaç değildir.)" (2) Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir)." (3) "Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir.” (Diyamet, İhlas112/ayet1-4)

münker nekir su ’ālīga bergün cevāb

ħasret otı birle bolsun baǵrıñ kebāb

bir kün saña қоymas içrür andaǵ şarāb

“femen ya ‘mel” mīzānımı ķurmak üçün (16. Hikmet)

Açıklaması: Münker-nekirin sorduǵu suale cevap ver, hasret ateşi ile baǵrıñ kebab olsun, amel terazisini kurmak için bir gün sana şarap içirir, ölüm seni de rahat bırakmaz.

"فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ"

" وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ "

“Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür.”“Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür.” (Diyanet, Zilzal 99/ayet7- 8).

ol “*elestu bī-rabbikūm*” dedi hūdā

“*qālu belā*” dében rūhlar kıldı şadā

yıgılap keldük eşikiñe cümle gedā

lütf eyleseñ yüz miñ ‘*āsī* hāndān érür (24. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Allah “*elestu bī-rabbikum*” dedi (“**Ben sizin Rabbiniz değil miyim?**”). “*qālu belā*” (“Elbette öyle! dediler) diye ruhlar yanıt verdi; Ey yüce Rabbimiz, bütün dilencilerin dilenerek, ağlayarak senin kapına dayandık, bize lütf edersen (günahımızı bağışlarsan) yüz bin isyankâr kulunun yüzü güler”.

"وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ۗ"

“Rabbin Âdemoğulları’ndan -onların sırtlarından- zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkındaki şu sözleşmeye şahit tutmuştu: Ben sizin rabbiniz değil miyim? "Elbette öyle! Tanıklık ederiz" dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde, "Bizim bundan haberimiz yoktu" demeyesiniz;”(Diyanet, A’raf7/Ayet172).

“*yā rabbenā zalemnā*” dép nāle kılgıl

köz yaşını her tarafke jāle kılgıl

hâk yādını étip özün vāle kılgıl

hâk cemālın körsetmese zāmin bolay (67. Hikmet)

Açıklaması: “*Yā-rabba-nā zālem-nā*” (Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik) ayetini okuyup feryat eyle, göz yaşını her tarafa jāle gibi saç, Hakk’ı yad ederek kendinî ona aşık eyle. Hak cemalini göstermezse ben kefil olayım.

"قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ"

“Dediler ki: Ey rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz, bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz!”(Diyanet, A’raf7/ayet23).

kyāmetniñ şiddetini bilmegenler

garīb faķīr körse közge ilmegenler.

“emr-i ma‘rūf nehy-i münker” kılmaganlar

hāş büzürgler seni ne dép du‘ā kılsun? (90. Hikmet)

Açıklaması: Kıyametin şiddetini bilmeyenler, garip ve fakirleri önemsemeyenler, “emr-i ma‘rūf, nehy-i münker” (“İyiliği emredip, kötülükten alıkoymak”) fermanını yapmayanlar, has büyükler hangi amellerinizden dolayı size dua etsinler?

" يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ "

“Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.”(Diyanet, Lokman31./ayet17)

“fefirüküm ilāllāh” dép āyet keldi

yakam tutup hāzretiñe yanmayın mu

kökdin maña cānsız burak keltürdiler

min dediler ey érenler minmeyin mü (116. Hikmet)

Açıklaması: “Fefirū küm ila(A)llāh (i)” (O hâlde Allah'a koşun) diye ayet geldi, yakamı tutarak Allah’ın huzuruna dönmeyeyim mi? Gökten bana cansız Burak getirdiler, bin dediler, ey yārānlar binmeyeyim mi?

" فَفِرُّوْا إِلَىٰ اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ "

“O hâlde Allah'a koşun. Şüphesiz ben, size O'nun katından gönderilmiş açık bir uyarıcıyım”(Diyanet, Zariyat51/ayet50)

“hulika min ma’in dāfik” dép kıayıp aydı

hāķ muştafa ümmetlerğa oķup yaydı

yalğan ümmet va‘desidin kıayıp taydı

sübhān égem günāhıdın ötgeni yoķ (117. Hikmet)

Açıklaması: “Hulika mim mā’in dāfik” (Fıskırıp çıkan bir sudan yaratıldı) diye tekrar söyledi, Hak Mustafa (Hz. Muhammed (s.a.v) ümmetlere okuyarak yaydı. Yalancı ümmet ise verdiği sözde durmayıp vazgeçti, Yüce Allah da onların işlediği günahı affetmedi.

" خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ "

“Fıskırıp çıkan bir sudan yaratıldı” (Diyanet, Tarık86/ayet 6).

kul h̄yāce aḥmed bu dūnyāda bī-ḡam ötdün

ḥaḡdın ḡorkḡup zār inremey uyup yattın

dūnyā tilep ḥaḡ zikrini taşlap atdın

“*tūbū ileyk*” oḡuy oḡuy ölmeyin mü. (40. Hikmet)

Açıklaması: Kul Hoca Ahmed bu dünyadan gamsızlıkla geçtin, Hak’tan korkarak nale ile ağlamadan uyuyarak yattın. Dünyayı isteyip Hak zikrini bırakıp attın, “**tubu ilayk**”(**İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah’a tövbe edin**) ayetini okuya okuya ölmeyeyim mi?

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَلَىٰ رَبِّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُم سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ"

“Ey iman edenler! **İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah’a tövbe edin.** Umulur ki rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar. O gün Allah, peygamberi ve onunla aynı imanı paylaşanları utandırmaz. Onların nuru önlerinde ve sağ yanlarında ilerleyerek yollarını aydınlatırken şöyle derler: “Rabbimiz! Nurumuzu arttır eksiltme ve bizi bağışla. Şüphesiz senin her şeye gücün yeter.” (Diyanet, Tahrim 66/ayet 8).

2.2. Dîvân-ı Hikmet’te Hadîs-i Şerifler

uluḡ kiçig érenlerdin edeb kétti

ḡız u cevān za’iflerdin ḡayā kétti

“*el-ḡayā’ū mine’l-īmān*” resūl ayttı

ḡayāsız ḡavm ‘acāyib[ler] boldı dōstlar (20. Hikmet)

Açıklaması: Büyük küçük erenlerden edeb kayboldu, kız ve gençlerden de haya gitti. resullullah efendimiz “**haya imandandır**” dedi. hayası olmayan kavim acayip oldu dostlar.

"عن ابن عمر رضي الله عنهما أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم مرَّ على رجلٍ من الأنصار وهو يعظ أخاه في
الحياء ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « دعه فإنَّ الحياءَ من الإيمان » متفقٌ عليه"

“İbni Ömer *radıyallāhu anḡümâ*’dan rivayet edildiğine göre Resūlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, utangaç kardeşine bu huyunu terketmesini söyleyen Medine’li bir müslümanın yanından geçerken ona”:

“**Onu kendi hâline bırak; zira hayâ imandandır**” buyurdu. (Buhârî, İmân 16, Edeb 77; Müslim, İmân 57-59. Ayrıca bk. Tirmizî, İmân 7; Nesâî, İmân 27; İbni Mâce, Mukaddime 9, Zühd 17.)”

“*el-kezzābu lā-ümme*ti” dedi server

gümrâhlarga yol bergüçi bolup rehber

yalğançını ümmet démes ol peygamber

kélin yıgıln zākir kullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: Resullullah efendimiz “yalan söyleyenler benim ümmetim değildir” dedi. O yolunu saptıranlara yol gösterici olarak rehber oldu. Peygamber efendimiz yalancıya ümmet demedi, gelin zikir eden kullar toplanıp Allah’ı zikir edelim.

2.3. Hadîs’e Benzer Hikmetli Sözler

İncelediğimiz metinde bir yerde Arapça bir hikmetli söz yer almıştır.

“*hubbu’l-vaṭan mine’l-īmān*”teyü haber

mekkedin medînege kıldı sefer

“*men mâte ğarîben*”dép kelâmde bar

“*feḳad mâte şehîden*”dép ölgüm mükin (47. Hikmet)

Açıklaması: “**Vatan sevgisi imandandır**” diye haber verip Mekke’den Medine’ye sefer kıldı. “Kim garip olarak ölürse, O şehit olarak ölmüştür” bu söz kelimada görünür, ben de şehit ölsem mi acep?

2.4. Dîvân-ı Hikmet’te Peygamberler

Hikmetler içinde birtakım peygamberlerin isimleri geçmektedir. Aşağıdaki dörtlüklerde Hz. Muhammed, Eyüp, Yahya, Musa, Yakub, Yusuf, Yunus, İbrahim, Zekeriya, Nuh, İsmail’in adı geçmektedir.

Hz. Muhammed

öldürgin köydürgin her cebr-i cefâ kı

ol rüz-ı cezâ kı menî şeydâ-yı muḫammed

dāyim ğam-ı ümmet yedi ol yemedi ni‘ met

kerāmetidür sen kanı ğamhā-yı muḥammed (70. Hikmet)

Açıklaması: Beni öldürün, yakın ve her türlü cefayı bana yapın ancak mahşer gününde Muhammed (s.a.v)’e beni âşık edin. O (Muhammed) daima ümmetinin gamını yedi, ama nimet yemedi. Bunların hepsi keramettir, ama sen Muhammed için gam çektin mi?

H. Eyyüp, Yahya, Musa

eyyüp şıfat kırt renciĝa şābir bolsam

yahyā şıfat közlerimdin kan yaş töksem

mūsā şıfat tır taĝıda t̄a‘ at kılsam

derĝāhıda h̄vācem kabül kılar mu-kin (110. Hikmet)

Açıklaması: Eyüp’(a.s.)in kurdun verdiği eziyete sabır gösterdiği gibi sabırlı olsam, Yahya (a.s.) gibi gözlerimden kanlı yaş döksem, Musa gibi Tûr daĝında ibadet etsem, Yüce Allah, beni derĝāhına kabul eder mi ki?

H. Yunus, Yusuf, Yakup

yünus dék deryā içre balık bolsam

yūsuf dék kıduķ içre tün kün yatsam

ya‘küb dék yūsuf üçün zār iñresem

derĝāhıda h̄vācem kabül kılar mu-kin (110. Hikmet)

Açıklaması: Yunus gibi deniz içinde balık olsam, Yusuf gibi kuyu içinde gece-gündüz yatsam, Yakup gibi Yusuf için acı çekerek ağlasam, yüce Rabbim, beni derĝāhına kabul eder mi ki?

H. Nuh

kördi ibrahīm tüşide teñridin boldı hıtāb

teñri fermānın tutup oĝlını kıurbān eyledi

miñ yolu kıldı naşihet kavmıĝa nuḥ-ı nebī

lā-nazar dép nāliş eylep ĝarķ-ı tūfān eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: İbrahim Aleyhisselam rüyasında Yüce Allah'ın kendisine hitap ettiğini gördü. Tanrı'nın fermanını yerine getirip oğlunu kurban etti. Hazreti Nuh Aleyhisselam kendi kavmine bin türlü nasihat etti ama kavmi O'nun sözünü dinlemeyip tufana gark oldu.

H. İbrahim ve H. İsmail

ibrāhīm öz oğlını qurbān kıldı

ismā'īl didār teyü cānın berdi

közin açıp haq cemālın anda kördi

ismā'īl dék haq cemālın körgen bar mu (95. Hikmet)

Açıklaması: İbrahim kendi oğlunu kurban etti; İsmail Allah'a kavuşmak için kendi canından vazgeçti. Gözünü açtığında Hakk'ın cemalini orada gördü, İsmail gibi Hakk'ın cemalini gören var mı?

H. Zekeriya

zekeriyā peygamberim ol kādirim zākir kulı

erre koydı başığa ol zıkr-i rahmān eyledi

teyriniñ qorqunçıdın peygamberim yaḥyānı bil

tinmeyin yığılap yürüp köz yaşını qan eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Zekeriya peygamber, Yüce Allah'ın zakir kuludur, O'nun başını testere ile kestiklerinde Allah'ı zikretmeye devam etti, Allah korkusu deyince Yahya peygamberi ibret al, O durmadan ağlaya ağlaya gözünden kanlar akıttı.

2.4.1. Dîvân-ı Hikmet'te H. Muhammed'in Vasıfları

Bu dörtlükte H. Muhammed'in büyük vasıflarından söz edilmektedir:

on sekkiz miñ 'ālemğa server bolğan muḥammed

ottuz üç miñ aşhābğa rehber bolğan muḥammed

yalangaç u açlıqqa 'ināyetlig muḥammed

'āsī cāfī ümmetge şefā'atlig muḥammed (68. Hikmet)

Açıklaması: On sekiz bin âleme server olan Muhammed, otuz üç bin ashaba rehber olan Muhammed, çıplak (fakir) ve aç olanlara yardım eden Muhammed, isyankâr ve cefakâr ümmetine şefaata eden Muhammed.

Hiz. Muhammed (s.a.v) yalan söyleyenlere ümmetim demez. Aşağıdaki dörtlükte bu durum şu ifadelerle belirtilmektedir:

“el-kezzābu lā ümmetī” dedi bilin muhammed
yalgancılar kavminı ümmet demes muhammed
toğrı yürgen kılını istep haķnıñ yolını
rāst yürgen [her] kılını ümmetim dér muhammed (69. Hikmet)

Açıklaması: Hiz. Muhammed (s.a.v) efendimiz, “yalan söyleyen ümmetimden değildir” dedi. Yalancılar kavmine ümmetim demez Muhammed, doğru yolda yürüyen ve hak üzerinde olan kula Muhammed(a.s. v)“ümmetim” der.

Ümmetliği iddia eden kişi Resulullah’ın yaptıklarını yapmalıdır (örnek almalıdır.)

her kim ümmet-men dese resül işin kıoymasun
şefā’ at küni bolsa anı kıoymas muhammed
teñri te’ ālā sözün resülullāh hadişin
inanmagan kılını ümmet démes muhammed (69. Hikmet)

Açıklaması: Kim ki, “Ben Resul’ün ümmetiyim” derse, Resul’ü örnek almalıdır. Şefaata günü gelince, O’nu yarı yolda bırakmaz Muhammed, Yüce Allah kelamına ve Resulullah’ın hadîsine inanmayan kula ümmet demez Muhammed.

Bu dörtlükte Hiz. Muhammed (s.a.v) sevgisi anlatılmaktadır:

başımğa tüşüp na’ re-yi sevdā-yı muhammed
men anıñ üçün kūyıda şeydā-yı muhammed
kim ümmetidür hamd u şenā tinmeyin aytur
pāk-ā hamd-ā kıılmağıl rüsvā-yı muhammed (70. Hikmet)

Açıklaması: Başıma Muhammed’in sevdası düştü, bu sevdayı aşk ile, sesli bir şekilde haykırıyorum. Kim benim ümmetimse hamd-ü senayı durmadan söyler, ya temiz olan Samed!

Beni Hz. Muhammed'e (a.s.v) rüsva eyleme. (Beni Muhammed Peygamberin önünde rezil etme).

2.5. Dîvân-ı Hikmet'te Melekler

Melekler, Allah'ı öven, onu tesbih eden, kulların yaptıklarını amel defterine kaydeden, insanların canını kabzedemeyen, Allah ve peygamberler arasında vasıta olarak Allah tarafından yaratılmış bir mevcuttur.

Azrail:

öler vaktıda nezd ol kimerse
eşitip hikmetim kulağa alsın
‘atâ kılgay aña haq nür-ı imân
ki ‘azrâ’îl cânını algay âsân (93. Hikmet)

Açıklaması: (Hoca Ahmed Yesevî münacatında şöyle der:) Kim hikmetlerimi dinleyip kulak asarsa, ölüm zamanı geldiğinde Allah O'na iman nuru nasip eder. Azrail de canını kolay alır.

Cebrail:

haq muşafâ bî-ḥöd bolup özdin ketti
cibrîl kélip haq mustafâ elgin tuttu
şühân egem kudret birlen zikr örgetti
ümmeť bolsam men hem zikrin aygum kélür (55, Hikmet)

Açıklaması: Hak Mustafa (Hz. Muhammed (s.a.v) kendinden geçtiği anda Cebrail gelerek elini tuttu. Kudret ile Yüce Allah zikr etmeyi öğretti. Ben ümmetsem, benim de zikretmem gerekir.

İsrafil ve Mikail:

uçmaḥ içre orun bergey kayu cānge
kim ki ṭā‘ at birle işlep çıksa taḫḫa
isrāfilni şūrı kirgey kayu cānge
biz muḫammed ümmeti[miz] biliñ dōstlar (75. Hikmet)

Açıklaması: Kim ibadet için dağa çıksa, Yüce Allah o kişiye cennet içinde yer verir. İsrâfil’in sûru biz Muhammed’in ümmetiyiz diyen kişilerin ruhuna girer, bilin dostlar.

babam aydı: “ey balam, melâikler yığılgay

cebra ’il imâm bolup, özgeler tâbi‘ bolğay

mikâil hem İsrâfil köterip gurge koygay”

arslân babam sözlerin eşitiñiz, teberruk (40. Hikmet. Taşkent neşri)

Açıklaması: Arslan babam dedi; ey yavrum! Melekler toplanırlar. Cebrail imam olur, diğerleri ona tabii olurlar. Mikail ve İsrâfil kaldırıp mezara koyarlar. Arslan babamın sözlerini dinleyin ki, bu sözler kutsaldır.

Münker ve Nekir:

münker nekir *men rabbuk* dép su ’âl kılgay

ķāl ‘ilmidin bir nüktesi kâr kélmegey

allâhıñ kim resûluñ dép su ’âl kılgay

cân u dilde ğayy zıkrini aytıñ dōstlar (121. Hikmet)

Açıklaması: Münker ve Nekir melekleri “Senin Rabbin kim?” diye sual ederler. O zaman dünya ilminden bir noktası bile fayda etmez. “Allah’ın ve Resul’ün kim?” diye sual eder. Can ve gönülle “Ħay” zıkrini söyleyin dostlar.

2.6. Dîvân-ı Hikmet’te Tarihî Şahsiyetler

2.6.1. Sahabeler

Hazreti Muhammed (s.a.v.) efendimize yakın olan, gazalarda omuz omuza savaşıyan, İslâmiyeti yaymak için meşakkatleri birlikte çektiği sahabelere karşı Ahmed Yesevî çok derin bir sevgi ve saygı besliyordu. Bu yüzden Divân-ı Hikmet’te onlarla ilgili dizeler görülmektedir.

Dört Halife

Bu dörtlükte Hazret-i Ebu Bekir Sıddık, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali’nin adları geçmektedir. “Çar-yar” Farsça kökenli bir sözdür ve anlamı “dört dost” demektir. Dört halifeyi anlatmak için kullanılır.

çahâryârı bâ-şafânı kevşere sâķî kılıp

‘āṣī cāfī bendelerge rāḥat-ı cān eyledi

şükr ü ḥamdullāh ki kim kıldı muḥammed ümmeti

müşkil érdi ḥālımız ḥaḫ bizge āsān eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Saf, temiz dört halifeyi kevser havuzuna saki edip, Allah Teâlâ isyankâr ve cefakâr kullara cana rahat verdi. Hz. Muhammed’e ümmet kıldığı için şükr ve hamd olsun, durumumuz müşkül idi, yaratıcımız kolaylaştırdı.

2.6.2. Dîvân-ı Hikmet’te Tasavvufi Şahsiyetler

2.6.2.1. Hallac-ı Mansur

Hikmetlerde en çok adı geçen tasavvufi şahsiyetlerden biri sufilik tarihinde büyük yer tutan, birçok eserde sık sık bahsedilen ünlü mutasavvıf Hallac-ı Mansur’dır. Aşağıdaki dörtlükte de onun adı geçmektedir:

‘āşık manşur ene’l-ḥaḫ dép yaşı aḫtı

çil-tenlerga hemrāh bolup ḫabuğ ḫaḫtı

yürek bağıri kebāb bolup érip aḫtı

ğār içinde çil-tenlerni körgen bar mu (95. Hikmet)

Açıklaması: Aşık Mansur “enelhak” deyip gözyaşı döktü, çiltlenlere (kırklar) yoldaş olup kapıyı çaldı, yüreği, bağıri kebab olup eriyip aktı, mağara içinde çiltlenleri (kırkları) gören var mı?

Allah Aşkı ve Hallac-ı Mansur

‘ışḫ yolıda ‘āşık bolup manşūr ötti

bélin bağılap ḫaḫ ‘ışḫnı muḫkem tuttı

melāmetler ihānetler köp eşitti

ey mü’minler men hem manşūr boldum men-a (7. Hikmet)

Açıklaması: Hallac-ı Mansur, âşık olup aşk yolundan geçti. Güçlü bir iradeyle Hak sevgisini mühkem (sıkı sıkıya bağlanarak) tuttu. Her türlü kötülöklere, ihanetlere uğradı (Ama, hiçbir zaman maşukundan vazgeçmedi. Zira hakiki aşka herkes erişemez.). O yüzden ey müminler! Ben de Mansur gibi oldum artık. Eğer böyle bir aşka sahip olmak isterseniz, Mansur gibi olmanız gerekir.

Ene'l-Hak

‘aşık manşūr ene'l-ħaķnı tilge aldı
ħaķ cebra'il ene'l-ħaķnı birge aydı
cibrīl kēlip başıñ ber dēp yolġa saldı
dārga aslıp dīdārını kōrdüm men-a (7. Hikmet)

Açıklaması: Hallac-ı Mansur “Enel Hak” sözünü söyleyince, onunla birlikte Cebrail Aleyhisselam da bu sözü söyledi. Cebrail Hallac-ı Mansur’un Sevgili, yani Hak yolunda başını kurban etmesini istedi. Ben de Hallac hazretleri gibi darağacına asılıp Allah’ın cemalini gördüm. (Hallac-ı Mansur Hak sözünü söyleyince cahiller tarafından darağacına asıldı. Yesevî Hazretleri de burada bu sözü söyleyip hakiki aşka kavuşmasından söz etmektedir.)

Hallac-ı Mansur’un Dar Ağacında Asılması

manşūr kelgeç dār ēgilip özi aldı
bāñın közi açuķları ħayrān ħaldı
pertev salıp allāh özi nazar kıldı
vā-şuķā dēp cemālını kōrdüm men-a (7. Hikmet)

Açıklaması: Hallac-ı Mansur gelince darağacı eğilip idam sehpasına aldı. Gönül gözü açık olanları şaşırdılar. Yüce Rabbimiz onun kalbine ışık saçarak ona nazar eyledi. Ey âşıklar! Ben de Allah’ın cemalini gördüm işte. (Yesevî Hazretleri ise, âşık olanlara şöyle der; ey âşıklar! Böyle bir aşka ben de sahip oldum.)

Ene'l Hakk’ın Anlamı

ene'l-ħaķnı ma‘ nāsını bilmes nādān
dānā kérek bu yollarda bolsa ser-dān
‘aşık ħullar ħaķ yādını aydı cānān
cāndın ħēcip cānāneni söydüm men-a (7. Hikmet)

Açıklaması: “Enel Hak” sözünün anlamını cahiller bilmezler, bu sözü anlayıp bu yollarda bilgin olabilmek için bilgi (ilim) gereklidir. Âşık kullar Hakk’ı anarak canana yani Yüce Allah’a ulaştılar. Ben de canımdan geçip cananı sevdim.

2.6.2.2. Diğer Tasavvufi Şahsiyetler

Hikmetlerde birçok tasavvufî şahsiyetin adına rastlamaktayız. Örneğin, aşağıdaki dörtlükte Merv’de doğan Bişr el Hafî başta olmak üzere birçok tasavvuf ehli şahsın adı geçmektedir.

Bişr el-Hafî

Bişr el Hafî H. 152’de Merv’de dünyaya gelmiştir. O dönemin ilk sûfilerinden biridir. Bu dörtlükte ismi geçmektedir.

eyā t̄alib bu yollarda bolgıl şāfī

cefā tartıp ‘ aşık boldı bişri hāfī

ér ol bolur va‘ desığa bolsa vāfī

vefā kılgan érenleri bilse bolmas (108. Hikmet)

Açıklaması: Konu, Allah sevgisine olan vefadır. Ey talip bu yollarda saf, temiz ol, Bişri el Hafî cefa çekerek âşık oldu. Er ona denir ki, va’dine vefalı olur, vefa eden erenleri bilmek zordur.

Arslan Bab

Bu dörtlükte Hoca Ahmed Yesevî’nin hocası Arslan Bab’ın adı geçmektedir:

öler vaqtda arslan babam men bir körsem

kūdeklikde bilmedim men cānım bersem

her bir başkan izlerini közge sürsem

köksümdeki girihleri açar mu-kin (41. Hikmet)

Açıklama: Öleceğim vakitte Arslan Babamı bir görsem, çocukluğumda bilemedim ben, onun için canımı versem, her bir ayak izini gözüme sürsem, göğsümde olan düğümler açılır mı?

Zünnun Mısırî ve Şeyh Bayezıd

Bu dörtlükte Mısır’da yaşayan bir mutasavvıf olan Zünnun Mısırî ve İran’ın Bestam kasabasında dünyaya gelen Şeyh Bayezıd’ın ismi geçmektedir.

zunnūn mısrî öz şehridin çıkıp ketti
[şeyh] bāyezîd yetmiş yolu özin sattı
özin bilmey vāle bolup başı kattı
andağ érler da‘ vāsını kılğan bar mu (95. Hikmet)

Açıklaması: Zünnun Mısrî kendi şehriden çıkarak gitti, şeyh Bayezîd yetmiş yola kendisini sattı, kendisini bilmeyip âşık olarak şaştı, onun gibi erenlikiddia eden var mı?

İbrahim Edhem ve Şeyh Şibli

Aşağıdaki dörtlükte Horasan’ın Belh şehrinde dünyaya gelen zahid ve sūfî İbrahim Edhem ve Samerr’in bir köyünde dünyaya gelen Türk kökenli Şeyh Şibli’nin adı geçmektedir.

şeyh şiblî semâ kılıp dāyim yürdi
taht u bahtın edhem şifat dükkān kurdı
pervānedek şem‘ in körüp özin urdı
pervānedek aḡger bolup küygen barmu (95. Hikmet)

(Bu dörtlüğün son iki mısrası bu hikmet’te eksik olduğu için Taşkent neşriden alınmıştır).

Açıklaması: Şeyh Şibli daima sema ederdi, İbrahim Edhem gibi tacı ve tahtı bırakıp dükkan kurdu (Allah’a yöneldi), Pervane gibi ateşi görüp kendisini ateşe attı, pervane gibi ateşte yanan var mı?

2.6.3. Edebî Şahsiyetler

Aşağıdaki dörtlüklerde Şark Edebiyatında çok değinilen “**Leyla ve Mecnun**” hikâyesinin kahramanları Leyla ve Mecnun’un adı başta olmak üzere diğer kişilerin adı da geçmektedir.

leylâ dép sahrâlarda mecnūn ötti
leylānı körgen zamān hūşı ketti
ḡayrān bolup sersān bolup başı kattı
ötgen ‘ aşık érenlerni körgen bar mu (95. Hikmet)

Açıklaması: Mecnun çöllerden Leyla diyerek geçti, Leyla'sını gördüğü anda akli başından gitti, hayran kalarak, sersem olup akli başından uçtu, geçmişteki âşık erenleri gören var mı?

Klasik Edebiyat'da oldukça sık rastlanan bir aşk hikâyesi olan “**Ferhad ve Şirin**” hikâyesinin kahramanları Ferhad ve Şirin'in adları aşağıdaki dörtlükte geçmektedir.

şirîn dēp kazdı taġnı ‘ âşık ferhād
şirînni körgen zamān kıldı feryād
‘ akl u hūşın tarāc kılıp urdı berbād
‘ âşık bolup ölmey turup ölgen bar mu (95. Hikmet)

Açıklaması: Âşık Ferhad Şirin diyerek daġı kazdı, Şirin'i gördüğü zaman ise feryat edip, akli başından giderek kendinî kaybetti. Âşık olup ölmeden önce ölen var mı? (burada Ferhad ve Şirin timsal olarak gösterilse de, ana konu Allah aşkıdır.)

2.6.4. Diğer Tarihî Şahsiyetler

Hikmetlerde birçok tarihî şahsiyetin adına rastlamaktayız. Örneġin, aşağıdaki dörtlükte eski Mısır padişahı **Firavun**'un adı geçmektedir.

saġladı mūsā-yı kelîmni baġrnıġ girdābıda
tābūtını mühüd kıldı dār-ı fir‘ avn eyledi
kudreti birle kelîmni ol hudāvend-i kerîm
nā-sezālardın ayırıp anı çūfān eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Allah Musa kelimni (Allah ile konuşan) denizin girdabında sakladı. Tabutunu beşik ederek, O'nu Firavun'un zatı (yakını) eyledi. O yüce Allah Musa kelimni kudreti ile kötü kişilerden ayırarak onlara çoban etti.

Bu dörtlükte Hazretî İbrahim döneminde yaşayan **Nemrud** adlı kralın adı geçmektedir.

ey müslümānlar eşitgil enbiyālar kışşasın
barçası haġ yolıda cānını kurbān eyledi
saġlap nārdın ol ġalilullāhnı
nemrūd otını aġa ġadir gülistān eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Ey Müslümanlar! Dinleyin enbiyaların kıssasını, hepsi canlarını Hakk'ın yolunda kurban etti, Nemrud İbrahim Aleyhisselami ateşi içine attı ancak Yüce Allah kendi kudreti ile o ateşi gül bahçesine çevirdi.

2.7. Dîvân-ı Hikmet'te Tasavvufî Konular

2.7.1. İlahî Aşk

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde Allah'a karşı duyulan sevgiden bahsedilir. Bu konu aşağıdaki dördlüklerde şu ifadelerle belirtilmektedir:

eyā dōstlar yūrek bağrım boldı kebāb
ḥaḳīḳatlık 'āşık cāndın otı bolğay
'ışk pertevi köñül mülkin kıldı ḥarāb
ol sebebden 'aql u hūşum ketti bolğay (36. Hikmet)

Açıklaması: Ey dostlarım! Allah'ı o kadar sevmişim ki, kalbim ve yüreğim aşk ateşinden yanıp kebab oldu, gerçek aşıklar canından geçmişlerdir, senin de O'nun için canından vazgeçmen gerekir. Aşk şulesi gönül mülkünü harap etti, Allah'a olan sevgiye erişemediğimden dolayı, benim aklım başımdan uçtu.

'ışk şiddeti başka tüşti ḥayrān boldum
ḥānumāndın kéçip tağı sersān boldum
ikki 'ālem berbād urup 'uryān boldum
çıḳқан āhım bu felekke yetti bolğay (36. Hikmet)

Açıklaması: Aşkın şiddetli sevdası başıma düşünce ne yapacağımı şaşırarak hayrete düştüm, ev-bark, aileden vazgeçip başıboş gezdim, durdum, iki âlemim de mahvolup çıplak kaldım, benden çıkan ah u figan, semaya kadar ulaştı.

'ışksız ādem ādem érmes añlasañız
bī-muḥabbet kavmı şeyṭān tiñleseñiz
'ışkdın eger özge sözni sözleseñiz
élgiñizdin imān islām ketti bolğay (36. Hikmet)

Açıklaması: Aşksız kişi, insanlıktan yoksundur, aşksız kişiler şeytan kavmindendir, eğer aşktan başka şeylerden söz ederseniz, imanınız ve inancınız elinizden gidecektir.

2.7.2. Dîvân-ı Hikmet'te Âşık

‘ âşıkların işi érür sūz u güdāz
‘ âşıklarğa hācet érmes rūze namāz
rūz-ı mahşer köz yaşıdur haqqā niyāz
‘ arîf ‘ âşık derd u elem tarttı bolğay (36. Hikmet)

Açıklaması: Gerçek âşıkların işi mahvedici ateştir, âşıkların oruca ve namaza ihtiyaçları yoktur (yani âşıklar zahiri ibadetler dışında ötesine de geçerler); kıyamet gününde sadece gözyaşı dökerek Allah’a niyaz ederler, arif ve âşıklar Allah aşkıyla dert ve ızdırap çekerler.

Hoca Ahmed Yesevî'nin 50. Hikmeti'nde Aşkın Sırrı

‘ ışk sırrını beyān kılsam ‘ âşıklarğa
tā‘ at kılmay başın alıp kéter dōstlar
tağı taşka başın urup bi-hūd bolup
ehl-i ‘ ıyāl hānumāndın öter dōstlar (50. Hikmet)

Açıklaması: Âşık olanlara aşk sırrını açıklasam, dayanamazlar, başlarını alıp giderler, dostlar! Başlarını dağa taşta vurup kendilerinden geçerler. Dolayısıyla ailelerinden ve diğer şeylerden vazgeçerler.

Hoca Ahmed Yesevî Hikmeti'nde Aşkın Şiddeti

‘ ışk şiddeti başka tüşse ‘ âşık biler
bīgāneler taşlar atıp aña küler
dīvāne dép başın yarıp qaŋa boyar
şakir bolup hāmd u şenā aytar dōstlar (50. Hikmet)

Açıklaması: Aşkın şiddeti başa düştüğü anda sadece gerçek âşık bu durumu bilir. Aşk nedir bilmeyenler âşığın hâlimden anlamazlar, ona taş atıp, kınarlar. Âşığa deli deyip başını

taşıla yarıp kana boyarlar. Bu hâlde bile âşık kendi durumuna şükredip Allah'a hamd-u sena eder dostlar!

Hoca Ahmed Yesevî, Hikmeti'nde Aşksızlıkla İlgili Şöyle Der:

‘ışksızlarını hem cānı yok hem imānı
resūllullah sözün aydım ma‘ nā kānı
neçe aytsam eşitgücü bilgen xanı
bî-ħaberler aytsam köñli xatar dōstlar ((50. Hikmet)

Açıklaması: Gönlünde aşk olmayanların ne canı var ne de imanı. Resullullah efendimizin sözlerini anlattım, ama manasını anlamazlar? Ne kadar da anlatsam dahi bu sözleri işiten anlayan yok? Gafillere söylesem, onların gönlü sertleşir.

Dîvân-ı Hikmet'te Aşkın Akıldan Güçlü Olduğunun İfadesi:

‘ışk aldında ‘aql-ı kāmîl dem uralmas
‘ışk şiddeti tuğyān kılsa dem turalmas
pervāne dék aħger bolup özin bilmes
būselerni cānānedin tuydum men-a (11. Hikmet)

Açıklaması: Aşkın karşısında akli kāmîl (aklı olgun) bile aciz kalır. Aşkın şiddeti taşıdığı anda duramaz. Pervane gibi ateşte yanar kendinî bilmez. Aşk busesi(şarabı)ni cananından doyarak aldım.

2.7.3. Dîvân-ı Hikmet'te Kurbiyet

Hoca Ahmed Yesevî Yüce Allah, kullarına şöyle bir hitapta bulunur:

ğam yeme ey bende ğam ħārıñdu[r]-men
ikki ‘ālemde seniñ yārıñdur-men
sen eger bolsañ meniñ ‘ışkımda zār
yüz seniñçe men giriftāriñdür-men (57. Hikmet)

Açıklaması: Hoca Ahmed Yesevî Yüce Rabbimizin dili ile şöyle yazmaktadır: Ey benim sevgili kulum! Üzülme! Ben senin gamını gidererek sana yardım ederim, bil ki, iki

âlemde sana yar olurum, eğer sen bana olan sevgin ile yanıp tutuşursan, ben de seni bana olan sevginden yüz kat daha fazla severim, sana giriftar olurum, yeter ki sen ne dilersen dile benden onu sana veririm.

Yukarıda belirttiğimiz hikmetin Kur’ân-ı Kerim’deki kaynağını şu Ayet-i Kerime’de okumak mümkündür: “İnsanı biz yarattık ve elbette içinden geçenleri biliriz; andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kaf Suresi 50/ 16. Ayet)

ger taleb kılsañ tapar-sen sen meni
sendin artuğ men taleb-kârıñdur-men
cüst-i cüy tâ ki kıılır-sen dünyâda
bil haqîkat ‘aynı bâzârıñdur-men (57. Hikmet)

Açıklaması: Eğer sen beni istersen beni bulursun, ben seni senden daha fazla isterim. Ne zamana kadar dünyada aramaya devam edersen, artık bu gerçeği anlamalısın ki, ben senin kalp pazarına çok yakıным.

mendin özgedin tilemeğil meded
barça yerde men mededkârıñdur-men
sen meni yâd eylesen şâm u seher
ol qarangu gürda dildârıñdur-men (57. Hikmet)

Açıklaması: Aziz kulum, benden başka hiç kimseden yardım talep etme, her yerde ben sana yardım ederim, sen beni gece-gündüz yâd eylesen, o karanlık mezar içinde gönlüne huzur verecek olan benim.

gerçi köp bolsa günâh taqşiriñ
bolmağil nevmid gaffârıñdur-men
bolmağil nevmid ‘ışyânıñ için
‘ayblar yapğucu settârıñdur-men (57. Hikmet)

Açıklaması: Gerçi günahlar işlemiş olup kusurun çok olsa da benden hiçbir zaman ümidin kesme. Zira ben Gaffarım (merhamet eden, affeden), günahlarını bağışlarım. Ben isyankârım diye umutsuz olma, yaptığın suç ve günahları örterim, çünkü bilesin ben Settarım (ayıpları örten, gizleyen).

2.7.4. Dîvân-ı Hikmet'te Zikir Konusu

Hoca Ahmed Yesevî'nin birçok hikmetinde zikir ile ilgili ifadeler geçmektedir. Aşağıdaki dörtlüklerde Yüce Rabbimizi sık sık zikretmemiz gerektiğinden bahsedilmektedir.

Allah Zikri

ḥaḳ te'ālā pertev saldı cānım köydi

kéliḡ yığlıḡ zākır ḳullar zıkr ételük

seḫer vaḳtda pîr-i muḡān baḳıp sordı

kéliḡ yığlıḡ zākır ḳullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Allah'ın ışığı parlayınca, benim canım yanıp tutuştu. Gelin, toplanın zikreden kullar! Hep beraber Yüce Rabbimizi zikredelim. Seher vaktinde müşid-i kâmil nazar edip sordu: "Gelin, toplanın zikreden kullar! Her beraber Allah'a zikredelim."

zākırlerḡe va' de ḳıldı ḳādir ḫudā

gūr içinde 'aṯā ḳıldı ḫūr-ı liḳā

zākırlerniḡ menzilibür dārü'l-beḳā

kéliḡ yığlıḡ zākır ḳullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: Allahu teâlâ, onu zikreden kullarına söz verdi, mezar içinde huri melekleri onları hediye etti. Zikreden kulların varacağı yer cennettir. O sebepten gelin, ağlayın zikreden kullar! Hep beraber yüce Rabbimizi zikredelim.

zākır bolup şākır bolup barur cennet

ḳanlar aḳsa közleridin ḳılmas minnet

ümmeṯ érseḡ zıkrin aytmaḳ sizge sünnet

kéliḡ yığlıḡ zākır ḳullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: Allah'ı zikreden ve şükreden kullar sonunda cennete giderler, Allah'ı o kadar zikrederler ki gözlerinden yaş yerine kan aksa bile hiçbir vakit minnette bulunmazlar, eğer gerçekten ümmet isen o zaman zikretmek sana sünnettir. O vakit gelin, toplanın zikreden kullar! Her beraber yüce Allah'a zikredelim. (Zira zikredenlere cennet kapısı her zaman açıktır.)

2.7.5. Dîvân-ı Hikmet'te Sûfî ve Dervîş

Hoca Ahmed Yesevî hikmetlerinde dervîşlerle ilgili şu ifadeler bulunmaktadır:

dervîşlerni her bir sözi cānge dermān

dervîşlerge bî-ihlāşnı söymes sübhān

ihlāş[1] yok bî-edebler yolda alan

dervîşlerni hāk-ı pāyı bolsam mu-kin (78. hikmet)

Açıklaması: Dervîşlerin söylediği her bir söz cana dermandır. Dervîşlere saygı göstermeyi Allah da sevmez. Onlara samimiyeti ve ihlâsı olmayanlar yolda kalırlar. Gerçek dervîşlere hizmet ederek onların ayağının tozu olsam mı?

hōş gāyibdin yetiştî bir cemā' a dervîşler

bātımda hū dērler sırr-ı pinhān dervîşler

tinmey revān yürürler tursa tekbîr ayturlar

tapsa şöhet tutarlar hōş şöhetlig dervîşler (84. hikmet)

Açıklaması: Hoş gayibden bir guruh dervîşler yetiştiler, batından “hu” diye zikrederler, Hak sırrı kalplerinde gizlidir. Hiç durmadan doğru yolda yürürler, durdukları anda tekbir söylerler, kamil insan gördüklerinde derhal sohbetinden istifade ederler, diğer insanlar da dervîşleri gördüklerinde onlarla hoş sohbet ederler. (Hakiki dervîş daima Mevlayı yād eder, dünyayı hiçe sayar, zahiri ve batını Allah sevgisi ile dolu olur).

2.7.6. Tasavvufî Kavramlar

Tasavvufî kavramlardan bahsederken ilk önce hikmet sözcüğü üzerinde durmak gerekmektedir.

Hikmet: Gaye, felsefe, gizli sebep, faydalı söz, bilgi dünyanın ve mevcudatın gerçeklerini bilip hayır işleri yapmak anlamlarına gelir. Eşyanın ahvalinden, zahiri ve batını keyfiyetlerinden söz edilen ilimdir ki buna “ilm-i hikmet” denmektedir. Ahlaka ve hakîkate faydalı kısa söz.²⁶

²⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Doğuş Matbaası Ankara-1978. s.

Yukarıda da Hikmet'in anlamı ile ilgili ifadelerden anlaşıldığı üzere, Hoca Ahmed Yesevî aşağıdaki dörtlükte hikmetlerin âşıklara söylenmesi gerektiğini dile getirmektedir.

kul h^vāce aḥmed ḥikmet aygıl ' aşıklaḡa
şıdḡ birlen yolḡa kirgen şādıklarḡa
ihlās bilen ḥaḡnı dégen lāyıklarḡa
dergāhıda h^vācem ḡabūl ḡılar mu-kin (110. Hikmet)

Açıklaması: Bu dörtlükte Ahmed Yesevî, hikmetlerin sadık, âşık, ihlās ile Hakk'ı seven ve ona layık olanlara söylenmesi gerektiğini belirtmektedir.

2.8. Şeriat, Tarikat, Hakikat, Marifet

şerī' atnıḡ maḡāmātın bilgen ' aşık
ḡarīḡatnıḡ şerāiḡin biler dōstlar
ḡarīḡatnıḡ işlerini edā ḡılıp
ḡaḡīḡatnıḡ deryāsıḡa kirer dōstlar (109. Hikmet)

Açıklaması: Burada Hoca Ahmed Yesevî, şeriatın büyük gerçeğini bilen âşık, tarikatın şartlarını da önemser; tarikat amellerini yerine getiren salık nihayet hakikatın deryasına dalar demektedir.

ma' rifetnıḡ meydānıda cevlān ḡılḡan
ḡarīḡatnıḡ gülzārında ḡayrān ḡılḡan
ḡaḡīḡatnıḡ bostānıda seyrān ḡılḡan
ḡāş bendeler ḡaḡ dīdārın körer bolḡay (97. Hikmet)

Açıklaması: Marifet meydanında cevelan eden, tarikat bahçesinde kuş gibi uçan, hakikat'ın bahçesinde gezen has kullar yüce Allah'ın cemalini elbette görürler.

2.8.1. Dîvân-ı Hikmet'te Şeriat ve Tarikat Meselesi

Bir tarikat ehlinin nasıl olması gerektiği bütün vasıflarıyla ifade edilmektedir:

her kim ḡılsa ḡarīḡatnıḡ da' vāsını

evvel beri şerîc âtnı bilmek kerek

şerîc âtnıñ işlerini edā kılıp

andın soñra bu da' vānı kıılmağ kerek (52. Hikmet)

Açıklaması: Hoca Ahmed Yesevî bu beytinde şöyle demektedir: Kim ki tarîkat yolunda olduğunu iddia ederse, ilk önce şeriatı her yönden, bütün hususlarıyla bilmeli, çünkü şeriatı bilmezse tarîkatın ne olduğunu anlayamaz. Dolayısıyla şeriatın amellerini yerine getirdikten sonra bu davayı ileri sürebilir.

şerîc âtsiz dem uralmas tarîkatda

tarîkatsız mağām bolmas haqîkatda

uşbu sırlar ma' lüm bolur şerîc âtda

cümlesini şerîc âtdın sormağ kerek (52. Hikmet)

Açıklaması: Tarîkat yoluna şeriatsız giremezsin, hakikat makamına tarîkatsız erişemezsin, dolayısıyla talip öncelikle şeriatı, sonra tarîkatı iyice öğrenmelidir. Sonra hakikat makamına ulaşabilir. Zira bu sırların hepsi şeriatla bilinir, tüm meseleler şeriat ışığında çözülür.

andın kēyin bir pîr kerek irâdetlik

bolmas bolsa pîri bolsa icâzetlik

şerîc âtge muvâfık rāst kerāmetlik

andağ êrni étekini tutmağ kerek (52. Hikmet)

Açıklaması: Bu yollarda yürüyebilmek için, senin takip edebileceğin, azametli, iradetli, icazetli, gerçek bir mürşid-i kâmil gerekir. Öyle bir mürşid olmalı ki, her yönüyle şeriata uygun iş yapsın, kerametleri de sahih olsun. Böyle bir pîrin eteğini tutarak tarîkata devam edebilirsin.

İşin mahiyetini bilip bilmeden tarîkat yolunun şeyhiyim diyen, keramet ve velilikten dem vurup, davasında yalan söyleyen sahtekâr kişilerden kaçmak gerekir. Zira tarîkatın nişanesini herkes bilemez, gerçek pir gece-gündüz durmadan riyazeti sıkı tutarak Allah'ı yad etmeyle meşgul olur ve dilde, amelde, itikatta, hayırlı düşüncelerle meşgul olur. Böyle bir pîrin eteğini tutması gerekmektedir.

Dîvân-ı Hikmet'in 11. hikmetinde tarîkat meşakkatlerinden söz edilir. Aşağıdaki dörtlüklerde bu konunun işlendiğini görmekteyiz.

tarîkatnı yolu kıttıĝ turfe şaşttım
başım kıttı pîr-i muĝân sarı kaçttım
pîr étekin tutup muhkem közüm açttım
rûsvâ bolup yolnı kezîp yürdüüm men-a (11. Hikmet)

Açıklaması: Tarîkatın yolu çok zormuş, o sebepten ne yapacağımı şaşırđım, başım dondu ve müşşid-i kâmile doğru koştım. Pîrin eteĝini sımsıkı tuttuktan sonra gözlerim açıldı, anladım ki, yanlış yoldaymışım.

tarîkatnı yollarıda kıttıĝ ‘azâb
bu yollarda neçe ‘âşık boldı turâb
‘ışık yolıĝa her kim kirse hâli harâb
érenlerdin yolnı sorap kördüm men-a (11. Hikmet)

Açıklaması: Tarîkatın yolu çileli ve azaplıdır, bu yollarda nice âşık toprak (yok) olmuştur, âşk yolu olan tarîkata her kim girerse hâli harap olur, bundan dolayı bu yolları evliyalardan sorarak buldum ben.

2.9. Dîvân-ı Hikmet'te Tövbe Konusu

Bu dörtlüklerde “tövbe nasıl kabul olur?”, şu açıklamalarla belirtilmiştir.

Temiz Kalple Tövbe'nin Kabul Olması:

nefsni urup dîn kal'asın bérsen penâh
kanlar yutup tevbe kılgıl kéçer günâh
élgîñ açıp âmîn désen kéçer ilâh
ez rûy-ı dil tevbe kılıp dîdâr körün (80. Hikmet)

Açıklaması: Nefsini yenerek dine sığının, kanlar yutup tövbe edin ki Allah günahlarınızı baĝıřlasın, el açarak “amin” diyeni Allah affeder, kalptan tevbe eden, Yüce Allah'ın huzurunda kabul görür.

Tövbe Etmek:

tevbe kılsañ neçük yañşı tevbe kılgıl
andın soñra haq rañmetin bilip körgil
nādānlıqda ötti ‘ ömrün inşāf kılgıl
haqdın qorqup inşāf kılıp dīdār körün (80. Hikmet)

Açıklaması: Tövbeyi en iyi şekli ile yerine getirirsen Hak rahmetini anlayıp görürsün; cahillikle geçti ömrün insaf eyle, Haktan korkup insafla adaletli olursan, Allah’ın huzurunda kabul görürsün.

Tövbe Giysisi:

kul h^yāce aħmed tevbe tonın keymek kerek
haqdın qorqup nefis şūmını koymağ kerek
haqdın kéçip yalğuz haqñı söylemek kerek
aşlıñ tofrağ sultān bolup dīdār körün (80. Hikmet)

Açıklaması: Ey Kul Hoca Ahmed! Tövbe giysisini giymek gerekir; Hak’tan korkup nefsin kötülüklerini bırakmak gerekir; yaratılmışlardan uzaklaşarak yalnız Hakkı sevmek gerekir; aslın topraktır, sultan olarak Allah’ın huzurunda cemalini göresin.

2.10. Dīvān-ı Hikmet’te Yalancılık

Hoca Ahmed Yesevî’nin hikmetlerinde yalancıların sonunun ne olacağından bahsedilir. Bu durum aşağıdaki dörtlükte şöyle ifade edilmektedir.

Yalan Konuşanın Cennete Girememesi

el-kezzābu lā-ümmeti dedi sizge
ol muħammed haq resūl[1] aydı bizge
yalğaçığı cennet yokdur dedi allāh
yalğān sözlep imānsızın kėtme dōstlar (34. Hikmet)

Açıklaması: Hz. Muhammed (s.a.v) “yalancılar benim ümmetimden değildir” demiştir bize. Yüce Allah “yalancılar cennete giremez” diye buyurmuştur. Ey dostlar! Yalan söyleyerek

imansız gitmeyin. (Dolayısıyla Peygamber Efendimiz ümmetine ve dostlarına, “eğer benim ümmetim olacaksanız yalan söyleyip imansız gitmeyin. Ve her daim dürüst olarak doğru sözlü olun.” demektedir.)

“*el-kezzābu lā-ümmeti*” dedi server

gümrahlarğa yol bergüçi bolup rehber

yalğançını ümmet démes ol peygamber

kéliñ yığıñ zākir kullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: “Yalan söyleyenler benim ümmetim değildir” der, Server (Hz. Muhammed). Yolundan sapan kişilere yol gösterip rehberlik eder. O Peygamber yalancılara ümmet demez. Gelin, ağlayın ey zikreden kullar! Hep beraber Rabbimizi zikredelim.

Yalancı āşık

yalğan ‘āşık ma‘ şükıdın cānın ayar

‘uqbā işin artka taşlap dünyā söyler

yolğa kirgen t̄aliblerni yoldın koyar

kéliñ yığıñ zākir kullar zıkr ételük (39. Hikmet)

Açıklaması: Yalancı āşık maşukunun yolunda canını esirger, yani davası yalandır, daima dünya sevgisi ile yaşayıp ahiret işini arkaya atar. Böyle şahıslar Allah’ı seven ve Allah yolunda giden talebeleri doğru yoldan saptırır, bu sebepten dolayı, gelin ey zikreden kullar! Hep beraber Rabbimizi zikredelim.

2.11. Allah’ı Anmak

Hikmetlerde Allah’ı anmakla ilgili dörtlükler çokça görülmektedir. Çoğu zaman Allah, Tanrı, Rahman Egem, Sübhan İzim, Bir u Barım, Hûda, Perverdigar olarak ifade edilmektedir. Hoca Ahmed Yesevî, şu mısradaki şöyle demektedir:

allāh yādın aytur kullar ma‘ nā birlen

bī-ma‘ nīga hergiz köñül bermes bolur

allāh dégen ‘āşık kullar dāyım müdām

haq yādıdın zerre gāfil bolmas bolur (99. Hikmet)

Açıklaması: Kul Allah'ı yadettiği zaman manasını da bilerek söylemesi gerekir. Şunu bil ki manasını bilmeyenlere Allah da gönül vermez. Allah'ı yad edenler hiçbir zaman O'nu anmaktan gafil kalmazlar.

2.12. Dîvân-ı Hikmet'te Kıyamet Korkusu

kıyāmetniñ şiddetidin ʿaqlım hayrān
köñlüm qorqқан cānım hürkken hāne virān
şırāt atlığ güzergāhdın dilim lerzān
ʿaqlım kétip bi-hüş bolup qaldım dōstlar (13. Hikmet)

Açıklaması: Kıyametin şiddetinden aklım şaşıp kaldı; öyle korkmuşum ki, gönlüm tedirgin oldu, canım ürperdi, ben viran oldum. Sırat köprüsünden nasıl geçeceğimi düşünerek yüreğim titremekte. Bu durumdan endişelenerek aklım uçtu ve bayıldım. Ey dostlarım ahiret için hazırlanmalıyız.

saç u saķal aķardı vu köñlüm qara
rūz-ı maşser raķm etmeseñ hālım tebāh
saņa ʿayān ʿamelsiz-men köptür günāh
cümle melek yazuķumnı bildi dōstlar (13. Hikmet)

Açıklaması: Saç, sakal beyaz oldu ama benim kalbim hala karadır, ey Yüce Rabbim kıyamet günü bana rahmet eyleyip bağışlamazsan hālım berbat olur, her şey ayândır, nitekim amelim yok günahım çoktur. Tüm meleklerle benim günahlarım ayān oldu, ey dostlarım!

2.13. Hikmetlerde Ölüm Korkusu

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde zamanın boşa geçirilmemesi ve ömrün sonunda ölümden sonraki hesaptan korkup, feryad etme durumu hakkında da bilgiler verilmektedir. Aşağıdaki dōrtlükte konu ile ilgili şu ifadeler bulunmaktadır:

ottuz sekkiz yaşķa kirdim ʿömrüm ötti
yığlamay mu öler vaķtım yaķın yetti
ecel kélip peymānesin maņa tuttı

bilmey kaldım   ömrüm  hir boldı d stlar (13. hikmet)

Açıklaması: Yaşım otuz sekize geldi, ama ömrüm boşa geçmiş, ölüm vaktim yaklaştım, ağlamayayım mı? Ecel gelerek ölüm kadehini bana sundu, hiç anlayamadım ömrümün sonu gelmiş Ey dostlar!

ottuz tokkuz yaşka kiridm kıldım hasret

v -dirig    ömrüm ötti kanı t  at

t  atligler ha  kaşıda h ş sa   det

kızıl yüzüm t  at kılmay soldı d stlar (13. Hikmet)

Açıklaması: Ey dostlarım! Yaşım otuz dokuz oldu ama ben hala hasretteyim, yazıklar olsun bana ömrümü boşa geçirdim, Allah'ın ibadetini yerine getiremedim. Allah'ın emrini yerine getirenler Hakk'ın huzurunda mutludurlar, kızıl yüzüm ibadetleri yapmadığım için soldu.

Hoca Ahmed Yesev  Hikmetlerinde gaflette kalmayıp bütün emirleri yerine getiren kullarına “Yüce Rabbim şöyle demektedir” şeklinde seslenmektedir.

2.14. Hikmetlerde Kabir Hayatı Hakkında

şeyt n la in sizge düşman h zır bolu 

k ce kündüz all h tey  barıp  l n 

tar lahadge kirer va tda n rge tolu 

mel 'ikler all h n rın saçar  rmış (21. hikmet)

Açıklaması: Ey dostlar! Biliniz ki, la'netli şeytan size düşmandır, gece-gündüz Allah diye yorulup bitkin düşene kadar çalışınız ki, dar kabre girdiğinizde kabrin i i nurlarla dolsun, böyle kişilere melekler Allah'ın nurunu saçar da ıtır, bu yüzden mezarın i i Allah'ın nuru ile dolarak aydınlanır ve cennet çiçekleri açılarak her taraf parlak olur.

2.15. D v n-ı Hikmet'te Dua

 aşı c f  kulu  k ldi derg hı a

kolum tutup yolga salgıl entel h d 

érklik kâdir yıǵlap keldim penâhıña

kolun tutup yolğa salgıl entel hâdî (60. Hikmet)

Açıklaması: Allah'ım bu isyankâr ve cefakâr kulun senin kapına geldi, ey Yüce Allah sen yol göstericisin elimi tutup doğru yola ilet beni. Erklik kadir olan Rabbim sana sığınmak için ağlayarak geldim, sen yol göstericisin, elimi tutup doğru yola ilet beni.

2.16. Dîvân-ı Hikmet'te Riyazet

riyâzetge siyâsetlig mürşid gerek

irâdetka i' tîkâdlig mürîd gerek

tarîkatga cândın kéçip kirmek gerek

cândın kéçmey tarîkatga kirse bolmas (132. Hikmet,)

Açıklaması: Riyazete (nefsi kırmak, terbiye etmek için) siyasetlik bir mürşid gerektir. İradet için itikatlî (inançlı) mürid gerektir. Tarîkata girmek için canını feda etmek gerektir. Eğer candan vazgeçilmezse, tarîkata girilemez.

2.17. Dîvân-ı Hikmet'te Nefis

dünyâ izlep nefsim meni saldı yırâk

tuǵyân kılıp kéçe kündüz örter firâk

ayâ nâdân bu dünyânı kılgıl talâk

çın ' aşıklar bu dünyâda fenâ bolsun (38. Hikmet)

Açıklaması: Nefsim beni dünyayı izleterek Hak'tan uzaklaştırdı. Nefsim o derecede taşkınlık etti ki, gece-gündüz beni firak kapladı. Ey cahil! Madem dünya seni Allah'tan uzaklaştırıyor, sen de, dünyayı bırak, çünkü gerçek âşıklar bu dünyada fanidirler.

ésiz ' ömrüm keçti meni rüsvâlıkda

nefsim üçün dâyim yürdüm gedâlıkda

ötgen ' ömrüm kayta kélmes edâlıkda

nedâmet kııl dilleriñiz şafâ bolsun (38. Hikmet)

Açıklaması: Yazıklar olsun ki, ömrüm rüsvalıkla geçti. Nefsim için daima geda olup yokluk içinde yürüdüm. Geçen ömrüm Hak emrini yerine gitirmek için tekrar geri gelmez. Şimdi yaptıklarınızdan pişman olun ki, kalpleriniz temizlensin.

saña cezā yaratkanğa yalbarmadıñ
allāh teyü tünler turup iñrenmediñ
nefsdin kéçip allāh sarı tolğanmadıñ
zālimlerniñ élgin uzun kıldım men-a (7. Hikmet)

Açıklaması: Sana bu ceza olsun ki, Yaradana yalvarmadın. Geceler boyunca kalkıp Allah için ağlamadın. Nefisten vazgeçerek Allah’a sarılmadın. Bu yüzden zalimlerin de eli uzun kaldı.

2.18. Dîvân-ı Hikmett’e Yer İsimleri

Türkistan

on altımda barça ervaḥ ülüş berdi
hey-hey sizge mübārek dép ādem kélđi
ferzendim dép boynum kuçup köñlüm aldı
on yetimde türkistānda turdum men-a (2. Hikmet)

Açıklaması: (Hoca Ahmed Yesevî burada şu ifadeyi kullanmaktadır.) On altı yaşımıdayken bütün ervah (ruhlar) bana feyiz verdi. Hey hey size mübarek olsun diye Hz. Adem Aleyhisselam geldi. Evladım deyip boynuma sarılıp gönlüm aldı. On yedi yaşımda Türkistan’dan ayağa kalktım ben.

Mekke ve Medine

“*ḥubbu’l-vaṭan mine’l-īmān*” teyü ḥaber
mekkedin medīnege kıldı sefer
“*men māte ġarīben*” dép kelāmde bar
“*feḳad māte şehīden*” dép ölgüm mükün (47. Hikmet)

Açıklaması: Bu dörtlükte “vatan” ile ilgili hadîs geçmektedir. “vatan sevgisi imandandır” diye haber verip Mekke’den Medine’ye sefer kıldı. “Kim garip olarak ölürse, O şehid olarak ölmüştür” bu söz kelimada görünür, ben de yalnız olarak şehid ölsem mi?

2.19. Dîvân-ı Hikmet’te İnsan

Divan-ı Hikmet’te İnsanın Yaratılması ve Şerefli Olmasına Dair Sözler

Hoca Ahmed Yesevî 37. hikmeti’nde Allah’ın insanı aziz yarattığını ve yüce olduğunu Kur’ân-ı Kerim’de geçen şu ayette (İsra Suresi 70. Ayet) dayanarak şöyle ifade etmektedir.

İnsan’ın Yaratılması:

ķādirim ķudret bilen bizni ‘aziz cān eyledi
biḥamdillāh cān berip cān birlen imān eyledi
evveli kim ḥaķ yarattı cümle ‘ālemdin burun
muṣtafānı barçaga ḥūrşid-i tābān eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Kadir olan Yüce Allah bizim canımızı kudretiyle değerli eyledi, hamd olsun ki, bize can ve iman verdi, bütün âlemi yaratmadan önce Allah, peygamberimiz Hazretî Muhammed (s.a.v)i son peygamber olarak yarattı, bütün dünyaya onun güneş gibi ışığını saçtı.

‘arş u kürsini yaratıp gürünü kıldı ‘ayān
zāhir eylep ķudretini yetti keyvān eyledi
ķatre ķatre nūrıdın cem‘-i melā’ikler kılıp
bir ‘aziz ādem yaratıp barçaga ḥan eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Rabbimiz, arş kürsüsünü yaratarak kendi güzelliğini ve nurunu herkese aşikâr eyledi. Görünür eyleyip, yüce kudreti ile yedi kainati yarattı. Damla damla nurundan melekler topluluğunu yaratarak, Adem atamızı aziz olarak yaratıp herkese han eyledi.

ḥaķ te‘ālā emir kıldı secde kııl ādemğa dep
barçadın ādem şerif dep teḡri fermān eyledi
ol boyun sunmadı kim bir teḡriniḡ fermānıḡa
saldı ṭavķ-ı la‘netini anı şeyṭān eyledi (37. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Allah insanoğlunun şerefli olduğunu ilan ederek, tüm meleklerle Âdem Aleyhisselama secde etmelerini emretti, Allah'ın bu fermanına boyun eğmeyene lanet halkasını takarak, onu şeytan eyledi.

Yüce Allah kullarına şöyle hitap etmektedir:

cānān aydı cānnı berdim tā' at kııl dép
yüz miñ belā saña bersem ta' at kııl dép
meni izlep yığlamağnı 'ādet kııl dép
belāsığa şābir bolup turmayın mu (40. Hikmet)

Açıklaması: Yüce Allah yarattığı kullarına; “ben sizlere can verdim, sizleri yokluktan vücuda getirdim, ibadet edin diye; size yüzlerce bela versem bile sabredip, benim yolumdan ayrılmayıp ağlayarak ibadet etmeyi adet kılın diye.” Hâlbuki Allah'ın hiç kimsenin yaptığı ibadete ve taate ihtiyacı yoktur. Sadece kullarını imtihan etmek için böyle bir fermanda bulunmaktadır.

2.20. Dîvân-ı Hikmet'te Eğitim

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde, eğitim ile ilgili yapılan izahlarda, eğitim konusunun hadîslerden örneklerle anlatılması hususunda önemli ifadeler bulunmaktadır. Bazı hikmetlerde de eğitimin alınması ve öğretilmesi gerektiğini açık bir şekilde işaret etmektedir. Bazı hikmetler ise âlimleri konu edinmektedir. Örneğin aşağıdaki hikmetde, şunlar ifade edilmektedir.

2.20.1. Eğitimin Farz olması

merd u zenge, oğul-kızge ilm farz dedi,
“taleb ul-ilmi farizetün” dep resül aydı,
“ma yecüzu bihis-sālat” ilm zaruri,
tirik bārsiz, tā ölgünçe oquñ, dostlar. (167.Hikmet,Taşkent nüshası)

Açıklaması: İlim erkek ve kadına, oğula ve kıza farzdır dedi. “taleb ül-ilmi farizatun” yani Resullullah Efendimiz “ilmin öğrenilmesi farzdır” demiştir. “Ma yecüzu bihis-salat” ilmi zaruridir, diyerek ibadet ve namaza yönlendirmiştir. Hayatta olduğunuz sürece ölene kadar ilim öğreniniz dostlar.

2.20.2. Dîvân-ı Hikmet'te Eğitimin İlk Muhatapları

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde ilk olarak, birinci hikmetinden başlamak üzere birçok yerde, eğitiminin muhatapları ile ilgili bazı bilgiler verilmektedir. Aşağıdaki dördlükte şöyle bir ifade yer almaktadır.

bismillâhdım beyân eyley hikmet aytıp
tâliblerğa dürr [ü] güher saçtım men-a
riyâzetni kattıg tartıp kanlar yutup
men defter-i şânî sözün aydım men-a (1.Hikmet)

Açıklaması: Bismillah ile başlayıp hikmet söyleyerek talib olanlara cevher ve inciler saçtım ben, riyazeti sıkı tutup bu yol için kanlar yutup ben ikinci defter sözünden beyan eyledim ben. Burada ikinci defterden kastedilen şey şu: Kur'ân-ı Kerim ve hadîsler birinci defterdir ve ikinci defter ise Kur'an- ı Kerim ve hadîslerden ilhamla söylenilen hikmetlerdir.

2.20.3. Peygamber Efendimizin Fakir, Yetim Sevgisi

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde yoksul ve yetimleri muhatap almasının nedeni, Hz. Peygamberimizin fakir, garip, ve yoksul kişilerin hâl u ahvalini sorarak onlara merhamet etmesidir. Hz. Peygamber Efendimiz de hayatında yetim kalmıştır. Bu durum aşağıdaki dördlükte şu şekilde ifade edilmektedir.

ğarîb faķîr yetîmlerni resûl sevdi
uşal tûni mi'râc çıkıp dîdâr kördi
andın keyin ğarîb faķîr hâlın sordı
ğarîblerni izin izlep yürdüm men-a (1.Hikmet)

Açıklaması: Resulullah Efendimiz (s.a.v) yetim, fakir ve garipleri sevdi. O gece, miraçta Allah'ın huzuruna çıktığında onların ne hâlde olduğunu sordu. Ben de fakir ve gariplerin yolunu izleyerek yürüdüm (onlar gibi olmayı tercih ettim).

2.20.4. Dîvân-ı Hikmet'te Mürşid-i Kâmil'den Eğitim Almak

Divân-ı Hikmet'te eğitime ait olan konular, tasavvufî ilimle bir aradadırlar. Tasavvufta manevî eğitim almak isteyen kişi öncelikle bir Mürşid-i Kâmil'e bağlı olup ona hizmet ederek ondan eğitim alır. Hoca Ahmed Yesevî'nin aşağıdaki dördlüğünde şu ifadeler bulunmaktadır.

pîr-i muğân hizmetide yügürüp yürdüm

hizmet kılıp közüm yummay hâzır turdum

meded kıldı andın soñra dergâh kırdum

andın soñra kanat kaçıp uçtum men-a (1.Hikmet)

Açıklaması: Mürşid-i Kâmil'in hizmetinde bulundum ve onun yolunu takip ettim, onun hizmetinde bulunup gaflete düşmeden her zaman hazır durdum. O bana güç verdi, tüm yollar, kapılar açıldı ve dergâh kırdum. Ondan sonra kanat açıp uçmaya başladım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN²⁷

1.

- [1b] 1 bismillāhi'r-raḥmani'r-raḥīm
2 bismillāhdın beyān eyley hikmet aytıp
3 ṭāliblerğa dürr [ü] gūher saçtım men-a
4 riyāzetni kattıg tartıp kanlar yutup
5 men defter-i şānī sözün aydım men-a
6 sözni ayttım her kim bolsa dīdār taleb
7 cānnı cānge peyvend kıldım regni ulap
8 ğarīb miskīn yetimlerini başın sılap
9 köñli kattıg ḥalāyıkdın kaçtım men-a
10 köñli sınık kayda bolsa merḥem bolğıl
[2a] 1 andağ mazlūm yolda bolsa hemdem bolğıl
2 rūz-ı maḥşer dīdārığa maḥrem bolğıl
3 mā'umenlik ḥalāyıkdın kaçtım men-a
4 ğarīb faķır yetimlerini resūl sevdi
5 uşal tūni mi'rāc çıkıp dīdār kördi
6 andın keyin ğarīb faķır ḥālın sordı
7 ğarīblerini izin izlep yürdüüm men-a
8 ümmet bolsañ ğarīblerge tābi' bolğıl
9 āyet ḥadīş her kim aytsa sāmi' bolğıl
10 rızq-ı rūzı her ne berse kāni' kılğıl
11 kāni' kılıp şevk şarābın içtim men-a
12 medīnege resūl barıp boldı ğarīb
13 ğarīblikda miḥnet tartıp boldı karīb
[2b] 1 cefā çekip yaratkanga boldı ḥabīb
2 ğarīb bolup 'uķbālardın aştım men-a
3 'āķil érseñ ğarīblerini köñlin avla
4 muştafā dék élni kezip yetim kāvla
5 dünyā-perest nā-cinslerdin boyun tavla
6 boyun tavlap deryā bolup taştım men-a

²⁷ Transkripsiyon çalışmamızda Reşit Rahmet Arat tarafından hazırlanan Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu, İstanbul : Milli Eğitim Basımevi, 1946 yayımından faydalandık.

7 'ışk bābını mevlām açkaç maña tégdi
8 tofrağ kılıp hāzır bolup boynum égdi
9 bārān-şifat melāmetniñ oğı tégdi
10 peykān alıp yürek bağrım tēstim men-a

[3a]

11 köñlüm kattıg tilim aççıg özüm zālim
12 kur'an okup 'amel kılmas yalğan 'ālim
13 ğarīb cānım şarf eyleyin yoktur mālım
1 hağdım korkup otka tüşmey piştım men-a

2 altmış üçke yaşım yetti özüm ğāfil
3 hağ emrini muhkem tutmay köñlüm cāhil
4 rūze namāz każā kılıp boldum cāhil
5 yaman izlep yağşılardıñ kaçtıım men-a

6 vā-dirīgā muħabbetniñ cāmın içmey
7 ehl ü 'ıyāl hānumāndım tükel kēçmey
8 cürm ü 'ışyān girihlerni munda açmay
9 şeytān ğālib cān bererde şaştım men-a

10 imānıma çengel urup kıldı ğam-nāk
11 pīr-i muğān hāzır bolup saçtı tiryāk
12 şeytān la'in mendin kaçıp ketti bī-bāk
13 biħamdillāh nūr-ı imān élttim men-a

[3b]

1 pīr-i muğān hizmetide yügürüp yürdüim
2 hizmet kılıp közüim yummay hāzır turdım
3 meded kıldı andın soñra dergāh²⁸ kırdım
4 andın soñra kanat kaçıp uçtum men-a

5 ğarīb faķır yetimlerni kılgıl şādmān
6 hulklar kılıp 'aziz cāniñ eyle kurbān
7 tu'me tapsağ cāniñ bilen kılgıl miħmān
8 hağdım eştip bu sözlerni aydım men-a

9 ğarīb faķır yetimlerni her kim sorar
10 rāzī bolur ol bendedin perverdīgār
11 ey bī-ħaber sen bir sebep özi asrar
12 hağ muştafā pendin eştip aydım men-a

13 yetti yaşda arslanbabğa kıldım selām

[4a]

1 hağ muştafā emānetin kılığ in'am
2 uşal hālde miñ bir zıkrin kıldım tamām
3 nefsim ölüp lā-mekānge aştım men-a

28 Yazmada sehven *dergān* yazılmıştır.

4 ħurmā berip başım sılap nazār kıldı
5 bir fursatda ‘uħbā sarı sefer kıldı
6 elvidā’ dép bu dünyādın güzer kıldı
7 mekteb barıp ħaynap tolup taştım men-a

8 *innā fetahñā*²⁹nı oħup ma’nā sordum
9 pertev saldı bī-ħōd bolup dīdār kördüm
10 mollām urup "*ūsħut*" dédi baħıp turdum
11 yaşıım tōküp mużtar bolup turdum men-a

[4b]

12 ayā nādān ma’nā bul dep aydı bildim
13 andın soñra çölñi kezip ma’nā sordum
1 rūzī kıldı ‘azāzīlñi tutup mindim
2 lenger tōküp belin basıp yançtım men-a

3 zıkrin tamām kılıp öttüm dīvānege
4 ħaħdın özge ħiç sözlemey bī-gānege
5 şem’in izlep şāgird kirdim pervānege
6 küyüp yanıp aħger bolup uçtım men-a

7 nām u nişān ħiç ħalmadı *illā* boldum
8 boldum muħliş boldum allāh boldum
9 seħerler dép zıkrin aytıp nurga toldum
10 fenāfillāh maħāmıġa aştım men-a

[5a]

11 sünnet érmiş kāfir bolsa berme āzār
12 köñli ħattıġ dil-āzārdın ħudā bī-zār
13 allāh ħaħķı andaġ ħulġa siccīn tayyār
1 dānālardın eştip sözñi saçtım men-a

2 sünnetlerin muħkem tutup ümmet boldum
3 yer astıġa yalġuz kirip nūrġa toldum
4 ħaħ-perestler maħāmıġa maħrem boldum
5 tiġ-i bātın birlen nefsnı çaptım men-a

6 nefsim meni yoldın urup ħār eyledi
7 télmürtürüp ħalāyıġġa zār eyledi
8 zıkr ayturmay şeytān bilen yār eyledi
9 ħāzır-sen dép nefs başımı yançtım men-a

10 ħul ħvāce aħmed ġaflet birle ‘ömrüñ ötti
11 vā-ħasretā közdin tildin ħuvvet kétti
12 vā-veyletā nedāmetñiñ vaġtı yetti
13 ‘amel kılmay kervān yañlıġ köçtüm men-a

29 “Şüphesiz biz fetih verdik.” (Fetih suresi 1. ayet)

2.

[5b]

1 hōş gāyibdin āvāz kélđi kulağımğa
2 zıkr ét déđi zıkrin étip yürdümen-a
3 ‘ışksızlarını kördüm érse yolda kıldı
4 ol sebebdin ‘ışk dükkānın kurdum men-a

5 on birimde raḥmet deryā tolup taştı
6 hāy u heves mā’umenlik turmay köçti
7 allāh déđim şeytān la‘īn mendin kaçtı
8 on ikkimde bu sırlarını kördüm men-a

9 on üçümde nefis hevānı kolğa aldım
10 nefis başığa yüz miñ belā karmap saldım
11 tekebbürni ayağımğa basıp aldım
12 on törtümde tofrağ şıfat boldum men-a

[6a]

1 on beşimde hūr u gılmān karşı kıldı
2 başın urup kol kavşura ta‘zīm kıldı
3 firdevs atlığ barçasıdın mahzar kıldı
4 dīdār üçün barçasını söydüm men-a

5 on altımda barça ervaḥ ülüş berdi
6 hey-hey sizge mübārek dép ādem kıldı
7 ferzendim dép boynum kuçup köñlüm aldı
8 on yetimde türkistānda turdum men-a

9 on sekkizde çil-ten birle şarāb içtim
10 seḥer turup çār-zarb urup köksim téştim
11 rūzī kıldı cennet kirip hūrlar kuçtum
12 ḥağ muştafā cemālını kördüm men-a

[6b]

13 on tokkuzda yetmiş maḳām zāhir boldı
1 kıyda barsam hıızır babam hāzır boldı
2 zıkrin aydım iç ü taşım tāhir boldı
3 gāvşe’l-gıyaş mey içürdi turdum men-a

4 yaşımda yetti yigirmege öttüm maḳām
5 bī-hamdillāh pīr ḥizmetin kıldım tamām
6 dünyādaki kurt kuşlar kıldı selām
7 andın sonra ḥağğa yakın boldum men-a

8 mü’min érmes ḥikmet eşitip yığlamaydur
9 érenlerniñ ayğan sözin tiñlemeydür
10 āyet ḥadış güyā kur’an ağlamaydur
11 bul rivāyet ‘arş üstide kördüm men-a

12 rivāyetni körüp ḥağğa sözleştirdim men
13 yüz miñ türlüğ melā’ikğa yüzleştirdim men

[7a]

1 andın sonra haqını sorap izleştim men
2 şükür allāh dīdārını kördüm men-a

3 kul h^vāce aḥmed yaşın yetti yigirmege
4 ne kılğay-sén yazuqlaşıp keter ağır
5 kıyāmet kün gāzab kılsa rabbim kādīr
6 ayā dōstlar necük cevāb alğum men-a

3.

7 **hikmet-i sultānu'l-‘arīfīn**
8 hōş gāyibdin kulağımğa ilhām kēldi
9 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a
10 cümle büzürg yıǵlıp maḡa berdi in‘ām
11 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

[7b]

12 men yigirme ikki yaşda fenā boldum
13 merḥem bolup çin derdligke devā boldum
1 yalğan ‘āşık çin ‘āşıkğa güvāh boldum
2 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

3 ey mü’minler yaşım yetti yigirme üç
4 yalğan da‘vā tātārım barçası püç
5 kıyāmet kün ne kılğay-men berehne lüç
6 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

7 men yigirme törtke kirdim haqdın yırağ
8 āḥiretğa barur bolsam kanı yarağ
9 ölgenimde yıǵlap uruğ yüz miğ tayağ
10 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

11 cenāzemniğ arkasıdın taşlar atıñ
12 ayağımın südrep gürge éltip tıķıñ
13 haqqa kulluğ kılmadıñ dep yançıp tepıñ
1 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

[8a]

2 yazuğ birlen yaşım yetti yigirme bés
3 köksümdeki girihleri sen özün yeş
4 zıkr örgetip sübhān égem bağrımnı tés
5 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

6 men yigirme altı yaşda sevdā kıldım
7 manşūr sıfat dīdār üçün gavgā kıldım
8 pīrsiz yürüp derd-i hālet peydā kıldım
9 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

10 men yigirme yetti yaşda pīrni taptım
11 her sır kördüm perde birle büküp yaptım
12 cān u dilde hizmet kılıp izin öptüm
13 ol sebebdin haqqa sığınıp kēldim men-a

[8b] 1 {ol sebeddin haḫḫa sıǵnıp kélđim men-a}
 2 men yigirme sekkiz yaşıda ‘āşık boldum
 3 yüz miñ belā başka alıp şādık boldum
 4 andın soñra dergāhige lāyık boldum
 5 ol sebeddin haḫḫa sıǵnıp kélđim men-a
 6 bir kem ottuz yaşıka kirdim hālım harāb
 7 ‘ışk yolıda turalmadım mişl-i turāb
 8 cān bermekdin ‘ışk kattıǵdur yüz miñ ‘azāb
 9 ol sebeddin haḫḫa sıǵnıp kélđim men-a
 10 ottuz yaşıda otun kılıp köydürdiler
 11 cümle büzürg yıǵlıp dünyā koydurdular.
 12 urup söküp yalǵuz haḫnı söydürdiler
 13 ol sebeddin haḫḫa sıǵnıp kélđim men-a

[9a] 1 kul h̄vāce aḫmed dünyā koysañ işiñ beter
 2 seherdeki āh-ı serdiñ kökke yeter
 3 cān bererde haḫ muştafā éliñ tutar
 4 ol sebeddin haḫḫa sıǵnıp kélđim men-a

4.

5 yā ilāhim ḫamdıñ birle ḫikmet aytıp
 6 zātı uluǵ h̄vācem sıǵnıp kélđim saña
 7 kırk bir yaşıda allāh dédim yol tapay dép
 8 érenlerniñ izin alıp men öpey dép
 9 ḫizmet kılıp her sır körsem men yapay dép
 10 zātı uluǵ h̄vācem sıǵnıp kélđim saña
 11 kırk ikkimde ḫālib bolup yolǵa kirdim
 12 ihlāş birle yalǵuz haḫḫa köñül berdim
 [9b] 1 ‘arş [u] kürsī levḫdin ötüp ḫalem kördüm
 2 zātı uluǵ h̄vācem sıǵnıp kélđim saña
 3 kırk üçümde haḫnı izlep nāle kıldım
 4 cān u dilim şeydā kılıp vāle kıldım
 5 köz yaşımnı şevḫı birle jāle kıldım
 6 zātı uluǵ h̄vācem sıǵnıp kélđim saña
 7 kırk törtümde muḫabbetniñ bāzārında
 8 yaḫam yırtıp yıǵlap yürdüm gülzārında
 9 mansūr yañlıǵ cānım berdim‘ışk dārında
 10 zātı uluǵ h̄vācem sıǵnıp kélđim saña
 11 kırk beşimde sendin ḫācet tilep kélđim
 12 tevbe kıldım her iş kıldım ḫatā kıldım

[10a] 13 rahmān égem rahmetiñni uluğ bildim
 1 zātı uluğ h^vācem sıǵnıp kélđim saña

2 kırk altımda şevk [u] zevkım tolup taştı
 3 rahmetiñdin qatre tamdı şeytān qaçtı
 4 haqdın ilhām refik bolup bābın açtı
 5 zātı uluğ h^vācem sıǵnıp kélđim saña

6 kırk yettimde yetti yaqdın ilhām kélđi
 7 sākī bolup cām-ı şarāb h^vācem tuttı
 8 şeytān birle nefs-i hevā özi kétti
 9 zātı uluğ h^vācem sıǵnıp kélđim saña

10 kırk sekkizde ‘aziz cāndın bī-zār boldum
 11 mecnūn şıfat hayl u hişdin yırağ boldum
 12 türlüğ türlüğ cefā kélđi boyun sundum
 13 zātı uluğ h^vācem sıǵnıp kélđim saña

[10b] 1 kırk tokkuzda ér-men dédim fi‘ lim za‘ if
 2 kan tókmedim közlerimdin baǵrım ézip
 3 nefsim üçün köp yüğürdüm ettik kezip
 4 zātı uluğ h^vācem sıǵnıp kélđim saña

5 kul h^vāce aḥmed ér bolmasañ ölgem yahşı
 6 kızıl yüzün kara yerde solgan yahşı
 7 tofrağ şıfat yer astıǵa kirgen yahşı
 8 zātı uluğ h^vācem sıǵnıp kélđim saña

5.

9 ol qādirim kudret birle nazār kıldı
 10 hürrem bolup yer astıǵa kirdim men-a
 11 ğarīb benden bu dünyādın hazer kıldı
 12 maḥrūm bolup yer astıǵa kirdim men-a

[11a] 1 zākir bolup şākir bolup haqnı taptım
 2 dünyā ‘uqbā ḥarām kılıp yançıp téptim
 3 şeydā bolub rüsvā bolup cāndın öttüm
 4 bī-ğam bolup yer astıǵa kirdim men-a

5 şumluğumdın tağ taşlar su ketti meni
 6 faşih tilde söküp aydı tuhfen qanı
 7 ‘aşık bolsañ evvel barıp haqnı tanı
 8 melül bolup yer astıǵa kirdim men-a

9 bizni sizni {siz} hağ yarattı tā‘ at üçün
 10 ey bū’l-‘ aceb içmek yemek rāḥat üçün
 11 *qālu belā* dédi rūḥuñ miḥnet üçün
 12 edhem bolup yer astıǵa kirdim men-a

- [11b]
- 13 nesfim meni köp yügürdü haqqıa baqqamay
 1 kéçe kündüz bî-gam yürdüm yaşım aqqamay
 2 hây u heves mâ'umenni otqa yaqqamay
 3 pür-gam bolup yer astıgıa kirdim men-a
- 4 kimni körsem hizmet kılıp kılı bolsam
 5 tofraqq şıfat yol üstide yolu bolsam
 6 'aşıklarnıñ köyüp uçken küli bolsam
 7 merhem bolup yer astıgıa kirdim men-a
- 8 qanlar yutup allâh dedim rahm eyledi
 9 düzah içre qalmasun dep gamım yedi
 10 cândın kéçip miñnet tarttım bendem dedi
 11 hoş-vaqt bolup yer astıgıa kirdim men-a
- 12 yaşım yetti altmış üçke bir künçe yoqq
 13 vâ-dirîgâ haqqnı tapmay köñlüm sınıqq
 1 şakir bolup yer astıgıa kirdim men-a³⁰
- [12a]
- 2 şeyh-men dében da' vâ kılıp yolda qaldım
 3 fiç ü destâr puçak pulga satıp aldım
 4 nefsim meni hevâ kılıp yolda qaldım
 5 bî-dem bolup yer astıgıa kirdim men-a
- 6 başım tofraqq özüm tofraqq cismim tofraqq
 7 haqq vaşlıgıa yeter-men dep rûhum müştâk
 8 köydüm yandım bolalmadım hergiz afaqq
 9 şebnem bolup yer astıgıa kirdim men-a
- 10 pîr-i muğân nazâr kıldı şarâb içtim
 11 şiblî yarlıg semâ' urup cândın kéçtim
 12 ser-mest bolup ehl-i halkdın tanıp qaçtım
 13 zem-zem bolup yer astıgıa kirdim men-a
- [12b]
- 1 kul h^vâce aqqmed nâşih bolsañ özünge bol
 2 'aşıqq bolsañ cândın kéçip bir yolu ol
 3 nâdânlarğa esiz sözüüm qabûl kılmas
 4 muhkem bolup yer astıgıa kirdim men-a
- 6.
- 5 bî- şek biliiñ bu dünyâ barqa halkdın öter-â
 6 inanmağıl mâliña elgineñdin kéter-â
- 7 ata ana qarındaş qayan kétti fikr kılı
 8 tört ayağılıq çübîn at bir kün saña yeter-â

30 Yazmada dörtlügen üçüncü mısrası eksiktir.

9 mindürüp hem bildürüp éltip uşal gūrıña
10 kirip ikki sorğuçı sendin sū'āl éter-ā

11 dünyā üçün ğam yeme hağdın özgeni déme
12 kişi mālídın yeme şırāt üzre tutar-ā

1 ehl-i 'ıyāl qarındaş hıç kim bolmaydı yoldaş
2 merdāne bol ğarīb baş 'ömrüñ yél dék öter-ā

3 kul h^vāce aħmed tã' at kıl 'ömrüñ bilmem neçe yıl
4 aşlıñ bilsen āb u gil yana gilge keter-ā

[13a]

7.

5 ayā dōstlar pāk 'ışķnı kolğa aldım
6 bu dünyānı düşman tutup yürdüm men-a
7 yaķam tutup hażretiñe sıgnıp kélđim
8 'ışķ bābıda manşūr şıfat boldum men-a

9 'ışķ yolıda' āşık bolup manşūr ötti
10 bėlin bağlap hağ 'ışķnı muħkem tuttu
11 melāmetler ihānetler köp eşitti
12 ey mü'minler men hem manşūr boldum men-a

[13b]

1 'āşık manşūr ene'l-hağnı tilge aldı
2 hağ cebra'il ene'l-hağnı birge aydı
3 cibrīl kėlip başıñ ber dép yolğa saldı
4 dārga aslıp dīdārını kördüm men-a

5 manşūr kelgeç dār égilip özi aldı
6 bātın közi açuqları hayrān qaldı
7 pertev salıp allāh özi nażar kıldı
8 vā-şuķā dép cemālını kördüm men-a

9 nidā kėldi uşal dārga köp boğmağıl
10 muħkem turğıl her yan baķıp köp ağmağıl
11 taşķa aydı emrim tutup sen tégmegil
12 lavh-ı maħfūz tahtasında kördüm men-a

[14a]

13 üç yüz mollā yığlıp bitti köp rivāyet
1 şerī' atdur men hem bitey bir rivāyet
2 tarīkatda haķīkatda hağ ħimāyet
3 başıñ berip hağ sırrını bildim men-a

4 ene'l-hağnı ma' nāsını bilmes nādān
5 dānā kérek bu yollarda bolsa ser-dān
6 'āşık kullar hağ yādını aydı cānān
7 cāndın kėcip cānāneni söydüm men-a

8 imā' kıldım dānā bolsa ma' nā alsun

9 dürr-i gūher sözlerimni içke salsun
10 āl ilmidin bitip dim niān alsun
11 āldın bitip āıklara berdim men-a

12 siz maņūr ārli birle boldı edā
13 bir sz birle yārānlardın boldı cūdā
1 āl-ı dilin i kim bilmes tēnri gūvāh
2 anlar yutup men hem gūvāh boldum men-a

[14b]

3 āh maņūrni ene l-aı bī-cā emes
4 yolın tapan bizge oa gūmrāh emes
5 heme nā-cins bu szlerge hemrāh emes
6 hemrāh bolup bū-yı udā aldım men-a

7 bir tūn seer arīb maņūr kp yıqladı
8 pertev salıp allāh zi ram eyledi
9 andın sora il-ten kelip arāb berdi
10 dānālara bu szlerni aydım men-a

11 nādānlara siz rm ayf-ı ikmet
12 ādem-men dēp bēlin balap anı himmet
13 dūnyā un bir birige ılmas efat
1 ālimlera esir bolup ldm men-a

[15a]

2 ālimlerde d ne bolay bizde gūnāh
3 dervīlerni alı mrdār tmes duā
4 ol sebebdin pādāh ılır bizge cefā
5 āyet adīs ma nāsıdın aydım men-a

6 ālim eger ulm ılsa allāh dēgil
7 lging aıp duā eylep boyun sunıl
8 a dādıa ger yetmese keyle ılıl
9 adın ētip bu szlerni aydım men-a

10 ālim eger ulm eylese maa yıqla
11 aa sınıp yaı saıp bēli bala
12 arām bhe terk tiben yrek dāla
13 ālimlera yz mi belā berdim men-a

[15b]

1 ālimlerni urbı nedr men yaratan
2 yaratannı manr ılmay sen unutan
3 mendin kēip ālimlerni lgin tutan
4 ālimlera zm revāc berdim men-a

6 saa cezā yaratana yalbarmadı
7 allāh tey tnler turup irenmedi
7 nefsdin kēip allāh sarı tolanmadı
8 ālimlerni lgin uzun ıldım men-a

9 haḳīḳatdın sözler aydım eşitmediḡ
10 ey bī-ḥaber haḳḳa köñül yügür{ü}tmediḡ
11 dünyā ḥarām andın köñül savutmadıḡ
12 zālamlarnı saña cezā berdim men-a

[16a]

13 zālamlarnı şekve kıılma zālīm özüḡ
1 ḥūyuḡ riyā te`şir kıılmas ḥalkḳa sözüḡ
2 dünyā mālın tola bersem toymas közüḡ
3 ḥāşışlarnı siccīn içre saldım men-a

4 la`l-ı lebi cünbüş kıılıp aydı seni
5 cān u dilim ümmetlerim köz rüşeni
6 haḳḳa ḳulluḳ maña ümmet bolgan ḳanı
7 çın ümmetni sīnesige ḳoydum men-a

8 ḳul ḥvāce aḥmed haḳ sözini sözlep ötti
9 `ilmü`l-yaḳīn şerī`atnı közlep ötti
10 `aynü`l-yaḳīn ḫarīḳatda bozlap ötti
11 haḳḳu`l-yaḳīn maḳāmıḡa bardım men-a

8.

[16b]

12 rahīm mevlām rahmı birlen yādın kıılsam
1 tüni küni ḳulluḡında turḡum men-a
2 ḳulı bolup ḳulluḡında tursam müdām
3 ḫā`at birle közde yaşım saçḳum men-a

4 rahīm mevlām köz yaşımını deryā kıılsa
5 ḫā`atlarım ol deryāda gūher kıılsa
6 dāniş bérıp za`īf ḳulnı şarrāf kıılsa
7 zārī kıılıp şükr-i ḥudā déḡüm men-a

8 bülbül bolup bōstān içre sayrasam men
9 derḥān bolup nişān ḳolḡa alınsam men
10 köñlüm tiler yerge yüg{ü}rüp bargum men-a³¹

[17a]

11 bōstān içre allāh dégen `aşıḳlar déḳ
12 kéçe kündüz oyḡaḳ turḡan şadıḳlar déḳ
13 iḥlāş birlen haḳnı söygen `arīfler déḳ
1 baḡrım ḳanın közüm yaşım saçḳum men-a

2 taḳlīd işim taḫḳīḳ sarı öḡrülmedi
3 muḡluḡ başım nefis él{i}gidin ḳutulmadı
4 tilim aḡzım ḡıybet işdin yıḡılmadı
5 za`īf tendür neçük şırāḫ ötgüm men-a

6 ḫalvet içre tevbe allāh téḡüm kélür

31 Dörtlüḡün 3. mısrası yazmada eksiktir.

7 allāh teyü tevbe inin keygüm kélür
8 raḥm eylese raḥīm mevlām özi bilür
9 andın raḥīm bolmas bolsa nétgüm kélür

10 tevbesizler bu dünyāda fāriğ yürür
11 mü 'min kıllar tevbe teyü kayğu yeyür
12 her bendeniñ sırrı nedür teñrim bilür
13 sırrım ' aybım zāhir bolsa nétgüm men-a

[17b] 1 kul ḥ^vāce aḥmed yanğanlar dék yana körgil
2 ' aşıqlar dék bilip bök{ü}rüp yete körgil
3 tevbe démey neçük sırāt ötgüm men-a³²

9.

4 şubḥ-ı şādīk düşenbe kün yerge kirdi
5 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a
6 altmış üçte sünnet dédi eştip bildim
7 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

8 yer üstide yārānlarım mātem tuttu
9 ' ālem heme sulṭānım dép na' re tarttı
10 ḥaḳnı tapḳan çın şūfīler ḳanlar yuttı
11 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

[18a] 12 elvedā' dép yer astığa ḳadem ḳoydum
1 yaruḳ dünyā ḥarām ḳılıp ḥaḳnı söydüm
2 zıkrin aytıp yalguz olup yalguz köydüm
3 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

4 altmış kéçe altmış kündüz bir yol ta' ām
5 tañ atḳunça namāz oḳup bir yol selām
6 altmış üçte āḥir boldı ' ömrüm tamām
7 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

8 tāhā oḳup tün kéçeler ḳāyim boldum
9 kéçe namāz kündüzleri şāyim boldum
10 bu ḥāl birle yer astıda dayim boldum
11 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

[18b] 12 ḥaḳ muştafā rūḥı kélip boldı imām
13 köp yıǵladım ḥaḳ muştafā berdi in' ām
1 cümle melek yer astıda boldı ḡulām
2 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

3 ḳolum tutup ümmetim dép ümmet dédi
4 mi' rāc üzre³³ nūr dédim ferzend dédi
5 sünnetlerim muḥkem tutuñ dil-bend dédi
6 muştafāğa mātem tutup kirdim men-a

32 Dörtlügün 3. mısrası yazmada eksiktir.

33 Yazmada önce *oğlum* yazılmış, daha sonra üzerine çizilere *üzre* olarak düzeltilmiştir.

7 ferzendim d p  lig tutup cennet kirey
8 kıy metde yol adaşsaŋ yolġa salay
9 muhammed d p teşne  alsaŋ  oluŋ alay
10 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

11 ey  renler bu söz eştip Őevķim arttı
12 Ümmet d di i    taşım n rġa battı
13 pertev salıp d d rını haķ k rsetti
1 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

[19a]

2 d d r körüp r hum uçup   arşka  ondı
3 mus  Şifat v c dlarım k y p yandı
4 mecn n Şifat hayl [u] h şdin baķıp tandı
5 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

6 yer astıda h rlık tartdım k p meşekķat
7 t šek yastuķ tařdın kılıp tarttım miġnet
8 ey m   minler bu d ny da yoķ fer ġat
9 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

10 ġizmet kılmay derd-i h let bolmas peyd 
11 c n u dilni t  kılmasaŋ haķķa Őeyd 
12 t  meşekķat tartmaġun  vaşl  ayda
13 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

1 yer astıġa kirdim d stlar b -h d boldum
2 k z m yummay muştaf nı h zır k rd m
3   aşı c f   mmetlerin h lın sordum
4 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

[19b]

5 ay  d stlar mendin sorsaŋ  anı  mmet
6  mmet  c n k ks m tola d ġ-ı hasret
7  mmet  c n k p tartar-men haķdın külfet
8 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

9  mmetlerim yazuķların her cum  a k c
10 alıp kélgey mel   iklar muġabbet hæc
11 t  ki yıġlap secde eyley teŋrimge k c
12 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

13 her cum  a k c ümmetlerim g n hını
1 alıp kélgey y  muhammed körgil munı
2  mmetleriŋ n ler kılmas aġmed seni
3 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

[20a]

4 men melekdin Şerm alur-men ey ümmetim
5 yaratķandın  orķmas mu-sen pest himmetim
6 k ce yatmay t   at kılıŋ h ş devletim
7 muştaf ġa m tem tutup kirdim men-a

8 yer astıĝa kirdim dōstlar bī-ihtiyār
9 āmin deŋler āl-ı aŝhāb hem çahāryār
10 ümmetlerim cürmin kécĝil yā kirdigār
11 muŝtafāĝa mātem tutup kirdim men-a

12 kul h̄vāce aħmed men defteri ŝānī aytım
13 ikki ‘ālem ‘iŝretlerin dīnge sattım
1 ölmes burun cān aççıĝın zehrin tattım
2 muŝtafāĝa mātem tutup kirdim men-a

[20b]

10.

3 *fel ya ‘lemūne’l-‘ālimūn* oĝur ‘ālim
4 ma‘ nāsını uĝmay anı bolur zālim
5 ma‘ nā uĝ{u}ĝan ‘ālimlerni tonı kīlim
6 kīlim keygen ‘ālim bolur dōstlarım-a

7 ‘ālim oldur hışt yastanıp taħŝil kılsa
8 kéçe kündüz teŋrisiĝa zārī kılsa
9 *felyezħakūn*³⁴ āyetini tefsīr kılsa
10 andaĝ ‘ālim ‘ālim bolur dōstlarım-a

11 *vel yebkū keŝirā*³⁵ dép teŋri aydı
12 ma‘ nā uĝ{u}ĝan ‘ālim tinmey yıĝlar érdı
1 yıĝlay yıĝlay ikki közi a‘ mā boldı
2 andaĝ ‘ālim ‘ālim bolur dōstlarım-a

[21a]

3 tariĝatniĝ bāzārıĝa özin salsa
4 muħabbetniĝ deryāsıdın gūher alsa
5 andaĝ ‘ālim ‘ālim bolur dōstlarım-a³⁶

6 köp āyetniĝ ma‘ nāsını hergiz bilmes
7 tekebbürlik menmenlikni zerre qoymas³⁷

8 tekebbürdin tavĝ-ı la‘ net aña saldı
9 feris̝teler körüp anı secde kıldı
10 secde eylep amān boldı dōstlarım-a³⁸

11 ‘ālim oldur ten cāniĝa rehber tutur
12 hāl ‘ilmi ħazretige yaĝın turur
13 muħabbetniĝ ŝarābıdın içip turur
1 andaĝ ‘ālim ‘ālim bolur dōstlarım-a

[21b]

34 “Artık gülsünler.” Tevbe suresi 82. ayet.

35 “Ve çok ağlasınlar.” Tevbe suresi 82. ayet.

36 Yazmada dōrtlüĝün bir mısrası eksiktir.

37 Yazmada dōrtlüĝün iki mısrası eksiktir.

38 Yazmada dōrtlüĝün bir mısrası eksiktir.

2 ten ʿilmi zālimlerğa oḡsar érmiş
 3 berāʿ at āyetid[e] ḡāber bérmiş
 4 dūzah içre tinmey dāyım köyer érmiş
 5 zehr zaḡḡum tatar érmiş dōstlarım-a

6 ḡul ḡvāce aḡmed ʿālimlerğa ḡizmet ḡılıḡıl
 7 ʿālimler[niḡ] ʿilmi birle ʿamel ḡılıḡıl
 8 allāḡ teyü ḡaḡ ʿıḡḡıda cāniḡ bérgil
 9 ʿamelsizler dīdār körmes dōstlarım-a

11.

10 teʿālallāḡ ʿāşıḡlarğa bérdi ʿıḡḡın
 11 körünmedi yalḡuz ḡaḡnı söydüm men-a³⁹

[22a]

12 cāndın kéçip yalḡuz ḡaḡnı cāḡa ḡoḡtum
 1 andın soḡra deryā bolup tolup taḡtım
 2 lā-mekānnı seyr étiben maḡām aḡtım
 3 dūnyā ʿuḡbın yüz miḡ ḡalāḡ ḡıldım men-a

4 ʿıḡḡ aldında ʿaḡl-ı kāmīl dem uralmas
 5 ʿıḡḡ ḡiddeti tuḡyān ḡılsa dem turalmas
 6 pervāne dék aḡḡer bolup özin bilmes
 7 būselerini cānānedin tuydum men-a

8 ḡariḡatniḡ yollarını ʿuḡbāsı köp
 9 pāk ʿıḡḡını ḡolḡa almay bolmas yürüp
 10 dīdārını körüp yanmay tün kün uyup
 11 hīç uḡlamay dīdārını kördüm men-a

[22b]

12 ḡariḡatnı yolu ḡattıḡ ḡurfe ḡaḡtım
 13 baḡım ḡattı pīr-i muḡān sarı ḡaḡtım
 1 pīr étekin tutup muḡkem közüm aḡtım
 2 rūsivā bolup yolnı kezip yürüdüm men-a

3 ḡariḡatniḡ yollarıda ḡattıḡ ʿazāb
 4 bu yollarda neçe ʿāşıḡ boldı turāb
 5 ʿıḡḡ yolıḡa her kim kirse ḡālī ḡarāb
 6 érenlerdin yolnı sorap kördüm men-a

7 ḡariḡatniḡ yollarıda ḡurfe uluḡ
 8 rūzī ḡıldı bendesige bolur yavuḡ
 9 uḡḡunıḡa ḡāʿ at ḡılmas yetti tamuḡ
 10 ey érenler ʿazīz cāndın toydum men-a

11 ḡaḡiḡatniḡ maʿnāsıḡa yetgen kiḡi
 12 bī-ḡōd bolup köyüp yanur iç ü taḡı

39 Yazmada dōrtlüḡün ikinci ve üçüncü mısraları eksiktir.

[23a] 13 anlar aar kzleridin miql-i yaql
 1 kz yaqlmmnı tuqlfe ılıp bardım men-a
 2 qlerı^c atdur ^c aqlqlarınql efsanesi
 3 ^c arif ^c aqlql arikatnıql dıvanesi
 4 ayda barsa cnanesi hem-anesi
 5 bu sırlarını ^c arql stide krdım men-a
 6 muabbetnıql bqlm kzmey ^c aqlql bolmas
 7 arlıql zrlıql tartmaqluna nefsin qlmes
 8 bir atregel nı^c bolmay ol dr bolmas
 nı^c bolup qlvkl qlarabın ıtim men-a⁴⁰
 9 ^c ıqlql otıqla kygen ^c aqlql rengi uar
 10 ^c uqlb sarı cedel ılıp mundın ker
 11 munda bolqlan girihlerni anda aar
 12 resl dnya cıfe ddi oydum men-a

[23b] 13 aqlatlıql ^c aqlqlarını rengi sınıql
 1 ayinegel nazar ılsa andın tınıql
 2 zi ayrn kzi giryn knl sınıql
 3 udretıqla ayrn bolup aldım men-a
 4 allh aydı kp yıqlasaql krgn meni
 5 zr ılsaql bendem dben syqlm seni
 6 cndın kıp meni ister ^c aqlql anı
 7 ilhm kldi ın ulaqla aldım men-a
 ın dil birle kygenlergel ddar ^c at⁴¹
 8 yalqlan ^c aqlql yolqla kirsel heme ata
 9 ın ^c aqlqlnı kzi yaqlıql addı d-t
 10 d-t bolup azretıgel bardım men-a

[24a] 11 aqlatlıql ın ^c aqlqla tuqlfel bergm
 12 rz-ı maqlqler necuk-sen dp lın sorgum
 13 qlafı^c bolup qlf^c atnı zm ılgum
 1 rahmetıqlndın mıd tutup kldım men-a
 2 ul ace aqlmed aql ydını ayttum mdm
 3 aqldın orqlup tınmey yıqlar ^c al'd-devm
 4 namz oqlup rze tutup her qlb u qlm
 5 andaql aytıp merdmıqla yettim men-a

12.

6 ay dstlar ulaql salqlı ayduqlumqla
 7 ne sebebden altmıql de yerge kirdım
 8 mı^c rac zrel aql muqltafa rhum krdı

⁴⁰ Bu mısra yazmanın haqlıye kısmına daha sonra yazılmıqltır.

⁴¹ Bu mısra yazmanın haqlıye kısmına daha sonra eklenmıqltır.

- 9 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 10 haq muştafa cebra'ildin kıldı su'āl
11 bul neçük rüh tenge kirmey taptı kemāl
12 köz[i] yaşlıg halka başlıg kıddı hilāl
[24b] 1 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 2 cibril aydı sizge ümmet işi ber-haq
3 kökke çıkıp melā'ikdin alur sebaq
4 nālišidin nāle kıılır heftüm tabaq
5 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 6 ferzendim dep haq muştafa kıldı kelām
7 andın sonra barça ervāh kıldı selām
8 raḥmet deryā tolup taştı yetti endām
9 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 10 raḥim içre peydā bol dep āvāz keldi
11 zıkr ayt dedı vücūdlarım cünbüş kıldı
12 ferzendim dep haq muştafa ülüş berdi
13 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- [25a] 1 tört yüz yıldın keyin sizge ümmet bolğay
2 neçe yıllar yürüp halkqa yol körsetgey
3 on dört miñ müctehidler hizmet kılgay
4 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 5 tokkuz ay [u] tokkuz künde yerge tüştüm
6 tokkuz sā'at turalmadım kökke uçtum
7 'arş u kürsī pāyesini barıp kuçtum
8 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 9 'arş üstide namāz oqup tizim büktüm
10 zārī kılıp haqqa baqıp yaşım töktüm
11 yalğan 'aşıq yalğan şūfī kördüm söktüm
12 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- [25b] 13 cāndın keçmey hū dégenler barı yalğan
1 sū'āl kıılmañ bu qaltaqdın yolda qalğan
2 haqñı tapqan özi pinhān sözi pinhān
3 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 4 bir yaşında barça ervāh ülüş berdi
5 ikki yaşda peygamberler kélip kördi
6 üç yaşında çil-ten kélip hālım sordı
7 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 8 tört yaşında haq muştafa berdi hurmā
9 yol körsettim yolga kirdi neçe gümrāh
10 kayda barsam hızır babam maña hemrāh

- 11 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 12 bês yaşında bēlim bağlap t̄ā' at kıldım
13 haḡ zikrini ayta ayta 'ādet kıldım
- [26a] 1 kéçe kündüz zikrin aytıp rāhat bildim
2 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 3 yetti yaşda öz nefsimge zābiṭ boldum
4 rūze tutup namāz oḡup 'ābid boldum
5 kéçeleri ḡayim bolup zāhid boldum
6 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 7 yetti yaşda arslan babam izlep taptı
8 ḡurmā berip perde birlen sırrım yaptı
9 biḡamdillāh kördüm dédi izim öpti
10 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 11 ḡābız kēlip arslan babam cānın aldı
12 ḡūrlar kēlip ḡarir tondın kefen kıldı
13 yetmiş miḡ ferishteler yığılıp kēldi
1 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- [26b] 2 cenāzesin oḡup yerdin köterdiler
3 bir fırsatda uçmaḡ sarı yetürdiler
4 rūḡın alıp 'illiyūnga kirgüzdiler
5 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 6 allāh allāh yer astıda vaṭan kıldı
7 münker-nekīr *men rabbük* dép suḡen kıldı
8 arslan babam dīn-i islām beyān kıldı
9 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 10 'āḡıl érseḡ érenlerga ḡizmet kılgıl
11 emr-i ma' rūf kılgınlarnı ümmet kılgıl
12 nehy-i münker kılgınlarnı ḡaybet kılgıl
13 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- [27a] 1 sekkizimde sekkiz yaḡdın yol açıldı
2 ḡikmet ayt dép başlarımga nūr saçıldı
3 biḡamdillāh pīr-i muḡān mey içürdi
4 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 5 pīr-i muḡān haḡ muṣṭafā bī-ṣek biliḡ
6 ḡayda barsaḡ vaṣfın aytıp ta' zīm kılıḡ
7 dūrūd aytıp muṣṭafāga ümmet boluḡ
8 ol sebebدين altmış üçde yerge kirdim
- 9 toḡḡuzumda tolḡanmadım éгри yolga
10 teberrük dép alıp yürdi ḡoldın ḡolga
11 ḡuvanmadım bu sözlerga ḡaçtıḡ çölga

- 12 ol sebeddin altmış üçde yerge kirdim
- 13 on yaşında raḥmet deryā tolup taştı
1 allāh dédim şeytān la[‘] in mendin kaçtı
2 hāy u heves mā’umenlik turmay köçti
3 ol sebeddin altmış üçde yerge kirdim
- [27b]
- 4 on bir yaşda oğlan bolduñ kul ḥ^vāce aḥmed
5 ḥ^vācelikğa binā koyup kılmay tã[‘] at
6 ḥ^vācemen dép yolda qalsañ bu ne ḥasret
7 ol sebeddin altmış üçde yerge kirdim

13.

- 8 nā-gehān tururumda kamuğ büzrüg
9 ḥaḳ zıkrini köñlüm içre saldı dōstlar
10 ḥızır babam lütf eyleben hādī bolup
11 meded kılıp élgim tutup aldı dōstlar
- 12 ottuz birde ḥızır babam mey içürdi
1 vüçümdin[‘] azāzīlni {η} ḥaḳ kaçurdı
2 sevdā kıldım günāhımnı ḥaḳ kécürdi
3 andın soñra ḥaḳ yolığa saldı dōstlar
- 4 ottuz ikki yaşda yetti ḥaḳdın fermān
5 bendelikke qabūl kıldım kılmay ermān
6 cān bererde bergüm saña nūr-ı imān
7 ğarīb cānım şādmān bolup küldi dōstlar
- 8 ḥālıqımdın ḥaber yetti şākir boldum
9 bu [‘]ālemde hīç uḥlamay ḥāzır boldum
10 her kim sökti belki urdı şābir boldum
11 hāy u heves mā’umenlik ketti dōstlar
- 12 ottuzumda sāķī bolup mey üleştım
13 cām-ı şarāb kolğa alıp toya içtim
1 leşker tüzep şeytān birle köp uruştım
2 şükür allāh ikki nefsim öldi dōstlar
- 3 ottuz törtde [‘]ālim bolup dānā boldum
4 ḥikmet ayt dép sübhān aydı güyā boldum
5 çil-ten birle şarāb içip hemrāh boldum
6 iç ü taşım ḥaḳ nūrığa toldı dōstlar
- 7 ottuz beşde mescid kirip devrān sürdüm
8 tãliblerğa [‘]işç dükkānın tola kırdım
9 éğri yolğa her kim kirdi urdum söktüm
10 [‘]aşıkılgarğa ḥaḳdın müjde yetti dōstlar

- [29a]
- 11 ottuz yetti yaşğa kirdim uyğanmadım
 12 inşāf kılıp allāh sarı tolğanmadım
 13 seherlerde zārī kılıp inrenmedim
 1 tevbe kıldım h^vācem qabūl kıldı dōstlar
- 2 ottuz sekkiz yaşğa kirdim ‘ ömrüm ötti
 3 yığlamay mu öler vaqtım yakın yetti
 4 ecel kélip peymānesin maña tuttı
 5 bilmey qaldım ‘ ömrüm āhır boldı dōstlar
- 6 ottuz tokkuz yaşğa kiridm kıldım hasret
 7 vā-dirīgā ‘ ömrüm ötti qanı tã^c at
 8 tã^c atligler haq qaşıda hōş sa^c ādet
 9 kızıl yüzüm tã^c at kılmay soldı dōstlar
- 10 saç u saqal aqardı vu könlüm qara
 11 rüz-ı maşşer raqm etmeseñ hālīm tebāh
 12 saña ‘ ayān ‘ amelsiz-men köptür günāh
 13 cümle melek yazuqumnu bildi dōstlar
- [29b]
- 1 pīr-i muğān cūr^c asıdın qaṭre tadtım
 2 yol tapay dēp başım birle tünler qatdım
 3 yüz miñ türlüq maqāmelerin bilip ötdüm
 4 özge işni allāh ma^c lūm kıldı dōstlar
- 5 kıyāmetniñ şiddetidin ‘ aqlım hayrān
 6 könlüm qorqқан cānım hürkken hāne vīrān
 7 şırāt atlıq güzergāhdın dilim lertzān
 8 ‘ aqlım kētip bi-hūş bolup qaldım dōstlar
- 9 qul h^vāce aḥmed kırkқа kirdiñ nefsiñni kırq
 10 munda yığlap āḥiretda bolğıl arıq
 11 pūst-ı imān şeri^c atdur mağzi tariq
 12 tariqatge kirgen uluş aldı dōstlar
- 14.
- [30a]
- 1 qul huvallāh sübhān allāh vird eylesem
 2 bir ü barım dīdārıñni körer-men mü
 3 hasretiñdin başdın ayak derd eylesem
 4 bir ü barım dīdārıñni körer-men mü
- 5 éllig bir yıl çöllere kezip giyāh yedim
 6 tağlar çıqıp allāh dében közüm oyduym
 7 dīdārıñni körelmedim cāndın toyduym
 8 bir ü barım dīdārıñni körer-men mü
- 9 éllig ikki yaşda keçtim hānumāndın
 10 hānumānım ne körüngey belki cāndın
 11 baş taşadduq cān taşadduq hem imāndın

- 12 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- [30b] 13 éllig üçde vaḥdet meydin rūzī kıldı
1 yoldın azğan gümrāh érdim yolğa saldı
2 allāh dédim lebbeyk dében cevāb berdi
3 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 4 éllig törtde vücūdlarım nālān kıldı
5 ma^ç rifetniḡ meydānıda cevlān kıldı
6 ismā^ç il dék ^ç aziz cānın ḡurbān kıldı
7 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 8 éllig béşde dīdār izlep gedā boldum
9 köydüm yandım kül dék taḡı fenā boldum
10 biḡamdillāh dīdār üçün gedā boldum
11 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- [31a] 12 éllig altı yaşğa kirdi muḡluḡ başım
13 érenlerdin behre almay köḡül taşım
1 nedāmetdın aḡar mükün közde yaşım
2 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 3 éllig yetti yaşğa ^ç ömrüm yél dék ötti
4 ey mü^ç minler ^ç amelsiz-men başım ḡattı
5 vā-dirigā ésiz ^ç ömrüm berbād kétti
6 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 7 éllig sekkiz yaşğa kirdim men bī-ḡaber
8 ḡahhār égem nefsimni ḡıl zīr ü zeber
9 himmet berseḡ şūm nefsimge ursam teber
10 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- [31b] 11 éllig tokḡuz yaşğa kirdim dād u feryād
12 cānı bergen cānānımnı ḡılmadım yād
13 ne yüz birle aḡa aytay ḡılḡıl āzād
1 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 2 közüm yumup açḡunımça yetti altmış
3 bēlim baḡlap hiç ḡılmadım bir yaḡşı iş
4 ḡā^ç at ḡılmay bī-ḡam ötdüm hem yaz u ḡış
5 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 6 altmış birde şermende-men günāhımdın
7 ayā dōstlar köp ḡorḡa-men ilāhımdın
8 cāndın kéçip penāh tilep ḡudāyımdın
9 bir ü barım dīdārīnı körer-men mü
- 10 altmış ikki yaşda allāh pertev saldı

11 başdın ayak ğafletlerim rehā boldı
12 cān u dilim ‘akl u hūşım allāh dédi
13 bir ü barım dīdārıñnı körer-men mü

[32a]

1 altmış üçde nidā kélđi kıl yerge kir
2 hem cānıñ-men cānānıñ-men köñlüñni ber
3 şemşīr-i dīn kılğa alıp nefsiñni kır
4 bir ü barım dīdārıñnı körer-men mü

5 kıl h^vāce aħmed nefsiñni teptim nefsiñni teptim
6 andın soñra cānānıñni izlep taptım
7 ħaķ kılıçın kılğa alıp nefsiñni çaptım
8 bir ü barım dīdārıñnı körer-men mü

15.

9 kudret birle ħaķdın bizge fermān kélđi
10 tüpsiz teñiz içre yalguz tüştüm dōstlar
11 ol teñizge uğan idim fermān kıldı
12 biħamdullāh şıħħat selām kéçtim dōstlar

[32b]

1 tokkuzumda tükel turdı tökelmedim
2 on yaşımda oñ yanımğa ögrülmedim
3 on birimde öz nefsimge zābıt boldum
4 şabr u rızā maķāmātın aştım dōstlar

5 yaşımda yetti ‘ömrüm ötti kökke uçtum
6 bağrım taştı ‘aqlım şaştı yerge tüştüm
7 nefsiñni şeytān ħaylı birle köp uruştım
8 faķr u rızā maķāmātın aştım dōstlar

9 on ikkimde barça ervāħ kelām kıldı
10 ħūrlar karşı çıkıp maña selām kıldı
11 şīr şerbetin sākī bolup maña sundı
12 edeb birle alıp anı içtim dōstlar

[33a]

13 cebra ‘il vaħy keltürdi ħaķ resülğa
1 āyet kélđi zıkr aytıl dep cūzz ü küllğa
2 ħızır babam saldı meni uşbu yolğa
3 andın soñra deryā bolup taştım dōstlar

4 elest ħamrın pīr-i muğān toya berdi
5 içe berdim miķdārımçe kıya berdi
6 kıl h^vāce aħmed iç ü taşım köye berdi
7 tāliblerğa dürr ü güher saçtım dōstlar

16.

8 sübhān idim cümlemizge imān berdi
9 uzun yatıp kulluğımni kılamak için
10 emānet kıoydı cānnı vücūdında
11 āħir bu kün pendin anı almak için

- [33b]
- 12 māl u ferzend bu dünyāni körki érür
 1 *ezvāciküm ‘adüvven*⁴² dép haber berür
 2 āgāhsızın ādem oğlı gürge kirür
 3 melekü’l-mevt cevābını bermek üçün
- 4 münker nekir su’ālıǵa bergün cevāb
 5 ḥasret otı birle bolsun bađrıñ kebāb
 6 bir kün saña qoymas içrür andağ şarāb
 7 *femen ya ‘mel mizānını qurmaq üçün*
- 8 ‘amel kılgıl ḥayrıñ artuq bolsun şerdin
 9 ékmegünçe nef’i tégmes quruq yerdin
 10 yavuşda iş arturđıl sen özgelerdin
 11 āzādlıq berā’atını almaq üçün
- [34a]
- 12 āzādlıq berā’atı bendelerǵa āsān érmes
 13 ḥvāce vişāl bolmağunça āzād bolmas
 1 bilmes nādān ḥām tam’alar néler démes
 2 dünyā mālın alıp dīnin satmaq üçün
- 3 dünyā üçün ğam yemegil ‘āqıl érseñ
 4 assıǵ kılmas anda saña dünyā yıǵsañ
 5 resül dünyā yıǵmadı hiç baqıp körseñ
 6 āḥiret[niñ] esbābını almaq üçün
- 7 qul ḥvāce aḥmed oyǵanıban özüñe baq
 8 qulluǵını kem kıldıñ érse tā’at azraq
 9 qulluq işi yoqluq birle taqşir kılmaq
 10 māl u ‘ayāl cevābını bermek üçün
- 17.
- [34b]
- 11 allāh yādın aytur qullar ma’ nā birlen
 12 bī-ma’ nāge hergiz köñül bermes bolur
 1 allāh dében ‘āşıqları dāyim müdām
 2 ḥaḳ yādıdın laḥza ğāfil bolmas bolur
- 3 ğāfil bolmas ḥaḳ yādıdın tünler müdām
 4 ḥelāl loḳma taleb kılur yemes ḥarām
 5 derviş kérek uşbu şıfat birlen müdām
 6 qul bolup qulluǵıdın tanmas bolur
- 7 qul boluban qulluq kılur ḥvācesiǵa
 8 tenin cānın ayamas ol cefāsiǵa
 9 şābir bolup ümīd tutar va’desiǵa
 10 va’deside çın ‘āşıqlar tanmas bolur
- 11 cefā çekmes ‘āşıq bolmas tañla ğāfil
 12 cefā çekip şābir bolđıl bolma cāhil

42 “Eşleriniz düşmandır.” tegabun suresi 14. ayet

13 rızā bolup ƣulluƣ ƣılƣan bolur ‘āƣıl
1 ‘āƣıl bolƣan bu yollardıñ ƣalması bolur

[35a]

2 ƣul-men dében haƣ emrini tutmaƣanlar
3 ƣudretini kórup ‘ibret almaƣanlar
4 imān islām aƣkāmıların bilmegenler
5 uluƣ künde ƣızıl yüzlüƣ bolması bolur

6 haƣ yolınıñ haıfı yoƣdur bilgenlerƣa
7 ƣorkunç birle tünler turup kezgenlerƣa
8 āsān kór{ü}nür yolını müdām yürüngenlerƣa
9 mundaƣ ƣullar gūr ‘azābın kórmes bolur

10 allāh dégil ƣul hıvāce aƣmed yaşıñ aƣƣay
11 ótgen ‘ārīf himmet birle ƣoluñ tutƣay
12 kóp yıƣlasañ uƣan idim raħm eyleƣay
13 hıvāce ƣulını hergiz zāyi‘ ƣoymas bolur

18.

[35b]

1 ayā tālīb cefā kéçip yolƣa ƣırgıl
2 cefā çékmey yolƣa kirsene vefā bolması
3 cefā çékmey āhıretde yoƣdur rāhat
4 derd çékmeyin kózüñ yaşı ziyā bolması

5 ƣulını kórsene hıızmet ƣılıp ƣulı bolƣıl
6 raħm eyleben ģarīblerƣa şefƣat ƣılƣıl
7 ‘ālimler kelse turup ‘izzet ƣılƣıl
8 nā-cinslerde zerre hergiz vefā bolması

9 ģarīblerƣa raħim ƣılmaƣ resül işi
10 ģarībni kórgen yerde tókken yaşı
11 ģarībge köyer dāyım iç ü taşı
12 ģarībleriniñ du‘āsı dék du‘ā bolması

[36a]

1 medīnege resül barıp boldı ģarīb
2 ģarīb bolup haƣƣa āhır boldı ƣarīb
3 raħmān égem dīdārını ƣıldı naşīb
4 çın derdligge ģarībler dék devā bolması

5 ümmet bolsañ haƣ resülƣa tābī‘ bolƣıl
6 atı çıƣsa dürüd aytıp ta‘zīm ƣılƣıl
7 ģarīb bolup ģarīblerdin ma‘nā alƣıl
8 ģarīb bolup ģarībler dék gedā bolması

9 ģarībni kórgen yerde aƣrıtaƣıl
10 ģarībge ceħl birle söz ƣatmaƣıl
11 za‘ıf kórup ģarīblerƣa taş atmaƣıl
12 bu dünyāda ģarībler dék belā bolması

[36b] 13 şāmğa tüşüp ğarīb boldı hākīm ata
1 yığlay yığlay qaddı anığ boldı dū-tā
2 idim kılgan cümle kulğa imān ‘ata
3 çın ğarībni qaddı hergiz dū-tā bolmas

4 türkistānda ğarīb boldı miskīn aħmed
5 anığ üçün haq resūlğa boldı ümmet
6 içmiş yemiş ni‘metleri kayğu miħnet
7 ten-perestdin haq ta‘ālā rızā bolmas

19.

8 ‘ışkka qadem koyğanlarınğ rengi sınıq
9 āyinege nazār kılsa andın tınıq
10 kayan bakıp nazār kılsa köñli yaruq
11 yaruq bolup didār körüñ dōstlarım-a

[37a] 12 yığlamay mu tevbe kılmay haddin aştım
1 şeytān la‘in mekr[i] birle turfe şaştım
2 nazār kıldı pīr-i muġān sarı qaçtım
3 tevbe kılıp didār körüñ dōstlarım-a

4 haq resūlnıñ ‘ināyeti boldı maña
tābi‘ bolup ayğanların kılgıl aña⁴³
5 āyet hadiṣ sözün beyān kıldım saña
6 tābi‘ bolup didārını körüñ dōstlar

7 ümmet bolup dūrūd aytıp tābi‘ bolğıl
8 haq te‘ālā bergenige qani‘ bolğıl
9 haq zıkrini her kim aytsa sāmi‘ bolğıl
10 sāmi‘ bolup didār körüñ dōstlarım-a

11 haq te‘ālā bendelerge rūzī berür
12 yep içip ni‘metlerin yādın ayur
13 atı çıksa edeb birle ta‘zīm kıılır
1 ta‘zīm kılıp didār körüñ dōstlarım-a

[37b] 2 haq te‘ālā būyın alğan munda turmas
3 cāhil kullar özin körer ‘aybın körmes
4 nā-cins ādem ‘āşıklıqda dem uralmas
5 ‘āşık bolup didār körüñ dōstlarım-a

6 çın ümmetler cāndın kéçip didār kördi
7 nev{‘} tālib dék halka içre özin urdı
8 kayda barsa ‘ışk dükkānın anda qurdı
9 dükkān qurup didār körüñ dōstlarım-a

43 Bu mısra haşiye kısmına daha sonra eklenmiştir.

10 ümmet-men déþ tilde aytur dilde yalġan
11 Şeyh-men teyü kişi mālın nezrin alġan
12 nefsi üçün öz cānını otġa salġan
13 didār körüp hādī boluġ dōstlarım-a

[38a]
1 kul h^vāce aġmed dūnyā körseġ kaçā körgil
2 kanat toġup havā sarı uça körgil
3 ehl-i ‘ayāl dūŐman saġa kéçe körgil
4 andın kéçip didār körüġ dōstlarım-a

20.

5 evliyālar aytġan va‘ de kēldi bolġay
6 kıyāmet bir kün yakın keldi dōstlar
7 ‘aŐıġ kişi bolġanını bildi bolġay
8 ġalġ ehlidin mihr ü Őefġat ketti dōstlar

9 uluġ kiçig érenlerdin edeb kētti
10 kıız u cevān za‘iflerdin ġayā kētti.
10 *el-ġayā‘ū mine‘l-īmān*⁴⁴ resūl ayttı
11 ġayāsız ġavm ‘acāyib[ler] boldı dōstlar

[38b]
12 müslümān müslümānı kıldı ġātil
1 nā-ġaġ tutup ġaġ işlerini kıldı bātil
2 mürīd pīrni hiç kılmadı yüzi ġātır
3 ‘aceb Őümluġ zamāneler boldı dōstlar

4 ehl-i dūnyā ġalġımızda Őahāvet yoġ
5 pādŐāh birle vezīrlerde ‘adālet yoġ
6 dervīŐlerini du‘āsıda icābet yoġ
7 türlüġ belā ġalġ üstige yaġdı dōstlar

8 āġir zamān Őeyġleri hem zālīm boldı
9 ġaġnı aytġan dervīŐlerġa ġanīm boldı
10 ġōŐ-āmed[ni] étġüçiler ‘ālim boldı
11 körüġ émdi islām za‘if boldı dōstlar

[39a]
12 kıyāmet yakın boldı ġalġanı yoġ
13 h^vāce aġmed{niġ} ayġa[n] sözin yalġanı yoġ
1 özlerige bir naŐīġat kıġanı yoġ
2 naŐīġatnı élge aytıp kētti dōstlar

21.

3 kēliġ dōstlar allāh yādın dāyım aytıġ
4 allāh yādı köġül mülkin açar érmiŐ
5 tevbe kılıp dergāhige kélelmediġ
6 estaġfir ü istiġfārnı tinmey aytıġ
7 Őeytān la‘in ten mülkidin kaçar érmiŐ

44 “Haya imandandır.” Hadis-i Şerif.

- 8 şeytān la' in sizge düşman hāzır boluñ
9 kéçe kündüz allāh teyü barıp ölüñ
10 tar lahadge kirer vaqtda nürge toluñ
11 melā'ikler allāh nürin saçar érmış
- [39b] 12 allāh nürı qabr içini rüşen qılur
1 cennet güli açılıp cāniñ gülşen qılur
2 melā'ikler tégresidin rü-zen qılur
3 bu 'ālemnıñ rüşenidin kéçer érmış
- 4 halāyıqlar meşgül bolur tebārekke
5 barça ervāh yıǵlıp kirgey mübāreke
6 halāyıqlar qaytǵanıdın soñ qalurıǵa
7 cümle ervāh söynüp bir bir qıçar érmış
- 8 yetti qadem başqandın soñ münker nekir
9 heybet birle kirip kelgey qılıp qahır
10 ikki közi ot dek bolup örtep yanar
11 nürin körüp ta' zīm qılıp qıçar érmış
- [40a] 12 münker nekir nürin körüp hayrān qalǵay
13 köz yaşını bir tarafǵa jāle qılǵay
1 haq yādını aytıp özin vāle qılǵay
2 pervāz qılıp hava sarı uçar érmış
- 3 nidā kélgey melā'ikler ne añladıñ
4 qabr içinde hāş kulumdın ne tiñledıñ
5 ey bī-edeb qulaq salıp ne añladıñ
6 münker nekir {s}oñ soñıǵa qıçar érmış
- 7 yürse tursa yatsa qolsa meniñ yadım
8 haṭı berāt qolǵa bergen ol āzādım
9 andaǵ kulnı şaydıdur-men hem şeyyādım
10 qılmış etmiş günāhların kéçar érmış
- 11 günāhların haq baǵşılap nazar qılǵay
12 andın soñra barça ervāh hāzır bolǵay
13 oñda soñda yatqanları şākir bolǵay⁴⁵
- [40b] 1 derd ü miñnet cebr ü cefā ğam istegil
2 yüz miñ cefā başqa tüşse iñrenmeǵıl
3 allāh özi cefā qılıp yürür érmış⁴⁶

22.

- 4 seherlerde qopup yıǵlap nāle eyle

45 Yazmada dördlüğün son mısrası eksiktir.

46 Yazmada dördlüğün bir mısrası ekiktir.

5 nālišiñdin yer ü kökler nevā kılsun
ħakķa sıgñıp köz yaşıñnı jāle eyle
7 andın soñra ħaķ derdiñe devā kılsun

8 çın derdligni allāh özi bendem dédi
9 üç yüz altmış bakıp anıñ ġamın yedi
10 melā'ikler yaşın alıp tuħfe kıldı
11 ħan yıġlaġıl yaşıñ alıp güvāh kılsun

[41a]

12 yüz miñ günāh şādır boldı bilelmediñ
1 tevbe kılıp dergāhige kélelmediñ
2 ħizmet kılıp yaħşı du' ā alalmadıñ
3 yazuqlardın seni ne dép süvā kılsun

4 bu 'ālemde resā bolup ħan yutmasañ
5 şerī' atda ħarīķatda pīr tutmasañ
6 ħaķīķatda ten ü cāndın pāk ötmeseñ
7 ġafletlerdin seni ne dép cüdā kılsun

8 érenlerniñ kılganların kılalmasañ
9 pīrsiz yürüp vird ü evrād bilelmesen
10 isti' ānet tilep du' ā alalmasañ
11 ħāş büzürgler seni ne dép du' ā kılsun

[41b]

12 lütf [ü] kerem [ħaķ] yarattı sizler üçün
13 cān u dilde ħulluķ kıılmaķ bizler üçün
1 allāh üçün baħş étermen tapķun üçün
2 nā-pāklardın ne dép seni cüdā kılsun

3 kéçe yatmay ħ'āb-ı ġaflet ħarām kılsa
4 zıkr-i sırnı zıkr-i sırnı tamām kılsa
5 miñ bir atın tesbīħ kılıp kelām kılsa
6 bende ne dép dergāhıġa ħatā kılsun

7 emr-i ma' rūf nehy-i münker bilip kılsa
8 yatsa ħopsa ħudāyını ħāzır bilse
9 tā ölgünçe ħudāyıġa ħulluķ kılsa
10 ħuvvet berür ne dép anı dü-tā kılsun

[42a]

11 bī-namāz bī-tā' atġa bermes ħuvvet
12 fi' li za' if özi ma' yūb bermes himmet
13 rızķı nāķış özi nā-cins körmes devlet
1 ol fāsıķnı ne dép dilin şafā kılsun

2 ħayf ādem bir birini ħadrın bilmes
3 men men teyü yaħşılarnı közge ilmes
4 érenlerniñ şoħbetige ħaçıp kélmes
5 ol bī-vefā ħaķķa ne dép vefā kılsun

6 ādem oldur ğarīb bolup yolda yatsa
7 tofrağ şıfat ‘ālem anı basıp ötse
8 yūsuf şıfat birāderi k̄ul dēp satsa
9 k̄ulnıñ k̄ulı ol k̄ul ne dēp hevā k̄ılsun

10 zevkluğ şevkluğ muħabbetdin beyān k̄ılgıl
11 ‘āşıqlarğa ‘ışk otıdın ‘ayān k̄ılgıl
12 ħārılık zārılık meşak̄katnı nişān k̄ılgıl
13 çın ‘āşıqlar otdın ne dēp ibā k̄ılsun

[42b]

1 allāh dében otka kirdi ħalīlullāh
2 uşal otnı gülzār kıldı bağıp allāh
3 boynun kısıp yıǵlap aydı şey’en li’llāh
4 faķır miskīn otdın ne dēp hevā k̄ılsun

5 kulluğ k̄ılgan şādıkları yürür ħalvet
6 cennet kirip dīdār körer ‘ayş u rāħat
7 tañla barsa ħağ qaşıda körgey ‘izzet
8 pinhān k̄ılır ħalk̄qa ne dēp riyā k̄ılsun

9 k̄ul ħvāce aħmed derd ü ħālet peydā k̄ılgıl
10 cān u dilni ħağ qaşıda şeydā k̄ılgıl
11 derdin tartıp rüz-ı mahşer ğavġā k̄ılgıl
12 derd bolmasa mevlām kimge devā k̄ılsun

23.

[43a]

1 muħabbetniñ cāmın içgen dīvāneler
2 kıyāmet kün ot aǵzıdın saçar dōstlar
3 kudret birle ħağ yaratқан yetti dūzah
4 ‘āşıqlarnıñ na‘residin kaçar dōstlar

5 dūzah yıǵlap dād eylegey ħudāyıǵa
6 t̄ākatım yok ‘āşıqlarnıñ bir āhıǵa
7 kaçıp bargay ħağ te‘ālā penāhıǵa
8 ‘āşıqlarnıñ yaşı birlen öçer dōstlar

9 inşā’allāh dūzah kaçk̄āy anda ne k̄urb
10 ‘āşıqları ‘ışk dükkānın barsa kurup
11 yaşın saçıp köksin açıp yüzün sürüp
12 yetti āsmān t̄ākat k̄ılmay köçer dōstlar

[43b]

13 raħmān égem sākī bolup mey içürse
1 ehl-i ‘ıyāl ħānumāndın pāk kéçürse
2 vücūdımdın ‘azāzīlnı ħağ köçürse
3 cürm ü ‘ıřyān girihlerni açar dōstlar

4 ‘ışk bābını ħağ yüzige vā eylese
5 ħāş ‘āşıqnı köksün içre cā eylese

6 lütf eyleben ikki ‘ālem şāh eylese
7 ‘āşıkları haq sarıǵa uçar dōstlar

8 sübhān égem bir kaṭre mey kılsa in‘ām
9 zıkrı sır u zıkr-i sırıñ bolǵay tamām
10 hūr u ğılmān cümle melek saña ğulām
11 uçmaḥ içre ḥarīr tonlar biçer dōstlar

12 allāh dében ğurdın çıksa ‘ālem köyer
13 hāş bendem dép raḥmān égem yalguz söyler
[44a] 1 yaş ornıǵa qanın töküp yerni boyar
2 ḥamdın aytsa şeyṭān la‘īn kaçır dōstlar

3 men aytmadım allāh özi va‘de kıldı
4 yolsız édim lütf eyleben yolǵa saldı
5 ğarīb bolup nāle kıldım qolum aldı
6 andaǵ ‘āşık şevk şarābın içer dōstlar

7 kul ḥ^vāce aḥmed ‘ışqsızlarını işi düşvār
8 tañla barsa haq körsetmes aña didār
9 ‘arş u kürsī levh ü kalem heme bī-zār
10 haq yüzige düzaḥ bābın açır dōstlar

24.

[44b] 11 kudret birle [haq] ‘ademdin bar eyledi
12 on sekkiz miñ kamuǵ ‘ālem ḥayrān érür
1 “kālū belā” dégen qullar ülüş aldı
2 sükūt étgen qullar dīni virān érür

3 haq te‘ālā īmān ‘atā kıldı bizge
4 haq resūlı ol muştafā aydı bizge
5 dürüd aytsañ kuvvet bérür dīnimizge
6 yoq érse qılǵanlarım yalǵan érür

7 ol *elestu bī-rabbikūm* dédi ḥudā
8 “kālū belā” dében rūḥlar kıldı şadā
9 yıǵlap keldük eşikiñe cümle gedā
10 lütf eyleseñ yüz miñ ‘āsī ḥandān érür

[45a] 11 tevbe kılsam kéçer mükin kādır ilāh
12 yoq érse nétgüm anda men rū-siyāh
13 tañla barsam élig ayaǵ barça ğuvāh
1 haq aldıda qılǵan işim ‘ayān érür

2 yıǵlamay mu ‘ömrüm ötti ayā şāhım
3 kapsap keldi qaranǵuluk çıqqan āhım
4 sendin özge penāhım yoq tekyegāhım
5 kéçe kündüz tilegenim īmān érür

6 ümmet için resül dāyim kaygu yédi
7 tilep ümmet günāhını haqđın qoldı
8 kéçe kündüz qāyim turup allāh dédi
9 tilde ümmet teyü dilde yalğan érür

10 ümmet bolsañ muştafāğa peyrev bolğıl
11 ayğanların cān u dilde sen hem qılğıl
12 kéçe kündüz qāyimleri şāyim bolğıl
13 çın ümmetni rengi mişl-i saman érür

[45b]

1 sünnetlerin muhkem tutup ümmet bolğıl
2 atı çıksa dürüd aytıp ta' zīm qılğıl
3 her ne cefā tegse saña rāhat bilgil
4 andağ ' aşık ikki közi giryān érür

5 kul h^vāce aħmed nefsdin müdām süvā bolmay
6 köyüp pişip derdi birlen edā bolğıl
7 müdām yığlap māsivādın cüdā bolğıl
8 derdin tartsağ h^vāceñ sendin handān érür

25.

9 ayā dōstlar muştafādın beyān eyley
10 kulağ salğıl hāş ümmeti bolay déseñ
11 öler vaqtdé ümmetim dép nāle kıldı
12 kulağ salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

[46a]

1 ümmet bolsañ kéçe kündüz tā' at qılğıl
2 ' uqbā sarı barıp anda rāhat körgil
3 ' āqıl érseñ yığlamaqñı ' ādet qılğıl
4 kulağ salğıl hāş ümmeti bolay déseñ⁴⁷

5 çın ümmeti cāndın kéçip dünyā koydı
6 vāle bolup bül-bül şıfat haqñı sevdi
7 anıñ üçün çın ümmeti dünyā koydı
8 kulağ salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

9 dürüd aytğıl ümmet bolsañ ey bī-ħaber
10 resūllullāh sözin aydım kāmı gūher
11 resül aydı dünyā bir kün kıılır zarar
12 kulağ salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

[46b]

13 ümmetim vāy ümmetim dédi aħmed
1 anıñ üçün sübhān idim kııldı raħmet
2 āmīn deñler kıyāmet kün kıılğay şefkat
3 kulağ salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

47 Bu dörtlükte üçüncü ve dördüncü mısraların yeri yazmada karışmıştır.

4 yüz miñ nidā haqđın keldi eşit saña
5 ümmetiñni havālesin qılğıl maña
6 cümlesini bağışlayın anda saña
7 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

8 ata ana démediler dīdār ümmet
9 hamd u şenā tinmey aytıp bolğıl ülfet
10 kıyāmet kün körmegey-sen haqđın külfet
11 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

[47a]

12 vā-dirīgā ötti ‘ömrüm qanı ‘ışkıım
13 ümmet-men dep dünyā sarı boldı zevkıım
1 bātın kezzāb zāhirimde bardur delkıım
2 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

3 ümmet dedim saña sarı cedelim yoq
4 yıqlamay mu yolda qaldım ‘amelim yoq
5 başım kėtse bu yollardın yeterim yoq
6 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

7 küçüm yetip ka‘ be sarı baralmadım
8 ‘ālimlerniñ naşihatın alalmadım
9 haqđın qorqıp yahşı hizmet qılalmadım
10 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

[47b]

11 yaşıım ötüp ‘ömrüm kéçip tevbe qılmay
12 āhiretni yarağını qolğa almay
13 yahşılarnı hāk-ı pāyın sürme qılmay
1 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

2 kul h^vāce aħmed yolğa kirgil hālā fırsat
3 allāh dégil ‘ömrüñ ötti dem ganīmet
4 qayda barsañ tekbir aytıp qılğıl şohbet
5 kulaq salğıl hāş ümmeti bolay déseñ

26.

6 ‘ārif ‘āşık şevkı birle kıyāmet kün
7 hudāyığa baħs u cevāb kılar érmiş
8 bu ‘ālemde tartқан cebr ü cefālarını
9 köksin yarıp haq qaşığa salar érmiş

[48a]

10 bu ‘ālemde halkқа kıldıñ meni rüsvā
11 dīdārımnı körsetey dep kıldıñ şeydā
12 ‘ālem barın düşman kıldıñ saldıñ gavgā
1 hudāyığa barıp ‘arza qılur érmiş

2 dīdārımnı taleb kılsañ ‘arşқа çıkqıl
3 ‘arş üstide āhiñ birle otlar yaqğıl
4 ümmet bolsañ muştafāğa qapuq qağğıl

5 sübhān égem çin ‘āşıkñı sınar érmiş
6 éştíp ‘āşık raqş-ı semā‘ urup yürgey
7 melā’ikler yıǵlıp kélip şohbet qurǵay
8 ‘arş [u] kürsī levḥ [ü] qalem dād eylegey
9 yer téprenip ḥaqqā zārī qılur érmiş

[48b]

10 ey yer ü kök ‘āşıklardın qorqup turuñ
11 ḥaqqā baqıp na‘re urup ḥāzır boluñ
12 yaşın töküp allāh dése ta‘zīm qılıñ
13 bir āh ursa ‘ālem yeksān bolur érmiş

1 çin ‘āşıklar şaf şaf bolup selām qılǵay
2 qudret birlen perde içre ‘aleyk alǵay
3 dīdār üçün köygenlerim kélgil dégey
4 lütfın körüp ḥāş ‘āşıklar küler érmiş

5 şafā şafā ‘āşıklarǵa nidā kélgey
6 yüz yigirme ‘āşık bolup bir şaf bolǵay
7 cennet kir dép ilāhımdan ilhām kélgey
8 cennet kirmey dīdārını tiler érmiş

9 nidā kélgey melā’ikler zencīr salǵıl
10 ğūllar salıp maḥşergāhde alıp yürgil
11 dīdār üçün köygenlerni ma‘lūm qılǵıl
12 ‘āşıkları bī-ḥōd bolup yürer érmiş

[49a]

13 aytganlarını qılǵan ‘āşık dīdār körgey
1 dīdār körüp rūz-ı maḥşer devrān sürgey
2 bir āh ursa yetti dūzaḥ örtep köygey
3 melek⁴⁸ çıqıp aña ta‘zīm qılur érmiş

4 ‘āşıklarınñ haybetidin melek⁴⁹ qaçqay
5 qorqup barıp dūzaḥ içre otlar saçqay
6 vahmı birle zehr zaqqūm toya içgey
7 qudretıǵa ‘ālem ḥayrān qalur érmiş

8 meleklerdin⁵⁰ ‘āşık köp ey bī-ḥaber
9 bir āh ursa ‘ālem bolur zir ü zeber
10 zāhid ‘ābīd sāliklerdin ‘ışq mū‘teber
11 ‘ışqsız ādem [v]allāh yolda qalur érmiş

[49b]

12 kul ḥ‘āce aḥmed dīdār üçün gedā bolǵıl
13 kéçgil ehl ü ‘ıyālınñdın fenā bolǵıl
1 allāh ḥaqqı bolur düşman cūdā bolǵıl

48 Yazmada sehven *mālik* yazılmıştır.

49 Yazmada sehven *mālik* yazılmıştır.

50 Yazmada sehven *māliklerdin* yazılmıştır.

2 cüdā bolġan ḥaḫ dīdārın körer érmiş

27.

3 yolġa kirgen érenlerdin yolnı sormay
4 ey mü‘minler yıġlamay mu ḥaḫā kıldım
5 ḥaḫ zıkrını kéçe kündüz vird eylemey
6 ayā dōstlar öz cānımġa cefā kıldım

7 allāh yādı köñüllerni kıllur rüşen
8 ‘āşıqlarġa ḥudā özi va‘de kılgan
9 ‘ışık nesimi muştafāġa tuḥfe kélgen
10 ol sebebdin köz yaşımnı güvāh kıldım

[50a]

11 allāh aytur ‘āşıqlarım burak süvār
12 ḥaḫ zıkrını ayġanlarġa raḥmet yaġar
1 köp yıġlagan dīdārımnı bī-şek körer
2 rüz-ı maḥşer dīdārımnı ‘aḫa kıldım

3 va‘de kıldı ‘āşıqlarġa yüz miñ burak
4 ‘ālem ḥalkı melāmeti aḫa yırak
5 bu ‘ālemde él közige yangan çerāġ
6 ‘uḫbā içre yüz miñ köşkler binā kıldım

7 ‘ışksız ādem bende érmiş munı aḫla
8 derdsiz ādem miş-i ḥayvān anı tınle
9 köñül içre ‘ışık bolmasa muḫa yıġla
10 giryānlarġa ḥāş ‘ışkımnı güvāh kıldım

[50b]

11 bende bolsañ men-menlikni zinhār taşla
12 yoldın azġan gümrāhlarnı yolġa başla
13 seḫerlerde cānıñ kınap tinmey işle
1 bir nazarda dillerini şafā kıldım

2 çın derdligke özüm dārū özüm dermān
3 hem ‘āşıq-men hem ma‘şuḫ-men özüm cānān
4 raḥm eylesem atım raḥmān zātım sübhān
5 bir nazarda bātınların ziyā kıldım

6 tañ atḫunça ḥaḫ yādını ayġan kişi
7 taġ u çölñi bōstān kıllur aḫġan yaşı
8 allāh aytur özge birlen yoḫtur işi
9 ol bendeni öz yolımda dū-tā kıldım

[51a]

10 ‘ışık bābını yerge salsam yer kötermes
11 defter kılsam tā tirik-sen bitip bolmas
12 ḥaḫnı söygen bék ü ḫanlar ḥalknı bilmas
13 ol bendemniñ ḥalāyıḫdın cüdā kıldım

1 māl u pulnı pervā kılmas ‘āşıq kişi
2 yol üstide tofraḫ bolur ‘aziz başı

3 andın sonra nūrğa tolur iç ü taşı
4 tañlar barsa mañşer ara pādşāh kıldım

5 hağdın qorqup māl u pulnı söymegenni
6 zıkrin aytıp bir dem yatıp uymagannı
7 yatsa tursa hağ yādını qoymagannı
8 açtım bāñın közlerini binā kıldım

9 rūze tutup hağka riyā kılganlarını
10 şeyh-men teyü özge binā koyğanlarını
11 riyā birle qolğa tesbīh alğanlarını
12 āñir demde imānıñın cüdā kıldım

[51b]

13 hağ ‘ aşığı bolup aydı kul h‘āce aħmed
1 şıdķı birlen eşitgenge yüz miñ raħmet
2 du‘ ā kılay hiç körmegey hağdın külfet
3 ‘ āķıl érseñ bir söz birlen edā kıldım

28.

4 keliñ dōstlar barça turup yād ételük
5 ol yād bizni yaruqluğğa tartar dōstlar
6 yādı birlen şuru‘ kılgan ‘ aşıklarını
7 niyāzları künden küнге artar dōstlar

8 her kim étse hağ yādını bağrı köyüp
9 köz yaşını hevli birle rengi solup
10 öz yakasın özi tutup tevbe kılıp
11 andağ aşık sır⁵¹ şarābın tatar dōstlar

[52a]

12 uşbu yolnı mezābesini bilmegeneler
1 öz yakasın tutup tevbe kılmegenler
2 dünyāsığa mağrur bolup yürügenler
4 andağ kişi bahāyımdın battar dōstlar

5 ayā dōstlar qapsap keldi qarānguluğ
5 ümidim bar ol izimdin hem uluğluğ
6 tariķat nıñ bāzarları hem qorduğluğ
7 niyāzları künden-küнге artar dōstlar

8 niyāzsızlar behre almas ol bāzārdın
9 ‘ āķıllıqda quruğ kalur ol nazardın
10 kul h‘āce aħmed ‘ ibret alğıl şad-hezārdın
11 köp nādānlar ‘ ömrin pulge satar dōstlar

[52b]

29.

12 cān vişālın deryāsıñıñ pāk güheri
1 ‘ avāz bolup cāndın her dem keçe bilse
2 körer élgi şadef ol güherdin
3 közin ğaflet uyqusıdın açā bilse

51 Yazmada sehven şîr yazılmıştır.

4 ھاķıķatnıñ yollarını bilip bolmas
5 bī-himmetler ʿ uķbasıdın ötüp bolmas
6 ol yollarğa kirmey bilmey yürüp bolmas
7 menzillerin bilip anı köçe bilse

8 cān bülbüli uçmaķ içre bōstān kirip
9 gül şevķıde muħabbetnıñ cāmın içip
10 ʿ alāyık ʿ avāyıkñnıñ dāmın kesip
11 uçgan yahşı anı sarı uça bilse

[53a]

12 derd ü hālet peydā kılğan ʿ āşık bolur
13 hōş hurūş hāşıl étgen cūşlık bolur
1 şevķ şarābın içgen ʿ āşık şevķluk bolur
2 ol şarāb dék şarāb bolmas içe bilse

3 mūsā kebi bu yollarñıñ rehberi bar
4 azğurğuçı bu yollarñı rehzeni bar
5 ʿ tālibī kim bu işlerdin hāberi bar
6 ʿ ārif oldur uşbu yolñı açā bilse

7 érki bolsa ʿ adem bolup ketmegeydi
8 kıyāmetnıñ endişesin étmegeydi
9 münker nekir sorgusığa yetmegeydi
10 ķul hūāce aħmed cānı birle kaçā bilse

30.

[53b]

11 ʿ tarīkatga şerīʿ atsız kirgenlerni
12 şeytān kélip imānını alur érmiş
1 uşbu yolñı pīrsiz daʿ vā kılğanlarını
2 sersān bolup ara yolda ķalur érmiş

3 ʿ tarīkatge siyāsetlig mürşīd kérek
4 ol mürşīdge iʿ tiķādlig mürīd kérek
5 hizmet kılıp pīr rızāsın tapmaķ kérek
6 mundağ ʿ āşık ülüşlerdin alar érmiş

7 pīr rızāsı haķ rızāsı bolur dōstlar
8 haķ teʿ ālā raħmetidin alur dōstlar
9 riyāzetde sır sözidin bilür dōstlar
10 andağ ʿ āşık haķķa yaķın bolur érmiş

[54a]

11 uşbu yolğa ey birāder pīrsiz kirme
12 haķ yādıdın laħza ġāfil bolup turma
13 ʿ āķıl érseñ māsivāğa köñül berme
1 şeytān laʿ in miñ belāğa salur érmiş

2 ayā dōstlar hiç bilmedim men yolumñı
3 māsivādın hiç yığmadım men tilimni

4 sa' ādetge bağlamadım men béliḡni
5 nādānlıḡım meni rüsvā kılır érmiş

6 şeri' atnı ıarıkatnı biley déseḡ
7 ıarıkatnı ḡaḡıkatge ulay déseḡ
8 bu deryādın dürr güherler alay déseḡ
9 cāndın kéçgen ḡāş kılları alur érmiş

[54b] 10 'āşıkları kéçe kündüz hergiz tinmes
11 bir sâ' atı ḡaḡ yādıdın ḡāfil bolmas
12 sübhān égem andaḡ kılmı zāyi' kıoymas
13 du' ā kılsa icābetlig bolur érmiş

1 vā-dirīḡā kéçti 'ömrüm ḡaflet bilen
2 sen kéçirgil günāhımnı raḡmet bilen
3 kıul ḡvāce aḡmed saḡa yandıḡ ḡasret bilen
4 öz otıḡa özi yanıp köyer érmiş

31.

5 allāḡ yādı nūri kimge 'atā bolsa
6 nefis ü hevā men-menlikdin kéçer érmiş
7 bende eger zākir bolup allāḡ dése
8 tutmış köḡül zengārını açar érmiş

9 *fezkurūni ezkurkum*⁵² éştıp nidā
10 zıkrin aytıp emrin tutup müşāhede
11 tirig gürge kirip tartıp mücāhede
12 'āşık cānlar sır şarābın içer érmiş

[55a] 1 'āşıklaḡa bolup ḡaḡnı 'ināyātı
2 bāḡın içre açlıp keşf ü kerāmātı
3 dilleriḡa saçlır her dem ḡaḡ raḡmeti
4 fenā bolup māsivādın kéçer érmiş

5 keşfü'l-esrār bolup bāḡın közin açıp
6 ḡaḡ 'āşıkı bu dünyānı taşlap kaçıp
7 nefis-i şeytān hevāsıdın tükel kéçip
8 zāyil bolup andın şeytān kaçır érmiş

9 kıul ḡvāce aḡmed bilgil émdi 'ışkıdın aḡlap
10 cāndın kéçip uşbu yolḡa köḡül bağlap
11 dirīḡ 'ömrüm zāyi' kéçti teyü yıḡlap
12 nedāmetniḡ hevāsıdın uçar érmiş

32.

[55b] 1 'ārīf 'āşık cān mülkide elem tartsa
2 on sekkiz miḡ kıamuḡ 'ālem ḡul-ḡul bolur

52 “Öyleyse beni anın, ben de sizi anayım.” Bakara suresi 152. ayet.

3 köñül kuşu şevk kanatın tokup uçsa
4 cümle vücūd yādın etip bülbül bolur

5 muḥabbetniñ meydāniğa özin salsa
6 ma^ç rifetniñ bōstānıda cevlān kılsa
7 sır şarābın içip ^ç aşık rūḥı kılsa
8 muḥabbetniñ gülzārında ḥōş gül bolur

9 érenler bir dem ḥaḳdın ġāfil bolmas
10 *ricālun lā tulhihim*⁵³ dér ḥālīku'n-nās
11 éren yolın tutқан hergiz yolda ḳalmas
12 ol ḥazretde sır esrārı maḳbūl bolur

[56a]

13 elest ḥamrın kimge berse uşal sāḳī
1 andın müdām içip asru meñü bāḳī
2 tenin cānın köydür şevk iftirāḳı
3 içinde yaḳılır köyer kül hem bolur

4 zāhirlerin atı birlen bezegenler
5 bātınların yādı birle tüzegenler
6 şevk otını köñül içre köp salganlar
7 māsivā birlen ḳaçan meşgūl bolur

8 ṭarīḳatdur bu yollarnı bilse derviş
9 ma^ç rifetniñ matā^ç yını alsa derviş
10 özge yollar bād-ı heva salsa derviş
11 ḥaḳīkatniñ meydānıda ér ol bolur

[56b]

12 ḳattıġlanġıl ḳul ḥ^vāce aḥmed yolġa kirgil
13 ḳulnı körseñ ḳulı bolup ma^ç nā sorġıl
1 ḥaḳ te^ç ālā rūzī kılsa ma^ç nā alġıl
2 ma^ç nā sorap ma^ç nā alġan çin ḳul bolur

34.⁵⁴

[57b]

3 dīdār üçün cānnı ḳurbān ḳılmaġunça
4 ismā^ç il dék dīdār ārzū ḳılmañ dōstlar
5 cāndın kéçip ṭarīḳatġa kirmegünçe
6 ^ç aşık-men dép da^ç vāsın ḳılmañ dōstlar

7 ^ç aşıklıġ uluġ da^ç vā ḳılsañ munı
8 miḥnet birlen sınañ érmış mevlām seni
9 renc ü miḥnet birle bolsañ tūni küni
10 ma^ç şūḳıñdın köñül özge ḳılmañ dōstlar

11 cāndın kéçmey yolġa ḳadem urmadılar
12 nefis öltürmey fenā teslīm bolmadılar

53 Nur suresi 37. ayet

54 56b/3 – 57b/2 sayfaları aralığında yer alan 33. hikmet Hakim ata'ya aittir. konumuz dışında olduğu için metin içerisine dahil edilmemiştir.

[58a] 13 menlik birle ʔarīkatga kirmediler
 1 hām ʔam^ʕ alig birlen yolğa kirmen dōstlar
 2 uşbu işde tevbe teslīm bolmağ turur
 3 kızıl yüzi za^ʕ ferān dék solmağ turur
 4 munda yığlap āhiredde külmağ turur
 5 mundağ bolmay ^ʕāşık-men dép aytmağ dōstlar
 6 mürşīdlerni şoħbetini kıl ihtiyār
 7 öz özümdin yolğa kirdim déme zinhār
 8 yaħşı bilsen ʔarīkatnıñ ħaʔarı bar
 9 kılavuzsız uşbu yolğa kirmen dōstlar
 10 ^ʕazīzlerge ħizmet kılmağ nefsgе āfet
 11 bilmes nādān bu yollarda kılmas ʔākat
 12 şādık kullar bu yollarnı bilür rāħat
 13 tirig ölmey didār ārzü kılmağ dōstlar

[58b] 1 *el-kezzābu lā-ümmetī*⁵⁵ dédi sizge
 2 ol muħammed ħağ resül[1] aydı bizge
 3 yalğançığa cennet yokdur dédi allāh
 4 yalğan sözlep imānsızın kétme dōstlar
 5 ħānumānın şarf étmeyin körmes didār
 6 didār körey dégen kullar yürür bīdār
 7 andağ kullar āħir körgey anda didār
 8 didār körmey sırdın ħaber almağ dōstlar
 9 sırdın ma^ʕ nā tuymaganlar bigānedür
 10 ^ʕāşıklarnıñ mekānları vīrānedür
 11 ^ʕışk yolıda cānın bergen cānānedür
 12 cāndın kéçmey cāndın ħaber bilmeğ dōstlar

[59a] 13 kul ħ^vāce aħmed özdin kéçmey da^ʕ vā kılma
 1 ħalğ içinde ^ʕāşık-men dép tilge alma
 2 ^ʕāşıklıq uluğ işidür gāfil yürme
 3 gāfil kullar ħağ didārın körmes dōstlar

35.

4 ayā şāhī dū-^ʕālem pādīşāhı
 5 érür-sen bendeler pūşt ü penāhı
 6 tilep dāyim seniğ ol pāk-ı zātıñ
 7 şeyātın şerridin bergil penāhı
 8 bu şeytān şerridin kimge kaçar-men

55 “yalancılar ümmetimden değıldir.”

9 seniñ aldında ‘aqlım p̄ir-i gāhı
10 ħudāvendā saña men yandım émdi
11 özünñ sen barçanı rızq-ı ilāhī

[59b]

12 kirāmen kātib̄in atlık ferişte
1 biyābān ħumlarıdın köp günāhı
2 muħammed kim érür hādī-i ‘ālem
3 uşal künler boladur dād-ħ̄vāhı
4 oħup nāmımnı körsem hiç ‘amel yok
5 başım ħoyı salıp bolğum tebāhī
6 ki men dēr-men bu işni kılğanım yok
7 tamām a‘zālarım bolğay güvāhı
8 ölümniñ destidin hiç kim ħutulmas
9 ħalendervār başıña key külāhı
10 caħīm üstide tartuħluk şırātı
11 körüp bende urar efsūs āhı
12 ħ̄vāce aħmed yesevī hem yığla dāyim
13 assıg kılmas saña tañla şāhī

36.

[60a]

1 eyā dōstlar yürek bağrım boldı kebāb
2 ħaħīkatlık ‘āşık cāndın otı bolğay
3 ‘ışk pertevi köñül mülkin kıldı ħarāb
4 ol sebebden ‘aql u ħuşum ketti bolğay
5 ‘ışk şiddeti başka tüşti ħayrān boldum
6 ħānumāndın kéçip taķı sersān boldum
7 ikki ‘ālem berbād urup ‘uryān boldum
8 ħıħķan āhım bu felekke yetti bolğay
9 ‘ışksız ādem ādem érmes añlasañız
10 bī-muħabbet kavmı şeytān tiñleseniz
11 ‘ışkdın eger özge sözni sözleseniz
12 élgiñizdin imān islām ketti bolğay

[60b]

13 ‘ākıl érseñ ħaħdın özge sözler ħarām
1 tā tirig-sen p̄ir ħizmetin kılğıl tamām
2 allāh deseñ şeytān la‘in saña ħulām
3 allāh démes dīnlerini sattı boğay
4 mey-ħāneğa kirgen kişi sırrı ‘ayān
5 bağrı pişip yaşı aķıp kılur afgān
6 bī-ħōd yürür ħayda barsa ħāne-vīrān
7 bī-şek biliñ vaħdet meydin tattı bolğay
8 ‘ömr zāyī‘ ötkergenler ‘ışkı bilmes

- 9 cāndın kéçgen dīvāneni közge ilmes
10 hū şöhetin kurgan yerge kaçıp kélmes
11 cānı köymes köñli taşdın kattı bolğay
- 12 allāh dégen bende dāyim yıǵlap yürer
13 haqdın qorqup rāzın aytıp seher turar
[61a] 1 yahyā şıfat tinmey dāyim mātem qurar
2 bu dūnyānı arqa taşlap attı bolğay
- 3 ‘āşıklarınñ işi érür sūz u güdāz
4 ‘āşıklargā hācet érmes rūze namāz
5 rūz-ı maḥşer köz yaşıdur haqqa niyāz
6 ‘ārīf ‘āşık derd u elem tarttı bolğay
- 7 leylā şıfat ‘āşıklarınñ dili lertzān
8 allāh üçün közde yaşı baǵrı büryān
9 cānı zākir köñli şākir fikri cānān
10 inşā'allāh kıl köfrükdin ötti bolğay
- 11 haq ‘āşığı melāmetdin kaçmas bolur
12 her nā-merdge dürr ü güher saçmas bolur
13 nādānlarǵa sır esrārın açmas bolur
[61b] 1 cefā tartıp qan u zerdāb içti bolğay
- 2 pīr-i muǵān söygen ‘āşık hevāsı yoq
3 ey dōstlarım ‘ışk derdini devāsı yoq
4 yüz miñ türlüg cefā tégse ferdāsı yoq
5 tünler qopup pīr étegin tuttı bolğay
- 6 pīr-i muǵān nazarları derdge devā
7 hāy u heves men-menlikni kılğay süvā
8 andın soñra şeytān la‘in sendin cüdā
9 imān birlen tar laḥadda yattı bolğay
- 10 kul h̄vāce aḥmed yārgā vāşıl bola körgil
11 kālū belā va‘deside tura körgil
12 ‘āşık bolsañ ‘ışk dükkānın qura körgil
13 çın ‘āşıklar haq nūrıǵa battı bolğay

37.

- [62a] 1 kādirim kudret bilen bizni ‘aziz cān eyledi
2 biḥamdillāh cān berip cān birlen imān eyledi
3 evveli kim haq yarattı cümle ‘ālemdin burun
4 muştafānı barçaga hürşid-i tābān eyledi
- 5 ‘arş u kürsini yaratıp gūrını kıldı ‘ayān
6 zāhir eylep kudretini yetti keyvān eyledi
7 kaṭre kaṭre nūrıdın cem‘-i melā’ikler kılıp
8 bir ‘aziz ādem yaratıp barçaga ḥan eyledi

9 haḳ te‘ālā emir kıldı secde kıl ādemğa dep
10 barçadın ādem şerīf dep teḡri fermān eyledi
11 ol boyun sunmadı kim bir teḡriniḡ fermānığa
12 saldı tavḳ-ı la‘netini anı şeyṡān eyledi

[62b]

1 türlüḡ elvān kıldı ḡālīḳ ḡalḳnı ḡudret[i] bilen
2 birge berdi ‘akl-ı kāmīl birni hayvān eyledi
3 birni kıldı ‘ālem sūretin özge kılıp
4 şükür allāḡ özge kılmay bizni insān eyledi

5 ḡudreti birle tefāvūt kıldı insān bendesin
6 birni kāfir eyleben birni müslümān eyledi
7 körsetip türlüḡ ‘acāyib ḡudretini ḡadirim
8 taḡ deḡizler yaratıp her ṡaraf kān eyledi

9 hīç ‘acāyib dūnyāda andın ‘acāyib bolmaḡay
10 ḡadr u ḡıymet birle baḡnı la‘l u mercān eyledi
11 aḳuzup bir çeḡmelerdin yaḡdurup bārān u berf
12 öndürüp türlüḡ seḡekler ḡölni bōstān eyledi

[63a]

13 tört yüz kırḳ tört ṡaraf deryā-yı raḡmet aḳuzup
1 cem‘ étip cümlesin anı baḡr-ı ‘ummān eyledi
2 şāni‘ bī-ḡun égem yerdin nebātāt öndürüp
3 sansız ol nī‘metlerin her türlüḡ elvān eyledi

4 kéḡe kündigt kılıp ḡudret bilen kündigtni kéḡ
5 kenzā ḡaṡar yaratıp ḡerḡ-i devrān eyledi
6 enbiyālarını yarattı da‘vet-i imān üçün
7 haḳ yolıda barçanı mü‘min müslümān eyledi

8 her ne miḡnet kéldi ḡaḳdın enbiyālar kıldı ḡabr
9 renc ü miḡnetni alarga şād u ḡandān eyledi
10 haḳ te‘ālā muḡtafānı barçadın artuḳ kılıp
11 ikki ‘ālemniḡ ḡerāḡı nūr-ı imān eyledi

12 ḡahāryārı bā-ḡafānı kevsere sāḳī kılıp
13 ‘āḡī cāfī bendelerge rāḡat-ı cān eyledi
1 şükür ü ḡamdullāḡ ki kim kıldı muḡammed ümmeti
2 müḡkil érdi ḡālımız haḳ bizge āsān eyledi

[63b]

3 ey müslümānlar éḡitgil enbiyālar kıḡḡasın
4 barçası haḳ yolıda cānını ḡurbān eyledi
5 saḳlap⁵⁶ nārdın ol ḡalīlullāḡnı
6 nemrūd otını aḡa ḡadir ḡülistān eyledi

7 kördi ibrahīm tüḡside teḡridin boldı ḡıṡāb
8 teḡri fermānın tutup oḡlını ḡurbān eyledi
9 miḡ yolu kıldı naḡīḡet kavmığa nuḡ-ı nebī

56 Yazmada سادهاب yazılmıştır.

10 lā-nazar dēp nāliş eylep ğarķ-ı tūfān eyledi

11 ھاżret-i ya‘kūb-ı sābir infirāk otı bilen
12 sekkiz yıl nāle kılıp ol beytū’l-aħzān eyledi
13 yūsuf-ı şıddīk neçe yıl miħnet-i zindān çekip
1 ‘ākıbet berdi amān mışrığa sulţān eyledi

[64a]

2 saķladı mūsā-yı kelīmni baħrnıñ girdābıda
3 tābūtını mühüd kıldı dār-ı fir‘avn eyledi
4 kudreti birle kelīmni ol hudāvend-i kerīm
5 nā-sezālardın ayırıp anı çūfān eyledi

6 eyyūb-ı şābir neçe yıl tarttı kırtlar derdini
7 şabır kıldı ھاķ anıñ derdige dermān eyledi
8 zekeriya peyğamberim ol kādirim zākir kılı
9 erre koydı başığa ol zıkr-i raħmān eyledi

10 teñriniñ korķunçıdın peyğamberim yaħyānı bil
11 tinmeyin yığlap yürüp kōz yaşını kan eyledi
12 enbiya evliyālarğa belānıñ kattığı
13 dūnyānı mü’min kılığa çah-ı zindān eyledi

[64b]

1 enbiyalık nişbeti boldı ziyāde miħneti
2 çün ezelde hükm andağ teñri fermān eyledi
3 köp cefālar çektiler müşrik élidin muştafa
4 ھاķ yolıda ol érenler hükm-i fermān eyledi

5 bilmedi ol nā-sezālar enbiyālar kudretin
6 ھاķ te‘ālā ol gürühni kūr u nādān eyledi
7 körseñizler cān u cāndār barçası secde dur[ur]
8 dūnyānı köhne rıbāt halkını kervān eyledi

9 ba‘zılardın dūnyānıñ dēp da‘vā kıldı teñriğa
10 ھاķ te‘ālā ھاħr étip yer birle yeksān eyledi
11 birge berdi māl u mülkni şāhib-i nī‘met kılıp
12 birni kıldı ğār u zār birni ğayrān eyledi

[65a]

13 taħt-ı devlet dūnyāda kim kılmay hergiz vefā
1 devlet oldur dūnyāda her kim ki iħsān eyledi
2 māl u mülkiñe kıvanıp ğvāce mağrūr bolmağıl
3 bul ölüm köp ğvāceni mülkini virān eyledi

4 dūnyā hiçdür ey birāder āħiret fikrini kı
5 ādem oğlın neçe kün dūnyāda miħmān eyledi
6 kı ğvāce aħmed miskīn kél tevbe birlen yolğa kir
7 tevbe kılgān bendeni cennetde sulţān eyledi

38.

8 seħerlerde kopup yığlap nāle kılgıl
9 nāle eylep yürek bağrıñ edā bolsun

- 10 tinmey dāyim köz yaşınını jāle kılğıl
11 haq aldıda közüñ yaşı güvāh bolsun
- [65b] 12 ihlāş birle ‘ışqğa qadem qoyğan bende
1 tāt at kılmay haq dīdārın körmek qayda
2 cān u tendin süvā bolup barsaᅇ anda
3 dergāhıǵa barıp yıǵlap güvāh bolsun
- 4 kéçe kündüz haq dīdārın tilegenler
5 cān u tenin otqa salıp qınaganlar
6 şevk şarābın içer-men dép yıǵlağanlar
7 şarāb içmey barıp anda gedā bolsun
- 8 çın ‘aşıkñıñ halk içinde sırrı pinhān
9 başın urup vīrānede köyer çendān
10 na‘ re urup feryād étip kılır efgān
11 kan yıǵlaǵıl haq derdiñe devā bolsun
- [66a] 12 cāndın kéçmey haq qaşında yoqtur rāhat
13 cefā çekip miñnet tartıp körgil devlet
1 içmek yemek ni‘ metleri qayǵu miñnet
2 vehmi birlen elif qaddıñ dū-tā bolsun
- 3 ‘aşık qullar qayda barsa haqñı izler
4 haqñı tapmay yıǵlap yürür bolup muztar
5 ‘aşıklarǵa hācet érmes bālın bister
6 derdi birlen köyüp yanıp edā bolsun
- 7 dünyā izlep nefsim meni saldı yırāq
8 tuǵyān kılıp kéçe kündüz örter firāq
9 ayā nādān bu dünyānı kılğıl talāq
10 çın ‘aşıklar bu dünyāda fenā bolsun
- [66b] 11 ésiz ‘ömrüm keçti meni rüsvālıqda
12 nefsim üçün dāyim yürdüm gedālıqda
13 ötgen ‘ömrüm qayta kélmes edālıqda
1 nedāmet kııl dilleriñiz şafā bolsun
- 2 şevk şarābın içgen ‘aşık qarār almas
3 érenlerniñ izin izlep hergiz qalmas
4 zıkrin aytıp yādın kılıp tildin qalmas
5 çın derdligke haqñıñ yādı şifā bolsun
- 6 mürşīdlerniñ arqasıdın hergiz qalma
7 haqñı söyseñ dünyā mālın qolǵa alma
8 nefsiñ üçün ‘aziz cāniñ dūzah salma
9 gerdlerini sür yüzüne ziyā bolsun
- 10 köz yaşınıñ riyāsı yoq ayā dōstlar
11 derd tégse na‘ re tartar quruǵ pūstlar

12 munı bilmes ‘ itikādsız dīni pestler
13 ‘ aşıkları ölmes burun fenā bolsun

[67a]

1 nefsi üçün dāyim tinmey miñnet kılğan
2 dünyā söyüp dīn işini artқа salğan
3 hāriş bolup bu dünyādın mañrūm qalğan
4 ‘ aşıkları bu dünyādın süvā bolsun
5 kul h̄vāce aħmed bende bolsañ haqñı izle
6 ‘ aşık bolsañ bātın izle ‘ arşqa közle
7 hikmet aytıp āyet hadīs sözin sözle
8 ayğan sözüñ ‘ aşıklargā ĩmā bolsun

39.

9 haq te‘ālā pertev saldı cānım köydi
10 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük
11 seher vaqtda pır-i muǵān baqıp sordı
12 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük

[67b]

1 zākirlerge va‘ de kıldı kādır hudā
2 gūr içinde ‘atā kıldı hūr-ı liķā
3 zākirlerniñ menzilidür dārü’l-beķā
4 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük
5 zākir bolup şākir bolup barur cennet
6 kanlar aqsa közleridin kılmas minnet
7 ümmet érseñ zıkrin aytmaq sizge sünnet
8 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük
9 zākirlerge hudā özi va‘ de kıldı
10 *fezkurūni ezkurkum*⁵⁷ āyet keldi
11 firdevs atlıǵ cennetidin mañzar keldi
12 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük

[68a]

13 zākirleri bir nefesde zıkrin aytur
1 tevbe kılıp égri yoldın rāstğa qaytur
2 haq zıkrini ayta-ayta şevķi artur
3 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük
4 zākir qullar halķa içre pertev körer
5 anıñ üçün halķa içre özin urar
6 ma‘ şūķını körgen zamān cānım bérer
7 kéliñ yıǵlıñ zākir qullar zıkr ételük
8 yalğan ‘ aşık ma‘ şūķıdın cānım ayar
9 ‘ uķbā işin artқа taşlap dünyā söyey

57 “Öyleyse beni anın, ben de sizi anayım.” Bakara suresi 152. ayet.

- 10 yolğa kirgen ʔāliblerni yoldın ʔoyar
11 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- [68b] 12 *el-kezzābu lā-ümmet*⁵⁸ dédi server
13 gümrāhlarga yol bergüçi bolup rehber
1 yalğançını ümmet démes ol peyǵamber
2 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- 3 çın ‘āşıǵını raḥmān égem yolın açar
4 muḥabbetni şevki birle yaşın saçar
5 allāh aytıp ʔayda barsa şeytān ʔaçar
6 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- 7 zākırleri zıkrin aytıp nāle kılur
8 köz yaşını bir ʔarafğa jāle kılur
9 ḥaǵ yādını étip özin vāle kılur
10 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- [69a] 11 zākır ʔullar ḥaǵ te‘ālā emrin tutar
12 iḥlāş birlen allāh aytıp ʔanlar yutar
13 ḥaǵa içre kirgen vaǵtda cāndın öter
1 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- 2 bī-ṭahāret zıkr étgenge la‘net yaǵar
3 uşal küni bolǵan ferzend şeytān toǵar
4 ölüv vaǵtda şeytān kélip köksin ʔaçar
5 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- 6 bī-ṭahāret zıkr étgen imān éltmes
7 öler vaǵtda ḥaǵ muştafā ʔolın tutmas
8 sübhān égem günāhını hergiz ötmes
9 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- 10 mü’min bolsaŋ bī-ṭahāret zıkrin étme
11 kerāmetler ʔılıp ḥaǵǵa dīniŋ satma
12 müslümānlıǵ da‘vā ʔılıp kāfir kėtme
13 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük
- [69b] 1 ʔul ḥ‘āce aḥmed yamanlarını yamanı-sen
2 barça buǵday él tutmaǵa[n] samanı-sen
3 yoldın azǵan ʔāliblerni camanı-sén
4 kéliŋ yıǵlıŋ zākır ʔullar zıkr ételük

58 “Yalancılar ümmetimden deǵildir.”

40.

5 sübhān idim muḥabbetdin kıldı in‘ām
6 ‘āşık bolsam pāk ‘ışkıdın köymeyin mü
7 özdin özge taleblerni eyle ḥarām
8 bende bolsam yalğuz ḥaḳnı söymeyin mü

9 ḳayu bendem meni söyse pādşāḥ kılay
10 ḥalāyıklar tācı sırrı inşā kılay
11 on sekkiz miḡ ‘ālem içre birefşā kılay
12 bu söz eştip aḡa cānım bermeyin mü

[70a]

1 ḥaḳ te‘ālā ‘āşıklarğa berdi ḥil‘at
2 cān bererde yağıp öter āb-ı raḥmet
3 ‘āşıklarınḡ her müyıda miḡ ḥāşiyet
4 miḡnet tartıp ḥāşiyetler körmeyin mü

5 allāḥ dédi raḥmetimdin ‘ışḳ yarattım
6 anıḡ için ‘āşıkların köp yıḡlattım
7 derd ü cefā belālarğa bēl baḡlattım
8 bēlim baḡlap ‘ışḳ yolıda ölmeyin mü

9 ‘āşıklarğa va‘de kıldı dīdārın
10 özi bilgen dīdār için bīmārın
11 tünler ḳatıp köp yıḡlagan bīdārın
12 bīdār bolup ḥaḳḳa ḳulluḳ kılmayın mu

[70b]

13 dünyā taleb ḥārīşlerni bendem démes
1 rüz-ı maḡşer yoldın azsa yolğa salmas
2 susap çanḳab dād eylese ḳolın almas
3 dünyā tépip āḡiretni söymeyin mü

4 ḥ‘ācem aydı çın bendemge berey ülüş
5 nefsdin kéçip şeytān birle kılsa uruş
6 şarḡ oldur [ki] maḡa sarı kılsaḡ yürüş
7 nefsdin kéçip riyāzetde solmayın mu

8 kéçe yatmay kündeüz yıḡlap ḥaḳnı tapḳıl
9 andın kéyin arıḡ bolup nefsnı tépgil
10 raḥmetidin ümīd kılsaḡ seḡer ḳopḳıl
11 nefsim tépip ḥaḳḳa ḳulluḳ kılmayın mu

[71a]

12 şırāt kéçmey bende bolsaḡ ḳahḳah küleme
13 cennet kirmey bu dünyāda ḥurrem yürme
1 dīdār körmey bu dünyāda bī-ḡam yürme
2 munda yıḡlap āḡiretde külmeyin mü

3 ésiz ‘ömrüm ḥaḳḳa yanmay bī-cā kétti
4 muḥabbetniḡ cāmın içmey vaḳtım yetti
5 kimge aytıp ḳımge yıḡlay başım ḳattı

- 6 nedāmetde saç u saçal yolmayın mu
- 7 ‘āşī cāfī kuluñ içre men günakār
8 günāhımnı ‘afv eylesen özün gaffār
9 rahmet birlen ‘aybım yapsañ atıñ settār
10 ümīd tutup dergāhıña kelmeyin mü
- 11 haq te‘ālā özi rahmet bilen baqtı
12 rahmet yaşı közlerimdin tinmey aqtı
13 ‘āşıklarğa ‘ışk çaqmağın baqıp caqtı
[71b] 1 ‘ışk çaqmağın caqıp ot dék yanmayın mu
- 2 ‘ādet kılay kulluq içre kılsañ kabül
3 yoqluq içre edā bolsam mişl-i resül
4 bu ‘alemde hiç kim yoqdur men dék melül
5 garīb bolup āstanıñda ölmeyin mü
- 6 haq te‘ālā ‘ināyeti bolsa kimge
7 kéçe kündüz üç yüz altmış baqar aña
8 gerdenlerniñ regleridin yaqın saña
9 ihlās kılıp haqqa köñül bermeyin mü
- 10 lütf-i kerem ihsān kıldı bilelmedim
11 şākir bolup anıñ şükrin kılalmadım
12 pervāne dék miñ taşadduq bolalmadım
13 ahger bolup köyüp yanıp ölmeyin mü
- [72a] 1 tün seherler bīdār kıldı yığlasun dép
2 yaşın töküp haqqa köñül bağlasun dép
3 örtep köñül yürek bağrın dāğlasın dép
4 dāğın alıp haq qaşığa barmayın mu
- 5 vaḥdāniyet deryāsıdın gūher aldı
6 allāh özi hādī bolup yolğa saldı
7 dūzaḥ içre qalmasun dép gamım yedi
8 cān u dilim andağ haqqa bermeyin mü
- 9 cānān aydı cānnı berdim tã‘ at kıl dép
10 yüz miñ belā saña bersem ta‘ at kıl dép
11 meni izlep yığlamağın ‘ādet kııl dép
12 belāsığa şābir bolup turmayın mu
- [72b] 13 haq te‘ālā selām aydı köygenlerge
1 kıan yaş töküp ikki közin oyğanlarga
2 cānnı cānğa peyvend kılıp yürgenlerge
3 hançer alıp közlerimni oymayın mu
- 4 haq pertevi kimge tüşse dānā bolur
5 köñli yarıp baatınları binā kıılır
6 ma‘ rifetniñ sözin aytıp gūyā bolur

7 gūyā bolup haq yolların tutmayın mu
8 selām aydı dōstlarığa haq mihribān
9 haq yolında ‘āşıqların cānı kurbān
10 munda yıglap āhiredde kılay handān
11 bu söz eştip yüz miñ cānım bermeyin mü

[73a]

12 men defter-i şānī aydım derdge dermān
13 bir ü barım bendem dese qalmas ermān
1 her ne kılsa özi kıılır haqdın fermān
2 fermānıda hāzır bolup turmayın mu
3 kul h̄vāce aḥmed bu dünyāda bī-ğam ötdün
4 haqdın korkup zār inremey uyup yattın
5 dünyā tilep haq zikrini taşlap atdın
6 *tūbū ileyk* oquy oquy ölmeyin mü

41.

7 sen-sen meni penāhım dep yolğa kirsem
8 bir ü barım meniñ yolum açar mu-kin
9 harām şübhe qarānguluk başkan köñlüm
10 rüşen bolup dürr ü gūher saçar mu-kin

[73b]

11 nazār tapsaḥ hasta köñlün rüşen bolur
12 yüz miñ türlüğ yazuqların pinhān bolur
1 lūtf eylese yüz miñ ‘āşī handān bolur
2 haq yandurğan çerāğ hergiz öçer mükin
3 a‘ūzu billāhi mine’ş-şeyṭāni’r-racīm désem
4 tā‘ at birlen süñeklerim ḥalīm kılsam
5 ehl-i ‘ıyāl hānumānım ġanīm kılsam
6 şeyṭān la‘īn mendin yırağ kaçır mu-kin

7 yol üstide ‘azīz başım tofrağ kılsam
8 cān u dilim haq zikriğa müştāk kılsam
9 zikrin étip mürdār cismim afağ kılsam
10 vücūdımdın bu ‘uqbālar köçer mükin

[74a]

11 allāh teyü ḥazertiğa sıgnıp barsam
12 muḥabbetniñ şevkı birle köksüm yarsam
13 ḥamdın aytıp derdiñ tartıp açıp barsam
1 ġarīb bendeñ elest ḥamrın içer mükin
2 tağdın ağır yazuqım bar ayta[y] désem
3 günāhım köp yerge sıgmas yatay désem
4 başım alıp biyābānlar ketey désem
5 raḥīm mevlām günāhımın keçer mükin
6 ḥizmet kılıp derd ü ḥālet peydā kılsam

7 tariqatnıñ bazarıda sevdā kılsam
8 manşūr şıfat ene'l-ħaķ dēp ğavġā kılsam
9 dīdār qōrüp rūħum 'arşķa uçar mūkin

[74b]

10 öler vaqtda arslan babam men bir kōrsem
11 kūdeklikde bilmedim men cānım bersem
12 her bir başķan izlerini kōzge sūrsem
13 kōksümdeki girihlerni açar mu-kin

1 kul h^vāce aħmed kōñül kōzi açılġay mu
2 dillerimge dürr ü ġūher saçılġay mu
3 allāh dēsem ġünāhımın kēçürgey mü
4 cennet kirip hūr u ġılmān kuçar mu-kin

42 .

5 tecellīniñ maķāmıdır 'āşıklaġa
6 maķām bolmas pīr hīzmetin kılmagunça
7 'āşıkları içinde baş oynamas pes
8 kōñül kōzin açıp anı kōrmegünçe

[75a]

9 tecellīniñ maķāmıdır aşlı uluķ
10 ol maķāmda dīdārıġa kılır tanuķ
11 ol maķāmġa yetgenlerni kōñlü sınıuķ
12 kaçan sınar pīr hīzmetin kılmagunça

1 tecellīniñ maķāmıġa yetey dēseñ
2 ol maķāmda cānıñ fedā étey dēseñ
3 ismā' il dék 'azīz cāndın ötey dēseñ
4 ötse bolmas pīr hīzmetin kılmagunça

5 tecellīniñ tevħīd atlıġ dıraħtı bar
6 ol dıraħtnıñ sāyesige raħmet yaġar
7 anda bolġay 'āşık kullar burak süvār
8 minip bolmas pīr hīzmetin kılmagunça

[75b]

9 tecellīniñ maķāmıdır 'aceb maķām
10 ol maķāmda mey iğerler 'alā'd-devām
11 'āşıklarnıñ işi bolur anda tamām
12 tamām bolmas pīr hīzmetin kılmagunça

13 tecellīniñ maķāmıġa yetgen kişi
1 ol maķāmda cānın fedā etgen kişi
2 şems [ü] kamer yañlıġ bolur içi taşı
3 kaçan yarur pīr hīzmetin kılmagunça

[80a]

4 kul h^vāce aħmed tariqatdın aydı munı
5 'āşıklarġa defter kılıp yaydı munı
6 her 'āşıkġa kérek bolsa uşbu ma' nī
7 ma' nī tapmas pīr hīzmetin kılmagunça

46.⁵⁹

3 dīdārını ʔaleb kılıp yolğa kirgen
4 émgeksizin murādıǵa yetgen bar mu
5 irādetsiz pīr étegin muħkem tutmay
6 uşbu yollar ħaṭarıdın ótgen bar mu

7 allāh yādın aytǵan qullar köñli yarur
8 ʕ ışq otıǵa köyüp pişip cānı érür
9 ħūrlar qarşu kélip aña sırrın aytur
10 ħaḳ rızāsı cennet mülkin alǵan bar mu

[80b]

11 eyā dōstlar dāyim müdām zıkrin aytıñ
12 nefis hevādın yanıp dergāh sarı qayıñ
1 uşbu yolda renc ü belā miñnet tartıñ
2 miñnet tartmay dīdārını körgen bar mu

3 gül dek yüzüñ zaʕ ferān dék sargatmayın
4 maḳşūdıǵa yetmes ʕ āşıq cān tartmayın
1 edhem şıfat māsivānı terk étmeyin
2 manşur şıfat ʕ ışq dārıǵa mingen bar mu

7 ħalqını daʕ vet kılgan müsā hārūn qanı
8 pīr-keş kılıp dünyā yaḳқан kārūn qanı
9 ʕ ışq yolıda ótgen ferhād mecnūn qanı
10 ótmey qalǵan érenlerni bilgen bar mu

[81a]

11 ólmeyin ħiç kim qalmas bildim émdi
12 ħaḳdın qorqup köz yaşımnı sildim émdi
13 tevbe kılıp ħazret sarı kélдим émdi
1 fānī bolup ʔariqatge kirgen bar mu

2 şiblī yañlıǵ ʕ ışq otıǵa köyüp pişip
3 ʕ ışq deryāsı içre kirip qaynap taşıp
4 sır deryāsın kéçip fenā taǵdın aşıp
5 maḳbūb yüzün körüp ħayrān bolǵan bar mu

6 kul ħvāce ahmed ayǵan sözün barça kezzāb
7 ʔāʕ atıñ yok aytgan sözün barçası lāf
8 ʕ āşıqlarınñ āhı yeter qāf tā qāf
9 taḳlīd kılıp yolın körüp bilgen bar mu

47.

[81b]

10 yaratқан bir ü barım idim cebbār
11 insān érken öz élimǵa bargum mu-kin
12 hevādaǵı uçar ördek ğaz boluban
1 türkiştān[nıñ] dıraḳtıge qonǵum mu-kin

59 75b/8 – 80a/3 sayfaları aralığında yer alan 43, 44 ve 45 numaralı hikmetler Ahmed Yesevi'nin takipçilerine aittir. konumuz dışında olduğu için metin içerisine dahil edilmemiştir.

2 hezār destān uçar dāyim gülistānda
3 ƙongum yerim mübārek ol türkistānda
4 neçe yatƙan munluğ başım hāristānda
5 barıp élim içre cevlān ƙılıgum mu-kin

6 bar mu-kin türkistānda zirā^ç atlar
7 émgek birlen ƙoparğan ol ^ç imāretler
8 zihī hōş h^vān zihī ^ç ālī ^ç imāretler
9 barıp anda benim zārım ayğum mu-kin

[82a]

10 uluğ artuğ babamızı ol mezārı
11 zātı uluğ türkistānnı dīn bāzārı
12 yığlayur-men ġarīblıƙda bolup zārī
13 men yana şād boluban külgüm mükin

1 *hubbu 'l-vaṭan mine 'l-īmān*⁶⁰ teyü haber
2 mekkedin medīnege ƙıldı sefer
3 *men māte ġarīben* dēp kelāmde bar
4 *feḳad māte şehiden*⁶¹ dēp ölgüm mükin

5 yürüdim men tağlar ara aşığança
6 ġarīblıƙ otı tēgdi bışığança
7 ġarīblıƙda üç yüz altmış yaşağança
8 öz yurtımda üç kün yatıp ölgüm mükin

[82b]

9 ġarīblıƙda bolur andağ cānğa haṭar
10 ġarībƙa kün mü biter tağ mu atar
11 ġarībniğ muğ niyāzi ^ç arşƙa yeter
12 ġarīblıƙ libāsını salgum mu-kin

13 dūnyā tēpip yaşın sepip ^ç aşıƙ bolur
1 andın soğra dergāhığa lāyık bolur
2 cāndın kéçmey aña lāyık bolar-men mü⁶²

3 cāndın kéçmey işiğ bitmes ƙıyāmetde
4 ḥasret ƙılıp yığlap yürğil nedāmetde
5 mağz-ı seriğ ƙaynap turgay ^ç alāmetde
6 pīr-i muğān sarı ƙaçsam ƙalar-men mü

7 ^ç ömüm yetip yetmiş yaşƙa külgem yok
8 ḥağdın özge ^ç işretlerni ƙılığam yok
9 işlemekdin özge işni bilgem yok
10 munda yığlap āhıretde küler-men mü

[83a]

60 “Vatan sevgisi imandandır.” Hikmetli söz.

61 *men māte ġarīben feḳad māte şehiden* “kim garip olarak ölürse, şehit olarak ölmüştür.” Hadis-i şerif.

62 Bu dördlükten itibaren yeni bir hikmet başlamıştır. yazmada dördlüğün bir mısrası eksiktir.

- 11 tofrağ bolmay haq vaşlığa yetip bolmas
 12 havz-ı kevşer şarābıdın tatıp bolmas
 13 saḥī bolmay qıl köprükdin ötüp bolmas
 1 allāh désem şevk şarābın tatar-men mü
- 2 vā-dirīgā maḥşer küni kayim bolsa
 3 qahhār égem ‘adlı birlen ḥālım sorsa
 4 vā-veyletā kulğa ‘amel lāzım bolsa
 5 ‘amel kılmay mevlām yüzün körer-men mü
- 6 kul ḥ^vāce aḥmed yollar yırağ menzil ḥaṭar
 7 kéter vaqtıñ yaqın boldı bar mu yarağ
 8 rāḥilesiz yolğa kirseñ menzil yırağ
 9 azuqsızın yolğa kirsem barar-men mü

[83b]

48

- 10 seḥerlerde allāh teyü iñresem men
 11 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men
 12 seḥerlerde bülbüller dék cevlan kılsam
 1 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men
- 2 taşkun kélgen deryālar dék kanasam men
 3 azıp qalğan botalar dék bozlasam men
 4 şıdkım birle tevbe kılıp yığlasam men
 5 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men
- 6 şāf eylesem bu köñülni kirse yolğa
 7 ‘ināyeti bolğay mu-kin ‘aşı kulğa
 8 muḥabbetniñ şevki ursa cān u dilğa
 9 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men

[84a]

- 10 ‘aşıqlarınñ şoḥbetide bolsam sâ‘at
 11 arığ yürüp ābdest birlen kılsam ṭā‘at
 12 muḥabbetniñ şevkı birle kılsam ṭā‘at
 13 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men

- 1 meni yoldın azdurupdur dünyā ğamı
 2 bolalmadım bu dünyāda cān maḥremi
 3 ‘ināyetiñ bolsa maña piriñ demi
 4 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men

- 5 yigitlikde ğaflet birlen yatıp uydum
 6 qarılığım qapsap kélđi émdi tuyduum
 7 muḥabbetniñ şevkı urdu dünyā qoydum
 8 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men

[84b]

- 9 kul hūvallāh raḥmān allāh hem şifātıñ
 10 kul ḥ^vāce aḥmed aydı ḥikmet yādıñ
 11 baldın tatlıq kullarıña ism-i zātıñ
 12 tapqay-men mü ḥ^vācem seni tilesem men

49.

1 muḥabbetniñ bōstāniğa bülbül kebi
2 seḥerlerde nāle efġān qılġum kélür
3 öler vaq̄tde ilāhimniñ cemālını
4 ma‘ nā közi birlen ‘ ayān körgüm kélür

5 merdān érür ḥaḳ yolınıñ başçıları
6 vaḥdāniyet dersiniñ yolçıları
7 mürīd birlen ḥudā ara élçileri
8 āsitāniğa barıp der-bān bolġum kélür

[85a]

9 ḥaḳ vişālın tilegenler tüni küni
10 teni cānı birle aytur ḥaḳ zıkrini
11 ḥaḳdın ilhām bolur aña biliñ munu
12 āḥiretni azuqını alġum kélür

13 meveddetni ‘ aşāsını qolġa alıp
1 sa‘ adetniñ hırqasını tenge salıp
2 muḥabbetniñ yünı birle qanadlanıp
3 ma‘ rīfetniñ bōstāniğa qongum mu-kin

4 érenler bardı barça boldı mezār
5 qattıġlanıp ey dōstlarım bolġıl bīdār
6 musā şıfat tūr taġıda körüp dīdār
7 *rabbī enzur ileyk*⁶³ dép ayġum kélür

[85b]

8 ér érseñ turġıl tutuş ḥarıġlayu
9 tevbe suyu birle yazuq kirini yu
10 *yā eyuhe ‘n-nās yevmu lā yefqad* tün kün teyü
11 ol yūsuf cemālını körgüm kélür

12 vā-dirīġa ésiz ‘ ömrüm bir dem yélge
13 ‘ ibādetdin hiç nerse yoq baqsam qulġa
1 qulluq qurın keç baġladım émdi bélge
2 himmet qılıp ḥizmetiġa bargum kélür

3 ḥōş mu‘ cize berdi imān ‘ aḥāsını
4 tenim cānım rūḥum söydi ġināsını
5 sır qulaqı eştip tā ki nidāsını
6 nidā eştip cānım fedā qılġum kélür

7 qul ḥ^vāce aḥmed sözler sözüñ tañ érmes ol
8 riyāzetsiz hiç ‘ ālemin körgüzmes ol
9 allāh démek mü‘ min qulġa ‘ ar érmes ol
10 ḥaḳ yādıġa cānım fedā qılġum kélür

[86a]

50.

63 “Rabbim, sana bakayım.” araf suresi 143. ayet.

11 ʿışk sırrını beyān kılsam ʿāşık larğa
12 tãʿ at kılmay başın alıp kéter dōstlar
1 tağı taşka başın urup bī-ḥōd bolup
2 ehl-i ʿıyāl ḥānumāndın öter dōstlar
3 ʿışk şiddeti başka tüsse ʿāşık biler
4 bīgāneler taşlar atıp aña küler
5 dīvāne dép başın yarıp kaŋa boyar
6 şākir bolup ḥamd u şenā aytar dōstlar
7 ʿışksızlarını hem cānı yoğ hem imānı
8 resüllullah sözin aydım maʿ nā kāmı
9 neçe aytsam eşitgücü bilgen kaŋı
10 bī-ḥaberler aytsam köŋli qatar dōstlar

[86b]

11 ʿışk gūheri tüpsiz deryā içre pinhān
12 cāndın kéçip gūher alıp boldı cānān
13 būʿl-hevesler ʿāşık-men dép yolda qalğan
1 dīnlerini pūçek pulğa satar dōstlar
2 otda köydüm cāndın toydum ḥayrān boldum
3 bul neçük ot köymey yanmay büryān boldum
4 muştafānıñ atın eştip giryān boldum
5 közi giryān murādığa yeter dōstlar
6 zār yığlaban zār iñregil raḥmı kelsün
7 yoldın azsañ raḥm eyleben yolğa salsun
8 āmīn déŋler pīr-i muğān qoluñ alsun
9 ḥizmet qılğan āḥir murād tapar dōstlar

[87a]

10 zamāne āḥir boldı ḥūblar ketti
11 resüllullah vaʿ deleri yağın yetti
12 ḥāş kulları yaḥşı sözge qulağ tuttı⁶⁴
13 küll-i yevm better dédi ḥađ muştafā
1 ümmet bolsañ qulağ salğıl ehl-i vefā
2 yaḥşılıqñıñ ecrin berür bedge cefā
3 qıyāmet kün cezāların tartar dōstlar
4 fāsık fācir hevā kılıp yerni basmas
5 rūze namāz qažā kılıp misvāk asmas
6 resüllullāh sünnetlerin közge ilmes
7 günāhları künden künge artar dōstlar
8 dünyā-dārlar mālın körüp hevā kılır
9 men-menlikdin ol daʿ vā-ı ḥudā kılır
10 öler vađtdē imānıdın cüdā kılır
11 cān berürde ḥasret birlen kéter dōstar

64 Yazmada dörtlüğün son mısrası eksiktir.

[87b]

- 12 kamuğ dünyā yıķķanlarını vallāh kördüm
13 cān bererde neçük-sen dēp hālın sordum
1 şeytān aydı imānıġa çengāl urdum
2 cān çıķarda yıġlay yıġlay kéter dōstlar
- 3 kul h̄vāce aħmed ‘āşık bolsañ cānıñ köysün
4 şıdkıñ birlen allāh dégil teñriñ söysün
5 du‘ā kılgıl mü‘min kullar dünyā qoysun
6 dünyā qoyġan āhiretni tapar dōstlar

51.

- 7 tecellīniñ maķāmıdur ‘aceb maķām
8 ol maķāmda ‘āşık kullar cevlān kıllur
9 qayı dilġa tecellīsi pertev salsa
10 bī-hōd bolup özin bilmey efgān kıllur

[88a]

- 11 ol maķāmnı yollarını rehzeni bar
12 kılavuzsız her kim kirse yoldın azar
1 vesves eylep şeytān la‘in dīnin bozar
2 öz yolıġa salıp anı ġayrān kıllur
- 3 ol maķāmnı bildürgeli rehber kerek
4 tarikatnıñ pişesinde şafdar kerek
5 uşbu yolnı zabt eylegen server kerek
6 andaġ mürşid uçmaħ mülkin seyrān kıllur
- 7 ol maķāmġa yetgen ‘āşık şarāb içer
8 ġānumānın berbād urup cāndın kéçer
9 şevk kanatın tokup ġazret tapa{h} uçar
10 ‘arş [u] kürsī levh [ü] qalem tayrān kıllur

[88b]

- 11 dīdār tilep terk eyleseñ māsivānı
12 ölmes burun vücūduñnı eyle fānı
13 "ve enhārūn min ‘asel muşaffā"⁶⁵nı
1 uçmaħ içre ġāş kıllıġa ihsān kıllur
- 2 ol maķāmnıñ tevġid atlıġ dıraħtı bar
3 sāyeside āşık kullar burāķ süvār
4 her bir şāħı miñ yılçılıķ yolnı tutar
5 her qaysısı öz öziġe ‘ünvān kıllur
- 6 ol dıraħtnıñ meyvesidin tatқан kullar
7 dünyāsını āġiretқа satқан kullar
8 ġūr içinde āsāyişde yatқан kullar
9 seħerlerde köz yaşını ‘ummān kıllur

65 "Ve ırmakları süzme baldan." muhammed suresi 15. ayet.

10 kul h^vāce aḥmed himmet kūrın bēlge baġla
11 muḥabbetniñ şevkı birlen yürek dāġla
12 yaġaŋ tutup taŋ atkunça tinmey yıġla
13 şāyed saña raḥm eylese cānān kıılır

52.

[89a]

1 her kim kılsa ʔariqatniñ da^c vāsını
2 evvel beri şerī^c ātnı bilmek kerek
3 şerī^c ātniñ işlerini edā kıılıp
4 andın soŋra bu da^c vānı kıılmaġ kerek

5 şerī^c ātsiz dem uralmas ʔariqatda
6 ʔariqatsız maqām bolmas ḥaġīqatda
7 uşbu sırlar ma^c lūm bolur şerī^c ātda
8 cümlesini şerī^c ātdın sormaġ kerek

9 andın kéyin bir pīr kerek irādetliġ
10 bolmas bolsa pīri bolsa icāzetliġ
11 şerī^c ātge muvāfiġ rāst kerāmetliġ
12 andaġ érni étekini tutmaġ kerek

[89b]

1 her kim bilmey bu yollarnı şeyḥ-men dése
2 kerāmetdin vilāyetdin ḥaber berse
3 bāṭın érür eger rūhu'l-emīn érse
4 andaġ nā-ḥaġ bāṭınlardıñ qaçmaġ kerek

5 irādetsiz icāzetsiz mürşid bolmas
6 ʔariqatniñ nişānesin her kim bilmes
7 mundaġ kişi irādetġa lāyıġ kélmis
8 andaġlardın yıġaç yıġaç qaçmaġ kerek

9 irādetni bergil ehl-i icāzetge
10 qaşım bolġıl tūni küni riyāzetġa
11 salıp anı kulluġını ‘ibādetge
12 kulluġında bēlin baġlap turmaġ kerek

[90a]

13 andın soŋra mücāhide tonın keyip
1 riyāzetniñ butasında érip aķıp
2 hāy u ḥeves men-menlikni özdin qaķıp
3 ‘izzet reḥtin satıp ḥārliġ almaġ kerek

4 uşbu turur érenlerniñ kılganları
5 ʔaliblerġa bilsün téve ayġanları
6 ḥaġdur biliñ bir zerre yoġ yalġanları
7 cān kulaķı birle munı uķ{u}maġ kerek

8 şıdķı birlen her kim qaḅül kılsa munı
9 i^c tiġādı muḥkem bolsa dilde anı

10 yādı birle meşgūl bolsa tūni kūni
11 érenlerdin himmet yārī kulaq kerek

[90b]

12 irādetsiz uşbu yolğa kirmediler
13 inābetsiz yolğa qadem qoymadılar
1 icāzetsiz birer nefes urmadılar
2 mürīd bolğan bu şıfatlık bolmaq kerek

3 her kim kirse bu yollarğa himmet bağlap
4 kerek aḥmed kerek ḥādīm tinmey yığlap
5 niyetini ḥudāyığa dürüst bağlap
6 teveccühni ‘azizlerdin almak kerek

7 her kim érse uşbu yolğa kirey dése
8 tevbe kılıp ḥazretige qadem ursa
9 cemāl-i zū’l-celālni körey dése
10 ḥ’āce aḥmedniñ nefsinı tutmaq kerek

53.

[91a]

11 “lā ilaha illallāh” dégen kulniñ ağızdın
12 bir yeşil kuş yañlıq bolup uçar érmiş
1 ikki perī tuğluq dürr ü yāqūtdın
2 pervāz kılıp ‘arşdın ‘arşqa qonar érmiş

3 uşal kuşqa kudret birle miñ til bergey
4 barça til birle kulni ḥaḥdın qolğay
5 zebāniğa çengālını urup yolğay
6 yarlıqa dep kéçe kündüz uçar érmiş

7 eyā dōstlar uşal kuşni beyānını
8 men aytayın yaḥşı tiñleñ ‘ayānını
9 köp nādānlar bilmes anıñ ‘āyānını
10 qolın alıp bihişt içra kirer érmiş

[91b]

11 ol kuş aytur hergiz tinmes-men bir zamān
12 tā bermeseñ bendelerge dārū’l-cinān
13 bu köñülde hiç qalmağay zerre gümān
1 andın soñra qarār tapıp qonar érmiş

2 rūze tutup cānı birle kulluk kılgan
3 seḥerlerde érte qopup ḥaḥqa yanğan
4 meşāyiḥler ḥizmetini tamām kılgan
5 andağ kullar ḥaḥ didārın körer érmiş

6 miskīn aḥmed bu yollarda ḥayrān qalıp
7 “lā ilaha illallāh”nı tilge alıp
8 cān u dilin ḥaḥ zikriğa vāşıl kılıp
9 rūḥ kuşını lā-mekānda körer érmiş

54.

- [92a]
- 10 muḥabbetniḡ meydānıda cevlan kılıp
 11 āhiretni sevdāsını başlasam men
 12 bu dünyāniḡ ʿ izzetlerin artka taşlap
 1 ḡārlıḡ zārliḡ meşakḡatnı ḡōşlasam men
- 2 bu yollarda ḡārlıḡ zārliḡ der-kār érmiş
 3 tesbīḡ tehlīl şūfī-nümā bī-kār érmiş
 4 yalḡançıdın ḡādir ḡudā bī-zār érmiş
 5 yalḡan namāz riyālarını taşlasam men⁶⁶
- 6 şıdḡıḡ bilen allāḡ dégil teḡgrim bilsün
 7 ḡalk içinde rüsvā bolḡıl ʿ ālem külsün
 8 tofraḡ şıfat ḡārlıḡ tartḡil nefsiḡ ölsün
 9 riyāzette cānım ḡınap işlesem men
- 10 ʿ ışḡ yolıda ḡatre ḡatre ḡanlar yutay
 11 raḡmān égem raḡmetiḡdin ümīd tutay
 12 cām-ı şarāb toya berseḡ cāndın ötey
 13 ḡasretiḡde ikki közüm yaşlasam men
- [92b]
- 1 nefsim meni ot dék yanıp yoldın urdı
 2 yüz miḡ türlüḡ taʿ ām tilep dükkān ḡurdı
 3 aḡzın açıp her éşikke meni sürdi
 4 himmet berseḡ nefsi-şūmnı müşlesem men
- 5 ḡünāḡlarım yerge sıḡmas kimge aytay
 6 tevbe kılıp éḡri yoldın rāstḡa ḡaytay
 7 nedāmet dép étlerimni yolup tartay
 8 şad dirīḡ dép ḡollarımni tişlesem men
- 9 ʿ ışḡım aştı rūḡum ḡaçtı ḡaydın tapay
 10 ʿ ışḡ ātını arḡasıdın minip çapay
 11 kimni körsem ḡızır bilip ḡolin öpey
 12 ḡızır u ilyās meded ḡılsa uşlasam men
- [93a]
- 13 ḡünāḡ kılıp tevbe ḡılmay ḡaddın aştım
 1 nefsim meni tuḡyān ḡıldı ḡurfa şaştıḡ.
 2 biḡāmdillāḡ pīr-i muḡān sarı ḡaçtıḡ
 3 nefsi-şūmnı ḡolḡa alıp şişlesem men.
- 4 tört miḡ tört yüz ḡikmet aydım ḡaḡdın fermān
 5 fermān bolsa tā öḡünçe sözlesem men
- 55.
- 6 ḡayu yerde ʿ azīzlerni cemʿ i bolsa
 7 uşal yerde ḡāl ʿ ilmni ayḡum kélür
 8 ger alarnıḡ şoḡbetini ḡōşlasam men

66 5. satıra yazılması gereken bu mısra yazmada sehven 8. satıra yazılmıştır.

- 9 men özümni özleriğa çatqum kélür
- [93b] 10 hōş şöhetlik ‘azizlerğa cānım bersem
11 bir bir başkan izlerini közge sürsem
12 hizmet kılıp yahşılardı du‘ ā alsam
1 andın soñra şevk şarābın tatqum kélür
- 2 şevk şarābın içken kılur dünyā talāk
3 hıızr u ilyās aña kélip berür sebāk
4 dünyā neces körge[n] yerde tayār muṭlaq
5 şundağ érge ‘aziz cānım bergüm kélür
- 6 vā-dirigā heme hūblar yıǵlap ötti
7 ana[sı]dın toǵdı érse mātem tuttı
8 bu dünyānı pūçek pulğa satqum kélür⁶⁷
- 9 kuruq tilde ümmet-men dér yalğan sözler
10 kişi mālın almağ üçün her yan közler
11 helāl pulnı munda taşlap harām izler
12 nādānlarğa bu sözlerni aygum kélür
- [94a] 13 zamāne āhir bolsa ‘ākıl ketgey
1 ādem oǵlı bir birini tutup satǵay
2 dünyā üçün imān islām dīnidin ötgey
3 ğāfillerğa bu sözlerni aygum kélür
- 4 melā’ikeler yıǵlap bir kün şöhet kurdı
5 raqs-ı semā‘ urmaq üçün yügürüp turdı
6 mi‘rāc üzre haq muştafā munı kördi
7 émdi men hem raqs-ı semā‘ urgum kélür
- 8 haq muştafā bī-höd bolup özdin ketti
9 cibrīl kélip haq mustafā élgin tuttı
10 şübhān egem kudret birlen zıkr örgetti
11 ümmet bolsam men hem zıkrin aygum kélür
- [94b] 12 ‘aşık bolsañ köz yaşıñnı deryā kılǵıl
13 bāyezīd dék dünyā ‘uqbın tépip yürǵıl
1 edhem şıfat taht u bahtdın kéçip yürǵıl
2 himmet berse dünyā ‘uqbā tépgüm kélür
- 3 kul hū‘ace aḥmed dünyā körseñ zinhār kaçkıl
4 zıkrin aytıp tariqatnıñ yolın açkıl
5 āyet hadīs ma‘ nā oqup yaşıñ saçkıl
6 érenler dék dürr ü güher algum kélür

56.

⁶⁷ Yazmada dörtlüğün bir mısrası eksiktir.

7 raḥmetiñdin nevmîd kıılma men ğarîbni
8 ârâm almay yığlap du‘ â kıılay saña
9 kéçeleri bîdâr bolup tañ atkunça
10 yummay közni yığlap du‘ â kıılay saña

[95a]

11 dergâhıña kéldim émdi himmet bağlap
12 cân köydürüp yürek bağrım tutup dâğlap
1 yaşam tutup ötgen işge çendân yığlap
2 ihlâş birlen yığlap du‘ â kıılay saña

3 köñül bâğı sebz ékende bilmey yürdüm
4 dünyâ taşlap dîn işige kadem koydum
5 ‘ömrüm güli ħazân boldı émdi toydum
6 hezâr destân yığlap du‘ â kıılay saña

7 bu yollarda cänni asrap bolmas érmîş
8 sūd u ziyân bolğanını bilmes érmîş
9 cân asrağan bu yollarğa kirmes érmîş
10 bu ħâl birle yığlap du‘ â kıılay saña

[95b]

11 kul ħ^vâce aḥmed nefis tağıdın çıķıp aştı
12 fenâfillâh maķâmığa yavuklaştı
13 yürek bağrım cōş uruban kaynap taştı
1 zârî kıılıp yığlap du‘ â kıılay saña

57.

2 ğam yeme ey bende ğam ħârıñdu[r]-men
3 ikki ‘âlemde seniñ yârıñdur-men
4 sen eger bolsañ meniñ ‘ışkımda zâr
5 yüz seniñçe men giriftârıñdür-men

6 ger taleb kılsañ tapar-sen sen meni
7 sendin artuķ men taleb-kârıñdur-men
8 cüst-i cüy tâ ki kıılır-sen dünyâda
9 bil ħaķıķat ‘aynı bāzârıñdur-men

[96a]

10 bir sarı bāzâr-ı mülk-i kā’ināt
11 evvel âḥir ħarîdârıñdur-men
12 kirmegil mensiz bihiştke zinhâr
1 zînet-i bōstân gülzârıñdur-men

2 mendin özgedin tilemeğil meded
3 barça yerde men mededkârıñdur-men
4 sen meni yād eylesen şâm u seḥer
5 ol qarangu ğürda dildârıñdur-men

6 gerçi köp bolsa günâh taķşırın
7 bolmağıl nevmîd ğaffârıñdur-men
8 bolmağıl nevmîd ‘işyânın üçün
9 ‘ayblar yapğuçı settârıñdur-men

- 10 şād bolğıl aḥmed-ā köp ğam yeme
11 rāḥīm ü raḥmān ğaffārıñdur-men

58.

- [96b] 12 nā-gehān turup derdī köñlüm içre
1 ḥaḫ mevlāmnıñ nazarı tüşti bolğay
2 kırk yıllıq zengār başkan köñül mülkin⁶⁸
3 zākirleri cem^ç boluban yüz altmışda
4 zıkr-i semā^ç dın nevbeti kurulmışda
5 bu kün dünyā^ç uqbāsıdın üzülmişde
6 köñül kuşu ḥazret tapa uçtı bolğay
7 hīç bilmes-men neçük bolğay meniñ işim
8 anıñ üçün aḫar dāyim közde yaşım
9 seḫerlerde ḫopup ḥaḫdın tilemişim
10 ferışteler āminiğa tüşti bolğay
11 muñluğ cānga yaqın turur ḥaḫ dergāhı
12 yeter aḫa nedāmetde tartқан āhı
13 ḫaysı köñül bolsa ḥaḫnıñ nazar-gāhı
[97a] 1 ḥaḫ nazarı içge tolup taştı bolğay
2 ḥaḫlıq işni ḥalklıq üçün yetürdiler
3 özlerini ḥalklar ara yetürdiler
4 miḫnetlerin ni^ç met yañlıg köterdiler
5 bağı ḫaḫa közi yaşğa toldı bolğay
6 muḫib ḫullar maḫbūbığa yalbardılar
7 dünyā taşlap dīn işige cān berdiler
8 ‘āşıḫ ḫullar allāh teyü terildiler
9 şeytān la^ç in andın ḫorḫup ḫaçtı bolğay
10 allāh dégil ḫul ḫ^vāce aḥmed özün bilgil
11 özün bilmiş^ç ilmiñ birle^ç amel ḫılğıl
12 uluğ kiçig yārānlarga^ç uzr ḫılğıl
13 sen bilmesde sendin ḫaḫā keçti bolğay

59.

- [97b] 1 seḫerlerde ḫopup yığlap du^ç ā ḫılsam
2 dōstlar meni ḫ^vācem bendem dégey mükin
3 yaş ornığa ḫanıñ töküp güvāh ḫılsam
4 dōstlar meni ḫ^vācem bendem dégey mükin
5 dergāhıña başım ḫoyup nāle ḫılsam
6 köz yaşımını aḫuzuban jāle ḫılsam

68 Yazmada dōrtlüğün son mısrası eksiktir.

7 biyābānlar kezip özüm vāle kılsam
8 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin
9 kayda barsam yādın aytıp yıǵlasam men
10 hasretide yürek baǵrım dāǵlasam men
11 hizmetide bélim muhkem baǵlasam men
12 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

[98a]

1 her kün yüz miñ qolum açıp āmin désem
2 musā şıfat tūr taǵıda rāzın aytsam
3 tokşan tokkuz rāzın aytıp cānım bersem
4 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

5 allāh dében derdi birle ötüp kėtsem
6 bāyezīd dék yetmiş yolnı özüm satsam
7 riyāzetde barıp açıp azıp kılsam
8 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

9 allāh üçün ferzendlerim yetim kılsam
10 ehl-i ‘ıyāl hānumānım ğanım kılsam
11 riyāzetlig bīvelerga raħim kılsam
12 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

[98b]

13 allāh dégen bendelerni qulı bolsam
1 yol üstide tofrağ şıfat yolu bolsam
2 ‘aşıklarnıñ köyüp uçkan küli bolsam
3 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

4 allāh allāh cānım allāh dilim allāh
5 sendin özge penāhım yoğ vāllāh billāh
6 yıǵlap kéldim dergāhıña şey’en lillāh
7 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

8 yaħşılarınıñ şöhetide zākir bolsam
9 her ne cefā tégse maña şākir bolsam
10 eyyüb şıfat belāsıǵa şābir bolsam
11 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

[99a]

12 āstāneǵa başım qoyup tevbe kılsam
13 ğıybet kılgan bedenlerim yüz miñ tilsem
1 günāh kılgan tillerimni pāre kılsam
2 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

3 tevbe kıldım tevbe kıldım qabul kılgıl
4 tevbe qabul kılmaz bolsañ cānım alǵıl
5 yolda qaldım yolda qaldım qolum alǵıl
6 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

7 allāh üçün merdānevār cānım bersem
8 ehl ü ‘ıyāl hānumānım taşlap kėtsem

9 cān ne bolğay imānımdın belki ötsem
10 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

11 seherlerde érte kopup haqqa yansam
12 uluğ kiçig günāhımdın kaytıp tansam
13 tevbe kılıp hazrethe boyun sunsam

[99b] 1 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

2 seherlerde haqqa kopup yalbarsam men
3 günāhimge ikrār bolup inrensem men
4 qahhār égem sendin qorqup uygansam men
5 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

6 taşkun kélgen deryālar dék kaynasam men
7 azıp qalğan botalar dék bozlasam men
8 öler vaqtda miñ bir atıñ sözlesem men
9 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

10 vā-veyletā nedāmet dép qorqup çıqsam
11 pīr-i muğān dergāhıǵa hizmet kılsam
12 yaşlılarını hāk-ı pāyı bolup yürsem
13 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

[100a] 1 tañ atğunça tinmey dāyim yıǵlasam men
2 sübhān allāh derdi birle inresem men
3 ‘azīz başım tofrağ ara çolğasam men
4 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

5 kul h^vāce aḥmed cāniñ bergil merdānevār
6 cāndın kéçip yolǵa kirseñ körgüñ dīdār
7 murādıñnı berür āḥir perverdigār
8 dōstlar meni h^vācem bendem dégey mükin

60.

9 ‘aşı cāfī kuluñ keldi dergāhıǵa
10 kolum tutup yolǵa salǵıl entel hādī
11 érklik qādir yıǵlap keldim penāhıǵa
12 kolum tutup yolǵa salǵıl entel hādī

[100b] 1 tün kéçeler tañ atğunça yatmaq işim
2 seherlerde zār eylemey muñluğ başım
3 nedāmetde aqar mu-kin közde yaşım
4 kolum tutup yolǵa salǵıl entel hādī

5 yolsız yolǵa kirdim dōstlar hālım ḥarāb
6 ḥalkdın sorsam hiç kim maña bérmes cevāb
7 ḥāliqim-sén yolnı körset ‘ālī cenāb
8 kolum tutup yolǵa salǵıl entel hādī

9 hiçāletde qorqup keldim günāhımdın
10 zātı uluğ perverdigār ilāhımdın
11 nidā keldi nevmīd qoymam dergāhımdın
12 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

[101a]

13 yıqlap keldim dergāhıña eyā şāhım
1 qurşap keldi qarānguluq çıqqan āhım
2 pādşāhım-sen bir ü barım tekyegāhım
3 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

4 başdın ayağ toldı günāh qayda baray
5 yoldın azğan it şıfatlıg kimdin soray
6 bu hāl birle didārıñnı neçük körey
7 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

8 şermende-men dermānde-men köptür günāh
9 men bir kétsem élig ayağ barça güvāh
10 günāhımnı ötmes bolsañ hālım tebāh
11 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

[101b]

12 günah derdi bī-mār kıldı tabībim-sen
13 merhemim-sen dermānım-sen habībim-sen
1 yoldın azğan gümrāhdur-men refīkim-sen
2 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

3 fāsıq fācir rahmetiñdin nevmīd émes
4 lütf étmesen müşkillerim āsān émes
5 sendin özge hiç kim meni yolğa salmas
6 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

7 kul hū^vāce aħmed rahmetiñdin ümīd tutay
8 hū^vācem meni bendem dése şükrin aytay
9 bendem démey yüz ögürse neçük étey
10 qolum tutup yolğa salğıl entel hādī

61.

[102a]

11 eyā dōstlar bu yollarnı ‘uqbāsı köp
12 ötüp bolmas pīr hizmetin kıлмаğunça
1 yüz miñ belā miñnet āfet haţarı köp
2 toysa bolmas pīr hizmetin kıлмаğunça

3 şerī^c atsız tariqatga ötüp bolmas
4 haqīqatsız ma^c rifetge yetip bolmas
5 edhem şıfat dünyā ‘uqbın tépip bolmas
6 tépse bolmas pīr hizmetin kıлмаğunça

7 pīrsiz hergiz şevk şarābın tatıp bolmas

8 nādānlarğa sır ma‘nāsın aytıp bolmas
9 her nā-merdğa dürr-i ma‘nā satıp bolmas
10 satsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

[102b] 11 pīrsiz yüz miñ tā‘ at kııldım yoldın azdım
12 rāhilesiz yolğa kirip harıp taldım
13 pīr-i muğān nazār kııldı nefsnı bozdım
1 bozsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

2 vā-dirīgā tuymay qaldım ‘ömrüm ötti
3 nefs ü hevā orta alıp meni yuttı
4 bi-ḥamdillāh pīr-i muğān qolum tuttı
5 tutsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

6 vallāh billāh şümme billāh pīrsiz bolmas
7 pīrsiz her-çend tā‘ at kılsañ maqbūl bolmas
8 neçe aytsam bī-ḥaberler qulaq salmas
9 salsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

10 cāndın ötüp başdın kéçmey kirse bolmas
11 ‘itikādın tam bolmasa qoluñ almas
12 tāliblerde kīne küdret hevā bolmas
13 kéçse bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

[103a] 1 eyā tālib ölmes burun öle körgil
2 yaḥşılarnıñ ḥāk-ı pāyı bola körgil
3 tofrağ bolup feyz ü fütūḥ ala körgil
4 alsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

5 ḥaḳīkatnıñ yollarıda yüz miñ ḥaṭar
6 himmet kıılıp yolğa kırgen āḥir yeter
7 pīr eşigin yastanğınlar murād tapar
8 tapsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

9 murādına yetey déseñ bolğıl bīdār
10 ehl ü ‘ıyāl ḥānumāndın bolğıl bī-zār
11 āḥir bir kün körsetğüsü saña dīdār
12 körse bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

[103b] 13 cān köydürüp allāh dégil otlar çıqsun
1 hū dégende süñeklerin çakmağ çaksun
2 bağrıñ pişip öpkeñ şişip érip aqsun
3 aqsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

4 uşbu yolğa kadem koyğın cāndın kéçti
5 zıkr qalbın ayta ayta köksin téşti
6 andın keyin cānān baqıp eşik açtı
7 açsa bolmas pīr hīzmetin kıılmağunça

8 yüz münācāt aytıp yığlay saña ḥudā
9 lütf eyleseñ men-menlikni kılay edā

10 hırş u hevā men-menlikdin kılğıl cüdā
11 kılsa bolmas pīr hı̄zmetin kılmağunça

[104a]

12 raḥmān égem raḥmetiñge lāyık kılğıl
13 tā ölgünçe şıdķım birlen şādık kılğıl
1 burḥ yañlıg himmet berip ‘āşık kılğıl
2 berse bolmas pīr hı̄zmetin kılmağunça

3 kıl h^vāce aḥmed allāh démey ne iş kılay
4 ‘amelim yoķ zār iñremey ne iş kılay
5 ḥaķdın kōrķup zār iñremey ne iş kılay
6 kılsa bolmas pīr hı̄zmetin kılmağunça

62.

7 tinmeyin men ḥazretiñde allāh désem
8 zār iñreben zākır bolup rabbim désem
9 kıl bolup kulluğunđa boyun sunsam
10 bu iş birle yā rab seni tapķay-men mü

[104b]

11 zıkriyā dék bul başımğa erre kıysam
12 eyyūb şıfat bul tenimge kurtlar sālsam
1 mūsā şıfat kūh-ı tūrda rāzın aytsam
2 bu iş birle yā rab seni tapķay-men mü

3 yūnūs dék balıg içre maķām kılsam
4 ya‘ķūb dék yūsuf üçün zār iñresem
5 yūsuf şıfat kuduķ içre allāh désem
6 bu iş birle yā rab seni tapķay-men mü

7 şıblī yañlıg ‘āşık bolup semā‘ kılsam
8 mañşūr yañlıg cāndın kéçip dārğa minsem
9 dār üstide şevķım birle rabbim désem
10 bu iş birle yā rab seni tapķay-men mü

[105a]

11 ma‘ rūf dék uşbu yolğa ķadem kıysam
12 bāyezīd dék tūni kūni ka‘ be barsam
13 ka‘ be içre başım urup zār iñresem
1 bu iş birle yā rab seni tapķay-men mü

2 kıl h^vāce aḥmed kulluķ içre şābit bolsam
3 zākır bolup şākır bolup rabbim désem
4 zıkrin aytıp şevķı birle köyüp yansam
5 bu iş birle yā rab seni tapķay-men mü

63.

6 ḥaķ te‘ ālā fażli birlen fermān étti
7 éştip oķup yerge kirdi kıl h^vāce aḥmed

8 yer üstide ölmes burun tirig öldi
9 altmış üçde sūnnet dédi yerge kirdim
10 yer üstide cānım birle kulluķ kıldım

- 11 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- [105b]
- 12 érenlerdin feyz ü fütūḥ alalmadım
 1 ḥaḳ te‘ ālā ṭā‘ atların ƙılalmadım
 2 yüz yigirme béške kirdim bilelmedim
 3 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- 4 bolğay-men mü muḥammedniḡ ḥāş ümmeti
 5 ümmet dése ‘ āşīlerniḡ ḥōş devleti
 6 baldın tatlıḳ érür maḡa bu miḡneti
 7 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- 8 bizler üçün cānlar çekti ol muḥammed
 9 ümmet bolsaḡ ġam yemes-sen yalğan ümmet
 10 kéçe kündüz ḥāşılları ‘ ayş u ‘ işret
 11 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- [106a]
- 12 éllig yaşda nidā kéldi ölmek āsān
 13 şarṭ buldur sende bolsa nūr-ı imān
 1 taḡla barsaḡ dīdārıǵa ƙılur miḡmān
 2 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- 3 ey mü‘ minler bu dünyāniḡ pāyānı yoḳ
 4 çın öler-sen hergiz anı yalğanı yoḳ
 5 kim bilmese vallāḥ anı yalğanı yoḳ
 6 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
 7 aşlım tofraḳ neslim tofraḳ barçadın ḥār
 8 basıp ölseḡ mürdār cismim ƙılmağay ‘ār
 9 kim ‘ār étse şeyṭān ƙavmı huve fi’n-nār
 10 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- [106b]
- 11 çın ‘āşıḳnı ḥudā özi ƙıldı raḡmet
 12 taḡlar barsa cennet içre bergey ḡıl‘at
 13 rüz-ı maḡşer dīdār kōrüp sorgay devlet
 1 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- 2 bende bolseḡ miḡnet tartḳıl ġāfil ādem
 3 ‘āḳıl érseḡ ġanīmetdür saḡa bu dem
 4 emānetdür ‘azīz cāniḡ yürme bī-ğam
 5 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- 6 altmış üçde sünnet boldı yerge kirmek
 7 resül üçün ikki ‘ālem berbād bermek
 8 ‘āşıḳlarınḡ sünnetidür tirig ölmek
 9 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed
- 10 ümmet bolsaḡ éştíp yerge kirmes mü-sen
 11 muştafāǵa cāniḡ fedā ƙılmas mu-sen
 12 cān ne bolğay imāniḡnı bermes mü-sen
 13 éştíp oqúp yerge kirdi ƙul h̄vāce aḥmed

[107a] 1 k̄ul h̄^vāce aḥmed altmış üçde ġāyib boldı
2 edeb saḳlap muştafāġa nāyib boldı
3 sulṭān boldı miḥnet tartıp kāhīb boldı
4 eştip oḳup yerge kirdi k̄ul h̄^vāce aḥmed

64.

5 közüm nemlig köñlüm ġamlig cān elemlig
6 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar
7 bu ḥasretde nedāmetde yaşım aḳıp
8 ḳaysı taraf kéterimni bilmem dōstlar

9 türlüg türlüg ‘ alāmetler boldı peydā
10 yürekimde cerāḥatlar boldı peydā
11 bu dünyāda laḥza fāriġ bolmaḳ ḳayda
12 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

[107b] 1 ésiz ‘ ömrüm ġaflet birlen zāyi‘ kéçti
2 ḥaḳdın ḳorḳup yürek baġrım tolup taştı
3 nefsim meni hevā ḳılıp ḥaddın aştı
4 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

5 allāh üçün ferzendlerim yetīm ḳılsam
6 cāndın kéçip maldın kéçip ġarīb bolsam
7 biyābānda yalġuz ġaz dék nāle ḳılsam
8 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

9 ḥāş ḳullar dék kéçeleri ḳāyim bolsam
10 merdānlar dék kündüzleri şāyim bolsam
11 bu ḥāl birle ārām almay rabbim désem
12 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

[108a] 13 toḥm-ı ‘ isyān bī-ḥad saçtım ṭā‘ atım az
1 ötti ‘ ömrüm ġaflet birlen hem ḳış u yaz
2 yaḳın turur cānım ḳuşı ḳılsa pervāz
3 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

4 ‘ aşık érmis ḥizmet ḳılıp cān[in] berse
5 diḥḳān érmes kétmen çapıp nān bermese
6 nesīm tegmey gül ġonçasıda bolmasa
7 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

8 k̄ul h̄^vāce aḥmed bende bolsañ kimniñ kemi
9 zerr-i ġāfil ötkermegil ḥaḳsız demī
10 iş ötgen soñ ḳabūl bolmas tevbeñ seni
11 neçük ‘ ilāc éterimni bilmem dōstlar

65.

- 12 şeri^c atga mürşid bolğan ğālib ƙullar⁶⁹
- [108b] 1 nādān kişi namāz ƙadrın ƙaçan bilür
 2 her namāzda imān başdın tāze bolur
 3 salāt dese ğāfil başın bürkep uyur
 4 ğāfilliƙda ‘ömrin yelge satar bolğay
- 5 ƙul h^vāce aħmed ƙul-men deseñ tã‘ at ƙılğıl
 6 ƙıyāmetniñ künlerini yaşın bilgil
 7 haƙƙa yaşın bolay deseñ ta‘ at ƙılğıl
 8 tã‘ at ƙılğan haƙƙa yaşın bolur bolğay
- 67⁷⁰
- [113a] 9 evvel hū dep āħir hū dep bī-hūd bolğıl
 10 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
 11 zāhir hū dep bāřın hū dep köyüp yağıl
 12 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
- [113b] 1 *lā ilāha illallāh* dep zārī ƙılğıl
 2 haƙ zıkrini her kim aytsa yārī bergil
 3 pīr-i muġān ħizmetide köksün yargıl
 4 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
- 5 tilde ayğıl lā ilāha illallāh
 6 içge salğıl her nefesde bolğıl āġāh
 7 pīr-i muġān naşar ƙılğay saşa nāġāh
 8 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
- 9 kimni körseñ ħızır bilip ƙolın öpgil
 10 edhemleyin berbād urup dünyā tepgil
 11 haƙ dīdārın körey deseñ seħer ƙopƙıl
 12 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
- [114a] 13 allāh deġen bendelerniñ ƙulı bolğıl
 1 tofraƙ şıfat yol üstide yolu bolğıl
 2 ‘āşıƙlarınıñ köyüp uçkan küli bolğıl
 3 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
- 4 zākir bolup şākir bolup haƙnı söygil
 5 seħer vaştda ƙopup nefsiñ közin oyğıl
 6 bāyezīd dek ‘āşıƙ bolsañ dünyā ƙoyğıl
 7 haƙ cemālın körsetmese zāmin bolay
- 8 yürseñ tursañ yatsañ ƙopsañ haƙnı aytsañ
 9 zākir bolup şākir bolup cāndın ölseñ

69 65. Hikmetin ilk dörtlüğünün üç satırı ile birlikte birkaç dörtlüğü yazmada eksiktir.

70 108b/9 – 113a/8 sayfaları arasında yer alan 66. hikmet Ahmed Yesevi’nin takipçisi Hakim ata’ya aittir. Çalışma konumuzun dışında olduğundan metne ilave edilmemiştir.

- 10 vāllāh billāh dünyā ḥarām taşlap atsañ
11 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 12 ḥaḳ vaşlığa yetey deşeñ seher yıgla
13 allāh teyü yürek bağrıñ tutup dāğla
[114b] 1 himmet ḳurın cān bēlige muḥkem bağla
2 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 3 edhemleyin bu dünyādın köñül üzgil
4 hırş u hevā tekebbürni evin bozğıl
5 muḥabbetniñ deryāsığa çömüp süzgil
6 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 7 kéçe kündüz āḥiretniñ ğamın bilgil
8 tün uyķunu ḥarām ḳılıp tā^ç at ḳılğıl
9 muḥabbetniñ şevķı birle köksüñ yargıl
10 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 11 ehl-i hevā men-menlikdin kaçıp yürgil
12 ehliñ tapıp köz yaşıñnı saçıp yürgil
13 muḥabbetniñ şevķı birlen köksüñ yargıl
[115a] 1 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 2 eyā dōstlar bu dünyādın yıgılap ötün
3 muḥabbetniñ şarābıdın mey nūş étin
4 fānī érür bu dünyādın kaçıp kėtin
5 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 6 kéçeleri bīdār bolup ḳanlar yutķıl
7 bu dünyāniñ izzetlerin tepip ötgil
8 pīr-i muğān étekini muḥkem tutķıl
9 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 10 *yā rabbenā zalemnā* dep nāle ḳılğıl
11 köz yaşıñnı her ṫarafke jāle ḳılğıl
12 ḥaḳ yādını étip özün vāle ḳılğıl
13 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- [115b] 1 kéçe allāh kündüz allāh tinmey aytğıl
2 ma^ç rifetniñ bāzārığa özün satğıl
3 mey nūş etip semā^ç ḳılıp yādın etğıl
4 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 5 tōşek yastıķ taşdın ḳılıp tā^ç at ḳılsañ
6 ḥaḳ emriğa rāzī bolup boyun salsañ
7 cān bererde arığ imān tapıp olseñ
8 ḥaḳ cemālın körsetmese zamin bolay
- 9 ḳul ḥ^vāce aḥmed naşīhatnı özünge ḳıl
10 ey bī-ḥaber ḥalknı ḳoyup özünni bil

- 11 tağdın ağır günāhıñ köp özüñe kel
12 haq cemālın körsetmese zāmin bolay

[116a]

68.

- 1 on sekkiz miñ ‘ālemğa server bolğan muḥammed
2 ottuz üç miñ aṣḥābğa rehber bolğan muḥammed
3 yalangaç u açlıqqa ‘ināyetlig muḥammed
4 ‘āsī cāfī ümmetge şefā‘ atlig muḥammed
5 tünler yatıp uyumas tilāvetlig muḥammed
6 ğarīb birle yetimge saḥāvetlig muḥammed
7 yoldın azgan ümmetge hidāyetlig muḥammed
8 mühim tüşe her kimgе kifāyetlig muḥammed
9 ebū ceḥl, lehebge melāmetlig muḥammed
10 melāmetni sabunı selāmetlig muḥammed
11 namāz rūze kılguçı ‘ibādetlig muḥammed
12 tinmey tesbīḥ aytguçı riyāzetlig muḥammed

[116b]

- 13 mel‘ün la‘in şeyṯānğa siyāsetlig muḥammed
1 şerī‘atnı yolığa ‘ināyetlig muḥammed
2 ṯariḳatga rehnemā irādetlig muḥammed
3 ḥaḳiḳatğa muḳtedā icāzetlig muḥammed
4 du‘āları müstecāb icābetlig muḥammed
5 yamanlıq yaḥşılıqqa delāetlig muḥammed
6 tevfiḳ bergen zālimğa celāetlig muḥammed
7 secde kılğan égiliş kerāmetlig muḥammed
8 beş vaqt namāz kılğanda imāmetlig muḥammed
9 mi‘rāc aşıp barganda şehādetlig muḥammed
10 ‘arş u kürsī bāzārı ‘ināyetlig muḥammed
11 sekkiz bihişt égesi velāyetlig muḥammed
12 miskīn aḥmed ḳulığa kitābetlik muḥammed⁷¹

[117a]

69.

- 1 *el-kezzābu lā ümmetī*⁷² dédi biliş muḥammed
2 yalğançılar ḳavmını ümmet demes muḥammed
3 toğrı yürgen ḳulını istep ḥaḳnıñ yolını

71 Hikmetin devamı nüshada eksiktir.

72 “Yalancılar ümmetimden değıldir.”

- 4 rāst yürgen [her] k̄ulını üm̄metim dér muḥammed
5 her kim üm̄met-men dése resūl işin q̄oymasun
6 şefā^ç at küni bolsa anı q̄oymas muḥammed
7 teḡri te^ç ālā sözin resūlullāh hadiṣin
8 inanmagan k̄ulını üm̄met démes muḥammed
9 müškildür ^ç āṣī bende üm̄met dénese anda
10 rüsṵā bolur maḥşerde élḡin tutmas muḥammed
11 üm̄met-men dép yürür-sen peyrevini k̄ılmas-sen
12 neçük üm̄id tutar-sen anda sormas muḥammed
13 üm̄met dégey muḥammed çin sözlese k̄ul aḡmed
[117b] 1 taḡla bolsa q̄ıyāmet maḡrūm q̄oymas muḥammed

70.

- 2 başımğa tüşüp na^ç re-yi sevdā-yı muḥammed
3 men anıḡ üçün k̄üyıda şeydā-yı muḥammed
4 kim üm̄metidür ḡamd u şenā tinmeyin aytur
5 pāk-ā ḡamd-ā k̄ılmaḡıl rüsṵā-yı muḥammed
6 köñlümge salıp ^ç ıṣk-ı muḡabbetni ilāḡım
7 k̄ılḡıl meni sen ^ç āṣıq-ı yektā-yı muḥammed
8 mānende-yi mecnūn kéçürüp ikki cihānnı
9 dīṵāne k̄ılıp k̄ıl meni leylā-yı muḥammed
10 öldürgin köydürgin her cebr-i cefā k̄ıl
11 ol rüz-ı cezā k̄ıl meni şeydā-yı muḥammed
[118a] 12 dāyim ḡam-ı üm̄met yedi ol yemedi ni^ç met
1 kerāmetidür sen q̄anı ḡamhā-yı muḥammed
2 kéçgil hemedin izle peyḡambeni rızāsın
3 vallāh bola-sen laḡzada ḡüyā-yı muḥammed
4 sendin tilegim bu turur ey ḡālıq-ı hemçün
5 salḡıl q̄ulaḡımge meni ḡavgā-yı muḥammed
6 men örgüleyin ḡōş keremiḡdin seni allāh
7 bir q̄atre tatturḡıl maḡa deryā-yı muḥammed
8 yol bergüçi raḡmān u raḡīmğa ferestār
9 k̄ılma meni şermende-yi ḡümrah-ı muḥammed
10 bir q̄atre ol cām elestdin maḡa in^ç ām
11 k̄ılḡıl bolayın ḡamdıḡa dānā-yı muḥammed

12 rüy-ı seriñ sür kadem-i pîr-i muğānga
13 lütf etse berürde dīde-yi binā-yı muḥammed

[118b]

1 maḫşūdıma yetkür meni ey ḥālīk-ı hem-çün
2 men der taleb-i zülf-i semen sâ-yı muḥammed
3 yüzddin köterip perdeni miskīn sarı bağğıl
4 men bende-yi rüy-ı siyeh ma`vâ-yı muḥammed
5 miskīn yesevî arzu-yı ravza-yı ḥazret
6 bolğay mu meyser maḡa deryâ-yı muḥammed

71.

7 ḳahhâr atlığ ḳahrıñdın ḳorḳup yığlar ḥ^vâce aḡmed
8 raḡmân atlığ raḡmıñdın ümīd tutar ḥ^vâce aḡmed
9 günâhım köp ilâhim sen kécürgil ḡudâyım
10 barça ḳullar içinde ‘âşî ḳuldur ḥ^vâce aḡmed
11 münâfıḳlar yürürler fışḳ étiben her yerde
12 ḡarâm şübhe yeyürler ḳorḳup yığlar ḥ^vâce aḡmed

[119a]

1 âḡir zamân bolğandur mü`min fi`li azğandur
2 ḡarâm şübhe tolgandur ḡayrân bolur ḥ^vâce aḡmed
3 ṭarīkatnı bilmedim ḡaḳīkatge kirmedim
4 pîr buyuruğın ḳılmadım ‘özü ḳöpdür ḥ^vâce aḡmed
5 şermende ‘âşî ḳul-men ‘ışḳ yolıda bülbül-men
6 arslan babamga ḳul-men ḳuluḡ bolur ḥ^vâce aḡmed
7 ḳul ḥ^vâce aḡmed ṭā`at ḳıl yığlamaḳnı ‘âdet ḳıl
8 belâ ḳelse ṭā`at ḳıl ḡaḳdın bolğay ḥ^vâce aḡmed

72.

9 ḡudāvendâ meni salğıl öz yoluḡa
10 nefis élgide harıp edâ boldum men-a
11 fışḳ u fücür tolup taşıp ḡaddın aştı
12 ḡarḳâb bolup ‘işyân içre ḳaldım men-a

[119b]

1 dünyâ baḡsı ṭalib bolup it dék yürdüm
2 istep anı arḡasıdın tün kün ḳovdum
3 emrin ḳılmay ḡaḳ yoluḡa közüm yumdum
4 ḳayda baray eyâ döstlar nétgüm men-a
5 nefis-i şeyṭân esir ḳıldı âdem oğlın
6 şütürleyin yatıp alğay bağlap ḳolın
7 ne müşkindür oḡ u solnı bilmey yolın
8 vâ-dirîğâ ḡasret birlen barğum men-a

9 yok meniñ dék şüm belā ‘ālem ara
10 hīç bolmayın mendin rızā halk-ı hudā
11 émdi nétey boldı meni yüzüm qara
12 vā-veyletā evvel nége boldu[m] men-a

[120a]

13 ‘aṭā kılgan ‘aziz cānnı bilmedim men
1 zāhir bāṭın ḥāzır sendin körmedim men
2 qara yüzüm dergāhıña sürmedim men
3 yā rabbenā her ne kılsañ kéldim men-a
4 ṭākatım yok eger baqsam günāhımga
5 tevbe kıla qaçıp kéldim penāhıñe
6 lüṭf eyleben nazār salgıl ḥvāce aḥmedge
7 her ne kılsañ men bī-nevā kéldim men-a

73.

8 dōstlarığa açmış idim gūherini
9 āsān birle ol gūherni alsa bolmas
10 renc tartmasa kélip pīrni ḥızmetide
11 uşbu pīrni sarāyığa kirse bolmas

[120b]

12 ‘āşık kıllar ḥulle keyip burāk miner
1 ḥūr u kuşūr oñluğ soñluğ feriştelər
2 ol burākğa baqıp anda ḥayrān qalar
3 ‘āşık bolmay ol burākğa minse bolmas
4 raḥmān égem raḥm kılıp kirgüz yolğa
5 raḥmetiñdin müjde bergil ‘āşī kulğa
6 yoldın azgan kıllarıñnı salgıl yolğa
7 ‘amelsizin uşbu yolğa kirse bolmas.

8 muḥabbetni deryāsığa çömüp yatqıl
9 ‘āşıklarnıñ şoḥbetiğa özün katqıl
10 muḥabbetniñ bāzārında özün satqıl
11 özin satmay ḥaḳ raḥmetin alsa bolmas

[121a]

12 érenlerniñ izin izlep yolğa kirseñ
13 kéçgil fānī dünyāsıdın çın kul bolsañ
1 kılavuzsız uşbu yolğa kirer bolsañ
2 izlep anı tapmağunça kirse bolmas
3 muḥabbetni deryāsığa salgıl özni
4 muḥabbetniñ sevdāsığa açgıl közni
5 tevbe kılıp ḥaḳ yolığa salgıl özni
6 tevbe kılmay bul sevdānı kılsa bolmas

7 sultān aḥmed ḥaḳ yolıda yürğil müdām
8 ‘āşık larğa dermān berdi ‘alā’d-devām
9 zayıf kulnıñ ārzūsıdur dārü’s-selām
10 ‘āşık bolmay dārü’s-selām kirse bolmas

74.

[121b]

11 kéliñ dōstlar zākir kullar zıkr ételik
12 allāh yādın aytsañ ‘aqlıñ artar dōstlar
1 rūḥ kuşını titrer bolsa bāl u peri
2 pervāz kılıp ‘arşdın ‘arşka uçar dōstlar
3 kul-[men] dégen dāyım tinmey zıkrin aytar
4 ‘ışk otıda bağı köyüp feryād éter.
5 bī-ḥaberler ‘ömrün bilmey yelge satar
6 ğaflet birle cehennemge kéter dōstlar
7 āḥir zamān şeyḥleri tüzer şüretlerin
8 zühd ü taqvā kılmay bozar sîretlerin
9 kerāmet dér ḥāb-ı ğaflet ru’yetlerin
10 riyā birle ḥalkğa özin satar dōstlar

[122a]

11 eyā ğāfil ‘ömrüñ seni öter yel dék
12 köz yaşıñnı aḳuz dāyım āb-ı sel dék
13 seni söyey pîr fermānıda mişl-i kul dék
1 ḥ^vāce söysey seni āzād éter dōstlar
2 ğaflet birle ‘ömrüñ seni öter bilğil
3 cānıñ birle pîr ḥizmetin turup kılığil
4 kéçe kündüz dergāhıda muḳîm turğil
5 ḥizmet kılığın murādığa yeter dōstlar
6 kul ḥ^vāce aḥmed ḥikmet aytıp yığla seḥer
7 érenlerniñ elfāzıdın alıp ḥaber
8 söz aşlını bilgenlerge aşlı güher
9 zāhiriğa bağın kuruḳ qalır dōstlar

75.

[122b]

10 eyā dōstlar ḥaber bergil şerī‘ atdın
11 ṭariḳatda allāh zıkrin aytıñ dōstlar
12 ‘ārif cānlar ḥaber berür ḥaḳīḳatdın
1 allāh dében ḥaḳ zıkrini aytıñ dōstlar
2 allāh allāh ayta turğil siñsün cānge
3 du‘ā tekbîr bolup téğsin gūristānge
4 yaratқан idim ḥālîḳ ol sultānge
5 buyruğı kulluḳ turur bilıñ dōstlar

6 ér ol turur ul-men dében buyru tutsa
7 orup ahhár atıdın kim fermán tutsa
8 yetti tamuğ uunıa arşu kélse
9 alláh déseñ andın aytar biliñ dstlar

10 her kim alláh dédi ózin anda taptı
11 haıatnı sözin sözlep olar ötti
12 nee yıllar ředdád krñ uma battı
13 kirelmedi krp^ç ibret alıñ dstlar

[123a]

1 bar mu éren andağ işdin rāzı bolsa
2 inanmasun dnyāsıa ārun bolsa
3 tört miñ yıl yaşap lomān öler bolsa
4 yoktur munda lmey alan biliñ dstlar

5 atı alur yaşı atlı hayrı bolsa
6 tevbe dében irādetin haa berse
7 her kim alláh atın aytıp öler bolsa
8 ornı uma orun turur biliñ dstlar

9 uma ire orun bersey ayu cānge
10 kim ki tā^ç at birle işlep ıksa taa
11 isrāfilni şrı kirsey ayu cānge
12 biz muammed ümmeti[miz] biliñ dstlar

[123b]

13 soramaan muammedni mmetia
1 bar mu tşgen hıızır ata şobetia
2 yola třseñ yetgñ érr viřālıa
3 vaşl izlegen murādıa yeter dstlar

4 ul h^vāce amed tevbe dében yrñ müdām
5 ramet yaar bařıñ zre ^çalā'd-devām
6 érenlerniñ hizmetide bolsañ mdām
7 āzād ılsa dār' s-selām barur dstlar

76.

8 hi bilmedim nek kéti ^çmrm meni
9 sorar bolsa men ul anda ne ılay-men
10 ne bolay yola salsañ men ^çāřıni
11 sorar bolsa men ul anda ne ılay-men

[124a]

12 yoldın ııp aanımnı bilmedim men
1 ha sözini ulaıma almadım men
2 bu dnyādın kéterimni bilmedim men⁷³
3 sorar bolsa men ul anda ne ılay-men

73 Nshada sehven *bilmem dstlar* yazılmıştır.

4 ötgenlerdin ʿibret alıp yolğa kirmey
5 nevhā zārī feryād urup otda köymey
6 men yürür-men kéçe kündüz özni bilmey
7 sorar bolsa men kul anda ne kılğay-men

8 cānıñ çıķıp teniñ yatur tar laħadda
9 sorğucu[lar] kélip sorsa bir hāletde
10 aķar yaşıım kéter hūşum uşal vaķtda
11 sorar bolsa men kul anda ne kılğay-men

[124b]

12 ğāfillikde yürüdün sen it dék şaşıp
13 teniñ yatur tar laħadda köyüp şişip
1 iş kılmadıñ h^vāceñe sen köyüp pişip
2 sorar bolsa men kul anda ne kılğay-men

3 kul h^vāce aħmed bu dünyāda tevbe kılğıl
4 tevbe kılıp yol başıǵa barıp turǵıl.
5 hāş kullar dék yol başıǵa barıp turǵıl
6 sorar bolsa men kul anda ne kılğay-men

77.

7 her şubh-ı dem boynum kısıp rabbim désem
8 rabbim meni murādımnı berer mükin
9 kanlar töküp közlerimdin zār inresem
10 teñrim meni murādımnı berer mükin

[125a]

11 muħabbetniñ meydānıda cān oynasam
12 manşūr şıfat başım berip dār oynasam
yüz miñ cefā tartıp anda cān kınasam⁷⁴
1 ʿāciz kuluñ cemālını körer mükin

2 yā rabbenā zikrin aytıp zākir bolsam
3 sansız miħnet başka tüşse şākir bolsam
4 yaħşılarnı şoħbetide hāzır bolsam
5 miskīn bendeñ feyz ü fütüh alar mu-kin

6 zāhidler dék namāz oķup tāt at kılısam
7 ʿāşıklar dek yıǵlamaķnı ʿadet kılısam
8 öz yerimde ğarīblikni rāħat bilsem
9 yüz miñ cefā tartıp anda cān kınasam
10 dergāhige h^vācem kabül kılar mu-kin

11 yigitlikde tāt at kılıp égilmedim
12 karıp çöktüm riyāzetde bükülmedim

74 Bu mısra haşiye kısmına daha sonra yazılmıştır.

- [125b] 13 *lā-lā* aytıp *illallāh*ge sökülmedim
 1 hıızır babam öz yolığa salar mu-kin
- 2 bu dünyāda men dék āšī hergiz bolmas
 3 mundağ günāh cuhūd kāfir tersā kılmas
 4 ölüp barsam dūzaḥ içre orun bermes
 5 tevbe kılsam mevlām qabül kılar mu-kin
- 6 hācet tilep dergāhıña yığlap kéldim
 7 cāndın kéçip bélím muḥkem bağlap kéldim
 8 ‘ayb yapkuçı settārlıgıñ aḡlap kéldim
 9 qan yığlasam hācet revān bolar mu-kin
- 10 kıızıl yüzüm riyāzetde sarğatmadım
 11 seherlerde ġarīb cānım iḡretmedim
 12 bir kün tepip it nefsimni örgetmedim
 13 ḡaḡ qahrıdın qorqsam rengim solar mu-kin
- [126a] 1 *qālū belā* dédim saña sözüm yalğan
 2 ḡaḡ fermānın muḥkem tutmay yolda qalğan
 3 cānım ölgen dilim ölgen nefis tirilgen
 4 allāh désem kāfir nefsim öler mükin
- 5 kul ḡvāce aḡmed köñül közi açılğay mu
 6 tillerimdın dürr ü gūher saçılğay mu
 7 köp yığlasam günāhlar[ım] kéçilgey mü
 8 uşal vaqtda imān ‘atā kılar mu-kin
- 78.
- 9 ḡoş ġāyibdin hāzır bolğan dervişlerni
 10 cānım birlen turup mihmān kılsam mu-kin
 11 yollarığa başım qoyup yüzüm sürüp
 12 tofraḡ bolup feyz ü fütūḡ alsam mu-kin
- [126b] 1 dervişlerni her bir sözi cānge dermān
 2 dervişlerge bī-iḡlāşnı söymes sübhān
 3 iḡlāş[ı] yoḡ bī-edebler yolda qalğan
 4 dervişlerni ḡāk-ı pāyı bolsam mu-kin
- 5 şıdḡıñ birle allāh dégil hālā fırşat
 6 ḡaḡ zıkrını vird eyleğil dem ġanīmet.
 7 ḡalka içre efğān kılgıl bardur kuvvet
 8 yādın aytıp cānım qurbān kılsam mu-kin
- 9 ‘uḡba aşıp köksiñ teşip yolnu tapgin
 10 yaḡşılardın her sır körseñ sırrıñ yapgin
 11 kimni körseñ hıızr bilip qolun öpgin

- [127a]
- 12 érenlerniñ yolın izlep yürsem mükin
 13 uşbu yolğa kirdim érse hayrān qaldım
 1 başım qattı ‘aqlım azdı sersān boldım
 2 dānā édim pīrsiz yürdüm nādān boldım
 3 pīr-i muḡān hīzmetide yürsem mükin
 4 āstāneni yastanıban yatgan kirsün
 5 ihlāş bile h^vācem dégen ādem kirsün
 6 andın soñra gūher istep tālib çömsün
 7 meşakqatlar riyāzetler tartsam mu-kin
 8 şırāt kéçmey bende bolsañ qahqah külme
 9 cennet kirmey bu dünyāda hūrrem yürme
 10 dīdār körmey yıḡlamaqñı hergiz qoyma
 11 munda yıḡlap āhīretde külsem mükin
- [127b]
- 12 tünler qopsam tapqay-men mü yārnı vaşlı
 13 miñ bir atı zāt-ı pākı nesli aşlı
 1 on sekkiz miñ ‘ālem içre yoqtur mişli
 2 qudretiḡa maḡv bolup yürsem mükin
 3 hālā dem bar şıdқиñ birle qılḡıl şoḡbet
 4 yamandın kaç yaḡşılarga bolḡıl ülfet
 5 zārī qılıp kéçe kündüz tart riyāzet
 6 riyāzet[ni] butasıda köysem mükin
 7 vā-veyletā yigitlikim bī-ḡam ötti
 8 tevbe kılmay qarılıḡım kapsap yetti
 9 bilmey kaldım ecel kélip yaqam tuttu
 10 *tubū ilā* oquy oquy ölsem mükin
 11 sözni aytgil éşitgenler kılsun ‘amel
 12 ümmet bolsa yaḡşı sözge kılsın cedel
 13 m‘anīsige yetgen alur qand u ‘asel
 1 cın kulāqlıq tāliblerḡa aytsam mu-kin
- [128a]
- 2 kul h^vāce aḡmed tāliblerḡa nāşih boldı
 3 haqdın qorqup altmış üçte yerge kirdi
 4 edeb saqlap muştafāḡa ümmet boldı
 5 qalğanlarḡa sözni aytıp ölsem mükin
- 79 .
- 6 ‘āşıklıqñı da‘ vāsını qılḡān kişi
 7 maşūqıdın zerre ḡāfil bolḡanı yoq
 8 ‘ışq gūheri tüpsiz deryā içre yatur
 9 cāndın kéçmey ol gūherdin alḡanı yoq

[128b]

10 gūher alur ğavvāş eger cāndın kéçse
 11 şeydā bolur ʿ ışk şarābın her kim içse
 12 neçe aylar neçe yıllar eger ötse
 1 ʿ ışknıñ güli açılıban solğanı yok

2 ʿ āşık bolup tapay déseñ ğaķnıñ yolın
 3 asragın sen ʿ ışk bāğıda esrār gülin
 4 muĥib birlen asrar érmiş yahşısı ğulın
 5 çın āşıkını andın köñli ğalğanı yok

6 ğul ħ^vāce aĥmed ğabūl ğıldı imānlıķını
 7 ğıldı ğabūl ʿ ışk otığa köymeklikni
 8 cānın berip satğun aldı köymeklikni
 9 çın sözüm ba[r] hergiz anı yalğanı yok

80.

[129a]

10 ʿ ıyd-ı ğurbān ayı kélđi kéliñ dōstlar
 11 zāhir bātın rūşen ğılıp dīdār körüñ
 12 iʿ tikāfde ħāliş turup nefsnı urup
 1 cān u dilni bir ten ğılıp dīdār körüñ

2 nefsnı urup dīn ğalʿ asın ğılıñ ħālī
 3 allāh déseñ ğāyib ğoşar āvāzını
 4 bī-ğaberler bilmes söznı kim fehmini
 5 cān u dilni iĥsān ğılıp dīdār körüñ

6 nefsnı urup dīn ğalʿ asın bérseñ iĥsān
 7 inʿ ām bérseñ sen yürür-sen anda şādmān
 8 rūz-ı maĥşer ħ^vāceñ bağğay saña ħandān
 9 vücdlarıñ ħ^vāceñ ħandān dīdār körüñ

10 nefsnı urup dīn ğalʿ asın bérseñ penāh
 11 ğanlar yutup tevbe ğılığıl kéçer ğünāh
 12 élğiñ açıp āmīn déseñ kéçer ilāh
 13 ez rūy-ı dil tevbe ğılıp dīdār körüñ

[129b]

1 tevbe ğılısañ neçük yahşısı tevbe ğılığıl
 2 andın soñra ğaķ raĥmetin bilip körgil
 3 nādānlıķda ötti ʿ ömrüñ inşāf ğılığıl
 4 ğaķdın ğorğup inşāf ğılıp dīdār körüñ

5 ğayvān ğılmay ādem ğıldı ğorğmaķ üçün
 6 ğıyāmetniñ şiddetidin ħürkmek üçün
 7 ğaķdın ğorğup köz yaşını tökmek üçün
 8 vā-veyletā efgān ğılıp dīdār üçün

9 ey bũ'l-heves 'āşık bolsañ cāndın kéçgil
10 tün uykunı ħarām kılıp yaşıñ saçkıł
11 andın soñra şevķ şarābın tola içgil
12 cān kınatıp cānān kılıp dīdār körüñ

[130a]

13 neçe aytsam ışanmay-sen ey bī-ħaber
1 nādānlarğa tākey çekgey ħun-ı ciger
3 dānā bolsañ her bir sözüm dürr ü güher
3 güher tapıp efġān kılıp dīdār körüñ
4 ħul ħvāce aħmed tevbe tonın keymek kerek
5 ħaħdın ħorķup nefis şūmını ħoymaķ kerek
6 ħaħdın kéçip yalguz ħaħnı söymek kerek
7 aşlıñ tofraķ sultān bolup dīdār körüñ

81.

8 niyet kılduķ kā' bege rızā boluñ dōstlarım
9 yā ölgey-miz [yā] kélgey-miz rızā boluñ dōstlarım

10 niyet kılduķ kā' beġa ravza-yı muştafāġa
11 naşīb kılgay barġaga rızā boluñ dōstlarım

[130b]

12 naşīb bolsa bargay-miz naşīb bolsa kelgey-miz
1 ecel yetse ölgey-miz rızā boluñ dōstlarım

2 rızā boluñ özümdin yaħşı yaman sözümdin
3 ötüñ kattıġ sözümdin rızā boluñ dōstlarım

4 dōstlar birni yoķlagay fāsıķlar köp uħlaġay
5 mescid sarı kélmegey rızā boluñ dōstlarım

6 pīrdin boldı beşāret munda kılduķ ' imāret
7 dōstlar kılgay iṭā'at rızā boluñ dōstlarım

8 kā' be sarı köçelük zālimlerdin kaçalük
9 oġul kızdın kéçelük rızā boluñ dōstlarım

10 yetim sorsa karar yoķ ġarīb ölse sorar yoķ
11 yemişlerde ħalāl yoķ rızā boluñ dōstlarım

12 kéçti ħuluñ cānıdın çıķtı ħaħnı sanıdın
13 dōstlar bargay öñidin rızā boluñ dōstlarım

[131a]

1 yesevī sür yüzüñni ħaħķķa aytgıl sözüñni
2 kā' bege sür yüzüñni rızā boluñ dōstlarım

82.

3 melāmetdin mey içgen dīdārıǵa battı-ya
4 pīr qolıdın mey içgen haq nūrıǵa battı-ya

5 aqman birle qaraman köp sürgen devrān
6 töhmet qılıp ataǵa it şüretlig ötti-ya

7 ibrahīmge şek qılǵan ot yakıp gül açılǵan
8 manmasañ kélip baq körüp bilip ayttı-ya

9 şeytān yolıǵa kirgen aḥmedge taşnı atqan
10 tahtū's-sarā astında dümdār bolıp yattı-ya

11 evliyāge yetgenler dünyāsıdın kéçgenler
12 ihlāşlıq kul haq içre murādıǵa yetti-ya

[131b]

1 kul ḥ^vāce aḥmed özüñ bil günāhıñnı ḥāzır qıl
2 gāflet birle yatmaǵıl şeytān sendin qaçtı-ya

83.

3 'āşıklıknı şivesi güftügüdür meyvesi
4 'ināyetdür cilvesi 'āşıklarga tégdi-ya

5 lā-mekānnıñ şehrini kezgen 'āşık baḥrını
6 cānnı bilgen qadrını uşbu devrān kördi-ya

7 'ışqdın haber bilgenler cānnı qurbān qılǵanlar
8 'ışk maqāmı hoş 'āşıklarǵa tégdi-ya

9 'āşık bolsang dīdārǵa qoşılmaǵıl mürdārǵa
10 vāşıl bolǵıl allāhǵa dünyā fānı ötti-ya

11 'ışknı bilgil ḥ^vāce aḥmed cāndın kéçti muḥammad
12 tilemedi hiç rāḥat cānnı qurbān qıldı-ya

[132a]

84.

1 ḥōş gāyibdin yetiştı bir cemā' a dervişler
2 bāḥımıda hū dérlér sırr-ı pinhān dervişler

3 tinmey revān yürürler tursa tekbir ayturlar
4 tapsa şöbet tutarlar ḥōş şöbetlig dervişler

5 cendeleri pür-silāḥ zıkr-i semā' lā ilāh
6 ḥızmet kılsañ eyvallāh belā-ḥördur dervişler

7 cendeleri égnide 'aşaları élgide
8 mevlām yādı köñlide allāh aytur dervişler

9 cendeleri kir çepān köñlide yüz miñ cihān

10 uşbu dünyā bī-pāyān közge ilmes dervīşler

11 aşl-ı faḥrın bilseler vücūd şehrin kezseler

12 zāhir bāḥın tüzseler sa'adetlig dervīşler

[132b]

1 meşāyihlar sarı bar hizmetide bol zinhār

2 peygamberlerdin yādgar ḳalga turur dervīşler

3 ḳul ḥ^vāce aḥmed miskīn bol miskinlerdin ma'nā sor

4 dervīşlerga yaḳın bol cennet kirer dervīşler

85.

5 ne ḥōş tatlık ḥaḳ zikri seḥer vaḳtı bolḡanda

6 baldın süçük hū atı seḥer vaḳtı bolḡanda

7 seḥer vaḳtı turganlar cānın fedā ḳılḡanlar

8 'ışḳ otıḡa köyerler seḥer vaḳtı bolḡanda

9 seḥer vaktı ḥōş sā' at tevfiḳ bergenge rāḥat

10 açılır devlet sa'adet seḥer vaḳtı bolḡanda

11 raḥmet seḥerde nāzil 'ömrün ötti bī-hāşıl

12 neçe yatarsan ḡāfil seḥer vaḳtı bolḡanda

[133a]

1 her dem köyer bul cānım ḳulluḡa yok dermānım

2 sen keçürgil günāhım seḥer vaḳtı bolḡanda

3 imān şem' in yandursaḡ rūḥ ḳuşını ḳondursaḡ

4 ḥudāyıḡa sıḡımsaḡ seḥer vaḳtı bolḡanda

5 ḳul ḥ^vāce aḥmed sā' atı bir zerre yok tā'atı

6 zikr cānnıḡ rāḥatı seḥer vaḳtı bolḡanda

86.

7 aytay sizge dōstlarım kimler kelip ötgüsü

8 müslümānlar könlüdin mihrībānlıḳ ketgüsü

9 müslümān-miz dégenler ḥarām ḥarış yegeyler

10 munı yep hem taḡaylar āḥir zamān belḡüsü

11 bir birige baḳmaslar meḥr-i şefḳat ḳılmaslar

12 āḥiretni beriben dünyā mālın alḡüsü

[133b]

1 ḥaḳnı körüp taḡaylar nā-ḥaḳ işni ḳılḡaylar

2 fesād işni ḳılḡanlar münāfıḳnı belḡüsü

3 'ālimler ḥarām yegey 'āşiler dīnden çıḳḳay

4 zālimler ḳavī bolḡay mü'minlerni urḡüsü

5 hâkimler zâlim bolğay mü ’minler mâlın alğay
6 özi ölüp mâlı kolğay anda teñrim sorgusu

7 şeri^c atnı bilmesler tarikatnı uqmaslar
8 haqıkatnı bilmesler şeyhlik mundaq bilgüsi

9 élni mürîd alğaylar âh u figân kılğaylar
10 hayrân bolup turğaylar deccâl mel^c ün bolğusu

11 dünyâ mâlın söymeğil dünyânı köp yığmağıl
12 ölmes-men dép aytmağıl barça ^c âlem ölgüsü

[134a]

13 nefis aldığa tüşüp-men ten semirtüp yürüp-men
1 maşşer küni bilür-sen qahhâr qahrın kılğusu

2 kulluq kılmay öler-sen qara yerge kirer-sen
3 yalğuz yatıp qalur-sen közge tofraq tolgüsü

4 ^c âşî kulı h^vâce aħmed sen körmegil baqıp hayrân
5 mevlâmdın tilep imân anda didâr körgüsü

[134b]

88 75.

[135a]

13 didârnı taleb kılıp yolğa kirsem
1 rüz-ı maşşer didârnı körer-men mü
2 nâle kılıp köz yaşımın jâle kılsam
3 cân bererde didâr körüp öler-men mü

4 didârnı ârzü kılsañ yığlap yürgil
5 yüz miñ türlüğ râzın aytıp seher turğıl
6 kıyâmetniñ şiddetidin mâtem tutgil
7 mâtem tutsam vişâlnı körer-men mü

8 yaşşılarnı şöhetide miñnet çeksem
9 yaşım haqqa aqıp baqıp közüm tiksem
10 namâz oqup riyâzetde belim büksem
11 ey mü ’minler haqqa yaqın bolar-men mü

[135b]

12 bu dünyânı bizge berdi tâ^c at kıl dép
13 haq zikrini ayta ayta ^c âdet kıl dép
1 zikrin aytıp şeytân evin gâret kıl dép
2 gâret kılsam feyz ü fütüh alar-men mü

3 ötti ^c ömrum ermân bile tâ^c at kılmay
4 haq şevkıda köyüp yanıp ^c âdet kılmay
5 cân bererde haq muştafa meded kılmay
6 öler vaqtda imân birle barar-men mü

75 134a/6 – 135b/12 arasında yer alan 87. hikmet Ahmed Yesevi’nin takipçisi Şems’e aittir. Çalışma konumuz dışında olduğundan metne dahil edilmemiştir.

7 meded kılsa bende yolğa şādık bolur
8 dünyā tepip yāşın saçıp ‘āşık bolur
9 andın soñra dergāhıǵa lāyık bolur
10 cāndın kéçmey aña lāyık bolar-men mü

[136a] 11 cāndın kéçmey işiñ bitmes kıyāmetde
12 ḥasret birlen yıǵlap yürgil nedāmetde
13 maǵz-ı seriñ qaynap turǵay ‘alāmetde
1 pīr-i muǵān sarı qaçsam qalar-men mü

2 ‘ömrüm yetip yetmiş yaşka külgenim yok
3 ḥaḳdın özge ‘işretlerni kılganım yok
4 yıǵlamāqdın özge işni kılganım yok
5 munda yıǵlap āḥiretde küler-men mü

6 tofraḳ bolmay ḥaḳ vaşlıǵa yetip bolmas
7 saḥī bolmay kıl köfrükdin ötüp bolmas
8 ḥavz-ı kevşer şarābıdın tatıp bolmas
9 allāh désem şevḳ şarābın tatar-men mü

[136b] 10 vā-dirīgā maḥşer küni qāyim bolsa
11 ‘adlı birle qahhār égem ḥālım sorsa
12 vā-veyletā qulǵa ‘amel lāzım bolsa
13 ey dōstlarım men hem ḥalāş bolar-men mü

1 qul ḥvāce aḥmed yollar ḥaṭar menzil yıraḳ
2 kéter vaḳtıñ yaḳın boldı qanı yaraḳ
3 rāḥilesiz yolğa kirseñ menzil uzaḳ
4 azuqsızın yolğa kirsem yeter-men mü

89.

5 nūr-ı ḥudā dōst-ı ḥudā ḥaḳ muştafā
6 kimler üçün kéldi resül bildiñiz mü
7 vird-i ḥudā berdi ḥudā ḥaḳ muştafā
8 kimler üçün kéldi resül bildiñiz mü

9 ümmet üçün giryān kıldı közlerini
10 ümmet érseñ tiñle uşbu sözlerini
11 kimler üçün kéldi resül bildiñiz mü⁷⁶

[137a] 12 yıǵlay yıǵlay yüzi közi pişti körüñ
1 kıyām turup ayakları şışti körüñ
2 ümmet üçün qayǵu miḥnet çekti körüñ
3 kimler üçün kéldi resül bildiñiz mü

4 eyā dōstlar munı bilür ümmet qanı
5 eger bilsen andın artuḳ ni‘met qanı
6 kıyāmet kün andın özge şefḳat qanı

76 Nüshada dōrtlügün bir mısrası eksiktir.

7 kimler üçün keldi resül bildiñiz mü
8 ümmet bolup resül qadrın bilmediñ sen
9 ten cān bile sünnetlerin qılmadiñ sen
10 resül üçün zār yıǵlaban ölmediñ sen
11 kimler üçün keldi resül bildiñiz mü

[137b]

12 heyhāt heyhāt sa'adetdür ol muştafa
13 kimler üçün keldi resül bildiñiz mü

1 kul h^vāce aħmed sözler sözi telim qafā
2 ümmetlerdin kılǵıl vefā qılma cefā
3 ümmetiǵa mundaǵ dédi haq muştafa
4 kimler üçün keldi resül bildiñiz mü

90.

5 şeri^c atnı şerāi^tin terk étmeyin
6 tarīkat[nı] işlerini edā kılsun
7 tarīkatda taqvā kılıp perhiz kılgan
8 körüp bilip ħalālıdın cüdā kılsun

9 ħaķīkatnıñ deryāsıdın güher alǵan
10 ma^c rifetnıñ meydānıda cevlan kılgan.
11 köyüp pişip iç baǵrını otqa salǵan
12 andaǵ ^c aşık elif qaddın dū-tā kılsun

[138a]

1 kıyāmetnıñ şiddetidin mātem kırsañ
2 nev^c tālīb dék ħalka içre özün ursañ
3 dīdār üçün qan yaş tóküp na^c re ursañ
4 maşşergāhde köz yaşını güvāh kılsun

5 uşbu yolǵa kirgen ^c aşık cāndın kéçer
6 cāndın kéçip şevk şarābın andın içer
7 riħlet kılsa çürük égnin kefen biçer
8 feryād urup eşiklerde şedā kılsun

9 kıyāmetnıñ şiddetini bilmegenler
10 ħarīb faķīr körse közge ilmegenler.
11 emr-i ma^c rūf nehy-i münker kılmaganlar
12 ħāş büzürgler seni ne dép du^c ā kılsun

[138b]

13 ħaķ zikrini ayǵanlarını düşman tutqan
1 menlik kılıp yaħşılarnı basıp ötgen
2 ħalāl ħarām farkın kılmay alıp tutqan
3 ol fāsıqını ne Dép dilin şefā kılsun

4 tekebbür menlik birle hevā kılgan
5 ħalq içinde her ne kılsa riyā kılgan.
6 kéçe kündüz dünyā üçün sevdā kılgan

7 ol bendeni āhiretde gedā kılsun.
8 halk içinde tesbîh kolğa alıp yürgen
9 şeyh-men teyü nādānlarğa va' zın ayğan
10 nezr alıp kelgey hū dép qarap turğan
11 pîr ol bolur iç ü dilin şefā kılsun

[139a]

12 kéçe kündüz haqdın qorqup tökken yaşı
13 özin bilür özge bile yoqtur işi
1 andın soñra nūrğa tolar iç ü taşı
2 haqdın qorqup közin yaşın revān kılsun

3 kul-men teyü haq emrini kılmaganlar
4 haq emrini kulağığa almağanlar
5 sūd u ziyān bolğanını bilmegenler
6 ol bî-vefā haqqa ne dép vefā kılsun

7 hikmet eştip yıqlamağan ādem émes
8 dili kattıg közi anıñ pür-nem émes
9 bî-şek biliñ dīni anıñ muhkem émes
10 kan yıqlağıl közde yaşın jāle kılsun

[139b]

11 eyā gāfil nādān birle ülfet bolma
12 nādānların şoñbetige özün urma
13 haq qahrıdın qorqup yürüp hergiz külme
1 kul h^vāce aħmed ' aşıklar dék nevā kılsun

91.

2 eyā dōstlar hasb-i hālım beyān eyley
3 ne sebebđin haqdın qorqup gārga kirdim
4 çın derdligke bu sözlerni ' ayān eyley
5 ol sebebđin haqdın qorqup gārga kirdim

6 gār içinde kéçe kündüz tā' at kıldım
7 ta'avvu' namāzların ' ādet kıldım
8 her ne cefā tégse aña tākat kıldım
9 ol sebebđin haqdın qorqup gārga kirdim

[140a]

10 gār içinde muşafānı hāzır kördüm
11 selām kılıp edeb birle bî-hōd turdum
12 ' āsī cāfī ümmetlerni hālın sordum
1 ol sebebđin haqdın qorqup gārga kirdim

2 gārga kirmek resūlullāh sūnetleri
3 tā' at kıлмақ haq resūlnıñ ' ādetleri
4 gārīblerğa raħm kıлмақ şefkatları
5 ol sebebđin haqdın qorqup gārga kirdim

6 ümmet bolsañ kéçe kündüz tinmey yıqla
7 bağrıñ pişip öpkeñ teşip yürek dāğla

8 ecel kélse merdānevār béliñ bağla
9 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

[140b]

10 bir kün seniñ ‘ömrüñ barı bolğay hazān
11 ecel kelmey tevbe kılgıl eyā nādān
12 vaqtıñ yetse sūd kılmas bil peşimān
13 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

1 çın derdligni işi érür söz[i] güdāz
2 köz yaşıdur haq qaşıda tuhfe niyāz
3 kéçe kündüz tinmey kılgıl rüze namāz
4 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

5 sırāt kécmey bende bolsañ külme nādān
6 yarlıқаğay cümle kulnı idim raħmān
7 kıyāmetniñ şiddetidin dilim lertzān
8 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

[141a]

9 ġār içinde tarttım dōstlar köp meşaqkāt
10 eyā ‘āşık bu yollarda yoqtur rāhat
11 seherlerde tinmey dāyim kılgıl tā‘ at
12 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

13 eyā dōstlar bu yollarnı mezese bar
1 cān u dilde ‘ışk derdiniñ yarası bar
2 köz yaşıdur haq qaşıda güvāhı bar
3 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

4 eyā ferzend ümmetlerni derdi örter
5 fısq u fücür günāhları tağdın artar
6 dīnni qoyup dūnyā mālın özge tartar
7 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

8 kul hū‘āce aħmed tekbīr aytıp şoħbet başla
9 hāy u havas men-menlikni yırağ taşla
10 seherlerde çār-żarb urup tinmey işle
11 ol sebebđin hağdın qorqup ġārga kirdim

[141b]

92.

12 muħabbetniñ deryāsıda ġarq-āb boldum
1 kémesizin ol deryādın ötmes mü-sen
2 ‘ışk güheri tüpsiz deñiz içre pinhān
3 andın ötmey cānān yüzün körmes mü-sen

4 cāndın kéçip ġavvāş bolur ol deryāda
5 tégme nādān hām-şam‘ alar dērler anda
6 zikrin aytıp meşğül boluñ cān u dilde
7 hayrān bolup işim anda bilelmes men

8 eyā dōstlar hayrānlıqda kattı başım
9 bu yollarda hıç kimerse yoğ yoldaşım

- 10 nedāmetde tinmey aķar kōzde yaşım
11 nedāmetsiz kōzde yaşım saçalmas-men
- [142a] 12 tūni kūni ğurbet tartķıl ‘ ışķ yolıda
13 seherlerde çār-żarb urğıl cān u dilde
1 aşıñ érūr bilsen seni āb u gilde
2 ğaflet birle ‘ ışķdın ğaber almas mu-sen
- 3 ‘ ışķdın ğaber tuyğanlar boldı bī-dār
4 bī-dār bolur kéçe kūdüz tiler dīdār
5 allāh ğaķķı bī-dārlarğa dīdār tayyār
6 éştıp dīdār ‘ ışķ dükkānın ķurmas mu-sen
- 7 ‘ ışķğa ķadem ķoyğanları kirdi yolğa
8 ķaramadı çüst ü çābuk oñdın solğa
9 ğalāyıkđın çıkıp kétti tağ u çölğa
10 rāhilesiz yolğa kirsem yételmes-men
- [142b] 11 uşbu yolda érenleri cāndın kéçti
12 cāndın kéçıp şevķ şarābın ğaķdın içti
13 seherlerde çār-żarb urup kōksin téşti
1 bilip yügrüp érenlerğe yételmes-men
- 2 yalğan ‘ āşıķ boluban devā ķılğan
3 ta‘ ma ķılıp ķişi mālın nezrin alğan
4 meşāyihler işlerğa münkir bolğan
5 ķıyāmet kūn anığ hālın bilalmasmen
- 6 bu yollarda yalğan āşıķ yürür kezzāb
7 eyā nādān ta‘ atıñ yoķ barısı lāf
8 āşıķlarınğ āhı érūr bilsen tā ķāf
9 eyā ‘ āşıķ ne bolğanın bilelmes-men
- 10 ‘ āķıl érseñ māsivādın yıķķın özni
11 nādānlarğa ğikmet aytıp aytğın sözni
12 ķul ħ^vāce aĥmed ħiç bilmediñ rāh-ı tüzni
13 dānālardın zerre behre alalmas-men
- [143a] 93.
1 münācāt eyledi miskīn ħ^vāce aĥmed
2 éştıgeñe yağar bārān-ı raĥmet
- 3 başıdın kėtmes herğiz tāc u devlet
4 ğudā ķılğay anığ cāyını cennet
- 5 resūl ferzendidür ol evlād-ı aĥmed
6 éştıgen kōrmeğey dūnyāda miĥnet
- 7 eger her kim éştıse uşbu ğikmet
8 anı ķılğay resūl tañla şefā‘ at

9 meni hikmetlerimni kılsa ‘ izzet
10 halāyıklar kıılır dünyāda hürmet

11 eger ‘ izzet kıılır her kıaysı ümmet
12 ki gūyā körmegey bir zerre miḥnet

[143b]

1 meniñ hikmetlerim her kim oқusa
2 eşitgenler barı köz yaşı kıılsa

3 kıyāmet kün aḡa hādī bolur-men
4 eger derdlig bolsa dārū berür-men

5 meniñ hikmetlerim derdlig eşitsün
6 eşitgenler barı maқşadga yetsün

7 meniñ hikmetlerim derdligke dārū
8 çıқarsa köksidin her laḡza yā hū

9 eger yüz yıl ‘ ömür körse kıarimas
10 ölüp barsa laḡad içre çürümes

11 kıızıl yüzi anıḡ hergiz solımas
12 bu şeytān dāmıḡa hergiz ilinmes

[144a]

13 meniñ hikmetlerim ‘ālemde destān
1 rūḡum kélse bolur şöḡbet gülistān

2 meniñ hikmetlerimni şevkı pür-zür
3 eşitgen körmegey dünyāda rencür

4 érür hikmetlerim bir bāḡ u bōstān
5 érür meyve bahār u hem zimistān

6 meniñ hikmetlerim ‘ālemḡa tolḡan
7 eger her kim eşitse kılḡay eḡḡān

8 ölüp barsa laḡad içre bī-kibār
9 ki gūyā körmegey bir zerre düşvār

10 ḡudā kılḡay anı dūzaḡdın āzād
11 bihişt-i cāvidānda eylegey şād

12 laḡad içinde ol sormas su’ālī
13 eger yatқан ḡaḡarsız māh u sālī

[144b]

1 eşitiḡ hikmetim ey eyyühā’ n-nās
2 bolur ferzendim u hem ḡālib-i ḡāş

3 öler vaқtıda nezd ol kimerse

4 eşitip hikmetim kulağğa alsa
5 ‘atā kılgay aña haq nūr-ı imān
6 ki ‘azrā’ıl cānını alğay āsān
7 cevāhir kānıdın bir nükte alsun
8 eşitmegen kişi hasretde qalsun
9 hū‘ace aḥmed sözlerin tālibğa aytsun
10 eger tālib bolsa defterge bitsün

94.

11 münācāt eyledi miskīn hū‘ace aḥmed
12 ilāhī kııl heme bendeḡni raḥmet

[145a]

1 ġarīb aḥmed sözi hergiz qarımas
2 yana mensūc bolup ol hār bolmas
3 eger yer astığa tüşse çürümes
4 oḡuğan bendeler bīmār bolmas
5 eşitgenni kıılur-men anda şefkat
6 cihānda körmegey bir zerre miḡnet
7 ‘aṭā kılgay hūdāyım aña cennet
8 eşitgenni kıılay anda şefā‘ at
9 tilese her ne dese teḡri bersün
10 muḡabbet şevḡını köksige salsun
11 cemālın körsetip perverdīgārım
12 özin yoluğa salsun bir ü barım

[145b]

13 ilāhī eylesün maḡşerde hurrem
1 kıyāmetde uluğ zātığa maḡrem
2 du‘ āğa yārī berse her müslümān
3 öler vaḡtıda éltgey nūr-ı imān
4 meniḡ hikmetlerim derdligke dermān
5 eşitmey her kim ölse kılgay ermān
6 meniḡ hikmetlerim derdligke dārū
7 çıḡarsa köksidin her laḡza yā hū
8 meniḡ hikmetlerim ‘ālemğa tolğan
9 kişi boy éltmese ol yolda ḡalğan
10 meni hikmetlerim ‘ālemğa destān
11 rūḡum kélse kıılur şoḡbetni gülüstān

- 12 meni hikmetlerim t̄alibni rızķı
13 eger çendī ki bolsa cürmi fıskı
- [146a] 1 meni hikmetlerim fermān-ı sübhān
2 oķup oķusaŋ heme ma‘nā-yı ķur‘ān
- 3 meni hikmetlerim ‘ālemġa sulţān
4 ķılur her laħzada ŧebni ŧebistān
- 5 meni hikmetlerim her müŧkil āsān
6 ķıyāmetde ķılur t̄alibni ħandān
- 7 rūħum ŧādmān bolup t̄alibge baķġay
8 yüreki örtenip köz yaŧı aķġay
- 9 meni hikmetlerim ŧevķ-i muħabbet
10 közini yaŧıġa ķılġay ŧahāret
- 11 anı ķavmı melā’ikler tamāmı
12 namāzıġa resūlullāh imāmı
- [146b] 13 ŧikestelik bile ķılġan namāzı
1 ķabūl bolġay anı ħaķķa niyāzı
- 2 meni hikmetlerim ‘āŧıķġa aytıŋ
3 dili āyine dék ŧādıķġa aytıŋ
- 4 heme kūr u ker u bātınlı kezzāb
5 tamām iķlimni kezdım tapmadım ŧāf
- 6 meni hikmetlerim ŧarrāfġa aytıŋ
7 ħudā-yı bā-kerem vehhābġa aytıŋ
- 8 ‘adālet pādiŧāh bir atı ŧādıķ
9 ķılur bir laħzada vaŧlıġa lāyık
- 10 meni hikmetlerim nādān éŧitmes
11 dili köŋli ķara pendimni tutmas
- 12 meni hikmetlerim her kim oķusa
13 éŧitgenler barı köz yaŧı ķılsa
- [147a] 1 ķıyāmetde aŋa hādī bolur-men
2 eger derdlig bolsa dārū bolur-men
- 3 ħaħardın bī-ħaber allāhġa münkir
4 edebsiz bī-edeb dünyāda bī-pīr
- 5 dīn-i islāmı yok īmānı vīrān

- 6 kıyāmet tanı atsa yolda hayrān
7 p̄ir-i kāmīlni körmey şeyḥ-i şan' ān
8 ḥudā étmes kabūl oḡusa ḡur' ān
9 özini şeyḥ alur külbārı ḥālī
10 yigirme beşge yetmey māh u salı
11 naşīhatlar kıılır p̄ir ü cevānı
12 özi fehmi étmeyin yaḡşı yamannı.
[147b] 13 ḡoyup dāmin güzergāhlerġa bī-p̄ir
1 tili mekr ü ḡile kıılġanı teşḡir
2 anıḡ tezvīrleri şeyṡāndın a' lā
3 ḡopar yüzi ḡara maḡşerde gümrāh
4 ilāhī körmeḡiz yüzini herġiz
5 anıḡ dék la' netidin eyle perhiz
6 bu ḡāl u ḡālı yoḡ' amālın aytsam
7 ḡaḡīḡat yolıda men anı söktüm
8 eġer' ālim bolur cānım taşadduḡ
9 dürr - güher sözlerini eşitip uḡ
10 dürr ü güher sözün' ālemġa saḡsa
11 oḡup uḡsa kelāmı ḡaḡnı aḡsa
12 uşal' ālemġa cān ḡurbān kıılır-men
13 tamāmı ḡānumān iḡsān kıılır-men
[148a] 1 ḡanı' ālim ḡanı' ālim érenler
2 ḡudādın sözlese imān berinler
3 çın' ālim yastuġın taşdın yarattı
4 neni uḡtı anı' ālemġa ayttı
5 özini bildi érse ḡaḡnı bildi
6 ḡudādın ḡorḡtı vu inşāfġa kéldi
7 meni ḡikmetlerim dānā eşitsün
8 sözüm destān kıılıp maḡşadġa yetsün
9 du' ā tekbīr kıılıp raḡmetġe batsun⁷⁷
10 meni ḡikmetlerim dünve vü' uḡbī

77 Nüşhada beytin bir mısrası eksiktir.

11 dil ü cānıda bolsa z̄ikri albi

12 meni ikmetlerim bir p̄ir-i kām̄il

13 ayu bende H̄udāa bolsa māyil

[148b]

1 meni ikmetlerim p̄ir-i zeberdest

2 ēitgenler bolur b̄i-h̄u u sermest

3 meni ikmetlerim  inı enāı

4 muabbet ehlini derdin devāı

5 meni ikmetlerim and u  aseldür

6 heme sözler içinde b̄i-bedeldür

7 meni ikmetlerim  inām-ı allāh

8 seer vatda dēse estafirullāh

9 aa eyān la in tapmas yolını

10 muammed mutaā alay olını

11 peyamber ümmetim dēp mer-i tāvlar

12  azāz̄ilni h̄udāyım özi avlar

13 h̄udā bergey mük̄in dergāhıda rāh

1 günāhım ēlgidin köp orka-men āh

[149a]

2 günāhım vehmidin köp nā-tüvān-men

3 közüm yalı hemie barı an-men

4 heme p̄ir ü cevān h̄avf u h̄aarda

5 yürekim vehm alur köfrük öterde

6 eger tapsam yolum zākir bolur-men

7 yaamını āk ētip ākir bolur-men

8 h̄vāce amed sözini adıa yetsen

9 mey-i  idın beri toyuna tatsan

95.

10 eyā dōstlar yürek barım kebāb boldı

11  isız ādem  i adrını bilgen bar mu

12 tüni küni urbet tartıp  i yolıda

1 b̄i-vāıta h̄a didārın körgen bar mu

[149b]

2 takım kelgen deryālar dēk aynap turgan

3 dūnyā mālın körüp aa marūr bolan

4 hāy u heves mā'umenlik da vā ılan

5 ārūn yalı dūnyā mālın körgen bar mu

6 ‘ ışk şiddeti başka tüşse özi biler
7 bī-gāneler taşlar atıp aña küler
8 dīvāne dék başın yarıp kanga boyar
9 mansūr yanlıg ‘ ışk dārıga mingen bar mu

10 ‘ aşık mansur ene’l-ħaķ dép yaşı aķtı
11 çil-tenlerga hemrāh bolup kabuğ kaķtı
12 yürek bağrı kebāb bolup érip aķtı
13 ğār içinde çil-tenlerni körgen bar mu

[150a]

1 şeyh şibli semā’ kılıp dāyim yürdi
2 taħt u baħtın edhem şıfat dükkān ķurdı
3 leylā dép saħrālarda mecnūn ötti
4 leylānı körgen zamān hūşı ketti
5 ħayrān bolup sersān bolup başı kaķtı
6 ötgen ‘ aşık érenlerni körgen bar mu

7 şirīn dép kaķdı tağnı ‘ aşık ferhād
8 şirīnni körgen zamān ķıldı feryād
9 ‘ aql u hūşın tarāc kılıp urdı berbād
10 ‘ aşık bolup ölmey turup ölgen bar mu

11 zunnūn mışrī öz şehridin çıkıp ketti
12 [şeyh] bāyezīd yetmiş yolu özin sattı
13 özin bilmey vāle bolup başı kaķtı
1 andağ érler da’ vāsını ķılğan bar mu

[150b]

2 ibrahīm öz oğlını ķurbān ķıldı
3 ismā’ il dīdār teyü cānın berdi
4 közin açıp ħaķ cemālın anda kördi
5 ismā’ il dék ħaķ cemālın körgen bar mu

6 köp ‘ aşıklar bu dünyādın ötüp kétti
7 ğuristānlar menziliğa barıp yattı
8 ehl ü ‘ iyāl ħānumānın taşlap attı
9 ‘ ibret alıp kıızıl yüzi solğan bar mu

10 ķul ħvāce aħmed derdsiz ötti ‘ ömrüñ aňla
11 ħizmet kılıp érenlerniñ sözün tiñle
12 nedāmetde yaşıñ töküñ tinmey yığla
13 munda yığlap āħiretde külgen bar mu

96.

[151a]

1 ħaķķa yanıp mü’min bolsañ tevbe ķılđıl
2 tā’ at ķılğan ħaķ dīdārın körer dōstlar
3 yüz miñ belā başka tüşse iñrenmeđil
4 andın soňra ‘ ışk sırrını biler dōstlar

5 'aşıq kullar zār iñreben yolğa kirdi
6 her ne cefā kélse anı haqdın bildi
7 rāzī bolup yer işige sâbir boldı
8 zār yıglaban seherlerde kopar dōstlar
9 eyā dōstlar hıç bilmedim men yolumnı
10 sa' ādetke bağlamadım men bēlimni
11 ğıybet sözdin hıç yıgmadım men tilimni
12 nādānlıgım meni rüsvā kılar dōstlar

[151b]

1 kēçe kündüz bī-ġam yürdüm zıkrin aytmay
2 muħabbetniñ bāzārında özin satmay
3 cehd eyleben tüni küni fikrin étmey
4 nefsim meni yüz miñ ta' ām tiler dōstlar
5 nefsnı müdām öz re'ige koyma zinhār
6 yemey içmey ta' at bile bolğıl bī-dār
7 āħir bir kün körsetġüsü saña dīdār
8 bī-dār bolğan anda dīdār körer dōstlar
9 eyā ġāfil haq zıkrini tildin salma
10 érenlerniñ yolın izlep hergiz kalma
11 dünyālıqnı zerre hergiz kolğa alma
12 yolğa kirgen āħir murād tapar dōstlar

[152a]

13 vā-dirīġā ermān bilen 'ömrüm keçti
1 nefsim meni tuġyān kıldı haddın aştı
2 cānım kuşu pervāz kıldı rūhum kaçtı
3 ġāfil yürgen 'ömrin yelge satar dōstlar
4 dīdār körey dégen 'aşıq bī-dār bolur
5 yürse tursa yatsa qobsa zıkrin aytur
6 içi taşı ayğan kulnı nūrğa tolur
7 allāh nūrın uşal kulğa saçar dōstlar
8 dünyā kēlip cilve kılsa hergiz bakmas
9 'ārif 'aşıq öz cānını otka yakmas
10 bī-derdlerge 'ışk çakmağın bakıp çakmas
11 'ışksız kişi behāyimdin better dōstlar

[152b]

12 kul hıvāce aħmed bende bolsañ yıglap yürgin
13 muħabbetniñ meclisige özüñ urğıl.
1 kıyāmetniñ şiddetidin mātem kurğıl
2 mātem kurğan sırdın haber alar dōstlar

97.

3 muħabbetniñ bāzārında cevlān kılıp
4 hāş bendeler nevā kılıp yürür bolğay

5 maḥşergāhde ḥalk içinde tuḡyān kılıp
6 ‘āşīlerni ol kün ḥaḡdın tiler bolḡay

7 raḥmān égem bendelerge nidā kılıḡay
8 nidā éştíp bendeleri rabbim dégey
9 kıyāmetniḡ āfitābı cūşga kélgey
10 ‘āşıklarnı közde yaşı aḡar bolḡay

[153a]

11 ma‘ rifetniḡ meydānıda cevlān kılıḡan
12 ṭarīkatniḡ gülzārında ṭayrān kılıḡan
1 ḥaḡīkatniḡ bostānıda seyrān kılıḡan
2 ḥāş bendeler ḥaḡ dīdārın körer bolḡay

3 rūz-ı ezel taḡdīr kılsa ḥaḡ cemālı
4 yüz miḡ ‘āşık köyse yansa yoḡ zevālı
5 kündin künge ziyād bolḡay kāl u ḥālı
6 iḡim yolın bendelerḡa aḡar bolḡay

7 ḥaḡnı tilep kéçelerde bīdār bolḡan
8 şevḡ şarābın izlep yürüp teşne bolḡan
9 öz yaḡasın tutup turup tevbe kılıḡan
10 taḡla barsa şevḡ şarābın iḡer bolḡay.

[153b]

11 kéçe yatmay ḥāb-ı ḡaflet ḥarām kılsa
12 zıkr-i sırrı zıkr-i ruḡnı tamām kılsa
13 miḡ bir atın tesbīḡ kılıp kelām kılsa
1 yoḡ érse ḥalāyıkđın kaçar bolḡay

2 vā-dirīḡā ötti ‘ömrüm ermān bile
3 ‘ışḡ yolıda bolalmadım sāmān bile
4 ḥaḡnı izlep yürüdüm men eḡḡān bile
5 yolın tapḡan merdānlardın uḡar bolḡay

6 muḡabbetniḡ deryāsıda cevlān kılıḡan
7 āḡiretneḡ yaraḡını ḡolḡa alḡan
8 şām u şabā çār-zarb urup zıkrin ayḡan
9 andaḡ ḡullar uḡmaḡ iḡre kirer bolḡay

10 ḡul ḡvāce aḡmed bende bolsaḡ zār[ī] kılıḡıl
11 ḡalka ḡurup kim zıkr aytsa yārī bergil
12 cān u dilni ḡaḡ zıkrige vāşıl kılıḡıl
13 vāşıl bolḡan ḡaḡ dīdārın körer bolḡay

[154a]

98.

1 ḡaḡ ilāhım ḡayu ḡulḡa lütf eylese
2 kéçe kündüz közde yaşı aḡar bolḡay
3 muḡabbetniḡ cāmın iḡip cūş eylese
4 ‘aḡlı kėtıp bī-hūş bolup yatar bolḡay

5 ol ‘āşıkñı rüsvā kılgan allāh özi
6 halk içinde oynap küler pinhān sözi
7 hazān yañlıg za‘ ferān dék solup yüzi
8 çm derdligler dīdār izlep yürer bolğay

9 haq resūlı muşafāniñ sünnetlerin
10 ibrahīm halilullāh milletlerin
11 şerī‘ atda münkir bolğan bid‘ atların
12 közge ilmey mübtedi‘ din kaçır bolğay

[154b]

1 ‘ışksız kişi hayvān yañlıg hayrān yürür
2 başı katıp özin bilmey sersān yürür
3 dünyā izlep kéçe kündüz giryān yürür
4 dünyā için ‘ömrin élge satar bolğay

5 eyā ‘āşık derd ü hālet peydā kılgıl
6 manşūr yañlıg ene’l-haq dép gavgā kılgıl
7 dünyā tepip āhiretni sevdā kılgıl⁷⁸

8 eyā dōstlar kéçe kündüz zıkrin aytıñ
9 seherlerde çār-zarb urup yādın étiñ
10 ğarīb bolup virānede derdin aytıñ
11 derdlig adem hazān yañlıg solar bolğay

[155a]

12 rüsvā bolup özin izlep yürgen ‘āşık
13 cefā tartıp ‘ışk yolıga kirgen şadıq
1 andın soñra dergāhıge bolur lāyık
2 vahşī yañlıg ādemlerdin kaçır bolğay

3 haq ilāhim refik bolup kirküz yolga
4 muhabbetniñ şevki ursa cān u dilga
5 dīdārñı ‘atā kılgıl cümle kulga
6 ğarīb bolup virāneğa köçer bolğay

7 hıızır ata şöhetide dāyim bolğan
8 gavş u ğiyās çil-tenlerni hāzır körgen
9 şarāb içip vāle bolup efgān kılgan
10 andağ ‘āşık kanat toqup uçar bolğay

[155b]

11 bī-gāneler taşlar atıp anı kavlar
12 teşne bolup harıp talıp yürür bolğay
13 sır şarābın içgen ‘āşık rūhı sözler
1 vāle bolup yaşın yüzge saçar bolğay

2 kul h‘āce aħmed derd ü hālet peydā kılgıl

78 Dörtlüğün son mısrası nüshada eksiktir.

3 ma' rifetni özdin aytıp gūyā kılğıl
4 āhiretniñ maḥşerinde ğavġā kılğıl
5 'ışk eşikin mevlām aña açar bolġay

99.

6 allāh yādın aytur kullar ma' nā birlen
7 bī-ma' nīga hergiz köñül bermes bolur
8 allāh dégen 'āşık kullar dāyim müdām
9 haq yādıdın zerre ġāfil bolmas bolur

[156a]

10 ġāfil bolmas haq yādıdın tünler müdām
11 loqma ḥalāl taleb kılur yemes ḥarām
12 dervīş kerek uşbu şıfat birle müdām
1 kul bolup kullıġıdın tanmas bolur

2 kul boluban kulluq kılur ḥvācesıġa
3 tenin cānın şābir kılur belāsıġa
4 şābir bolıp ümīd tutar va' desıġa
5 cefāsıdın çın 'āşıklar yanmas bolur

6 cefā çekmey 'āşık bolmas tiñle ġāfil
7 rızā bolup kulluq kılğan bolur 'āqıl
8 belāsıġa şabr kılmağan bolur cāhil
9 cāhil ādem bir biridin qaytmas bolur

[156b]

10 kul-men teyü haq emrini kılmağanlar
11 kudretlerin körüp 'ibret almağanlar
12 imān islām aḥkāmıların bilmegenler
13 uluġ künde kızıl yüzlüg bolmas bolur

1 haq yolını ḥavfi yoqtur bilgenlerge
2 qorqunç birle yetgil uşal ölgenlerge
3 āsān körnür yolını müdām yürgenlerge
4 mundaġ kullar gür 'azābın körmes bolur

5 allāh dégil kul ḥvāce aḥmed yaşın aġġay
6 ötgen 'ārif himmet birlen qoluñ tutġay
7 raḥmı kélse raḥīm mevlām raḥmet kılġay
8 ḥvāce kulın hergiz zāyi' qoymas bolur

100.

9 'ömrüm zāyi' ġaflet birle yel dek ötti
10 ḥasretiñde közdin qan yaş tökgüm kelür
11 bildim dōstlar bu 'aqlımge émdi yetti {m}
12 seḥerlerde qopup tā' at kılġum kélür

[157a]

1 seḥerler[i] qur'ān oqup senā kılsam
2 ḥazretiñde qol köterip du'ā kılsam
3 zārī kılıp bu cānımnı fedā kılsam

4 seherlerde opup t a  at kılğum k l r
5 hırş u hev  nefis yolını oymak gerek
6 manş r yanlığ d r başığa minmek gerek
7 nesim  dek c n a çığın çekmek gerek
8 seherlerde opup t a  at kılğum k l r
9 *fezkur ni ezkurum*⁷⁹  yetidin
10 im n boldı hağ te   l  rahmetidin
11 ke mek gerek uşbu nefsi r hatıdın
12 seherlerde opup t a  at kılğum k l r

[157b]

13 z hidlerga zühd-i   amel tağv  gerek
1 riy zette    şıklarga fetv y gerek
2 ol t ri a  r bolğanğa da  v  gerek
3 seherlerde opup t a  at kılğum k l r
4 arıtur dil-i zeng rın h  h  y dı
5    şıkların keçe kündüz h  mur dı
6 h  h  tey  c n bergey-sen kul a med 
7 seherlerde opup t a  at kılğum k l r

101.

8 uşbu sırnı bilmegen c hil kişi
9 dervişlerini adrını a an bilür
10 til u ıdın  mmet-men d p da  v  kılğan
11 muştaf nı adrını a an bilür

[158a]

12 t ri katnı lezzetidin tatқан kişi
1 d ny sını d n yolıda satқан kişi
2 keçe kündüz közde yaşı ağğan kişi
3 bu d ny nı adrını a an bilür
4 keçe kündüz r ze kılsa uşal    şık
5 bu d ny da g n hıdın bolur f riğ
6 dervişlerini g ybet kılur ol m n fık
7 ma rifetni adrını a an bilür

8 d ny  m lın yığıp yolın yit rgenler
9  siz   ömrin küfr içinde ke  rgenler
10 kul-men d y p   ömrin bilmey y r genler
11 mu abbetnı adrını a an bilür

[158b]

12 k p kişiler da  v  kılur nefis k zetıp
13 içip yep hayv n kebi tünler yatıp
1 r ze nam z zek t bermes hem uyatıp
2 hağ te   l  adrını a an bilür

79 “ yleyse beni anın, ben de sizi anayım.” Bakara suresi 152. ayet.

3 ey kul aḥmed bul ḥadīşni kılgıl qabūl
4 müttaki küllī taḳvā aydı bil resūl
5 süyrī ḥalkı nādānlıqdın boldı melūl
6 ‘āmī ḥalkı pīr qadrını qaçan bilür

102.

7 muḥabbetniñ bāğını kezgen ‘āşık
8 köz yaşını niyāz eylep saçar bolğay.
9 ‘ışq yolıda cānın fedā kılıp yürgen
10 qanat toqup havā sarı uçar bolğay

[159a]

11 cefā çekmey miḥnet tartmay ‘āşık bolmas
12 tofrāq bolmay ḥārlik tartmay şādık bolmas.
1 bī-dār bolmay dīdārığa lāyık bolmas
2 lāyık bolğan ḥalāyıqdın qaçar bolğay

3 érenler menlik birle yürmediler
4 nefsdin kéçmey tariqatga kirmediler
5 bu dünyāda laḥza ārām körmediler
6 ehl-i ‘ıyāl ḥānumāndın kéçer bolğay

7 vā-dirīgā ötti ‘ömrüm zāyi’ munda
8 sorsalar meni munda netgüm anda
9 qulluq kılmay ḥaq dīdārın körmek qanda
10 ādem oğlı kervān yaqlıg köçer bolğay

[159b]

11 derdlig ādem bu dünyāda qarār almas
12 ḥaq yādını aytıp yürüp tildin salmas
13 mest ü ḥayrān yürür dāyim harıp talmas
1 zıkrin aytıp dil zengārın açar bolğay

2 ‘uryān bolup māsivādın kéçip yürür
3 mecnūn şıfat ḥayl u ḥişdin qaçıp yürür
4 köñül kuşu ḥazret tapa uçup yürür
5 bu dünyāniñ mezesidin kéçer bolğay

6 andağ ‘āşık çöller ara kılgay vaṭan
7 vaḥşī yaqlıg hemrāhları zāğ u zağan
8 riḥlet kılsa çürük égni aña kefen
9 ḥızr u ilyāş ḥulle tonlar biçer bolğay

10 ḥızr u ilyāş gavs u gıyāş selām kılgay
11 imā kılıp edeb birle ‘aleyk alğay
12 közin yumup ‘āşıkları bī-ḥōş bolğay
13 cedel kılıp ‘uqbā sarı köçer bolğay

[160a]

1 kul ḥ^vāce aḥmed şeyḥ ibrahīm ferzendidür
2 ḥaq resūlı muşafāniñ dilbendidür

3 t̄aliblerġa ayġan s̄özi bir ġandıdur
4 ġikmet aytıp t̄aliblerġe saġar bolġay

103.

5 sübh̄ān idim ġudret birle ferm̄ān ġılsa
6 ‘āşıkları ġavġā ġılıp yürür bolġay
7 maġşergāhde eġġān ġılıp yaşın töküp
8 élġe özin gümrāh ġılıp yürür bolġay

9 ġalk içide rüsvā bolup özin bilmes
10 nādānlarnıġ şoġbetiġe ġaçıp kelmes
11 ol şoġbetdin érenlerniġ boyı kelmes
12 közde yaşın nevā ġılıp yürür bolġay

[160b]

1 ‘āşıkłarnıġ ġaġ ġaşıda köp nāzı bar
2 na‘re tartsa zerre ġalmas ġerd-i ġubār
3 rüze namāz tesbīġleri perverdigār
4 bātınların ġüyā ġılıp yürür bolġay

5 vaġşī yaġlıġ çöllér ara ġılıġay vaġān
6 çöllér ara hem-rāġları zāġ u zaġān
7 ġācét érmes ‘āşıkłarġa bāġ u çemen
8 ġızr u ilyāş hem-rāġ bolup yürür bolġay

9 ‘āşıkłarnıġ köz yaşıdur bāġ u bōstān
10 bülbülleri sayraşıdur hezār destān
11 zāġirlerin bozup yürür ġāne-vīrān
12 ġaġ ġudretin inşā ġılıp yürür bolġay

[161a]

13 bī-ġōd bolup ‘āşık yürür mest ü ġayrān
1 allāġ teyü közde yaşı baġrı büryān
2 na‘re urup feryād étip ġılur eġġān
3 allāġ yādın şenā ġılıp yürür bolġay

4 ġādir éġem ġudret bilen şulġ eylese
5 cennet berse almas ‘āşık emr eylese
6 na‘re ġılıp feryād étip dād eylese
7 mey nūş étip semā‘ ġılıp yürür bolġay

8 kéçe kündüz yıġlar dāyım bir dem tinmey
9 tildin salmas allāġ yādın aytıp harmay
10 közde yaşı aġmas herġiz baġrın tilmey
11 yaşı ġatıp ġüvāġ bolup yürür bolġay

[161b]

12 muġabbetniġ burāġını minip yürġen
13 andaġ ‘āşık ġarīġatda cevłān ġılıġān
1 sır şarābın içip ‘āşık rüġı ġaġān
2 ‘ışġ bāġıda nevā ġılıp yürür bolġay

3 düzah içre kirse 'âşık pervâ kılmaz
4 körüp bilip mâliklerni közge ilmes
5 hür u kuşur gilmânların berse almas
6 feryâd étip sadâ kılıp yürür bolğay

7 kâdir égem kudret birlen âvâz kılgay
8 didâr üçün köygenlerim kélgil dégey
9 köz yaşını aquzuban feryâd kılgay
10 'aql u hüşin dâna kılıp yürür bolğay

[162a]

11 raḥmân égem bendelerni dâdın bergil
12 'âşî cāfî kullarınñı ḥālın sorğıl
13 rûz-ı maḥşer didârınñı atâ kılgıl
1 cân u dilin mevlâ kılıp yürür bolğay

2 raḥmân égem raḥmı birle nidâ kılgay
3 ḥazîn âvâz eştip 'âşık cānı kirgey
4 şaf şaf bolup 'âşıqları baş kötergey
5 ḥak 'ışkıñı şenâ kılıp yürür bolğay

6 'âşık bolup ḥikmet aydı kul ḥ^vâce aḥmed
7 şıdkı birlen eşitgeñe yüz miñ raḥmet
8 imân atâ kılsa teñrim tâc u devlet
9 'âşık dilin şefâ kılıp yürür bolğay

104.

[162b]

10 muḥabbetniñ şevki bilen yâr istegil
11 rûze namâz uğanımñı qarzı bolğay
12 maḥşergâhde 'adlı bilen sorar bolsa
1 'âşıqlarınñı ḥudâyığa 'arzı bolğay

2 'arzı şuldur ḥudâyığa miñ dâd éter
3 ḥālın kör dép yaşın saçıp feryâd éter
4 na' re tartıp maḥşergâhñı âbâd éter
5 'âşıqlarınñı âhı dili farzı bolğay

6 çın 'âşıqlar dâyim tirig ölgen émes
7 ervâḥları yer astığa kirgen émes.
8 zâhid 'âbid bu ma' nânı bilgen émes
9 çın 'âşıqlar ḥalâyıknı ḥızrı bolğay

[163a]

10 yazuklardın özi korkup yıglap turar
11 rûz-ı maḥşer néter-men dép kanlar yutar
12 sırât atlıg güzergâhda başı qatar
13 ḥ^vâcesığa şikestelik 'acızı bolğay

1 zerre 'ışkı kimge tüşe nâlân kılır

2 köz yaşını aķuzuban ʿummān kılur
3 her ne tapsa ḥaķ yolıĝa iḥsān kılur
4 baḥillerniñ ʿadāveti buĝzı bolĝay

5 ʿāşıqlarını yaş ornıĝa kanı aķĝay
6 melāʾikler her tarafdın otlar yaķĝay
7 ĝāfil bolsa ḥāzır bol dēp özi yaķĝay
8 çın ʿāşıklar bu ʿālemniñ çuĝzı bolĝay

9 ehl-i dünyā āḥiretdin pervāyi yok
10 rūḥı tenhā imān islām hem-rāhı yok
11 ṭariķatda yol adaşkan hiç rāhı yok
12 bende-men dēp tili birle aĝzı bolĝay

[163b]

13 kéçe allāh kündür allāh tinmey yürer
1 allāh şemʿi pervānedek özin urar.
2 leylā mecnūn ferḥād şirīn devrin sürer
3 ḥaķ taʿālā ʿāşıqlarınıñ sözi bolĝay

4 ʿāşıķ köyse ḥāş maʿşūķı birle köygey
5 mecāziler köymey turup cāndın toygay
6 çın ʿāşıklar köygen sarı söynüp köygey
7 ol sebebdin maʿşūķıĝa nāzı bolĝay

8 otķa salsa otdın taymas ʿāşıķ kişi
9 yer ü kökni nālān kılĝay aķĝan yaşı
10 allāh dése bī-şek yarur iç ü taşı
11 köymek yanmaķ ʿāşıklarĝa bāzı bolĝay

[164a]

12 cümle ʿāşıķ yıĝlıp barĝay dergāhıĝa
13 yaşın saçıp eĝān kılıp bārgāhıĝa
1 yetti düzaḥ ṭaķat kılmas bir āhıĝa
2 raḥmān égem ʿāşıklarĝa kāzı bolĝay

3 şulḥ eylese ʿāşıqları kabūl kılmas
4 ḥūr u ĝılmān cennet berse közge ilmes
5 dīdār tilep başlarını yerdin almas
6 ʿāşıqları dīdār körüp rāzı bolĝay

7 ʿāşıqlarını yetti kökke yeter āhı
8 allāh dése yek-sān bolĝay her günāhı
9 ʿāşıklarĝa raḥmān égem tekyegāhı
10 ʿaziz başı ḥalāyıkniñ izi bolĝay

[164b]

11 ʿāşıqlarını köp köydürgey ḥaķ dīdārı
12 anıñ üçün tinmey yıĝlar kılıp zārı
13 vaʿde kılĝan ʿāşıqlarım körer ʿarı
1 ḥaķ cemālı köz yaşını müzdi bolĝay

2 ‘āşıkları ḥakka bakıp na‘re tartar
3 melā’ikler tuḥfe kıılıp ḥakka élder
4 ŧevk ŧarābın içgen ‘āşık ŧevki artar
5 sūz-ı efgān ḥalāyıkñıñ tüzdi bolğay

6 mey-i cān-baḥş içgen ‘āşık anda sulṭān
7 anıñ üçün ḥak yolıda cānı ḳurbān
8 tañla barsa dīdarığa kıılır mihmān
9 zimistānde mey içürse yāzı bolğay

[165a]

10 pinhān yürür kimni kıılsa ‘āşık kılgay
11 lütf eylese kezzāblarñı ŧādık kılgay
12 ḥakdın tilep dergāhığa lāyık kılgay
13 zāhir a‘ mā bātın içre közi bolğay

1 ‘āşık yanar ḥakdın tanar allāh rāzī
2 ‘āşıklarını arzū kılgay ŧehīd gāzī
3 ḥak ḳaşıda ḥacet érmes köpi azı
4 ḳatre yaşı ḥak mevlāmğa nezri bolğay

5 cünün içre başın yargay ḳanı cārī
6 zıkrin aytsa allāh berür aña yārī
7 seḥerlerde ḳan yıgılamak kār u bārı
8 ‘āşıkları bir kün yüz miñ gāzī bolğay

[165b]

9 ḳul ḥ^vāce aḥmed mālı yoḳtur nezri başı
10 tañla barsa ḥ^vācesige tuḥfe yaşı
11 ‘acz u niyāz ŧikestelik kılgan işi
12 eŧk-i sürḥī rū-yi zerdī ‘uzrı bolğay

105.

1 ma‘rifetñiñ meydānıda ‘ārif bolğay
2 ārifler ol meydānde öter boldı
3 yaşı aḳıp ḥuşı kėtıp bī-ḥōd bolup
4 ḥuş-yār bolup behre alıp kéter boldı

5 eyā ‘āşık tinmey izle ḥakñı yolın
6 bātınñda açıldurğıl esrār gülin
7 muḥib birle asrar érmiş yaḥşı ḳulın
8 tün kéçeler ötüp tañı atar bolğay

9 allāh teyü ‘āşıkları na‘re tartar
10 ŧūr-ı ḥurūş nāleleri kökke yeter
11 kervān yañlıg bu dünyādın ādem öter
12 bī-ḥōd bolup ‘āşıkları yeter boldı

[166a]

13 kéçe kündüz ‘ıŧk yolıda yıgılağanlar

1 yürek bağrım ‘ ışık otığa dāđlađanlar
2 esrār yolın merdānlar dēk anđlađanlar
3 yaşı açıp her ıarafđa kéter boldı

4 eyā ğāfil ğaflet birle ‘ ömrün ötti
5 tevbe kılmay ecel kélip yağan tuttı
6 kimge aytıp kimge yığlay başım kattı
7 ğaflet birle ‘ aziz ‘ ömrüm öter boldı

8 pīr-i kāmīl hizmetide bolđıl müdām
9 hizmet kılgıl kéçe kündüz ‘ alā’d-devām
10 rahmet yağar başığ üzre her şubh u şām
11 bu dünyānı artđa taşlap öter boldı

[166b]

12 yağşı haber ayđanları kirdi yolđa
13 kıramadı cüst u çabuk öđđin solđa
1 melametden çıkıp kétti tağ u çölđa
2 andağ ‘ āşık vahdet meydın tatar boldı

3 ésiz ‘ ömrin ğaflet birle ötkergenler
4 dīnni kıoyup dünyā işin bitkerenler
5 menlik kılıp nefsnı müdām semirtgenler
6 andağ ādem behāyimdin better boldı

7 kul h̄vāce ađmed tün kün kılgıl rūze namāz
8 zārī kılgıl tinmey yığla hağ bī-niyāz
9 h̄vāceđ sendin hōşnūd bolđay hem kış u yaz
10 ‘ ömrün ötti tağı atıp batar boldı

106.

[167a]

11 eyā dōstlar tün kün tinmey zıkrin aytığ
12 zıkrin aytıp kılluğında turmağ kerek
1 kılluğ kılıp tekbīr aytıp şöhbet kırsa
2 her ne bay bolsa hağdın körmek kerek

3 eyā řālib kéçelerde bolđıl bīdār
4 bīdār bolđan kıllar anda körer dīdār
5 allāh hağkı hağ dīdārın bī-şek körer
6 hağdın kıorđup nefsnı tepip urmağ kerek

7 ‘ ışıkđa kıadem kıoyđanları meze taptı
8 her kimni ‘ aybın kıörüp sırrın yaptı
9 ğarīb bolup yağşılarnı izin öpti
10 şām u seher hizmetide turmağ kerek

[167b]

11 her kim kirse uşbu yolđa cāndın kéçip
12 muħabbetniđ şarābını andın içip
13 menmenlik kılgınlardın yırağ kıaçıp

- 1 hāk-ı pāyın közleriñe sürmek kerek
- 2 yolğa kirgen érenlerniñ yolın sormay
3 her ne bolsa rāzī bolup haqđın körmey
4 icāzetsiz yolğa qadem qoyup yürmey
5 ‘ışk dükkānın barıp anda qurmaq kerek
- 6 uşbu yolğa kirgen ‘āřık boldı ‘āqıl
7 ğaflet birle uyup yatıp bolma ğāfil
8 ‘ömrin zāyi‘ kéçürgenler boldı cāhil
9 nefis leşkerin tepip müdām yürmaq kerek
- 10 seşerlerde çār-zarb urup zıkrin başla
11 hāy u heves men-menlikni zinhār taşla
12 kéçe kündüz tekbīr aytıp tinmey işle⁸⁰
- [168a]
- 13 baqr içinde ādem nefsi cevlān qılur
1 bir dem tursa açıp ağızın efgān qılur
2 dünyā tilep dīn işini vīrān qılur
3 yılan yaqlıĝ halqumıdın çırmaq kerek
- 4 kul hıvāce aħmed nefsdin uluĝ belā bolmas
5 yerdin kökdin tu‘ me bolsa hergiz toymas
6 tufraq bolup yolda yatsam kāfir olmas
7 pīr-i muĝān hizmetide yürmaq kerek

107.

- 8 muħabbetni bōstānıda hezār destān
9 bülbülleri sayrar anda efgān qılur
10 ma‘rifetniñ meydānıda cevlān qılğan
11 kéçe kündüz köz yaşını ‘ummān qılur
- [168b]
- 12 ol bülbülñiñ āvāzını éřitgenler
1 tekebbürñiñ taĝın kesip yıqıtqanlar
2 bu dünyāñiñ mezesini unutqanlar
3 feryād birle yıĝlap özin ğayrān qılur.
- 4 ‘āřık qullar bu dünyānı közge ilmes
5 dünyā ‘ayşın aytsa zāhid tilge almas
6 kéçe kündüz mest ü ğayrān közge kélmes
7 dīdār tilep köksin téřip nālān qılur
- 8 vā-dirīĝā kéçti ‘ömrüm toymay qaldım
9 rāhilesiz yolğa kirdim harıp taldım
10 himmet qurın bélge muħkem çalıp aldım
11 özi söygen ‘āřıkların sersān qılur

80 Dörtlüĝün son mısrası nüshada eksiktir.

- [169a]
- 12 eyā ‘āşık kéçe kündüz tinmey yıgla
 13 köyüp pişip yürek bağırıñ érip dāgla
 1 ecel kélse merdānevār béliñ bağla
 2 mundağ ‘āşık barsa anda mihmān kıılır
- 3 şeyh manşūr öz başını dārda kördi
 4 pertev saldı haq dīdārın anda kördi
 5 bī-hōd bolup özin bilmey efgān kııldı
 6 vāşūkā dép öz özidin efgān kıılır
- 7 şeyhi şiblī ‘āşık bolup semā‘ étti
 8 şeyh bāyezīd yetmiş yolu özin sattı
 9 bu dünyānıñ ‘izzetlerin taşlap attı
 10 ötgen işge nedāmetler çendān kıılır
- [169b]
- 11 mundağ yerler şöhetini tapқан kişi
 12 mest ü hayrān bolup yürür yaz u kışı
 13 seherlerde çār-zarb urmaq anıñ işi
 1 zāhir hānde bātınların pinhān kıılır
- 2 mundağ bolmay haq vaşlığa yetip bolmas
 3 rüsvā bolmay sırdın ma‘nā alıp bolmas
 4 hū zikrini aytıp özi tildin salmas
 5 vehmi birle dillerini lerzān kıılır
- 6 kul h^vāce aḥmed bu hikmetni kimge aydıñ
 7 ‘ārif-men dép ḥalāyıqğa oqup yaydıñ
 8 te’şir kıılmas ‘ālimlerğa ayğan pendıñ
 9 ‘ārif oldur ten mülkini vīrān kıılır
- 108.
- [170a]
- 10 ‘ışk davāsın kıılğan ‘āşık giryān bolur
 11 bu dünyānı ‘izzetidin ötse bolmas
 12 hūşı kėtıp bağırı anıñ büryān bolur
 1 hayā kėtıp perdesini yırtsa bolmas
- 2 bu dünyānıñ ‘işretidin keçgen kişi
 3 bī-hōd bolup tinmey aqar közdin yaşı
 4 vāle bolup hayrān yürür yaz u kışı
 5 vaḥşī yañlıg éldin çıkıp kėtse bolmas
- 6 kéçe kündüz közde yaşın jāle kıılğan
 7 feryād urup seherlerde nāle kıılğan
 8 köksin teşip çar-zarb urup vāle kıılğan
 9 andağ yerni dergāhıdın kėtse bolmas
- 10 kéçe kündüz tinmey bir dem yıglağanlar
 11 ‘ışk otığa yürek bağırıñ dāglağanlar
 12 rüsvā bolup sırdın ma‘nā añağanlar

- [170b] 13 halk içinde gümrah bolup yürse bolmas
- 1 allāh yādın aytıp yürüp zārī kılğan
 2 közde yaşın akuzuban cārī kılğan
 3 mest ü hayrān sersān yürüp kārī kılğan
 4 andağ érni étekini tutsa bolmas
- 5 eyā ‘ aşık dāyim müdām haqnı izle
 6 zāhir vīrān kılıp bāṭın ‘ arşnı közle
 7 ṭāliblerge āyet hadīş sözin sözle
 8 sır sözini nādānlarğa aytsa bolmas
- 9 şeyḥ manşūr ene’l-haḳ dēp hayrān boldı
 10 ḳayda barsa ‘ ışḳ dükkānın anda ḳurdı
 11 leylā mecnūn bu dünyānı devrin sürdi
 12 andağ ‘ aşık biyābānnı tepse bolmas
- [171a] 13 eyā ṭālib bu yollarda bolğıl şāfī
 1 cefā tartıp ‘ aşık boldı bişri ḥāfī
 2 ér ol bolur va‘ desığa bolsa vāfī
 3 vefā kılğan érenlerni bilse bolmas
- 4 sırdın ma‘ nā tuymaganlar bī-gānedür
 5 ol ‘ aşıqnı mekānları vīrānedür
 6 ḳayda bolsa hem-hānesi cānānedür
 7 tünler ḳoḳmay ‘ aşık-men dēp aytsa bolmas
- 8 ğavvāş bolmay gūher üçün deryā çömmes
 9 cāndın kéçip çömmegünça hergiz almas
 10 bir ḳaṭreğa ḳāni‘ bolmay dürga tolmas
 11 ḳāni‘ bolmay şevḳ şarābın içse bolmas
- [171b] 12 ḳul ḥvāce aḥmed lāhūt ara maḳām tutsaḅ
 13 fenāfillāh maḳāmıdın bilip ötsen
 1 pīr-i muğān cur‘ esidin ḳaṭre tatsaḅ
 2 lī ma‘ allāh maḳāmığa ölse bolmas
- 109.
- 3 şerī‘ atnıḅ maḳāmātın bilgen ‘ aşık
 4 ṭarīḳatnıḅ şerāṭin biler dōstlar
 5 ṭarīḳatnıḅ işlerini edā kılıp
 6 ḥaḳīḳatnıḅ deryāsığa kirer dōstlar
- 7 pāk ‘ ışḳını ḳolğa almay bolmas yürüp
 8 dīdārını körse bolmas tün kün uyup
 9 hīç uḅlamay dīdārını körer dōstlar⁸¹

81 Dörtlüğün bir mısrası nüshada eksiktir.

- [172a]
- 10 eyā ‘āşık bu dünyāda miḥnet tartqıl
 11 tartqan cebr ü cefālarını rāhat bilgil
 12 hū şoḥbetin qurğan yerge özüñ urğıl
 1 urğan ‘āşık dīdār tilep yeter dōstlar
- 2 bu yollarnı rāhatıdur qaygu miḥnet
 3 miḥnet tartıp cefā çekken yeter rāhat
 4 seḥerlerde zārī kılgan körer devlet
 5 hū hū teyü bu dünyādın öter dōstlar
- 6 çın dil bilen yıglağanlar körer liqā
 7 ḥaḫ ta‘ālā dīdārını kılgay ‘atā
 8 kılavuzsız yolğa yürmek ‘ayn-ı ḥaḫā
 9 yolğa kirgen āḥir dīdār körer dōstlar
- [172b]
- 10 vā-dirīgā ötti ‘ömrüm toymay qaldım
 11 bu dünyāniñ mihrini men qolğa aldım
 12 dünyā izlep dīn işini arqa saldım
 13 bilelmes-men ḥālım netük bolar dōstlar
- 1 ‘ışık yolğa qadem qoygil mişl-i edhem
 2 ‘āqıl érseñ dünyā üçün yemegil ğam
 3 ‘āşık bolup ḥaḫ yolğa qoydı qadem
 4 kıyāmet kün cezāların körer dōstlar
- 5 muḥabbetniñ şarābını tatmağanlar
 6 bāyezīd dék her kün özin satmağanlar
 7 bu dünyāniñ ‘izzetidin ötmegenler
 8 ḥayvān yañlığ behāyimdin better dōstlar
- 9 sır şarābın içgen ‘āşık özin bilmes
 10 bu dünyāniñ ‘izzetlerin közge ilmes
 11 yüz miñ nādān nāşih bolsa pendin almas
 12 vāşūkā dép özin bilmey yürer dōstlar
- [173a]
- 13 rüz-ı elest ḥudā özi nidā kılgan
 1 *qālū bela* dében rūḥlar cevāb ayğan
 2 ḥazret tapa rūḥ[lar] uçup qarşu kélgen
 3 andağ ‘āşık ḥaḫ cemālın körer dōstlar
- 4 kul ḥvāce aḥmed ‘āşık bolsañ dünyā qoygil
 5 āḥiretneñ ‘azābıdın qaygu yegil
 6 érenlerniñ kılganların sen hem kılgıl
 7 ḥizmet kılgan murādığa yeter dōstlar
- 110.
- 8 seḥerlerde çar-zarb urup rabbim désem
 9 dergāhıda ḥvācem qabul kılar mu-kin
 10 ḥasretide başdın ayak derd eylesem

- [173b]
- 11 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
12 tünler qopup dergāhige şenā kılsam
1 dergāhige başım qoyup du[‘]ā kılsam
2 qan yaş töküp közlerimdin baqrım tilsem
3 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
4 allāh için merdānevār cānım bersem
5 zār inreben zākir bolup rabbim désem
6 ehl ü[‘]ıyāl hānumānım ğanīm kılsam
7 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
8 şāh manşūr dék ene’l-ħağ dép yıqlap yürsem
9 şiblī dék [‘]āşık bolup semā[‘] kılsam
10 bāyezīd dék tün kün tınmey ka[‘]be barsam
11 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
- [174a]
- 12 yaşlılarını şoħbetide qāyim bolsam
13 hū hū teyü zıkrın aytıp dāyim bolsam.
1 [‘]āşıklar dék çarħ uruban cānım bersem
2 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
3 eyyüb şıfat kırt renciğa şābir bolsam
4 yaħyā şıfat közlerimdin qan yaş töksem
5 mūsā şıfat tur tağıda tã[‘]at kılsam
6 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
7 yūnus dék deryā içre balık bolsam
8 yūsuf dék kıduq içre tün kün yatsam
9 ya[‘]qūb dék yūsuf için zār inresem
10 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
- [174b]
- 11 eyā dōstlar hīç kılmadım yaħşı [‘]amel
12 érenlerniñ izin izlep kılgıl cedel.
13 bī-ħaber-men şermende-men rüz-ı ezel
1 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
2 men defter-i şānī aydım derdge devā
3 tofrağ şıfat basıp ölse meni revā
4 yıqlap kéldim eşigiñe men bī-nevā
5 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
6 tili bilen ümmet-men dép yalğan sözler
7 va[‘]zın aytıp ħalāyıkça dünyā izler
8 kişi mālın almağ için her yan közler
9 dergāhıda h^vācem qabūl kılar mu-kin
10 allāh teyü şıdkım bilen tevbe kılsam
11 ğıybet kılgan tillerimni yüz miñ tilsem

- [175a]
- 12 ھاڭدڭن ڭورڭۇپ دۇنڭا ڭشڭن ارڭا سالسام
 13 dergāhıda h^vācem ڭabūl ڭılar mu-kin
- 1 ھڭmet oڭup ihlāş ڭılıp yolĭa ڭirgen
 2 yaھşılarnı izin izlep du^ˆā alĭan
 3 bū^ˆl-hevesler ^ˆāşıĭ-men dép yolda ڭalĭan
 4 dergāhıda h^vācem ڭabūl ڭılar mu-kin
- 5 ڭul h^vāce aھmed ھڭmet ayĭıl ^ˆāşıĭlarĭa
 6 şıdĭ birlen yolĭa ڭirgen şādıĭlarĭa
 7 ihlāş bilen ھاڭnı dégen lāyıĭlarĭa
 8 dergāhıda h^vācem ڭabūl ڭılar mu-kin

111.

- [175b]
- 9 kōr kōñūlnı yarutmayın tã^ˆat ڭılĭan
 10 dergāhıge ڭabūl érmes bildim men-a
 11 ھاڭıĭatda bu sözlernı pāk örĭenip
 12 lā-mekānde ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a
- 1 bir ü barım sebaĭ berdi perde açıp
 2 yerde kökde turalmadı şeytān ڭaçıp
 3 ^ˆışret ڭıldım vaھdet meydin toya içip
 4 lā-mekānde ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a
- 5 ^ˆışĭ maĭāmı türlüg maĭām ^ˆaĭlıñ yetmes
 6 başdڭn ayaĭ cebr ü cefā hergiz kétmes
 7 melāmetler ihānetler ڭılsa ötmes
 8 lā-mekānde ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a
- 9 ^ˆışĭ belāsı başĭa tüşse nālān ڭılur
 10 ^ˆaĭlıñ alıp bī-hūş ڭılıp ھاyrān ڭılur
 11 kōñūl közi açılĭan soñ giryān ڭılur
 12 lā-mekānde ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a

- [176a]
- 13 yıĭlar érdim seھر vaĭtda nidā kéldi
 1 dīdārımnı kōrsetey dép va^ˆde ڭıldı
 2 ^ˆaĭlım alıp bī-hūş ڭılıp ^ˆışĭn saldı
 3 lā-mekānde [ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a]
- 4 munda cefā tartĭanlarĭa dīdārı naھt
 5 rüz-ı maھşer ھاżır ڭılĭay hem taھt u baھt
 6 yaratĭanda ڭılĭan özi ^ˆāşıĭĭa ^ˆahd
 7 lā-mekānde [ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a]
- 8 çöllér kezıp ھاĭdڭn bezip ^ˆışĭn sorgıl
 9 bende bolsañ ھاڭdڭn ڭorĭup yıĭlap yürĭıl
 10 dīdārını taleb ڭılsañ ھاżır turĭıl
 11 lā-mekānde [ھاڭdڭn sebaĭ aldım men-a]

- [176b]
- 12 ڭanlar tōküp ڭözlerimdin yād étmedim
 13 yüz miñ türlüg cefā ڭıldın dād étmedim

1 sendin qorqup hasta qönlüm şād étmedim
2 lā-mekānde [haqdın sebaq aldım men-a]

3 allāh dürr ü satqun érmes satıp alsan
4 haq yolıǵa kirip bolmas pāk bolmasan
5 pīr-i muǵān hızmétide hāk bolmasan
6 lā-mekānde [haqdın sebaq aldım men-a]

7 ʿıŝqı pādşāh ʿāŝıq faqır sözley almas
8 haqdın ruşşat bolmaǵunça bozlay almas
9 haq pendıǵe tüşgen dünyā izley almas
10 lā-mekānde [haqdın sebaq aldım men-a]

[177a]

11 ey érenler ʿıŝq derdiǵa devā bolmas
12 tā tirig sen ʿıŝq defteri edā bolmas
13 tar lahadıda üstühanı cüdā bolmas
1 lā-mekānde [haqdın sebaq aldım men-a]

2 kul hūāce aḥmed yetti yaşda sebaq aldım
3 sekkizimde dünyā ʿuqbā artqa saldım
4 toqquzumda raḥmānımnı hāzır bildim
5 lā-mekānde haqdın sebaq aldım men-a

112.

6 uşbu fānī dünyāda
7 men dék günāhkār bar mu hıç
8 ʿāsī cāfī şaʿ nıda
9 men dék günāhkār bar mu hıç

10 aslā özini bilmegen
11 men dék günāhkār bar mu hıç⁸²

[177b]

12 dīn yolını ğāret kılıp
1 türlüg ʿimāretler salıp
2 ʿayş u ferāǵatlar kılıp
3 men dék günāhkār bar mu hıç

4 haq sözini añlamaǵan
5 tevbe kılıp yıǵlamaǵan
6 tāʿ at qurın baǵlamaǵan
7 men dék günāhkār bar mu hıç

8 dervīşlerni ğaybet kılıp
9 zālimlerni ʿizzet kılıp
10 düz[d]ler bilen ülfet bolup
11 men dék günāhkār bar mu hıç

12 bilmedim men nefʿ ü zarar

82 Beytin bir mısrası eksiktir.

- [178a] 13 éktim dıraht-ı bî-şemer
 1 dünyādın öttüm bî-ḥaber
 2 men dék günāhkār bar mu hîç
- 3 kılğan işim fişḳ u fücūr
 4 keyle kılur ehl-i şabūr
 5 ṭa' ne kılur ehl-i ḳubūr
 6 men dék günāhkār bar mu hîç
- 7 tā' at yarağın ḳılmadım
 8 'uḳbā köñülge almadım
 9 köp yığlaban ögrülmedim
 10 men dék günāhkār bar mu hîç
- [178b] 11 laḥad evidür teng ü tar
 12 yoktur élginde ihtiyār
 13 raḥmet étmese perverdigār
 1 men dék günāhkār bar mu hîç
- 2 ḳaddı elif boldı dū-tā
 3 kılğan işim barça ḥatā
 4 maḥşer küni vā-hasretā
 5 men dék günāhkār bar mu hîç
- 6 kélmes bu 'ömrüm bî-vefā
 7 körüñ men ehl u şefā
 8 ey ümmetān-ı muştafā
 9 men dék günāhkār bar mu hîç
- 10 yoktur bu derdimge devā
 11 taşlar atıñ şāh u gedā
 12 şāyed ḳabul ḳılğay ḥudā
 13 men dék günāhkār bar mu hîç
- 14 gaflet bile ötti 'ömr
 15 ḥ'āce günāhlarnı kéçür
 16 ḡaffār atıñdur yā şabūr
 17 men dék günāhkār bar mu hîç
- 18 aḥmed ḳuluñ ḳıldı günāh
 19 ḥālı ne bolğay āh āh
 20 'afv étmeseñ ey pādişāh
 21 men dék günāhkār bar mu hîç

113.

ḥikmet-i sultānu'l-'arifin

- [179a] 13 dervişlerni alğanı pāra rişve ayadur
 1 mālın bergen ḥalāyık yolını körüp baradur

2 mundağ müşkül bolur mu kişi mālın alğanga
3 kişi mālın yegenler neçük cevāp béredür
4 bu dünyāda yamānnıñ yamanlığı yuqadur
5 yalğançı pīr inekdür mürīdleri buqadur
6 üç miñ yıllık sırātnı kıyāmet kün qurganda
7 mürīdlerin başlamas pīrni yüzi qaradur
8 h̄vāce aḥmedniñ bu sözi dürr ü güher dānedür
9 eşitmegen bu sözge tañla yüzi qaradur

116.⁸³

[180b] 11 *fefirüküm ilāllāh*⁸⁴ dép āyet keldi
12 yaqam tutup ḥazretiñe yanmayın mu
[181a] 1 kökdin maña cānsız buraq keltürdiler
2 min dédiler ey érenler minmeyin mü
3 kénges birle ol buraqğa mindürdiler
4 resm-i ta‘ zīm tevāzu‘ lar kıldurdılar
5 érenlerniñ çekkesiğa qondurdılar
6 qon dédiler ey érenler qonmayın mu
7 sansız çekes kördüm anda ḥayrān boldum
8 biḥamdi llāh gedā édim sultān boldum.
9 raḥmet baḥrı taşa berdi ‘uryān boldum
10 çöm dédiler ey érenler çömmeyin mü
11 ol deryāğa çömdüm ‘aceb taşları bar
12 uluğ uluğ ‘azīzların başları bar
13 başlar kördüm közleride yaşları bar
[181b] 1 sen hem yaşıñ tók dédiler tökmeyin mü
2 andın soñra bir maqāmğa yetkürdiler
3 nefs ü hevā ikkisini öldürdiler
4 ölüp édim kayta başdın tirgüzdiler
5 tirig yürüp öl dédiler ölmeyin mü
6 on sā‘ atda ḥaḥ resūlı maña baqtı
7 selām kıldım heybet birle ‘aleyk aldı
8 yıglap turdum raḥmı kelip baḥşış berdi
9 ayt dédiler mü ‘minlerğa aytmayın mu
10 qul h̄vāce aḥmad bu dünyādın kettiñ bolğay
11 fenāfillāh maqāmığa yettiñ bolğay
12 ma‘ rifetniñ deryāsığa battıñ bolğay
13 bat dédiler batқанımça batmayın mu

83 179a/10 – 180b/11 arasında yer alan 13. ve 15. hikmetler Ahmed Yesevi’nin takipçilerinden Kul Süleyman ve Derviş ali’ye aittir. Çalışma konumuz dışında olduğunda metin içeriğine dahil edilmemiştir.

84 “Öyleyse allah’a kaçınız.”

117.

[182a]

1 ‘ışk sırrını beyān kılsam bu ‘ālemde
2 bī-ħaberler ‘ışk ƙadrını bilgeni yoƙ
3 ħaƙ yādını kimge aytay heme ġāfil
4 mü’min-men dēp bu dūnyādın ötgeni yoƙ

5 iŝān u ŝeyħ ħvāce molla dūnyā izler
6 ol sebebdin pādŝāhlarga yalğan sözler
7 āyet ħadīŝ tefsir ƙılıp mālını közler
8 ħaƙ yolıda hergiz miħnet tartƙanı yoƙ.

9 dūnyā ƙoyup ħaƙnı söygen taptı murād
10 ‘ışk ŝarābın içgen ‘āŝık ŝevƙı ziyād
11 kezzāblarını ƙıyāmetde yüzi uyat
12 yalğançılar ħaƙ yādını ayğanı yoƙ.

[182b]

1 āħir zamān ŝeyħler işi heme riyā
2 rüz-ı maħŝer riyāları bolğay güvāh
3 ŝeyħ-men teyü munça riyā munça hevā
4 allāh üçün zerre ŝevāb étgeni yoƙ

5 iŝān-men dep türlüğ ta‘ām terip yegey
6 yaħşılarnı közge ilmey men men dégey
7 dūnyā mālın alıp berse söyüp alğay
8 vallāh billāh men-menlikdin ötgeni yoƙ

9 seccādege kim oltursa faƙır bolsun
10 muħammed dék tofraƙ bolup ħaƙır bolsun
11 riyāzetde reng-i rüy-ı zehir bolsun
12 ħaƙ muŝtafā ħalkğa ƙattıg téggeni yoƙ

[183a]

13 ħulƙlar ƙılıp ħalāyıkğa sözler ayttı
1 yüz miñ kāfir butdın kéçip dinge ƙayttı
2 ħulƙlarıdın heme ‘ālem nūrğa battı
3 andın beri imān islām ketgeni yoƙ

4 bende bolsañ ħulƙlar ƙılıp ümmet bolğıl
5 andın soñra imān islām ƙolğa alğıl
6 seħer vaƙtda yaŝıñ saçıp zārī ƙılğıl
7 allāh saħī hiç kim nevmid ƙaytƙanı yoƙ.

8 ħulƙlarıdın ħaƙ muŝtafā boldı uluğ
9 ħaƙ te‘ālā āyet berdi *mimme ħulık*⁸⁵
10 ġāfil ādem aytıp éŝtip munı uƙƙanı yoƙ⁸⁶

11 *ħulıka min ma’in dāfiğ*⁸⁷ dēp ƙaytıp aydı

85 “Neden yaratıldı.” tarık suresi 5. ayet.

86 Dörtlüğün bir mısrası nüshada eksiktir.

87 “Fıŝkırıp çıkan bir sudan yaratıldı.” tarık suresi 6. ayet.

- [183b] 12 haḳ muṣtafā ümmetlerġa oḳup yaydı
 13 yaġan ümmet va^ç desidin ḳaytıp taydı
 1 sübhān égem günāhıdın ötgenni yoḳ
- 2 mey-hāne dep éştıp ḳulaḳ kirgen émes
 3 érenlerdin haḳ yolını sorġan émes
 4 pīr-i kāmīl mükemmelni körgen émes
 5 yaġançıdur vaḥdet meydin tatkanı yoḳ
- 6 cāndın kéçgen ^çāşıḳları dünyā démes
 7 nefsi ölüġ āb u ṯa^çām ġamın yemes
 8 bu ^çālemde sūd u ziyān munı bilmes
 9 dünyā kélip cilve ḳılsa alkanı yoḳ
- 10 muḥabbetlig dīvāneni nişānı bar
 11 cān u dilde ^çıṣḳ derdini beyānı bar
 12 bī-derdler kimni körse ġümānı bar
 13 bāyezīd dék her kim özin satkanı yoḳ
- [184a] 1 ^çāşıḳ bolsañ baġrıñda yoḳ közni ḳanı
 2 ey nā-resā cehdiñde yoḳ ^çıṣḳ nişānı
 3 ḥizmet ḳılsañ pīr-i muġān dūrni kānı⁸⁸
- 4 bū'l-hevesler ^çāşıḳ-men dép köp lāf urar
 5 bī-ḥaberler ḳayda barsa dükkān ḳurar
 6 kéçe kündüz ḥaḳnı démey dünyā ḳurar
 7 dünyā izlep pāyānige yetgeni yoḳ
- 8 ḥaḳdın ḳorḳmay men men dégen şāhlarını
 9 ay u küñge da^çvā ḳılġan māhlarını
 10 kéçe yıġlap seḥer turġan ḥöblerini
 11 ^çibret alıp ḳan u zerdāb yutḳanı yoḳ
- [184b] 12 ḳuruḳ zāhid ^çıṣḳ ehlini közge ilmes
 13 cennet tilep dīdārını ṯaleb ḳılmas
 1 ^çāşıḳlarını na^çresiġa ḳulaḳ salmas
 2 bu dünyānı artḳa taşlap ötgenni yoḳ.
- 3 ḳul ḥ^vāce aḥmed ḳul-men dése ḳulım déġil
 4 andın soñra bendelikke boyun sunġıl
 5 cāndın kéçıp meydān içre baş oynagıl
 6 baş oynamay haḳ vaşlıġa yetgeni yoḳ

118.

- 7 ḥaḳnı söygen uyumas
 8 ġāfillerni ḥöşlamas
 9 bir laḥza ġāfil turmas
 nége munça uyur-sen

88 Dörtlüġün bir mısrası nüshada eksiktir.

- 10 oyғанıp allāh dégil
hasret bile dād dégil
11 sen derd bile āh dégil
nége munça uyur-sen
- 12 ğaffletde sen yatmağıl
necāsetge batmağıl
[185a] 1 haq kulluğın qoymağıl
nége munça uyur-sen
- 2 tünni kılğıl üç ülüş
nefsiñ birle sen uruş
3 ümmetke boldur derviş
nége munça uyur-sen
- 4 şırātnı sen kéçmeyin
cennetge sen kirmeyin⁸⁹
- 5 şeytān seni azğurur
қан yığlasañ az turur
6 teñriñ seni yazdurur
nége munça uyur-sen
- 7 kimge kim nazār kılur
uyğaqar ülüş alur
8 ğāfiller quruq qalur
nége munça uyur-sen
- 9 tirig ehli kūçe bā-bir
‘āşıklar kéçe bā-pīr
10 köre turur hem qādir
nége munça uyur-sen
- 11 uyqu tenge raħatdur
dili cānğa raħmetdür
12 uyğaqarğa rāħatdur
nége munça uyur-sen
- 13 atañ öldi bilür-sen
anañ öldi bilür-sen
[185b] 1 bir kün sen hem ölür-sen
nége munça uyur-sen
- 2 eger bolsañ ölümlük
aşlā bolma uyquluk
3 aħmed boldı qayğuluk
nége munça uyur-sen

119.

89 Dörtlüğün iki mısrası nüshada eksiktir.

4 ey köñül kıldıñ günāh hergiz peşimān bolmadıñ
5 şūfi men dép lāf urup tālib-i cānān bolmadıñ
6 hayf ‘ ömriñ ötti bir laħza giryān bolmadıñ
7 şūfi naqş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

8 şūfilik şundağ mıdur dāyim işiñ ğaflet bilen
9 dāne tesbīh koluñda tilleriñ ğaybet bilen
10 sallasa fec urar-sen nefsi-i bed ‘ izzet üçün
11 şūfi naqş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

[186a]

12 şūfi bolsañ şāf bolğıl cürm ü ‘ işyān bolmasun
1 tā‘ at [u] taqvā kılıp köñlüñ perişān bolmasun
2 cān u dilde yığlağıl maħşerde yalğan bolmasun
3 şūfi naqş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

4 şūfilikni şartıdur tünler kópüp kan yığlamak
5 her cefāğa şabr étip bélni muħkem bağlamak
6 tālib-i allāh bolup bir yahşı sözni añlamak
7 şūfi naqş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

8 şūfiyā tā‘ at kılır-sen barçası ‘ aceb riyyā
9 cān u dil dünyāğa maġrūr tilleriñde āh u vāh
10 cān berürde boluñ āhir nūr-ı imāndın cüdā
11 şūfi naqş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

[186b]

12 şūfi bolmay neylesün öyde kıluğā işi yok
13 āh u dād eyler yana közde kaħre yaşı yok
1 da‘ vā-yı şūfi kılır ħalkқа bererge aşı yok
2 şūfi naqş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

3 şūfi naqş bolup nefsi üçün her dem işge baħa-sen
4 nezr alıp kelgey mü dép herdem eşikge baħa-sen
5 la‘ netullahnı boyınga her dem taħasın
6 şūfi naqş bolduñ [velī hergiz müslümān bolmadıñ]

7 şūfi-men dép lāf urur-sen sūz efgāniñ kanı
8 eşk-i surħ u rüy-ı zerdī çeşm-i giryāniñ kanı
9 mürşid-i kāmil mükemmel rāh-ı şardāniñ kanı
10 şūfi naqş bolduñ velī [hergiz müslümān bolmadıñ]

[187a]

11 sūfiyā bī-ğam yürür-sen dāne-yi tesbīh alıp
12 dünyāğa maġrūr bolup ‘ uqbā işin artқа salıp
13 kórkkın émdi kórkkın émdi bir ħudāğa yalbarıp
1 şūfi naqş bolduñ [velī hergiz müslümān bolmadıñ]

2 şūfi bolup māl-ı kes almak üçün kıldıñ cedel
3 zāhiriñ şūfi-nümā bātınlariñ dün-ı dağal
4 ey bī-ħaber ey bī-ħaber şermende-yi rüz-ı ezel
5 şūfi naqş bolduñ [velī hergiz müslümān bolmadıñ]

6 dāne-yi tesbīh alıp élni közige şūfi-sen

7 nefs-i bed aldıda tersā cühūdñı yolu-sen
8 bendelik kılsañ ħudāğa bñ-ħanīfe küfi-sen
9 şūfī naķş [bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ]

10 şūfiyā urturuña yalğuz ħudāğa bende-sen
11 aşlıña baķsañ eger ‘ālem içinde gende-sen
12 pür ħaṭā u pür günāh hem ‘āşī şermende-sen
13 şūfī naķş bolduñ [velī hergiz müslümān bolmadıñ]

[187b]

1 da‘ vā-yı ‘ışķ kıl barçadın bñ-zār bol
2 uyķunu kılğıl ħarām tünler ķatıp bīdār bol
3 derdi yoķ bīderdñi körseñ toymasun bīmār bol
4 şūfī naķş bolduñ [velī hergiz müslümān bolmadıñ]

5 aħmedā sen şūfī bolma şūfilık āsān émes
6 ħaķ resül şūfī bolup dñnyā işin kılğan émes
7 şūfī bolup dñnyānı söygen kişi insān émes
8 şūfī naķş bolduñ velī hergiz müslümān bolmadıñ

120.

9 ilāhımnı izler-men izin alup kéter-men
10 dāyim seni sözler-men lā ilāha illallāh

11 ķaydın seni tapar-men cānım ķurbān éter-men
12 ķurbān bolup aytur-men lā ilāha illallāh

[188a]

1 cān u dilim köydürüpdür köyüp büryān bolupdur
2 büryān bolup ayta kör lā ilāha illallāh

3 ‘āşık ehlini saman yoķtur derdige dermān
4 ayta ķörüñ bñ-ermān lā ilāha illallāh

5 cānım barın bereyin berip baķıp turayın
6 ķurbān bolup aytayın lā ilāha illallāh

7 allāh déseñ cānıñnı ber cāniñe baķalıñ
8 barça yerde dermāniñ lā ilāha illallāh

9 aħmed ibni ibrahīm uşbu sözni ħōb aydı
10 ayta körüñ dōstlarım lā ilāha illallāh

121.

[188b]

11 yaratķan bir ü barım izin izlep
12 şeytān la‘in yollarıdın ķaytıñ dōstlar
1 iħlāş bile muħabbetniñ cāmın alıp
2 cān u dilde ħayy zıkrini aytıñ dōstlar

3 ħaķ zıkrini étgen iķer cām-ı şarāb
4 yol üstide ‘aziz başı mişl-i turāb
5 allāh üçün ħālı ħarāb bağrı kebāb
6 cān u dilde ħayy zıkrini aytıñ dōstlar

7 astānege başıñ koyup zārī kılgıl
8 halka kurup kim zıkr étse yārī bergil
9 zıkrin aytıp halka içre dürler tergil
10 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

11 allāh dégen kand u ‘asel peydā kıldı
12 dünyā koyup āhiretni sevdā kıldı
13 ‘amel kılgan çın ‘ālimni dānā kıldı
[189a] 1 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

2 ‘amel kılmas ‘ālim ‘ilmin basıp yürgey
3 tañla barsa tār lahadde cānı köygey
4 vā-ħasretā ‘amelsizler neçük kılgay
5 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

6 münker nekir *men rabbuk* dép su’āl kılgay
7 kāl ‘ilmidin bir nüktesi kār kélmegey
8 allāhıñ kim resūluñ dép su’āl kılgay
9 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

10 ésiz ‘ālim ‘amel kılmay yolda qalur
11 oqup uqmay dünyā mālın qolğa alur
12 men-menlikdin ésiz ‘ömrin zāyi‘ kıılır
13 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

[189b] 1 zāhir bozup bātın tüzer ‘ālim bolsañ
2 rüz-ı maħşer qoluñ tutqay tañla ölseñ
3 vā-ħasretā nedāmet dép yolda qalsañ
4 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

5 ‘ālim o kim cāndın kéçip yolga kirse
6 dünyā koyup āhiretniñ gāmin yese
7 tünler qayıp şām u seher rabbim dese
8 cān u dilde yhay zıkrini aytıñ dōstlar

9 andağ ‘ālim ikki yüzi giryān bolur
10 kur’ān oqup haqdın qorqup nālān bolur
11 bu ‘ālemnıñ ‘ayşın bilmey ‘uryān bolur
12 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

[190a] 13 kālıñ çerāğ hālıñ pilte yağı yaşıñ
1 neçe aytsam behre almas köñül taşıñ
2 yol üstide tofrağ bolur ‘aziz başıñ
3 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

4 ħārlıq tartqıl şüm nefsiñni başı qatsun
5 kınap tepgil bu dünyādın yıglap ötsün
6 tofrağ bolgıl halklar seni basıp ötsün
7 cān u dilde hayy zıkrini aytıñ dōstlar

8 h̄arlık birle h̄aḡ muṣṭafā ümmet dédi
9 ‘āsī cāfī ümmetlerin ġamın yedi.
10 anıñ üçün ümmetleri ḡuvvet aldı
11 cān u dilde h̄ayy z̄ikrini aytıñ dōstlar

[190b]

12 ümmet üçün baġrıda yoḡ zerre bütün
13 ümmet dése dimāġıdın çıkar tütün
1 h̄aḡ te‘ālā kılgay mu dép bizni otun
2 cān u dilde h̄ayy z̄ikrini aytıñ dōstlar

3 ḡul h̄‘āce aḡmed alay déseñ h̄aḡdın ülüş
4 bāyezīd dék nefsiñ birle tün kün uruş
5 ey bī-h̄aber ümmet bolsañ buldur revīş
[cān u dilde h̄ayy z̄ikrini aytıñ dōstlar]

122.

6 eyā dōstlar nādān birle ülfet bolma
7 baġrim köyüp cāndın toyup öldüm men-a
8 toġrı aytsam égri yolġa boyun tolġap
9 ḡanlar yutup ġam zehrige toydum men-a

10 nādān birle ötgen ‘ömrüñ nār-ı saḡar
11 nādān barsa dūzaḡ andın kıılır h̄azer.
12 nādān birle dūzaḡ sarı kıılma sefer
13 nādān içre h̄azān yañlıġ soldum men-a

[191a]

1 du‘ā kıılıñ nādānlarını yüzün körmey
2 h̄aḡ te‘ālā refīḡ bolsa bir dem turmay
3 bīmār bolsa nādānlarını h̄alın sormay
4 nādānlardın yüz miñ cefā kördüm men-a

5 yer astıġa ḡaçıp kirdim nādānlardın
6 élgim açıp du‘ā tilep merdānlardın.
7 ġarīb cānım miñ taşadduḡ dānānlardın
8 dānā tapmay yer astıġe kirdim men-a

9 nādānlarını mendin sormañ köksüm ḡaḡa
10 h̄aḡdın ḡorḡup mātem tutsam küler ḡahḡah
11 aġzı açuḡ nefsi uluġ mişl-i laḡḡa
12 nādānlardın ḡorḡup saña keldim men-a

[191b]

13 ṭama‘ kıılma nādānlardın ḡadrıñ bilmes
1 z̄ulmet içre yol adaşsañ yolġa salmas
2 boynuñ kısıp zārī kılsañ ḡoluñ almas
3 nādānlarını şikve eylep kéldim men-a

4 dād eylesem h̄aḡḡa dādım yeter mükin
5 barḡa nādān bu ‘ālemdin öter mükin
6 köksümdeki zengārlarım kéter mükin
7 yā ilāhım saña sığınıp kéldim men-a

8 evvel āhir hōblar ketti aldım yalguz
9 nādānlardım ēŝitmedim bir yaŝı sōz
10 dānā ketti nādān aldı yedim efsūs
11 yolnı tapmay ayrān bolup aldım men-a

[192a]

12 dāg-ı hicrān ēzdi bağrım anı derdmend
13 dānā tofra nādānlarnı kōksi belend
1 āyet adīs beyān ılsam ılmas pesend
2 kōksüm teŝiŝ derd ü ğamĝa toldum men-a

3 derd ü hālet tuĝyān ıldı bar mu abīb
4 arz-ı hālım saŝa aytay yalguz abīb
5 bara ālib ũlūŝ aldı men bī-naŝīb
6 ũlūŝ istep dū-tā bolup kēldim men-a

7 hānumānıŝ terk eyleben ũlūŝ alĝıl
8 ey bī-aber dūnyā iŝin arta salgıl
9 allāh saı lūtfın kōrüp ayrān alĝıl
10 kōrer-men dēp fenā bolup kēldim men-a

[192b]

11 men defter-i ŝānı ayttım sizge yādĝār
12 ervāhımdın meded tilep ouŝ zinhār
13 du ā ılay vāŝıl ılsun perverdigār
1 rahmān ēgem arz ētgeli kēldim men-a

2 ikmetimdın behre alĝan kōzge sũrsũn
3 ilāŝ birle sũrĝen kōzge dīdār kōrsũn
4 ŝartı oldur riyāzetde meŝĝũl bolsun
5 cānlar kēip cānāneni kōrdüm men-a

6 dīdār ũũn gedā boldum āmān dēŝler
7 ey ālibler hālım kōrüp ğamım yeŝler
8 yolda alĝan ul amedge yol beriŝler
9 yolnı izlep gedā bolup kēldim men-a

10 ul hũāce amed gedā bolsan aa bolĝıl
11 baŝıŝ birle ērenlerge ızmet ılĝıl
12 nazār tapsan alka alıp ŝobet urĝıl
13 alka ire āĝāh bolup turdum men-a

[193a]

123.

1 hōŝ udretlik perverdigār bir ũ barım
2 olum tutup yolĝa salgıl ente'l-hādī
3 zātı uluĝ perverdigār hem cebbārım
4 olum tutup yolĝa salgıl ente'l-hādī

5 seerlerde yıĝlap tōksem anlar kōzdın
6 kōŝlũm aıl āĝāh bolay yaŝı sōzdın
7 udretiŝe mav bolup kētey ũzdın
8 olum tutup yolĝa salgıl ente'l-hādī

9 icābetni andın tilep kıl münācāt
10 ḥācetiñni revā kılgay cümle ḥacāt
11 raḥmet deryā tolup taştı dese feryād
12 ḳolum tutup yolğa salğıl ente'l-hādī

[193b] 13 ey dād égem hiç étmedi saña dādım
1 {ey dād égem hiç étmedi saña dādım}
2 yer ü kökni nālān kıldı bul feryādım
3 rüz-ı maḥşer kıçkırgaymu kél āzādım
4 ḳolum tutup yolğa [salğıl ente'l-hādī]

5 hiç kişi yok yer ü kökde sensin ḳādir
6 gümānım yok bir sözümde özün ḥāzır
7 hem yekke-sen yegāne-sen bişek nāzır
8 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

9 men yolunđda baş bermedim ḳādir ḥudā
10 baş ne bolğay ğarīb cānım yüz miñ fedā
11 derdim özün darmān özün lütfün devā
12 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

[194a] 13 cān u imān ğızāsıdur seni şevkıñ
1 cānım berip satḳun alay zerre 'ışkıñ
2 rüz-ı maḥşer şefiğ bolğay seni zevkıñ
3 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

4 *ḳul huvallāh sübhānallāh* dīn ḳamçısı
5 rüze namāz tesbīḥ tehlil ḥaḳ élçisi
6 pīr-i muğān ḫāliblerni hem yolçısı
7 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

8 ente'l-hādī ente'l-ḥaḳnı zıkrin bilmes
9 meşāyiḥler sünnetige ḳabül ḳılmas
10 cān bererde imān islām ḳolğa almas
11 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

[194b] 12 ente'l-hādī ente'l-ḥaḳnı zıkrı taḳvā
13 pīr-i muğān sözleridin alsa fetvā
1 bātınları rüşen bolğan bolsa binā
2 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

3 bende bolsañ zıkr örgeñil ḳoluñ alsun
4 yoldın azsañ rehber bolup yolğa salsun
5 seḫerlerde zārī kılgıl raḥmı kélsün
6 ḳolum tutup yolğa salğıl ente'l-hādī

7 ente'l-hādī ente'l-ḥaḳnı zıkrı dilde
8 bilmes nādān zıkrin aytur zāhir tilde
9 men men dégen şeyḫ-i zamān āb u gilde
10 ḳolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]

- [195a]
- 11 ente'l-hādī ente'l-ḥaknı zikri allāh
 12 ḥaḫ zikrini tinmey aytgil bolğıl āgāh
 13 raḥīm mevlām nazar kılsa saḡa nā-gāh
 1 ḫolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]
- 2 ente'l-hādī ente'l-ḥaknı zikri uluğ
 3 ḥaḫ zikrini derd eylegen köñli sınıuğ
 4 derd eylemey şeyḫ-men dése cāy-ı tamuğ
 5 ḫolum tutup yolğa salğıl ente'l-hādī
- 6 ey érenler nefis élgide ermānde-men
 7 ʿiṣyān yüki dū-tā kıldı dermānde-men
 8 ʿāciz ḫuluḡ her ne kılsaḡ fermānde-men
 9 ḫolum tutup [yolğa salğıl ente'l-hādī]
- 10 ḫul ḥ^vāce aḫmed nefsdin uluğ belā bolmas
 11 yol üstide tofrağ bolsam kāfir ölmes
 12 yerdin kökdin tuʿma bersem hergiz toymas
 13 ḫolum tutup yolğa salğıl ente'l-hādī

124.

- [195b]
- 1 eyā dōstlar muṣtafādın beyān eyley
 2 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ
 3 öler vaḫtda ümmetim dép nāle kıldı
 4 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ
- 5 ümmet bolsaḡ kéce kündüz tāʿ at kılgıl
 6 ʿuḫbā sarı barğıl anda rāḫat körgil
 7 ʿāḫıl érseḡ yıǵlamaḫnı ʿādet kılgıl
 8 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ
- 9 çın ümmeti cāndın kéçip dünyā koydı
 10 vāle bolup bülbül şıfat ḫaḫnı söydi
 11 anıḡ üçün çın ʿāşıḫlar dünyā koydı
 12 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ

- [196a]
- 1 dūrūd ayğıl ümmet bolsaḡ ey bī-ḫaber
 2 resūlullāh sözin aydım kān-ı güher
 3 resūl aydı dünyā bir kün kıılır zarar
 4 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ
- 5 vāy ümmetim vāy ümmetim dédi aḫmed
 6 anıḡ üçün sübhān idim kıldı raḫmet
 7 āmīn déñler kıyāmet kün kılgay şefḫat
 8 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ
- 9 yüz miḡ nidā kéldi ḫaḫdın éştıp aḡa
 10 ümmetlerniḡ ḫavālesin kılgıl maḡa
 11 cümlesini baǵıṣlayın anda saḡa
 12 ḫulaḫ salğıl ḥāṣ ümmeti bolay déseḡ

- [196b] 13 ata ana démediler dédi ümmet
 1 Һamd u şenā tinmey aygıl bolgıl ülfet
 2 kıyāmet kün tartmağay-sen anda külfet
 3 Һulaқ salgıl һāş ümmeti bolay déseң
- 4 vā-dirīgā ötti ‘ömrüm қanı ‘ıřқım
 5 ümmet dédim dünyā sarı boldı zevқım
 6 bātın kezzāb zāhirimde bardur delқım
 7 Һulaқ salgıl һāş ümmeti bolay déseң
- 8 yığlamay mu yolda қaldım ‘amelim yoқ
 9 ümmet dédim anıң sarı cedelim yoқ
 10 başım kétse bu yollardın tanarım yoқ
 11 Һulaқ salgıl һāş ümmeti bolay déseң
- [197a] 12 küçüm yetip ka‘ be sarı barmadım men
 13 ‘ālimlerniң naşihatın almadım men
 1 Һaқdın қorқup yaҺşы yolға kirmedim men
 2 Һulaқ salgıl һāş ümmeti bolay déseң
- 3 yaşım yetip ‘ömrüm kéçip tevbe қılmay
 4 āhiretniң yarağını қolға almay
 5 yaҺşılarnı һāk-ı pāyın sürme қılmay
 6 Һulaқ salgıl һāş ümmeti bolay déseң
- 7 Һul һvāce aҺmed yolға kirgil һālā fırsat
 8 allāh dégil ‘ömrüң ötti dem ғанimet
 9 қayda barsaң tekbір aytıp қılgıl şöҺbet
 10 Һulaқ salgıl һāş ümmeti bolay déseң
- [200a] 126.⁹⁰
 [200b] 13 ey dirīga sen bu Һasret āhını
 1 ursaң kerek edi başdın
 2 yā rab yaman қıldım teyü
 3 yansaң kerekdi başdın
- 4 her néni körsең alğunça
 5 sendin yanaga қalğunça
 6 āһir başıңnı çalğunça
 7 çalsaң kerekdi başdın
- 8 nefс buyruğıça yürüdüң
 9 һırş hevāsıda çürüdüң
 10 başıңda könmey қurduң
 11 könsең kerekdi başdın
- 12 Һulluқda һiç rāst turmadıң

90 197a/11 – 200a/12 arasında yer alan 124. hikmet Ahmed Yesev’nin takipçilerine aittir. Çalışma konumuz dışında olduğundan metin içeriğine dahil edilmemiştir.

- [201a] 13 ʿömrüñ keçürdüñ toymadıñ
1 ʿālim söziğe kirmediñ
2 kirsen kerekti başdın
- 3 tüni küni nefsge uyup
4 tā ki ecel kélse yetip
5 nā-çār bolup dünyā qoyup
6 qopsañ kerekti başdın
- 7 qahhār idim kılsa qahr
8 zāriliğı kılmas eşer
9 tevbe nedāmetler bilen
10 yansañ kerekti başdın
- [201b] 11 ayğıl h̄vāce aḥmed nūrıdın
12 sansız hurī hurīdin
13 h̄iç toymadıñ sır tūrıdın
1 toysañ kerekti başdın
- 128.⁹¹
- [204a] 11 tutuñ pendimni dōstlarım
12 zamānī bolmañız gāfil
- [204b] 1 ölümni yād etip her dem
2 yarağıñ kıl eyā gāfil
- 3 ölüm kélməs saña sözlep
4 qutulmas-sen özün kizlep
5 turupdur ol seni közlep
6 yarağıñ kıl eyā gāfil
- 7 tüzüklerni ḥarāb étgen
8 ʿazizlerni turāb étgen
9 ölümdür barçanı éltgen
10 yarağıñ kıl eyā gāfil
- [205a] 11 kélür bir kün saña qābız
12 yer ü yurtuñ bolur bāyız
13 oğul kız yığlaban sansız
1 yarağıñ kıl eyā gāfil
- 2 kélür bir at égeri yoq
3 başında hem yügeni yoq
4 qayu küñge qararı yoq
5 yarağıñ kıl eyā gāfil
- 6 seḥerlerde qopup yığlap
7 ʿibādetqa béliñ bağılap
8 imānıñnı arıq sağılap

91 201b/2 – 204a/10 arasında yer alan 126 ve 127 numaralı hikmetler Ahmed Yesevi'nin takipçilerine aittir. Çalışma konumuz dışında olduğundan metin içeriğine dahil edilmemiştir.

9 yarađıñ kıl eyā ğāfil
10 dirīġā bir küni ölgün
11 bihişt ü dūzađni hem körgün
12 ‘ameliñ bolmasa netgün
13 yarađıñ kıl eyā ğāfil

[205b]

1 namāzıñ hōş burāķ bolġay
2 bu furķāniñ çerāġ bolġay
3 bu ‘iřyāniñ tuzak bolġay
4 yarađıñ kıl eyā ğāfil

5 közüñni rüşeni ihsān
6 yoķ érse körgey-sen zindān
7 ‘azāblar körgey-sen çendān
8 yarađıñ kıl eyā ğāfil

9 yıġılġay mūr ile mārān
10 asıġ hiç kılmaġay nālān
11 meger sūd étgey ol imān
12 yarađıñ kıl eyā ğāfil

[206a]

13 néġü ‘amāllarıñ bolsa
1 uşal künde élig tutsa
2 tutup köfrükdin ötkerse
3 yarađıñ kıl eyā ğāfil

4 turupdur aġmed miskīn
5 émetür ħātır-ı teskīn
6 közi yaşın kılıp ġamġin
7 yarađıñ kıl eyā ğāfil

130⁹²

[207a]

6 türkištānda ħ^vāce aġmed hōş aydılar türkīni
7 meşāyıġlar hū dédi yerge qoyup bōrkini

8 ħ^vāce aġmed şoġbetinde hū lezzetin taptılar
9 qabūl qılmas berseler ikki cihān mülkini

10 rehnümādur ħ^vāce aġmed ġulistāndür ma‘ rīfet
11 sözlegeni ħaķīqat açar köñül qulfini

12 ‘amel qılġan ‘ālimler ikki cihān çerāġı
13 mubāġ bolur körseñiz reng ü rüyı körkini

1 miskīn za‘ if ħ^vāce aġmed yetti püştüñe raġmet
2 pārsī tilni biliben ħōb aytıpdur türkīni

[207b]

92 206a/8 – 207a/5 arasında yer alan 129. hikmet Ahmed Yesevi'nin takipçisi Kul Süleyman'a aittir.

132.⁹³

[208a] 11 şerī'atnıñ şerāītin oqumayın
12 ʔarīkatnıñ erkānların bilse bolmas
1 kişi neçe köp oqusa zāhir ʕ ilmin
2 ledün ʕ ilmin riyāzetsiz bilse bolmas

[208b] 3 riyāzetge siyāsetlig mürşid kerek
4 irādetka i' tiqādlig mürid kerek
5 ʔarīkatga cāndın kéçip kirmek kerek
6 cāndın kéçmey ʔarīkatga kirse bolmas

7 zāhidlik neçe ef' āl kerek bilgü
8 kündüz rüze kéçe namāz zikrin ayǵu
9 kīne ḥased ḥarām zinā terkin qılǵu
10 bu işlerdin ötmegünçe murād bolmas

11 nefsim meni ölsün déseñ aç tut özni
12 uzun tünler tañ atǵunça yumma közni
13 burun kéçmiş érenlerdin alıp izni
1 yolǵa kirip yürmegünçe yetse bolmas

[209a] 2 zātı köyer ʕ aqlı özer rüḥı artar
3 vaḥşī tuyur cānıdın liḳā tapar
4 sır şerbetin deryāsıǵa çömüp batar
5 mürşid alıp bermegünçe içse bolmas

6 sākī alıp cām u qadah aña içrür
7 dārü'l-fenā maḳāmıdın anı kéçrür
8 qaldın kéçmey ḥāl ʕ ilmini bilse bolmas⁹⁴

9 andın narı sırlarını allāh bilür
10 sırnı sırge қоşup anda nazar qılur
11 nefsi anda fevt boluban rüḥı qalur
12 atı qadīm hergiz özge ölse bolmas

[209b] 13 qul ḥvāce aḥmed öz ḥālını bilmes mü-sen
1 fānī yoldın bākī yolǵa kirmes mü-sen
2 bu kün yārnı va' desini tutmas mu-sen
3 ḥükmin alǵan ḡaflet içre yatsa bolmas

134.⁹⁵

[210b] 5 eyā dōstlar ḡarīblik otı yaman
6 hiç kimerse men dek ḡarīb bolǵay mu-kin
7 öz yeridin ayrılıp ḡurbet tartıp
8 ḡarīblikda hiç derece bolǵay mu-kin

93 207b/3 – 208a/10 arasında yer alan 131. hikmet Ahmed Yesevi'nin takipçisi Kul Süleyman'a aittir. konumuz dışında olduğundan metin içeriğine dahil edilmemiştir.

94 Dörtlüğün bir mısrası nüshada eksiktir.

95 209b/4 – 210b/4 sayfası arasında yer alan 133. hikmet Ahmed Yesevi'nin takipçisi Hakim ata'ya aittir.

9 bu dünyānı terk étiben t̄ā' at kılsam
10 bu 'ālemni fikri mende kéçe yatsam
12 vaqtı bolup ġarīblıqda ölüp kėtsem
12 eyā dōstlar soruġ su'āl bolġay mu-kin

[211a] 1 'azrā' il bir kün maña yetip kélse
2 fermān birle bu tenimdin cānım alsa
3 mendin yana soruġ su'āl sorar bolsa
4 su'ālıġa cevāp berip bolġay mu-kin

5 nādānlıqda yürüdüm men kuşdın kuşka
6 hīç söz eşer kılmaz boldı baġrı taşka
7 ne belālar kélġüsidür muñluġ başka
8 eyā dōstlar h̄vācem 'afv kılgay mu-kin

9 tar laħadge kirer bolsa muñluġ başım
10 cān bergende titrer bolġay iç ü taşım
11 öldi dében kélür bolsa ġayl u ġişim
12 raħmān atlıġ idim raħm kılgay mu-kin

[211b] 13 biliñ dōstlar ġaflet bilen ötti işim
1 kīne birlen toldı meni iç ü taşım
2 ne kattıġ kün körgüsidür muñluġ başım
3 günāhımnı h̄vācem afv kılgay mu-kin

4 uşal kün bendesiġa nidā kılsa
5 iħlāş birlen yādın étip allāh dése
6 bilmem anda türlüġ 'azāb kıılır bolsa
7 'azābıġa t̄ā' kat tutup bolġay mu-kin

8 kul h̄vāce aħmed vaqtı bolup öler bolsa
9 münker nekir soruġ su'āl sorar bolsa
10 lā ilāha illallāh dép tilge alsa
11 ol bendeġa bāķī 'azāb bolġay mu-kin

136.⁹⁶

[213a] 11 allāh teyü ġāş kulları ma' nā birlen
12 bī-ma' nīge hergiz köñül bermes bolur
1 allāh dégen 'āşık kullar dāyim müdām
2 ġaķ yādıdın hergiz ġāfil bolmas bolur

[213b] 3 ġāfil bolmas ġaķ yādıdın tünler tamām
4 t̄ā' ma ġalāl taleb kıılır yemes ġarām
5 uşbu şıfat bile kerek derviş müdām
6 kul bolup ol kulluġıdın tanmas bolur

7 kul boluban kulluķ kıılır h̄vācesiġa

96 211b/12 – 213a/10 sayfaları arasında yer alan 135. hikmet Ahmed Yesevi'nin takipçisi Kul Süleyman'a ait olduğundan metin içeriğine dahil edilmemiştir.

8 tenin cānın ıyamas ol cefāsığa
9 şābir bolup ƙulluƙ ƙılur h^vācesığa
10 cefāsıdın çın ‘ āşıƙı yanmas bolur

11 cefā çekmey ‘ āşıƙ bolmas tañla gāfil
12 cefā çekip şābir bolğıl bolma cāhil
13 rızā bolup ƙulluƙ ƙılğan bolur ‘ aƙıl
1 ‘ aƙıl ādem bir sözidin ƙaytmas bolur

[214a]

2 ƙul-men teyü haƙ emrini tutmağanlar
3 imān islām aħkāmıların bilmegenler
4 ƙudretini körüp ‘ ibret almağanlar
5 uluğ künde ƙızıl yüzlüğü bolmas bolur

6 haƙ yolınıñ havfı yoƙdur bilgenlerge
7 āsān turur yolını müdām yürüenlerge
8 ƙorƙunç birle tirig uşal ölgenlerge
9 andağ ƙullar gūr ‘ azābın körmes bolur

10 ey ƙul aħmed allāh tégil yaşıñ aƙğay
11 ötgen ‘ ārīf himmet birle ƙoluñ alğay
12 raħmı kélse raħīm mevlām raħm ƙılğay
13 h^vāce ƙulnı hergiz zāyi‘ ƙoymas bolur

138.⁹⁷

[215b]

1 dīdārını taleb ƙılıp yolğa kirgen
2 émgeksizin murādıge yetgen bar mu
3 irādetsez tutmay pīrni étekini
4 uşbu yollar haƙaradın ötgen bar mu

5 yol yañılur ƙulavuzsız yolge kirgen
6 kervān başı bolur dāyim yolını körgen
7 irādet berip pīrge yüzün sürgen
8 murād maƙşūd bulmay yolda ƙalgen bar mu

9 allāh yādın étse zākir köñli yarur
10 ‘ ışƙ otığa köyüp pişip cānı érür
11 hūrlar aña ƙarşu kélip sırrın ayur
12 haƙ rızāsız cennet mülkin alğan bar mu

[216a]

13 eyā dōstlar dāyim müdām zıkrin aytıñ
1 nefis yolıdın yanıp dergāh sarı ƙaytıñ
2 uşbu yolda belā miñnet öküş tartıñ
3 miñnet tartmay dīdārını körgen bar mu

4 uşbu yolğa kirdim érse hayrān ƙaldım
5 rāhilesiz yollar kezip yürüp taldım

97 214b/1 – 215a/13 aralığında yer alan 137. hikmet Ahmed Asevi'nin takipçisi Kul Süleyman'a ait olduğundan metin içeriğine dahil edilmemiştir.

6 dünyā koydum dīn işini artқа saldım
7 dünyā içre men dék hayrān qalğan bar mu

8 gül dék yüzün za‘ ferān dék sarğatmayın
9 maqşūdığa yetmes ‘āşık cān tartmayın
10 edhem şıfat māsivānı tarqatmayın
11 mansūr yañlıg ‘ışk dārığa mingen bar mu

12 hālkını da‘ vet kılğan mūsā hārūn qanı
13 serkeş bolup gencler yığğan qārūn qanı
1 ‘ışk yolıda ötti ferhād mecnūn qanı
2 ötmey qalğan érenlerdin bilgen bar mu

[216b] 3 ölmeyen hīç kim qalmas bildim émdi
4 haqdın qorqup qözde yaşım sildim émdi
5 tevbe qılıp hażret tapa keldim émdi
6 fānī bolmay tarīqatge kirgen bar mu

7 şiblī yañlıg ‘ışk otığa köyüp pişip
8 şevq deryāsı içre urlap qaynap taşıp
9 sır deryāsın kéçip fenā tağın aşıp
10 maḥbūb yüzün körüp hayrān qalğan bar mu

11 ey kul aḥmed aymış sözüñ barça kezzab
12 qılmış seniñ tã‘atlarıñ barçası lāf
13 ‘āşıklarınñ üni yetti bilgil tā qāf
1 taqlid qılıp yolın sorap kirgen bar mu

140.⁹⁸

[217a] 5 h‘ācem bizni yarattı
özi kétti nihāna

[218b] 6 otdın sudın tofraqdın
yeldin kéltürdi cāna

7 sulṭān atım bağlandı
8 üç yüz altmış kün oldı
9 tört ay u on tört sã‘ atda
10 bizlerge berdi cāna

11 béşik yağaçge bélendük
12 ananıñ sütün émdük
1 rızq bergen perverdigār
2 bizni saqladı yana

[219a] 3 bir yaşımğa kirgende
4 tanıdım ata anamnı
5 ikki yaşqa kirgende
6 tüzeldük bizler nāna

98 217a/2 – 218b/4 aralığında yer alan 139. ayet Ahmed Yesevi’nin takipçisi Kul Ubeydi’ye ait olduğundan metin içeriğine dahil edilmemiştir.

7 yetti yaşğa kirgende
8 indegey serime ʿ aql
9 tört yanğa fehm eyleben
10 émdi koşulduq sana

11 on béş yaşğa kirgende
12 kirdim şeriʿ at evige
13 şeriʿ at hükmi birle
1 nihân ettim erkāna

[219b] 2 ottuz yaşğa kirgende
3 aldı başımda ağırık
4 tilim sözlemes boldı
5 köñlüm kétti kemāna

6 yıǵlısur belālarım
7 iñreşür uşaqларım
8 éşitür qulaqlarım
9 tilim bermes fermāna

10 yuǵuçılar kældiler
11 keyimlerim aldılar
12 köterip su qoydular
13 bizge pīr u cevāna

[220a] 1 pehlivānlar kældiler
2 başım üzre turdılar
3 köterip mindürdiler
4 bizni taht u revāna

5 qabrimızge élttiler
6 tefsirā ğanmir öttiler
7 bizni qoyup kéttiler
8 kældük belī mekāna

9 yatıp édim oyǵandım
10 saǵ qolumge tayandım
11 qaşımızda turupdur
12 ikki sāmīʿ dīvane

[220b] 13 seniñ rabbiñ kim teyü
1 su ʿāl qıldılar mendin
2 rabbim allāh dében hem
3 cevāb berdim revāne

4 barmaǵım qalem boldı
5 kefenim kāǵız boldı
6 yıǵladım ü bittim
haber ü şerrim yezdāne

7 yeriñizni ornıda
sözleyürler h^vâce aħmed
8 sal boynuña tevbeni
zişt kör imāna

141.

9 allāh dégen kılınñ seniñ
10 cāyın cennetde kördüm
11 ħūr u ğılman cümlesin
12 karşı aldıda kördüm

[221a] 1 *fezkurūnī* emrini
2 alğan kullarda imān
3 yolavçılar hem-rāhı
4 bihişt-i ednāda kördüm

5 tüni küni uħlamay
6 hū zıkrini ayğanlar
7 melā'ikeler hem-rāhı
8 'arşnıñ astıda kördüm

9 ħayr u saħāvet kılğan
10 yetimler köñlin alğan
11 çehār yārlar yoldaşı
12 kevser lebinde kördüm

[221b] 13 'amel kılğan 'ālimler
1 yolğa salğan ümmiler
2 andağ 'āmil 'ālimni
3 dārü's-selāmda kördüm

4 kâzī bolğan 'ālimler
5 rüşve alıp yegenler
6 andağ 'ālim cānını
7 nār-ı saħarda kördüm

8 müftī bolğan 'ālimler
9 nā-ħağ fetvā bergenler
10 andağ müftī cānını
11 şırāṭ köfrükde kördüm

12 cemā' atge barmayın
13 terk-i namāz kılmayın
1 şeytān bilen bir yerde
2 esfel derkide kördüm

[222a] 3 zālīm bolup zūlm étgen
4 mazlūmlarını ağırtgan
5 qara yüzlüg maħşerde
6 qolın arqada kördüm

- 7 kul h^vāce aḥmed kān açtı
- 8 dürr ü gūherni saçtı
- 9 tiñlemegen bu sözni
- 10 ğaflet içide kördüm

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SÖZLÜK

A

āb: Su.

‘ābid: Kul.

‘acāyib: İlginç.

‘aceb: Acaba, tuhaflık.

‘āciz: Güçsüz.

aççıġ: Acı.

‘adālet: Zülüm etmemek, layık olan herkese hakkını vermek. ādem: adam, insan.

adaşkan: Yolda kaybolan, sapan.

‘ādet: Alışkanlıklar.

afağ: Beyaz, ak.

āfet: Bela, musibet.

‘afv: Affetmek.

āgāh: Herberdar, uyanık.

aġır : Aġır.

aġız: Aġız.

aġrıġ : Dert.

āh: İç çekme, figan.

‘ahd: Söz vermek, yemin etme.

āheng: Kasıt, makam, düzen.

ağger: Ateşli kül, ateş, kuru.

āhir: Son.

āhiret: Öbür dünya, ahiret.

ağkām: Hüküm, hükümler.

‘ağıl: Akl, düşünme sıfatı.

ağmağ: Akmak.

‘ālem: Kainat, mahlukat, cihan.

‘ālī-cenāb: Bey efendi.

‘ālim: Ulema, bilgili, ilim ile iştigal edenler.

almağ: Almak.

almağ: Almak.

altı: Altı sayısı.

amān: İmdat, emniyette olan.

‘amel: İş, fiil, amel.

‘āmī: Basit.

āmīn: Amin!, rabbim kabul et!

ağa: Ona.

anda: Orada.

andağ: Öyle.

andın: Ondan.

anığ: Onun.

ağlamak: Anlamak.

arıĝ: Temiz, arı.

arıĝ: Nehir, ırmak.

arıtmaĝ: Temizlemek, silmek.

‘arīf: İrfan sahibi, bilen. arka: sırt, püşt.

‘arş: Gök.

artmaĝ: Fazla olmak.

āsān: Kolay.

āsāyiş: Rahatta yaşama, huzur.

aşĥāb: Hz. Peygamber’i gören kişiler.

asılmaĝ: Asılmış olan.

‘āşī: İsyankar.

aşl: Kök; asil.

āsmān: Gökyüzü, gök.

asramaĝ: Himaye etmek, beslemek

astıĝa: Altına, altında.

aşmaĝ: Geçmek.

‘aşık: Birine aşık ve alaka eden.

at: Ad, isim.

aţ: At, binek.

ata: Baba.

‘aţā: İhsan, lütf.

āvāz: Ses.

avlamaĝ: Avlamak.

ay: Ay.

ayaĝ: Ayak.

‘ayān: Belli, açık.

‘ayb: Kusur.

āyet: Ayet.

ayırmaĝ: Birbirin ayırmak.

‘ays: Yaşamaktan keyf alma.

aytmaĝ: Söylemek.

az: Az, az olan.

‘azāb: Büyük sıkıntı.

āzād: Özgürlük.

āzār: İncitme, zulüm etme.

‘azāzil: Şeytan.

‘aziz: Değerli.

azmaĝ: Yolunu şaşırarak, sapmak.

B

baĝır: Baĝır.

baĝışlamaĝ: Affetmek.

baĥr: Deniz.

baĥş: Söz münazarası.

bāķī: Geri kalan, kalan.

baķmaĝ: Bakmak; gözetmek.

bar: Var.

bārān: Yaĝmur.

barça: Hepsi

barmaĝ: Gitmek.

basmaĝ: Basmak, adım atmak.

baş: Baş, kafa.

başka: Diĝer, başka.

başlıĝ: Başlık.
bâtl: Doğru olmayan, boş, yalan.
bâtm: İç yüz, gizli.
batmak: Çökmek.
bâzâr: Pazar.
behre: Pay, hisse, kismet.
beķâ: Öbür dünya.
bél: Beden ortası, bel.
belâ: Gam, enduh, afet.
bende: Kul
berât: Rütbe ve inşan veya imtiyaz.
berbâd: Havaya uçmuş gibi perişan, harap.
better: Daha kötü, daha fena.
beyân: Söyleme, beyan etme.
bî-bâk: Pervasız, korkusuz.
bi-câ: Yeri olmayan, yersiz.
bîdâr: Uyanık.
bî-dum: Kuyruĝu olmayan.
bî-edeb: Edebsiz.
bî-ĝam: Sıkıntısı ve derdi olmayan.
bîĝâne: Yabancı.
bî-ħaber: Habersiz.
bî-ħâşıl: Verimsiz, faydasız.
biħişt: Cennet
bî-ħöd: Kendine malik olmayan, medhuş.

bî-ħad: Sınırsız, çok.
bî-kâr: İşsiz, faydasız.
bile: İle.
bî-mâr: Hasta.
binâ: Bina.
bî-namâz: Namaz kılmayan.
bînevâ: Çaresiz, muhtaç.
bî-pâyân: Sonsuz.
bir birige: Bir-birine
birâder: Kardeş.
bî-şek: Şüphesiz.
bî-ţâ‘at: İbadetsiz.
bî-ţahâret: Abdesti olmayan.
bî-vefâ: Vefasız.
biyâbân: Çöl
bî-zâr: Bıkmış.
bolmak: Olmak.
böstân: Çiçek bahçesi.
bû‘l-heves: Hevesle dolu olan, şehvetli.
burâķ: Burak bineĝi.
burun: Geçmiş.
bûse: Öpücük, öpme.
buta: Çalı, budak.
buy: Koku.
buyruĝ: Ferman.
bükmek: Eğmek, bükmek.

bükülmek: Eğmek.

büzzüg: Büyük.

C

cā: Yer.

cāfi: Cefakar.

cāhil: Nadan.

cān: Can.

cānān: Maşuka.

cān-baḥş: Can veren, can bağışlayan.

cāvidān: Daim, ebedi.

cebbār: Kudret ve azamet sahibi.

cebr: Zorlama, cebir.

cefā: Firak ve hicranda bırakma.

cehd: Çalışma, çabalama.

cehl: Nadanlık.

cem‘: Toplama.

cemā‘at: Bir yere toplanmış insanlar.

cemāl: Yüz.

cenāze: Tekfin ve teçhiz olunup tabuta yatırılmış ölü.

cerāḥat: Yara.

cevāb: Yanıt, karşılık.

cevāhir: Cevherler.

cevān: Genç.

cevlān: Gezinme, dolaşma.

cezā: Karşılık, ceza vermek.

ciger: Ciğer.

cihān: Dünya.

cilve: Görülme, belirleme, naz.

cins: Tür, çeşit.

cism: Ten.

cömmek: Yüzmek.

cuhūd: Yahudi.

cur‘a: Tek yudum.

cūş: Kaynamak, coşmak.

cūy: Irmak.

cüdā: Ayrı, ayrılma.

cünbüş: Kımıldama, hareket.

cünūn: Delilik.

cürm: Günah, suç.

cüst ü cū: Arama.

Ç

çābuk: Çabuk.

çāh: Kuyu.

çāhriyār: Peygamber efendimiz dört halifesi.

çāk: Yırtılmış.

çapmak: Koşmak.

çarḥ: Gök, felek.

çékmek: Çekmek.

çemen: Yeşillik yer.

çendān: Gerçi.

çengāl: Pençe; demirden düzelen muhsus bir asıcı kanca.

çepān: Kaftan, çüppe

çerāg: Kandil, mum. lamba.

çeşm: Göz.

çeşme: Pınar.

çıkmağ: Ortaya çıkmak, çıkmak.

çın: Gerçek.

çırkmağ: Yılan sesi.

çil-ten: Kırklar.

çil-ten: Kırklar, kırk erenler.

çöl: Çöl.

çüb: Sopa, ahşap.

çürük: Çürümüş.

D

da'vā: Dava.

dād: Yardım , doğruluk. feryad.

dāğlamağ: Yere dağlamak.

dānā: Bilimli.

dār: Dar ağacı, asmak ağacı.

dāyim: Devam eden.

dében: Diyerek.

dem: Nefes.

deñiz: Deniz.

der-bān: Bekçi.

derd: Dert, acı.

derdsiz: Derdi olmayan.

dergāh: Allah dergahı.

der-kār: Lazım.

dermān: Derdine derman olan.

dervîş: Dilenci.

deryā: Derya, deniz, büyük nehir.

destār: Mendil.

devlet: Devlet.

dīdār: Görüş, mülakat.

dil: Gönül.

dil-āzār: Gönül inciten.

dil-bend: Seven, gönül bağlayan.

dīn: Din.

dırağt: Ağaç.

dirīgā: Yazık.

divāne: Deli.

dōst: Arkadaş.

du'ā: Dua.

dū-'ālem: İki âlem.

dükkān: Satış yer, dükkan.

dünyā: Cihan, dünya.

dünyā-perest: Dünyayı seven.

dürr: İnce.

dürūd: Dua, medih.

dürüst: Doğru.

düşenbe: Pazartesi.

düşman: Düşman.

düşvār: Zor müşkil.

dū-tā: İki tane.

dūzah: Cehennem.

E

ecel: Ömrün sonu, ecel.

edā: Yerine getirme.

edeb: Terbire, güzel ahlak.

efgān: Nale, feryad.

efsāne: Masal, mitoloji.

efsūs: Eyvahler olsun, yazık.

égem: Sahibim, Tanrım.

eger: Eğer.

égri: Eğri.

ehl: Ehil, yabancı olmayan, dost.

élig: El.

éllig: Elli.

el-vedā‘: Elveda.

emānet: Emanet.

emr: Ferman.

enbiyā: Nebiler, peygamberler.

endām: Boy, beden.

endīşe: Düşünce.

ér: Er, erkek.

érenler: Evliya, veliler.

ermān: Arzu, pişmanlık.

ervaḥ: Ruhlar.

éşik: Kapı.

esīr: Köle, kul, esir düşen.

éşitmek: Duymak.

esrār: Sırlar.

étek: Etek.

étmek: Yapmak.

evlād: Oğul.

ezel: Sonsuzluk.

ézmek: Ezmek.

F

faķīr: Muhtaç, yoksul.

fānī: Yok olucu, ölümlü.

fāriğ: Ayrılık, hicran.

fāsıķ: Günahkar, kötülüğü düşünen.

faşīḥ: Açık, geniş.

fedā: Bedel vermek.

fehm: Anlayışlı.

fenāfillāḥ: Kalban dünyayı terk edip

Allah’a yönelmek.

ferāğat: Bırakma, rahatlık, mezuniyet.

ferište: Melek.

fermān: Kesin emir, buyruk.

feryād: İmdat isteme.

ferzend: Evlad.

fesād: Bozukluk, kötülük.

fetvā: Dini hüküm, karar.

fevt: Ölüm.

feyz: Bereket, bolluk.

fırşat: Fırsat. fırsat.

fikr: Düşünce.

firāḳ: Ayrılık acısı.

firdevs: Cennet.

fütūḥ: Fetih, fütuhat.

G

gedā: Yoksul, fakir.

gerd: Toz.

gīl: Çamur.

giriḥ: Düğüm.

giryān: Ağlamak.

güher: Cevher.

gūr: Mezar.

güdāz: Yanma, suziş.

gül: Gül.

gülistān: Gül bahçesi.

gülzār: Gül ağaçları çok mahal.

gümān: Sanma.

gümrāh: Doğru yoldan sapmış.

günāh: Suç.

gürūh: Takım.

güvāh: Şahit.

güyā: Sanki, sözde.

güzergāh: Geçilecek yer.

Ğ

ğāfil: Gaflette bulunan.

ğaflet: Gafilik, bihaberlik.

ğālib: Yenen, üstün.

ğam: Gam.

ğanīmet: Savasta düşmandan zapt olunan mal.

ğār: Mağara.

ğāret: Düşman toprağına yağma için olunan hücum.

ğark: Suya batma.

ğavgā: Gavga.

ğāyib: Gözden nihan olan.

ğazab: Öfke. kızma.

ğāzī: Gaza eden.

ğilmān: Cennet genci.

ğıyaş: Yardım. imdat.

ğıybet: Gıybet, çekiştirme.

ğubār: Toz.

ğulām: Köle, esir.

ğaffār: Bağışlayıcı allah.

H

ḥāb: Uyku.

ḥāber: Haber.

ḥabīb: Sevgili, dost.

ḥācet: İhtiyaç, lüzum.

ḥ^vāce: Hoca.

ḥad: Sınır, çizgi.

ḥadîş: Hadis, haber.

ḥaḳ: Doğruluk, hak.

ḥaḳ: Hak olan Allah.

ḥaḳīḳat: Gerçek.

ḥāl: Hâl, durum.

ḥālā: Henüz.

ḥalāl: Haramın zıddı.

ḥalāyik: Mahlukat.

ḥālet: Durum.

ḥālîḳ: Yaratıcı.

ḥalk: Halk.

ḥalvet: Yanlız ḥalḳa: halka.

ḥām: Çiğ.

ḥamd: Övme. meth.

ḥandān: Gülen, kahkah atan.

ḥāne: Ev.

ḥarāb: Buzuk.

ḥarām: Helalin zıddı.

ḥāriş: Aç.

ḥārîḳ: Yoksulluk.

ḥāş: Özel.

ḥāşîl: Meydana gelen.

ḥāşiyet: Özellik.

ḥasret: Firaklık.

ḥasta: Yorgun.

ḥaṭ: Yazı.

ḥaṭā: Yanlış.

ḥaṭar: Risk.

ḥaṭır: Gönül, hatır.

havā: Hava.

ḥavf: Korku.

ḥavz: Havuz.

ḥayā: Utanma, namus, ar, edeb.

ḥayāsız: Edebsiz.

ḥayf: Yazık. vah, vah.

ḥayır: İyilik.

ḥayrān: Şaşırmaq.

ḥazān: Son bahar.

ḥazar: Güvenlik.

ḥāzır: Hazır olan.

ḥazret: Saygı ifadesi.

hemdem: Yoldaş.

heme: Tüm.

hem-ḥane: Ev arkadaşı.

hemrāh: Yoldaş.

her kim: Kimse.

herdem: Daima.

hergiz: Asla.

hevā: Heves, hoşlanma, arzu.

heves: Gelip geçici istek.

heybet: Hürmetle birlikte korku veren.

hezār: Bin.

hızır: Hızır Aleyisselam.

hışt: Kerpiç.

hış: Akraba.

hizmet: Hizmet.

hōblar: İyiler, erenler.

hudā: Allah.

hulq: Huy.

hūr: Huri.

hurmā: Cennet hurması.

hurmet: Saygı.

hurrem: Sevinçli.

hurşid: Güneş.

hūş: akıl: Fikir.

hūş-yār: Zeki.

hūy: Adet.

hürkmek: Çekinmek, ürkmek.

I

ıssıg: Sıcak.

‘ıyāl: Kadın.

‘ışk: Aşk.

İ

ibādet: Allaha kulluk.

‘ibret: Hayat dersi.

icāzet: İzin.

iç: İç, iç yüz.

ihānet: Hainlik.

ihlāş: İhlas.

ihlāş: Niyet, allah rızasını esas tutma.

ihsān: İyilik.

ihtiyār: Seçme, tercih.

ilāh: Allah, ilah.

‘ilm: İlim, bilme.

imā’: İşaret.

imām: Server, önder.

īmān: Vahdaniyet ve nübüvveti tasdik eylem, kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etme.

‘imāret: Beylik. bayındırlık.

in‘ām: İhsan etme, nimet verme.

‘ināyāt: İyilikler.

inek: İnek.

iğremek: Ağlamak.

inşāf: Adl ve hakkaniyetle muamele.

inşā: Yapma, kurma.

irādet: Tercih, isteme.

islām: Müslümanlık, islam dini.

‘ișyān: Emre karşı gelme. başkaldırı.

isti‘ānat: Yardım istemeler.

‘ișret: Belirlme.

i’tikāf: Bir yere çekilip ibadet etme.

‘izzet: Değer.

J

jāle: Çiğ şebnem.

K

ka‘be: Kabe.

ķabız: Sıkan, kabz eden.

ķabr: Mezar.

ķabuķ: Kapak.

ķabūl: Kabul, razı olma.

ķaķgan: Kaçan.

ķaķmaķ: Kaçmak.

ķadd: Boy.

ķadem: Adım.

ķādir: Kudret sahibi.

ķadr: Değer, derece.

ķāfir: İmansız.

ķāġaz: Kağıt

ķahhār: Kahredici.

ķā’ināt: Evren.

ķaķmaķ: Vurmak, çalmak.

ķalmak: Kalmak.

ķamer: Ay.

ķāmil: Tam, kusursuz, kemal sahibi.

ķamuġ: Bütün, tüm.

ķan: Kan.

ķanā‘at: İktifa.

ķanat: Kanat.

ķāni‘: Kanaat eden.

ķapsamaķ: Kapsamak, içine almak.

ķār: İş.

ķaranġuluķ: Karanlık.

ķarındaş: Akraba.

ķarīb: Yakın.

ķarşu: Karşı.

ķaķār: Sıra.

ķātil: Katil.

ķatmaķ: Sertleşmek.

ķaķre: Damla.

ķattıġ: Sert.

ķāvlamaķ: Kazmak.

ķavm: Kavim.

ķayda: Nerede.

ķayġu: Merak etmek.

ķayım: Muhkem.

ķāyim: Sıkı.

ķaysı: Hangisi.

ķebāb: Kebap.

ķeķe ķundüz: Gece gündüz.

ķeķirmek: Affetmek, geçirmek.

ķeķmek: Geçmek.

ķefen: Vefat eden kimsenin yıkandıktan sonra sarılacak beyaz bez parçaları.

kelām: Söz, nutuk.	kifāyet: Yetiŕecek miktarda olma.
kélmek: Gelmek.	kim: Kimse.
kem: Az.	kīne: Kalpte beslenen dūŕmanlık.
kemāl: Mükemmel, olgunluk.	kirmek: Girmek.
keŕeŕ: Kurultay. ŕura.	kiŕi: ŕahıs.
kerāmet: Kerem, cömertlik.	kol: El, kol.
kerek: Gerek.	konmağ: Konmak.
kerem: Bađıŕ.	kopmağ: Kopmak, ayrılmak.
kerim: Kerem sahibi.	korđmak: Korkmak.
kervān: Kafile.	koymak: Koymak, salmak, bırakmak.
késmek: Kesmek.	köcmek: Göçmek.
kétmek: Getmek.	köfrük: Köprü.
kevŕer: Cennet nehirlerinin kaynağı.	kök: Gök, yer yüzü.
kéyin: Sonra.	kök: Yeŕillik.
keyvān: Zuhal gezegeni.	köküs: Göğüs.
kézmek: Gezmek.	köñül: Kalp.
kézmek: Gezmek.	köp: Fazla, çok.
kılmak: Kalmak.	kötermek: Yerden kaldırmak.
kınamağ: İstihza etmek.	köy-: Yanmak.
kıırık: Kırık.	köymek: Yakmak.
kıırđ: Kırk.	köz: Göz.
kısmak: Sıkı tutmak.	kıubür: Mezarlar.
kııŕ: Kııŕ.	kıuğutm: Kucaklamak.
kıyāmet: Mahŕer günü.	kıudret: Güç, kuvvet.
kıızıl: Kıızıl.	kıul: Kul, bende.
kııçig: Kıüçük.	kıulağ: Kulak.

kūr: Kör.

ḳur'ān: Allah'ın kitabı.

ḳurb: Yakınlık.

ḳurbān: Bir amaç uğrunda feda olma.

ḳurmak: Tesis etmek.

ḳurt: Kurt.

ḳuruḳ: Kuru.

ḳuṣūr: Kusur, ayıp.

ḳuṣ: Kuş.

ḳutulmak: Kurtulmak.

ḳuvanmak: Gurur duymak.

ḳuvvet: Güç.

küç: Güç, kudret.

küfr: Kafirlik.

kühne: Eski.

kül: Ateş külü.

külfet: Zahmet, zor iş.

külmek: Gülmek.

kürsî: Taht, kürsü.

L

laḥad: Kabir.

lāhut: İlahi âlem.

laḥza: En kısa zaman, an.

la'in: Lanetlenmiş.

lā-mekān: Yeri olman.

la'net: Beddua.

lavḥ: Lavh-ı Mahfuz

lāyık: Uygun.

ledün: Gizli ilim, marufetullah.

lerzān: Titrek.

leşker: Ordu, asker.

lezzet: Tad.

likā: Yüz, sima.

loḳma: Bir yudum taam.

lüç: Çıplak.

luḳf: İyilik, ihsan.

M

maḡrūr: Gururlu kişi.

maḡz: Beyin.

maḥbūb: Sevgili.

maḥfūz: Korunmuş, saklanmış.

maḥrem: Harama girip çıkan.

maḥrifet: Bilme, tanıma,

maḥruf: Tanınmış, ünlü.

maḥrūm: Nasipsiz.

maḥşer: Kıyamet günü.

maḥyub: Kusurlu.

mahzar: Huzur yeri.

maḳām: Rütbeli yer.

maḳbūl: Kabul edilen.

maḳşūd: Hedefler.

māl: Mal- servet.

ma'lūm: Belli, bilinmek.

ma'nā: Anlam.

manşūr: Yardım görüş.

manzūr: Nazar edilen.

māsivā: Yaratıklar.

mātem: Yas tutma, matem tutma.

ma'umenlik: Bencilik.

meclis: Toplantı yeri.

mecnūn: Deli.

meded: Yardım.

medīne: Şehir.

mekteb: Mektup.

melāike: Melek.

melāmet: Kınanmışlık.

melek: Melek.

menzil: Mekan.

merdāne: Yiğitçe.

merdāne-vār: Yiğitlik.

merdüm: Halk.

merhem: Yara ilacı.

mescid: Cami.

mest: Sarhoş, kendinden geçmiş.

meşakkat: Zahmet.

mevlā: Sahip, veli, allah.

mevt: Vefat, ölüm.

mey: Şarap, içki,

meydān: Meydan.

mey-hāne: Şarap içilen ve içki içilen yer.

mezār: Kabir, ziyaret yeri.

muşrī: Mısırlı.

mihmān: Misafir.

miḥnet: Zahmet.

mihr: Şefkat.

mihribān: Merhametli.

miḫdār: Bölük, kısım.

millet: Ulus, halk.

minmek: Binmek.

mi'rāc: Göğe çıkma, merdiven.

miskīn: Zavallı, fakir.

mişli: Benzeri.

mollā: Hoca.

mu'cize: Allah'ın izniyle peygamberler tarafından gösterilen olağanüstü şey.

muḡān: Ateşe tapanlar.

muḥabbet: Sevme, sevgi.

muḥkem: Sıkı, sağlam.

muḥliş: İhlâslı, halis.

muḡluḡ: Bunun gibi.

mur: Karınca.

murād: İstek, arzu.

murdār: Pis.

muḫlaḡ: Kesin.

muẓtar: Zorda kalmış, çaresiz.

mübārek: Mübarek.

mücāhid: Cihad eden.

müdām: Her zaman. devamlı.

müddet: Süreç.

müjde: Sevinç haberi, beşaret.

mükemmel: Eksiksiz.

mü'min: İman eden.

mülk: Mal, yurt.

münācāt: Dua etme, yalvarma.

münker-nekir: Kabir sual eden melekler.

mürīd: Şeyhe bağlı kişi, irade eden.

mürşīd: Pîr-i kamil.

müslümān: İslāma girmiş.

müşāhede: Gözlemek, seyretmek.

müşkil: Zor.

müşrik: Allah'a şirk koşan.

müştāk: Çok isteyen. iştiyaklı.

maḥv: Yok etme, yok olma.

maẓlūm: Zulüm gören, sakın.

nā-çār: Çaresiz.

nādān: Cahil.

nāge: Andan.

nā-ḥaḫ: Haksız.

N

nāle: Feryad.

nām: Ad.

namāz: Namaz.

nā-merd: Alçak, namert.

na're: Yüksek sesle bağırma.

nā-sezā: Layık ve değere sahip olmayan.

naşīb: Hisse, pay.

naşīhat: Öğüt.

nā-tüvān: Güçsüz.

naẓar: Bakmak. göz atma.

naẓar-gāh: Bakılan yer.

necāset: Pislik.

neçe: Ne kadar.

neçük: Nasıl.

nedāmet: Pişmanlık.

nef': Fayda.

nefes: Nefes.

nefs: Nefis.

nege: Neden.

nev': Çeşit.

nevā: Ses, seda.

nevmīd: Umutsuz.

nidā: Seslenme.

nihān: Gizli.

ni'met: İyilik, ihsan, rızık.

nişbet: Oran. bağlılık.

niyāz: Dua, yalvarma.

nūr: Işık, cemel.

O

oğul: Oğul.

oḥşaş: Benzer.

oşal: O.

ot: Ateş.

ot: Yeşillik.

Ö

öçmek: Sönmek.

ögrülmek: Dönmek.

ögürmek: Döndürmek.

ölmek: Vefat etmek.

‘ömür: Ömür.

öpmek: Öpmek.

ötgen: Geçen.

ötmek: Geçmek.

öz: Kendi.

özge: Yabancı.

P

pādişah: Padişah.

pāk: Temiz, saf.

pārsī: Farsça.

pāy: Ayak.

pāye: Merdiven ayağı.

pāyīn: Alt.

pehlevān: Güreşçi.

penāh: Sığınma.

pend: Öğüt.

perde: Perde.

perīşān: Dağmık.

perişte: Melek.

pertev: Nur, ışık.

pervā: Korku.

pervāne: Kelebek.

pervāz: Uçmak.

perverdigār: Yaratıcı, allah.

pesend: Beğenen.

pest: Alt,ü alçak.

peşimān: Pişman.

peydā: Bulunan.

peykān: Okun uçundki sivri demir.

peymāne: And, yemin.

peyrev: İzinden giden, tabi olan.

peyvend: Ulaşma, bağ.

pinhān: Gizli.

pīr: Mürşid kamil.

pişmek: Pişirilmek.

post: Deri.

pul: Para.

püç: İçi boş.

pür: Dolu.

R

rabb: Allah, rabb.

rāh: Yol.

rāḥat: Sıkıntısız.

rāḥile: Kervan, yolcular sürüsü.

rahim: Merhametli acıyan.

rahmet: Merhamet.

raḡş: Dans.

rāzi: Kabul eden.

refiḡ: Yar, dost.

rehā: Kurtuluş.

rehber: Lider.

rehzen: Aşkiya.

renc ü miḡnet: Zahmet çekme.

renc: Dert.

resā: Yetişen.

resūl: Allah'ın elçisi.

revā: Layık.

revāc: Sürüm.

revīş: Yöntem.

rızā: Rız olmak.

rızḡ: Rızık, yiyecek ve içecek şey.

riḡlet: Vefat.

riyā: İkiyüzlü, gösteriş.

riyāzet: Nefis kırma, ibadet etme.

rūḡ: Can, nefes.

ruḡşat: İzin.

rū-siyāḡ: İki yüzlü, yüzü kara.

rūy: Yüz, çehre.

rūz: Gün.

rūze: Oruç.

rūzī: Rızık.

rūsvā: Rezil.

rūşvet: Haram para.

S

sa'ādet: Mutluluk.

sā'at: Saat.

şābir: Sabr etmek.

saçmak: Dağıtmak.

şad hezār: Yüzbinlerce.

şadā: Ses.

şadef: İnci kabuğu.

sādıḡ: Doğru olan, dürüst.

şādır: Göğüs.

şaf: Sıra.

şāf: Temiz, halis.

şafā: Saflık.

şaḡāvet: Cömertlik.

şaḡāvet: Cömertlik.

şaḡī: Cömert.

şaḡal: Sakal.

sāḡī: Sucu, içki veren.

şaḡlamak: Gizlemek.

salmaḳ: İçerisinde koymak.

sāmān: Servet, zenginlik.

sāmī‘: İşiten, dinleyici.

şānī: İkinci.

sansız: Sayısız.

sarı: Tarafına, yönüne.

savutmaḳ: Soğutmak.

şāyim: Oruçlu.

sebaḳ: Ders.

sebeb: Neden.

sebz: Yeşil.

seccāde: Namazlık.

secde: Allah için yere kapanmak.

seçmek: Seçmek.

sefer: Yolculuk.

seher: Sabah olmaya başladığı vakit.

semā’: Gök.

şenā: Medh.

ser: Baş, zirve, gaye.

ser-dān: Bilimli, işten anlayan.

serkeş: İnatçı, itaatsız.

sersān: Başı boş.

şevāb: İlahi mükafat.

sevdā: Aşk, karşılıksız aşk.

şıdk: Doğruluk.

şıfat: Vasıf.

sıḡınmak: Sıḡınmak.

şıḡhat: Sağlam.

sınamaḳ: İmtihandan geçirmek.

sınıḳ: Kırık, kırılmış.

sır: Sır, gizli olan.

şırāt: Yol.

silmeḳ: Silmek.

siyāset: Politika.

şoḡbet: Konuşma.

solmaḳ: Rengi uçmak.

sormaḳ: Sormak.

sökmek: Sövmek, küfretmek.

söymek: Sevmek.

su: Su.

su’āl: Soru.

şubḡ: Sabah.

sūd: Kazanç.

şūfi: Sofu.

suḡen: Söz.

sūret: Yüz.

sübḡān: Allah, sahib.

sūdremek: Çekmek.

sūkūt: Susma.

sünnet: İslām dini,

sürḡī: Kırmızı.

sürmek: Sürmek.

süt: Şir, süt.

Ş

şād: Sevinçli.

şādmān: Sevinçli.

şāgird: Çırak, öğrenci.

şāh: Padişah.

şākir: Şükreden.

şām: Akşam.

şarāb: İçki.

şāyed: Belki.

şebistān: Gece ibadethanesi, haram dairesi.

şebnem: Çiğ damlası.

şefā'at: Affa vesile olmak.

şehīd: Şehid olan.

şems: Güneş.

şerbet: Şurup.

şerī'at: Hak din yolu, doğru yol.

şerīf: Şerefli.

şerm: Utanma.

şerr: Kötü iş.

şevk: Şiddetli istek.

şeydā: Âşık.

şeyh: Pîr.

şeytān: Şeytan.

şiddet: Aşırılık.

şifā': İyileşme.

şikestelik: Mütevazi.

şikve: Şikayet etmek.

şūm: Şom, hayırsız kişi.

şübhe: Şek etmek.

şükr: İyilik bilme, teşekkür.

T

ta'ām: Yemek.

ta'at: İbadet.

tābi': İtaat eden, tabii.

tāc: Baş tacı.

tağ: Dağ.

tāhir: Temiz.

taḥkīk: Araştırma.

taḥşil: Öğrenim.

taht: Taht.

tākat: Dayanmak.

taqı: Ve, dahi.

taqlīd: Öykünme.

taqşir: Kusur.

talāk: Boşanma.

taleb: İsteme.

tālib: Talep eden.

ta'ma: Aç gözlülük.

taḡla: Yarım.

tapa: Tarafına, yönüne.

tapmak: Bulmak.

tar: Dar.

araf: Yn.

tartmak: ekmek.

taadduk: Tasadduk, sadaka vermek.

ta: Ta.

takun: Tamı bir durumda olan.

talamak: Bırakmak.

tatmak: Tatmak.

avk: Kolye, tasma.

tavlamak: evirmek, reddetmek.

taya: Sopa.

ten: Vcud.

teiz: Deniz.

teri: Tanrı.

tpmek: Tepmek.

terk: Bırakmak, ayrılmak.

tesbh: Zikir ekmek.

teshr: Zaptetmek.

te'ir: Etki.

tmek: Delmek.

tene: Susuz.

tevzu': Alak gnlllk.

tevbe: Tvbe.

tevecch: İlgi, ynlenmek.

tevfk: Uygun kılma.

ayrn: Umak.

ta'im: Byk tanıma.

tebh: Yok olmu, yıkılmı.

teberrk: Mbarek.

tecell: Grnme, Allah'ın lutfuna urama.

tefsr: Manayı aıklamak, yorumlamak.

tgmek: Demek, ulamak.

tgmes: Demez.

tehll: "Lailahe illallah" demek.

tekbr: Tekbir getirmek.

tekebbr: Byklk taslama, kibirlenme.

tekye-gh: Sıınacak yer, tekkehane.

tevid: Birletirme.

teyr: Hazır.

tg: Kılı.

tkmek: Daıtmak.

til: Dil.

tilemek: Dilemek.

tinmek: Dinmek, sakin olmak.

tilemek: Dinlemek.

trig: Diri.

tiryk: İla, panzehir.

tzim: Dzenli. sistem.

tofra: Toprak.

tomak: Domak.

toluk: Tokluk.

toķumak: Tokumak.

tola: Dolu.

toya: Doya.

toymak: Doymak.

tökmek: Dökmek.

töşek: Yer yatağı.

tuđyān: Azgınlık.

tuħfe: Hediye.

ťur: Tur dađı.

turāb: Toprak.

turfe: Nimet.

ťurfe: Zarif, iyi nesne.

turmaķ: Durmak.

tutmak: Tutmak.

tuymaķ: Duymak, hissetmek.

tün kün: Gece gündüz.

tüpsiz: Dipsiz, dibi olmayan.

tüşmek: İnnek.

tüzemek: Düzenlemek, kurmak.

U

uķmaħ: Cennet.

uķmak: Uķmak.

uħlamak: Uyumak.

'uķbā: Öbür dünya.

ulamaķ: Bağlamak.

uluğ: Büyük.

unutmaķ: Unutmak.

'unvān: Başlık.

urmaķ: Urmak.

uruş: Savaş.

'uryān: Çıplak.

uyđaķ: Uyanık.

uyumak: Uyumak.

uzun: Uzun.

Ü

üleşmek: Paylaşmak.

ülfet: Dostluk.

ülüş: Hisse, pay.

ümīd: Umut.

ümmet: Cemaat, kavim, bir peygambere bağlı olanlar.

V

va'de: Söz.

vā-dirīgā: Yazık, eyvah.

vā-ħasretā: Eyvah.

vaħdāniyet: Birlik.

vaħdet: Bir olma.

vaħī: Vahiy.

vaħm: Deħset, korku.

vaħşī: Yabani, acımasız.

vaķt: Vakit.

vāle: Şeyda, âşık.

vaşf: Sıfatlar.
vaşıl: Kavuşma.
vaţan: Vatan, yurt.
va‘z: Vaaz.
vefā: Sevgi ve dostlukta devamlı.
veli: Pîr.
vīrān: Bozuk. bozulmuş.
vücūd: Ten.

Y

yād: Hatıra.
yağaç: Ağaç.
yağmağ: Yağmak.
yağşı: İyi.
yağşılığ: İyilik.
yağ: Yön, taraf.
yağa: Yaka.
yağın: Yakın.
yalbarmak: Yalvarmak.
yalğan: Yalan.
yalğuz: Yalnız.
yaman: Kötü.
yana: Yeniden, tekrar.
yançmağ: Toz hâline getirmek.
yanmak: Yanmak.
yağlıg: Gibi.
yapmağ: Kapatmak, saklamak.

yār: Dost, sevgili.
yārānlar: Dostlar.
yaratğan: Yaratan.
yaruğ: Aydın. parlak.
yastanmağ: Süslendirmek.
yastuğ: Yastık.
yaş: Yaş, ömür.
yatmağ: Yatmak.
yavuğ: Yakın.
yavuğlaşmak: Yakınlaşmak.
yazuğ: Günah, suç.
yek-sān: Beraber. bir şekilde.
yel: Yel, rüzgar.
yetīm: Babası olmuş çocuk.
yetmek: Ulaşmak.
yığlamağ: Ağlamak.
yığmak: Toplamak.
yıl: Yıl, sene.
yılān: Yılan.
yıllık: Senelik.
yırağ: Uzak.
yırtmağ: Parçalamak.
yigitlik: Yiğitlik.
yoğluğ: Yokluk.
yol: Yol, rah.
yummak: Yummak.

yutmak: Yutmak.

yügürmek: Koşmak.

yürek: Yürek.

yürümek: Yürümek.

yüz: Çehre.

Z

zābiṭ: Zabteden, rütbeli asker.

zabṭ: Zabt eden.

za‘ferān: Safran.

za‘if: Zaif.

zāhid: Takva sahibi olan.

zāhir: Aşık.

zākir: Zikir eden.

zālim: Zülümkar.

zamān: Zaman.

zār: Sesle ağlayan.

zarar: Zıyan.

zārī: Ağlayıp sızlanma.

zāt: Zat.

zāyi‘: Elden çıkan, kaybolan.

zebān: Dil.

zeberdest: Mahir, en üstün.

zehr: Zehir.

zekāt: İslâm’ın beş şartından biri.

zem-zem: Çok mübarek bir su, yani zemzem suyu.

zencir: Zincir.

zerdāb: Safra, cerahat yarası.

zerre: En küçük parça.

zevāl: Zail olma.

zıkr: Zikir.

zimistān: Kış.

zindān: Hapis.

zīnet: Süs gösteriş.

zinhār: Gizli, saklanılan.

ziyā: Aydınlik, ışık.

ziyād: Çok.

ziyān: Zarar.

zū’l-celāl: Büyüklük sahibi Allah.

zulmet: Karanlık.

zühd: Takva.

SONUÇ

Bu çalışmada 12. yy. da Karahanlı döneminde yaşayan ve Pîr-i Türkistan adıyla anılan Hoca Ahmed Yesevî'ye ait Dîvân-ı Hikmet eserinin dünyanın çeşitli kütüphanelerinde yazma nüshaları bulunmaktadır. Çalışmamız konusu olan Özbekistan İlimler Akademisi Ali Şir Nevayi Dil ve Edebiyat Enstitüsü Klasik Edebiyat Bölümü Kütüphanesi'nde bulunan nüsha ise bilim dünyasına ilk defa tanıtılmaktadır.

Hoca Ahmed Yesevî ilk Türk tarikatının kurucusu olup, hikmetleri ve ortaya koyduğu tarikatı, bütün Türkler arasında malum ve meşhurdur. Türk halkının hayatında silinmez bir iz bırakmasıyla beraber, yüzyıllardır Türklerin İslâmlaşma sürecine etkisini gösteren bir şahsiyettir. Türk edebiyatında söylediği “Hikmet” adlı dinî-tasavvufî nazım mektebini başlatmıştır ve onun hikmetleri yüzyıllardır dünyanın birçok sahasında okunmaktadır.

Bu çalışmada, nüshanın transkripsiyonu dikkate alınarak aşağıdaki sonuçlara varmak mümkündür:

1) Nüshanın dili Çağatay Türkçesidir. İstinsah tarihi itibarı ile Son Dönem Çağatay Türkçesi özelliklerini gösterir.

2) Nüshada yer yer Karahanlı Türkçesinden bazı özelliklerin arkaik öge olarak nüshada bulunması dikkat çeker. Örneğin *dé-* “demek, söylemek” fiili metinde Çağatay Türkçesinde olduğu gibi genellikle kelime başında *d*'li şekli ile geçer. Ancak vokal gerindiumunu aldığı durumlarda her zaman *teyü* şeklinde görülmesi dikkat çekmektedir. “Sahip, efendi” anlamına gelen Eski Türkçedeki *idi* Karahanlı Türkçesinde *içi*, Çağatay Türkçesinde *ie* veya *ége* şeklindedir. Çalıştığımız nüshada da *ége* şekli daha çok kullanılmasına rağmen Ahmed Yesevî'nin yaşadığı Karahanlı dönemindeki şekli olan *içi* azımsanmayacak sayıda (15 örnekte) geçmektedir.

3) Nüshanın istinsah yeri kesin belirtilmemiş olsa da Özbekçe ve mahalli ağzın izlerini dikkate alarak Fergana vadisinde istinsah edildiği tahmin edilebilir. İnce sıralı kelimeye Türkçe kelimelerde de kalın sıralı eklerin gelmesi, *bul*, *şul* gibi işaret zamirlerinin kullanımı, sözvarlığında *çanķamak* “susamak” gibi mahalli kelimelerin kullanımı yazı dilindeki mahallileşme eğilimlerine örnek olabilir.

Dîvân-ı Hikmet'in muhteva açısından incelenmesi sonucunda şiirlerde işlenen konuların derin olmadığı ortaya çıkmaktadır. İslam'ın esaslarını, tasavvufu, ahlâkı, peygamber

ve Kur'an sevgisini aşlamaya çalışan Ahmed Yesevî, Türklerin her sınıfının bunları bilmesi için gayret göstermiş ve hikmetlerindeki konuları buna göre düzenlemiştir.

Dîvân-ı Hikmet'in muhteva açısından incelenmesi neticesinde dinî, tasavvufî, edebî, ahlakî, tarihî meselelerin hikmetlerin konusu olduğu ortaya çıkarılmıştır. Birçok hikmet içinde yer alan Kur'ân-ı Kerim ayetleri, Hz. Peygamber'in hadis-i şerifleri, tasavvufî şahsiyetlerin isimleri, dinî amelleri ve ritüelleri, tasavvufî makam ve hâlleri, ideal insan özellikleri, Hz. Muhammed'in vasıfları, Allah'ın güzel isimleri gibi konularda yazılan hikmetler içeriklerine göre sıralanıp açıklamalarıyla incelenmiştir.

Hikmetlerin farklı dörtlüklerinde ondan fazla ayet tespit edilmiştir. Bunun dışında bu dörtlüklerde tarihte yaşayan şahsiyetler, edebi eserlere konu olan simaların isimleriyle birlikte tasavvuf alanında büyük hizmetleri olmuş kişilerin de isimleri zikredilir. Ayrıca hikmetlerde geçen yer adları arasında Ahmed Yesevî'nin yaşadığı bölge, Türkistan adını sıkça görmemiz mümkündür.

Ahmed Yesevî'nin söz konusu divanı ile birlikte kendi ve kendisinden sonraki dönemlerde Türk halkının Hak Dini'ni en iyi şekilde, usulüyle anlaması ve İslâmı, marifet yoluyla bilmesine hizmet etmiştir. Öncelikle Kur'an ve hadisleri esas alan düşünceleriyle Türk halklarının İslâmiyet'e ısınmalarında güçlü bir etki göstermiştir. Gerek Türklerin tarihinde gerekse İslâm tarihinde müstesna bir yere sahip olan böyle bir şahsiyet bütün yönleri ile yüzyıllar boyunca Türk halkını aydınlatmaya devam edecek, eserleri bilim dünyasında çalışmalara konu olacaktır.

KAYNAKÇA

Ahmet Yesevi Üniversitesi II. Uluslararası Hoca Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri. (2018). Ankara.

Akalın Ş. H. (2019). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ay A. (2019). *Divan-ı Hikmet'e Manevî Ayet İktibaslar*, Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baran Ş. (1990). *Ahmed Yesevi'nin Hayatı Eserleri ve Eserlerindeki Bilgi Meselesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bice H. (2018). *Hoca Ahmed Yesevî. Divan-ı Hikmet*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

Devellioğlu, F. (1978). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Domuş Matbaası.

Eraslan K. (2000). *Divan-ı Hikmet'den Seçmeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ercilasun A. B. (2014). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Hakkul İ. ve Hasan N. (2018). *Hoca Ahmed Yesevî "Divan-ı Hikmet"*, Taşkent: "Nevruz".

Hasan N. (2012). *Yesevilikka dair manbalar ve "Divan-ı Hikmet"*, Taşkent: Akademnaşr.

Hoca Ahmed Yesevi Divan-ı Hikmet UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevî Yılı Anısına. (2016). Ankara: Ahmed Yesevi Üniversitesi Yayınları.

Hoca Ahmed Yesevî Divan-ı Hikmet. İsmetullah Yesevi yazma nüshası.

Köprülü, F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Kul Hoca Ahmed Yesevî Makaleler Kitabı. (2018). Editör: Nadirhan Hasan, Ankara: CB Matbaacılık.

Kur'ân-ı Kerim meallaeri <https://kuran.diyamet.gov.tr/>

Kurt N. F. (2018). *Tercüme-i Divan-ı Ahmed-i Yesevi'nin Metin Dilbilim Açısından İncelenmesi (Giriş – metin dilbilim inceleme-metin-indeks-ıpkıbasım)*, Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Milletler arası Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri. (1991). Ankara: Kùltür Bakanlığı, Halk Kùltürleri Araştırma ve Geliřtirme Genel Mùdùrlùđù Yayınları: 183, 26-27.

Okassova A. (2019). *Ahmet Yesevi'nin Hikmetlerinde Tasavvuf Mertebeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sami, Ő. (2019). *Kamus-ı Türkî*, Ankara: Türk Dil Kurumu.

Tokmak N. (1994). *Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler (İnceleme-Metin-indeks)*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tosun N. (2015). *Ahmed Yesevî*, Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk – Kazak Üniversitesi.

Uluslararası Hoca Ahmed Yesevî Sempozyumu- Bildiriler. (2010). İstanbul.

EKLER

1b-2a

2b-3a

4
 حق مصطفیٰ اما نیتیه قیلیدک انعام
 بویشال حاله منک بزکرین قیلیدک تمام
 نفیسم اولوب ایجا کاکا شیمینا
 خرمایر سب باشیم سرب نظر قیلیدی
 بز فصدنه عصبی سکر سفر قیلیدی
 اوداع دیب بو دنیا دین کدر قیلیدی
 مکتب باریب قیناب اولوب باشیمینا
 انا فتحانی اوقوب معنی سوردوم
 بر توپ ساری بجزوب اولوب دیدار کوروم
 ملام اوزراد مسکت دید باقیب کوروم
 یاشیم کوب مظهر اولوب تور دوم منا
 انا نادان معنی بولوب ایدی بیلدیم
 اندین کونکره جول کز سب معنی سوردوم

3
 بری مغان خد شیدیه کوروب یوزدوم
 خدست قیلید کوروم بو معنی حاضر کوروم
 مدد قیلیدی ندین کور کور کور کوروم
 اندیرم کور کور قنات قنایب جتوم منا
 غریب فقرتیم لاله قیلیدک سبمانه
 قنایب غریب کور کور کور کور کوروم
 طوبیاب سب کور کور قیلیدک سبمانه
 خد کور کور کور کور کور کور کوروم
 غریب فقرتیم لاله کور کور کوروم
 لاهی کور کور کور کور کور کور کوروم
 ای بی خبر سن بر سب لاهی سبمانه
 حق مصطفیٰ پیغمبرین ایشتب ایدیم منا
 تکی یاشد ارسالان با بقه قیلیدک سلام

5
 دانا لار دین ایشتب سوزی سبمانه
 سنت لار دین محکم کور کور کوروم
 میر استیفه یالغوز کور کور کوروم
 حق بر کور کور کور کور کور کوروم
 تیغی باطن بر لاله نفس جابتم منا
 نفس پیغمبرین بول دین اورول کور کوروم
 ذکرا تیرور سب شیطان بیلان یار ایلاد
 تیلیمور کور کور کور کور کور کوروم
 حاضر سن دیب نفس باشینی با بجه سبمانه
 قل خواجا حمد غفلت بر لاله کور کوروم
 واحسرا کور کور کور کور کور کوروم
 داویلتا ندامت نینک وقت سبمانه
 عمل قیلیدی کاروان نیکیلیغ کور کوروم
 دانا لار

رده قیلیدی عز ایلان کور کور کوروم
 کور کور کور کور کور کور کوروم
 ذکرین تمام قیلید کور کور کوروم
 حقدین اور کور کور کور کور کوروم
 شمعین ایزلاب شا کور کور کوروم
 کور کور کور کور کور کور کوروم
 نام نشان سب قلمدی ایلوروم
 کور کور کور کور کور کور کوروم
 کور کور کور کور کور کور کوروم
 قنایب انده مقامیغه ایشتم منا
 سنت بر پیش کور کور کور کور کوروم
 کور کور کور کور کور کور کوروم
 انده حق اذاع قل غم سبمانه

فهرست سوره سوره نینرای

6

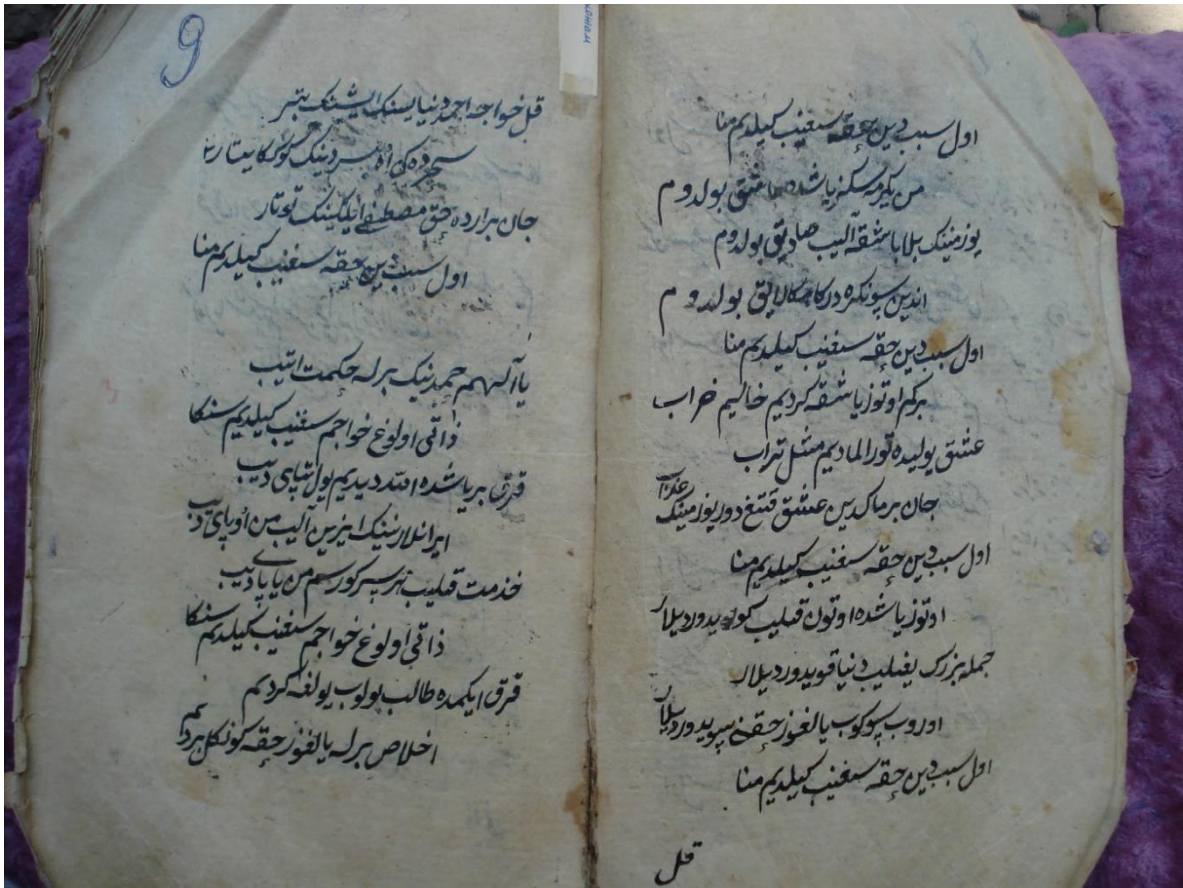
خوش غایب بین او از کیدری قول اغمغه
 ذکر است دیدی ذکر برین است پور و دوم منا
 عشق سینه لارنگه کوزدی ایرا بولدی والدی
 اول سببین عشق دویم باینه قور و دوم منا
 اول بر کیده رحمت لریا تو لب تا شسته
 پای هر کس مانس لیکه تو رمای کو حجت
 احمد دیدیم شیطان لعین مندرین حاجت
 اول ای کمده بوسه لاری کور و دوم منا
 اول انجوده نفس بر حافی قول غمغه لدم
 نفسین شیغه یوز نینگ بلا قار با پالدم
 کبیرنه ایام کابا سبب ال دیم
 اول تو رومه تفرق صفت بولدی منا
 اول

اول بشیمده جور علمه قار شویلدی
 باشین وارد بقل قار شوره نوظیم
 فردوسن تکیه بر جبرین کجغره کولدی
 دیلار او برین بره سینه سوبدوم منا
 اول آتمده بر جبهه الروح اولوشن بر
 هی کی سیر کا مبارک دینب دیم کیم لری
 فرزندیم دینب بونورم تو جوب کونو کلام الله
 اول تجمده ترک کسانده تور دروم منا
 اول سکندره جلشن بر لکه شکر با بچتم
 سحر لورده جاز ضرب اورده کسوم تیشتم
 روزی قیلدی حضرت کرب جور لار و جوتوم
 حق مصطفی جمالیسی کور و دوم منا
 اول تو خورده همیشه مقام ظاهر بولدی

7

قیده بار پشم جعفر با امام حاضر بولدی
 ذکرین ای دیم اچو تا شیم ظاهر بولدی
 غوشل غیاشی کور دی تویدوم منا
 یا شیم تی یکر مده کا اولوم مقام
 محمد اندر خند مین قیلدی تمام
 دنیا ده کی قور توشلا تیکد سلام
 اندین سو ککر حقه یقین بولدی منا
 مؤمن امیر مس حکمت البشینه یغلامایدو
 ایرانلار نینگ ایغان پیوزین تکلامایدو
 آیت حدیث کویا قرآن تکلامایدو
 بول وایت عشرت و سببده کور و دوم منا
 روایت بلور و جقه سوزلا شیم
 یوز نینگ لار لوک ملائیکه یوزلا شیم
 اندین

اندین سو ککر حقه سوزلا شیم
 شکر دیندی یارینی کور و دوم منا
 قن جوا احمد یا شینگ تی یکر مده
 نه قیلغای سینه یار و حلا
 قیامت کو غضب قیلدی ربه قاور
 آباد و ستلا رنجوک جواب ال غوم منا
 حکمت سلطان العارین
 خوش غایب بین قول اغمغه الهام کیلدی
 اول سببین حقه سبب سبب کیم منا
 جمله بر کب یغلیت منکا بردی انعام
 اول سببین حقه سبب سبب کیم منا
 من یکر مده کی یا شده فنا بولدی
 مرحم بولوب چمن درد لیکه دو بولدی

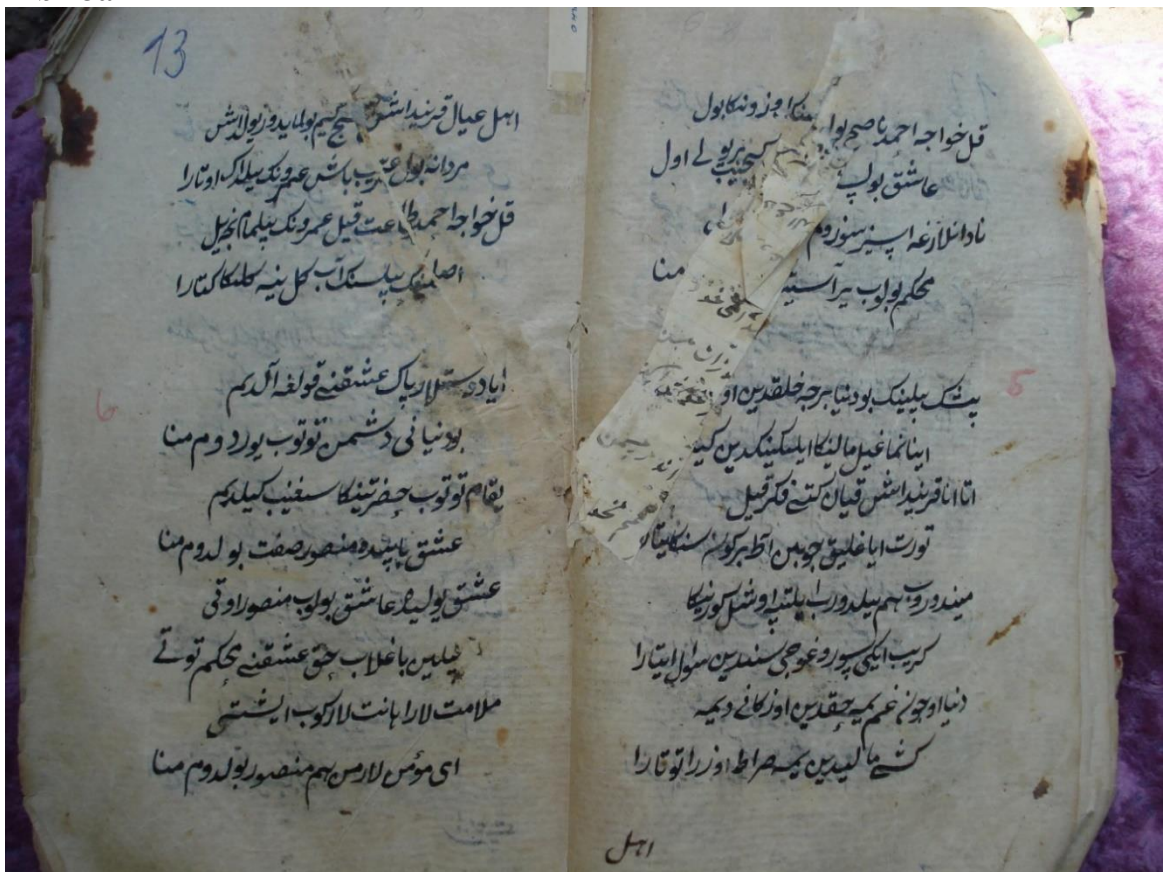
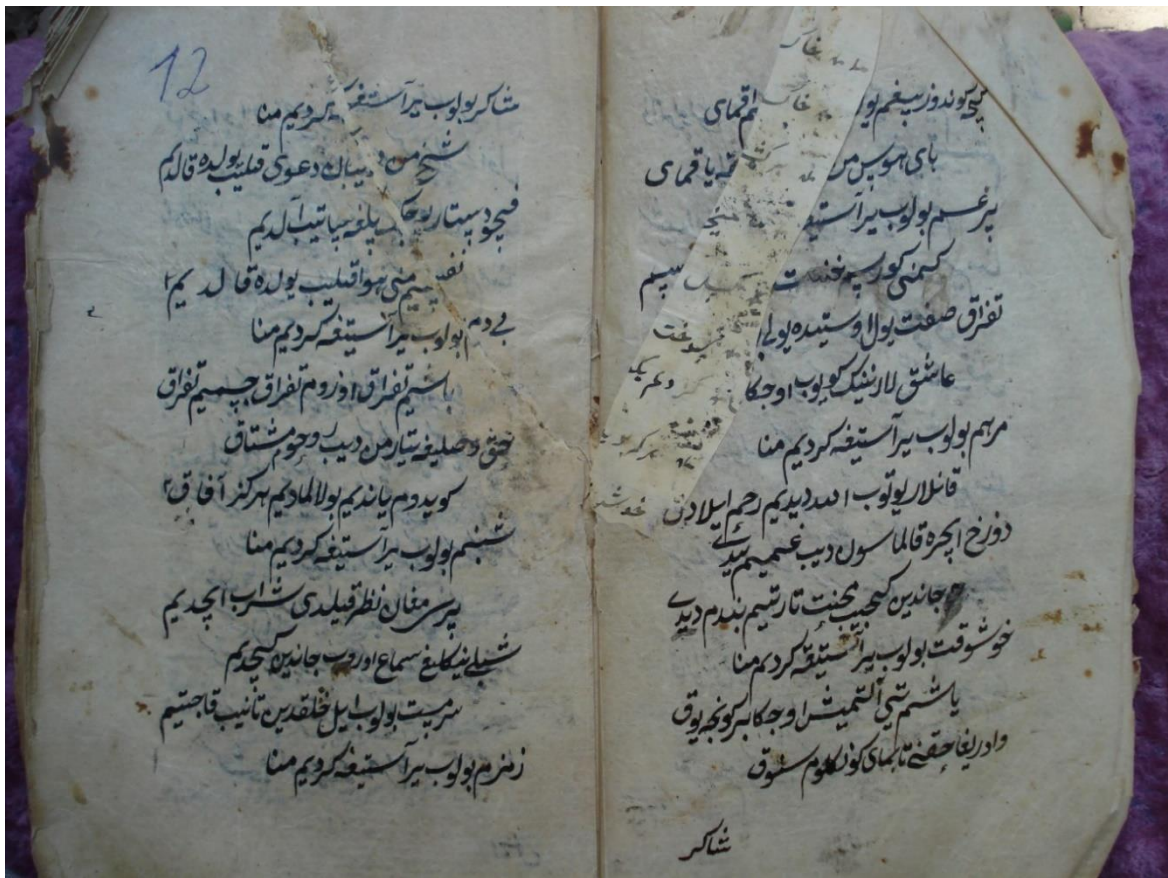

عزیز کس بود درینا و توب قلم کوروم
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قرق او جومده حقیقنا یزلا با نال قیلدیم
 جان دیشید قلیب واله قیلدیم
 کوریا شیم شوقی برله نزال قیلدیم
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قرق تورومده محبت نینک بازارا نینده
 یقام برتیب یغلاب یوروم کلزار نینده
 منصور نیکلیغ جانیم بریم عشق دار نینده
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قرق پشتمه سننیزن حاجت تولا کیلدیم
 توب قیلدیم هر ایش قیلدیم خطا قیلدیم
 رحمان ای کام رحمتینک اولوغ بیلدیم
 ذاتی

10
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قرق المتمرده شوق ذوقم توبوبه شوق
 رحمتینک برن قطره نامدی شیطان فاجعت
 حقدین السلام رفیق یولوب با بن آجعت
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قرق تیمده تیبی با قیدین السلام تیبی
 ساقی یولوب جام شرب خواجم توتی
 شیطان برله نفسین هوا اولدی کیتی
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قرق یکنزده عزیز جاننیزن یزلا یولوروم
 مجنون صفت خیال خیشتمه یزلا یولوروم
 تورک تورک حفا کیلدیم یولوب بیونوروم
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا

قرق تو تورومده ای رسن دیم نغم ضعیف
 قان تو کما دیم کوزلاریم یزلا یزلا یزلا
 نفسیم چون کوب یوروم آینه نینک
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 قل خواجم اولوب یزلا یزلا یزلا
 سر قزیل یوزونک قورایرده سولکان بخش
 نغراق صفت یزلا یزلا یزلا
 ذاتی اولوغ خواجم سفین کیلدیم سنکا
 اول قادریم قدرت برله نظر قیلدی
 خرم یولوب یزلا یزلا یزلا
 غریب بندک بود دنیا دین خذ قیلد
 محرم یولوب یزلا یزلا یزلا
 ذاکر

11
 ذاکر یولوب مشاکر اولوب حقیقنا سقیم
 دنیا عشق حرام قلیب یا نجیب تیبستم
 شیدا یولوب یزلا یزلا یزلا
 بی غم یولوب یزلا یزلا یزلا
 شوه لوه غم دین تاغ تا شولا رسو کتمنی
 فصیح تیلده یزلا یزلا یزلا
 عاشق بول سنک اولوب حقیقنا تیبی
 ملول یولوب یزلا یزلا یزلا
 برن سیزنی سید حق براتی طاعت اوچوم
 ای بوالعجب ای بوالعجب ای بوالعجب
 قالوبی دیدی رو چونک محنت اوچون
 ادهم یولوب یزلا یزلا یزلا
 نفسم منی کوب یوروی حقیقنا تیبی

14

عاشق منصور لانا طبقه
 حقی جبرئیل
 جبرئیل کلیل با شینک بر
 دارغ پسیلیب دیوان
 منصور کیل حاج دارا کیلی یولی ال
 باطن کوزی آچوققلاری جیران
 پرتوسیا لیل مدوزی لقرقلدی
 و اشوقا دیب جمالینی کورد
 ندا کیلی و ش دارغ کوب بوغما غمیل
 محکم تورغیل بریان با قیب کوب اغما غمیل
 تا شقه ایلامریم تو بوسین تیکما کیل
 لوح محفوظ طاحنه سینده کوردوم منا
 اوج یوزملا الفیلب تکی کوب روایت
 شریعت

شریعت دور من هم بنای بر روایت
 طریقت ده حقیقت ده حقی حمایت
 باشیم بر حق پسر نی پلدم منا
 انا خلق من معنی سلما پس نادان
 دانا اگر ببول لارده بولایسیران
 عاشق قل لار حق یادینی ایدی جانان
 جالدین کجیب جانان بی پیویدوم منا
 ایما قیلدم دنالوب معنی الپسون
 درگو هر سنوز لار یعنی ایچکا پسا لپسون
 قال علمیدین بیتلیدیم نیتلما قالپسون
 جالدین سیتب عاشق لار غبردییم منا
 ایسوز منصور خار لیق برله بولدی ادا
 برپوز برله یارانلار دین بولدی جدا

15

حاله لیسره سنجک
 قانلار یولوب
 شاه منصور نیک نال حقیقه
 یولین تا قال برکاوه
 همه نا جسر و پیوز لار که همه لار
 همه لار بولوب بوی خدال
 بر تو نسیم غریب منصور کوب یغدادی
 پرتوسیا لیل مند اولدو رجم ایلا در
 اندرین یونکله چلتر کلیل شرب بردی
 دنالار غبر پیوز لار نه ایدییم منا
 نادانلار غبر ایسوزم حریف حکمت
 آدم من دریب پیلین باغدار قنی اهدت
 دنیا اوچون بربریا قیلما پس شحقت
 ظالم

ظالم لار غبر پیوز لوب اولدوم منا
 ظالم لارده خدنه بولغای بزده کناه
 درویش لار نیک خلقه مردار ایتما کما دعا
 اول سبب من پادشاه قیلور بزرگ جفا
 ایت جدیت معنی سیدین ایدییم منا
 ظالم اگر ظلم قیلسه اهدر دیکیل
 ایکنیک کجیب عا ایلاب بولوم پیوزیل
 حقی دادینما کرتیما سه کیله قیلغیل
 حقدین ای شیب پیوز لار نه ایدییم منا
 ظالم اگر ظلم ایلا منکا غلا
 حقه سفیب یا شینک پاجیب سلیک غلا
 حرام شهره ترکل تیمان بوراک داغلا
 ظالم لار غبر یوزمینک بلا بردییم منا

16

ظالم لاری قریب نه دوس پیران
 پیرانقان منظر قیامی سن و لوتقان
 مندرین کچو ظالم لاری ایلیکین تو ققان
 ظالم لاری غدا زوم رواج بردیم منا
 پنجا جزایر القافه یلبار ما دینک
 اندی تو تولا توروب اینک نماندینک
 نفس دین کچو ایله سر تو لفا نماندینک
 ظالم لاری نینک ایلیکین اوزور قیلدیم منا
 حقیقت دین بوز لاری ایمیشتم دینک
 ای حقیقت کونکل یوکور و تماندینک
 دنیا حرام انین کونکل سیاه و تماندینک
 ظالم لاری سنکا جزا بردیم منا
 ظالم لاری شکوه قیلد ظالم اوزونک
 خوبونک

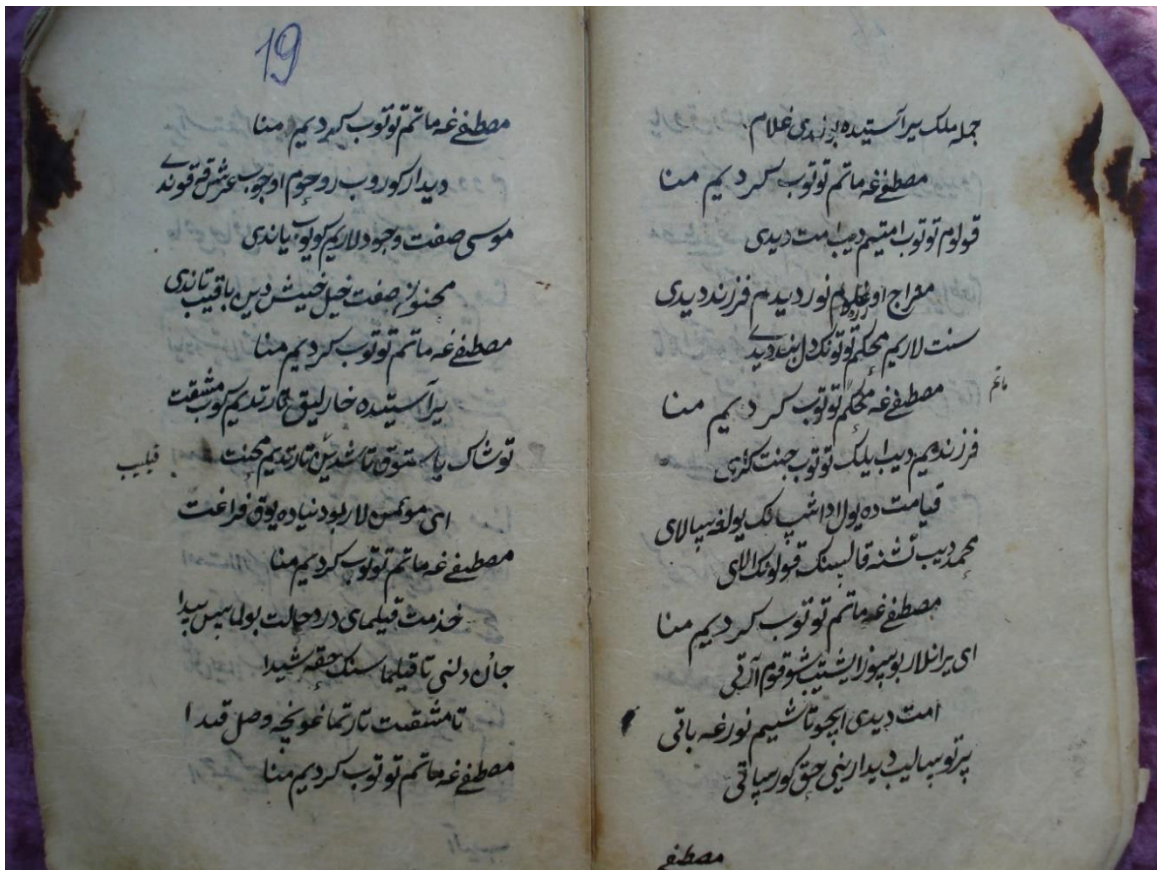
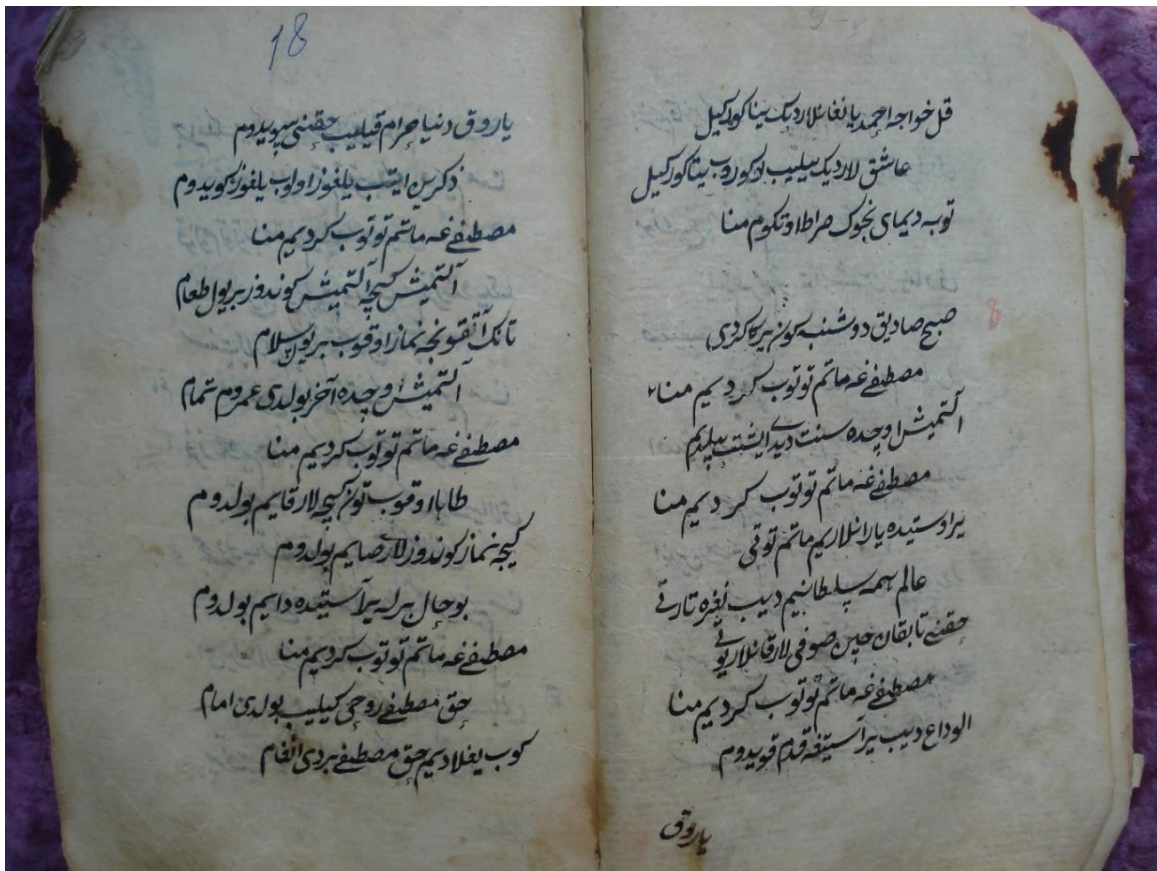
خوبونک ریانا شرفیلمی کس خلقه سوزونک
 دنیا مالینده تولا بر سب تو یما پس کوزونک
 خاصصر لاری سجا این کچو پیلدیم منا
 لعل لعل جنبش قیلدایدی پسنی
 جان دلیم امت لاریم کوزوشنی
 حقه تولا لوق منکامت بولکان قنی
 چین امت نی سیندیک تو یویدم منا
 قل خواججه حیدرین سوزنی سوزلاب اوتی
 علم الیقین شریعت نی کوزلاب اوتی
 عین الیقین طریقت ده بوزلاب اوتی
 حق الیقین مقایفه بار دیم منا

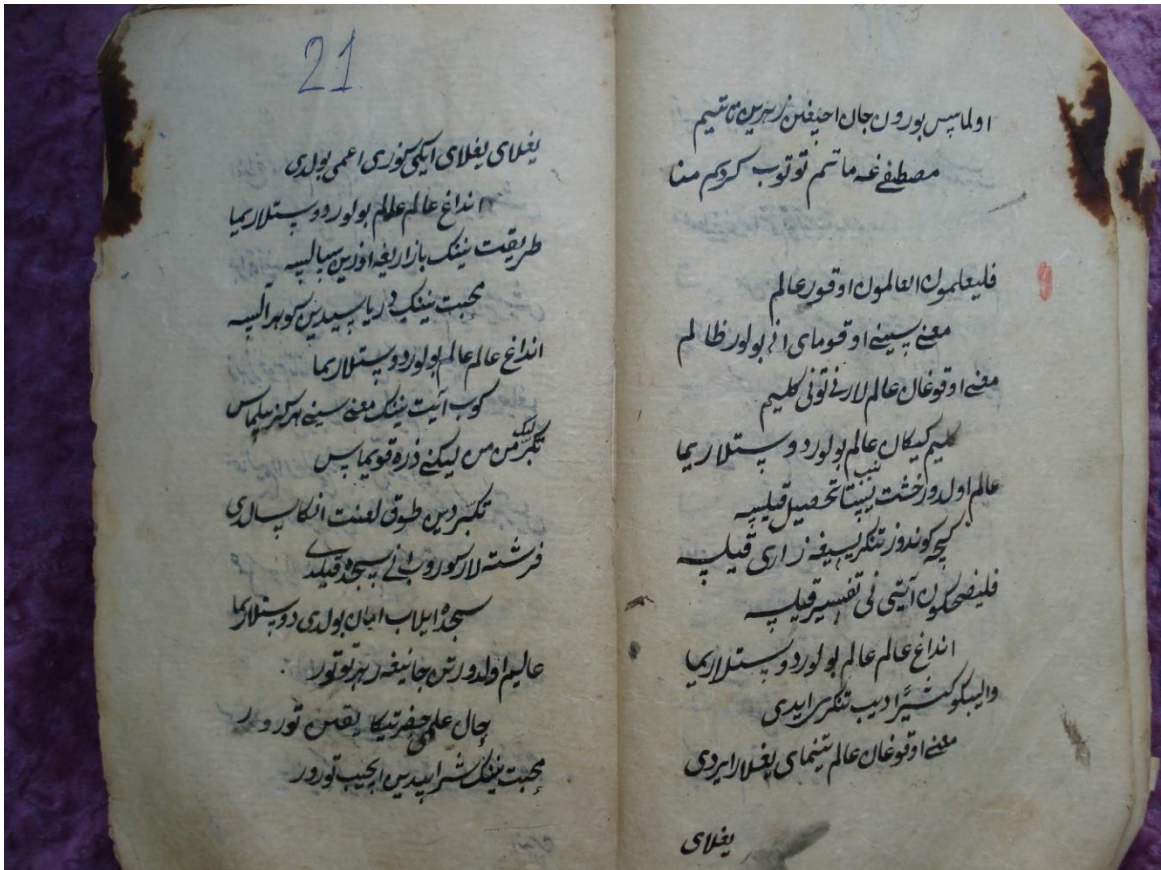
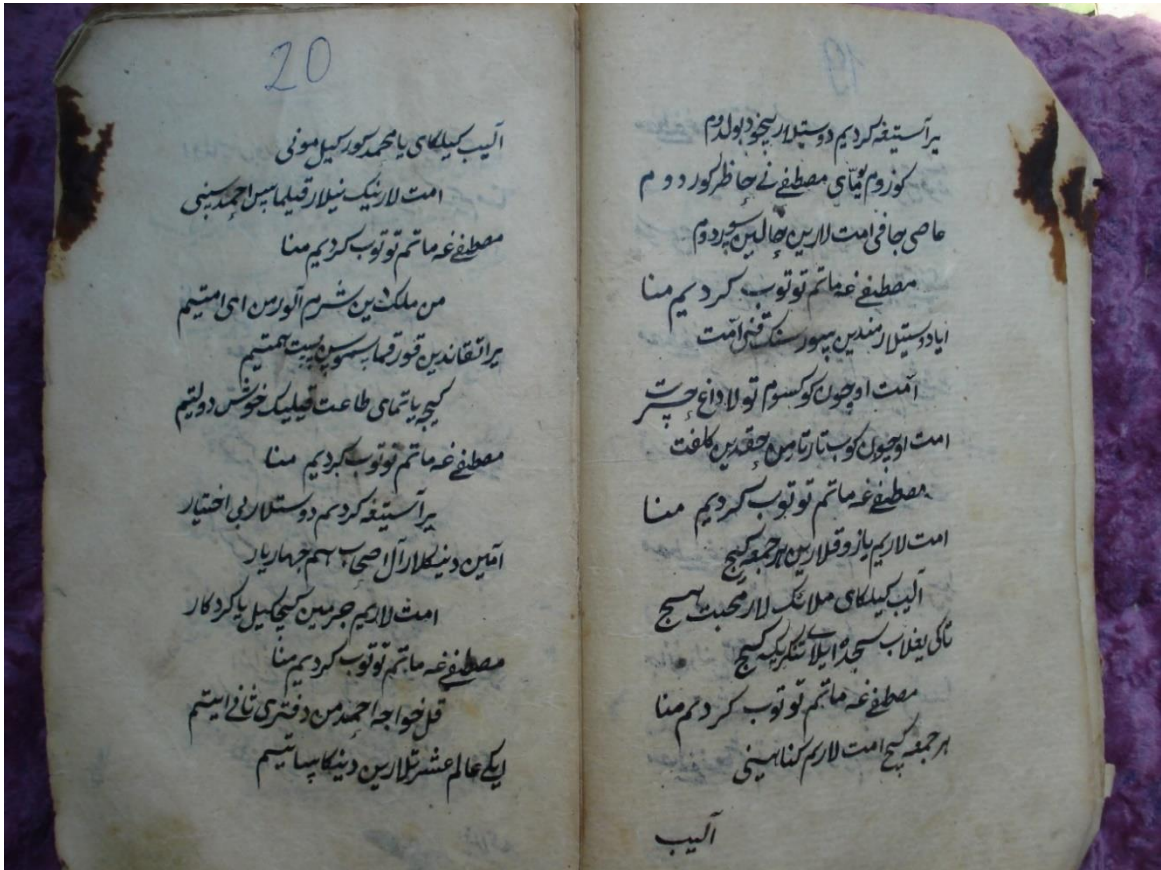
رحم مولیم رحیمی بر لاک یادین قیلیم

17

تونی کونی قل لو غنینه تور غوم منا
 قول بولوب قل لو غنینه تور غوم منا
 طاعت برله کوزده یا شیم ساجقوم منا
 رحم مولیم کوز یا شیم ساجقوم منا
 طاعت لاریم اول دریاوه کوز قیلیم
 دانش بریب ضعیف قل نه طرفی قیلیم
 زاری شکر نی خدا دیکوم منا
 بلبل بولوب بوستان اچو سیراسیم من
 درخان بولوب ایشان تو لغز اینیم من
 کونکوم تیلار کور کور باغوم منا
 بوستان اچو اند دیکار عاشق لاریک
 کچو کونوزو ایفاق تور غال صادقلاریک
 اخلاص بر لاک حقیقت سوزیکار عارف لاریک
 بغم

بغیم قانیر کوزوم باشین ساجقوم منا
 تقابل ایشیم تحقیق سکر او کور لادی
 مونکلغ باشیم نفس ایلیکین تو تولا داک
 تیلیم اغیر کیم غیبت ایشدین یغیلمادی
 ضعیف تنندونچ کور صراط اوتکوم منا
 خلوت اچو تو باندتیکوم کیلور
 اندی تو بولوب اینیم کیکوم کیلور
 رحم ایلا سپریم مولیم فوری پیلور
 اندین رحیم بولماس بولپسه نیشکوم منا
 تو بوسیر لار بو دنیا ده فارغ یورور
 مؤمن قل لاری تو بوشیم غویورور
 هرتمده نیشک سکر کوزور سکریم پیلور
 سکریم عیب ظاهر بول نه نکلوم منا

ÖZ GEÇMİŞ

Afganistan uyruklu, Mohammad Zahir JOYA 06 Haziran 1993 tarhin Afganistan'ın Takhar ili Hocebaddin ilçesinde doğmuştur. 2012 yılında Lale Güzer Lisesi'ni tamamlamıştır. Lise döneminde 2 yıldan fazla aşırı alanında çalışmıştır. 2016 yılında Belh Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Özbek Dili ve Edebiyat Bölümü'nden mezun olmuştur. Üniversite yıllarında Belh Milli Radyo ve Televizyonun Özbekçe Bölümünde 1 yıl muhabir ve idare personel görevinde gönüllü olarak çalışmıştır. Daha sonra 6 ay Almas Tv'nin Özbekçe bölümünde çalışmıştır. 07.11.2018. tarihinde Karabük Üniversiteis Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimi için kabul edilmiştir.